

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİOSMANPAŞA İLÇESİNDE NÜFUSUN
DEĞİŞİMİ : SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL
ANALİZ

Zeynep YAĞIZ
2501191714

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN

İSTANBUL-2022

ÖZ
**GAZİOSMANPAŞA İLÇESİNDE NÜFUSUN DEĞİŞİMİ : SOSYO-
KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL ANALİZ**

Zeynep YAĞIZ

Marmara Bölgesi'nin Çatalca – Kocaeli bölümünde konumlanan İstanbul'un 39 ilçesi arasında yer alan Gaziosmanpaşa ilçesi, tarihi su yollarına sahip olması sebebiyle önemli bir inceleme alanıdır. Günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesi toplam 16 mahalleden oluşmaktadır. Bu çalışmada 1927 yılından günümüze kadar olan süreçte Gaziosmanpaşa ilçesinin değişen nüfusu, sosyo-kültürel özellikleri, nüfusun nitelik ve nicelikleri ile mekânsal dağılımı çeşitli verilerle incelenmiş tablo, grafik ve haritalar kullanılarak yorumlanmıştır.

Geçmişte Taşlıtarla ve Göktepe adlarıyla anılan çalışma sahası ilçe olmadan önce Çatalca ilçesinin Boyalık Nahiyesine ve Eyüp ilçesinin Rami Nahiyesine bağlıyken sırasıyla köy ve belde statüsüne getirilmiştir. Çalışma sahası özellikle 1950'li yıllar itibariyle toplam nüfusun göçlerle artması sonucunda 1963 yılında Gaziosmanpaşa adını alarak ilçe olmuştur. İlçe, adını 1877-1878 yılları arasında Osmanlı ve Rusya arasında yaşanan Plevne Savaşlarında kahramanca mücadele edip dünya çapında takdir edilen Gazi Osman Paşa'dan almıştır.

Çalışma sahası 1950'li yıllardan itibaren Bulgaristan, Eski Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya gibi farklı ülkelere ve yurdumuzun çeşitli bölgelerinden göç almıştır. Göçler sonucunda ilçe nüfusunda artış meydana gelmiş ve düzensiz yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Farklı kültürlerle sahip toplumların bir arada yaşadığı Gaziosmanpaşa ilçesinde yaşanan göçler sonucunda nüfus, homojen bir yapıdan heterojen bir yapıya dönüşmüştür. Bu durum ilçenin sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlerini de etkilemiştir.

TÜİK 2021 nüfus verilerine göre 493.096 kişilik nüfusuyla Gaziosmanpaşa'da göç hareketleri devam etmektedir ve yapılan nüfus projeksiyonları ile toplam nüfusun gelecekte de artacağı tahmin edilmektedir. Bu çalışmada Gaziosmanpaşa ilçesinde 1927-2020 yılları arasında toplam nüfusun nitel ve nicel özelliklerinde meydana gelen değişim ve gelişimi incelenmiş, nüfusun sürekli artmasına bağlı olarak ortaya çıkan

sorunlara çözüm aranmış, hazırlanan nüfus projeksiyonları ile geleceğe yönelik nüfus tahminleri yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Gaziosmanpaşa, Nüfus, Balkan Göçleri, Sosyo-kültürel Gelişim, Mekânsal Analiz, Şehir Nüfus, Kır Nüfus, Nüfus Projeksiyonu

ABSTRACT
**POPULATION EXCHANGE IN GAZİOSMANPAŞA DISTRICT:
SOCIO-CULTURAL AND SPATIAL ANALYSIS**

Zeynep YAĞIZ

Gaziosmanpaşa district, one of the 39 districts of Istanbul located in the Çatalca-Kocaeli sub-region of the Marmara Region, is an important study area due to its historical waterways. Nowadays, Gaziosmanpaşa district consists of 16 neighborhoods. In this study, the population exchange, socio-cultural characteristics, quality and quantity of the population and spatial distribution of the Gaziosmanpaşa district from 1927 to the present were examined with various data and interpreted using tables, graphics and maps.

In the past, the study area, which was called Taşlıtarla and Göktepe, was brought to the status of village and town, respectively, while it was connected to Boyalık sub-district of Çatalca district and Rami sub-district of Eyüp district before becoming a district. As a result of the increase in the total population of the study area, especially as of the 1950s, it became a district in 1963, taking the name Gaziosmanpaşa. The district got its name from Gazi Osman Pasha, who fought heroically in the Plevna Wars between the years 1877-1878 between the Ottoman Empire and Russia and was admired worldwide.

The study area has received immigrants from different countries such as Bulgaria, Former Yugoslavia, Greece and Romania and from different regions of our country since the 1950s. As a result of migrations, the population of the district increased and irregular settlement areas emerged. As a result of the migrations in Gaziosmanpaşa, where societies with different cultures live together, the population has transformed from a homogeneous structure to a heterogeneous one. This situation also affected the socio-cultural and economic activities of the district.

According to TUIK 2021 population data, migration movements continue in Gaziosmanpaşa with a population of 493,096 and it is estimated that the total population will increase in the future with the population projections made. In this study, the exchanges and developments in the qualitative and quantitative

characteristics of the total population in Gaziosmanpaşa district between 1927 and 2020 were examined, solutions were sought due to the continuous increase in the population, and population estimations for the future were made with the prepared population projections.

Keywords: İstanbul, Gaziosmanpaşa, Population, Balkan Migrations, Socio-cultural Development, Spatial Analysis, Urban Population, Rural Population, Population Projection

ÖNSÖZ

Tez çalışmam genel olarak 1927-2020 yılları arasında Gaziosmanpaşa ilçesinde yaşanan göçler sonucunda nüfus yapısında meydana gelen nitel ve nicel değişim, nüfusun sosyo-kültürel gelişimi, kırsal ve şehirselleşme nüfusun dağılışı, gelecekte nüfusta yaşanacak değişim tahminleri ve bu değişimlerin ortaya çıkaracağı sorunlara karşı çözüm önerileri kısımlarından oluşmaktadır.

Tez konumun belirlenmesinde yardımcı olup bir bütün haline getirilmesine kadar tezin her aşamasında desteklerini esirgemeyen, yönlendirme ve bilgilendirmeleri ile çalışmamı şekillendiren kıymetli tez danışman hocam Prof.Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN'a en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Gerek lisans gerekse yüksek lisans ders aşamasında ve sonrasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, tez süreci boyunca beni destekleyen değerli hocalarım Prof. Dr. Mesut DOĞAN'a, Prof. Dr. İsmet AKOVA'ya, Prof. Dr. Süheylâ BALCI AKOVA'ya, Prof. Dr. Mehmet BAYARTAN'a, Doç. Dr. Muzaffer BAKIRCI'ya, Dr. Öğr. Üyesi Aylin YAMAN KOCADAĞLI'ya, Dr.Öğr.Üyesi Mustafa KAHRAMAN'a, Dr. Mehtap BAYRAK'a, Arş.Gör. Merve ZAYIM'a ve Arş. Gör. Meryem DOĞRUER'e çok teşekkür ederim.

Araştırma sahası için ihtiyaç duyduğum verilerin temini konusunda yardımcı olan Gaziosmanpaşa Belediyesi çalışanlarına, saha çalışması boyunca yaptığım mülâkatlarda ilçede uzun yıllar oturan ve sorduğum soruları samimi bir şekilde cevaplayan Gaziosmanpaşa sakinlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam boyunca bana inanan ve desteğini esirgemeyen değerli ablam Kadriye YAĞIZ'a, maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim canım dedem Üzeyir YAĞIZ'a ve tüm aileme sonsuz teşekkür ederim.

Zeynep YAĞIZ

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xv
HARİTALAR LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2.Kavramsal Çerçeve	3
1.3. Arazi Çalışmaları ve Veri Toplama Tekniği.....	4
1.4. Veri Analizi.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Coğrafi Konum	5
--------------------------	---

2. 2. Jeomorfolojik Özellikler	7
2.3. İklim	12
2.4. Su Kaynakları.....	19
2.5. Toprak ve Bitki Örtüsü	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS DEĞİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLER

3.1. Yerleşme Tarihi.....	26
3.2. Tarımsal Faaliyetler	49
3.3.Sanayi ve Ticaret Faaliyetleri.....	56
3.4. Ulaşım	62
3.5. Turizm.....	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS YAPISI VE DEĞİŞİMİ

4.1. Nüfus Özellikleri.....	89
4.1.1. Toplam Nüfus	91
4.1.1.1. Nüfus Yoğunluğu.....	102
4.1.1.2. Nüfus Artış Hızı	105
4.1.1.3. Doğum Oranları	107
4.1.1.4. Ölüm Oranları	109
4.1.1.5. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	110
4.1.1.6. Nüfusun Bağımlılık Oranı.....	113
4.1.1.7. Medyan (Ortanca) Yaş	116

4.1.2. Şehir Nüfusu	117
4.1.3. Kır Nüfusu.....	129
4.1.4. Nüfus Hareketleri	137
4.1.5. Nüfus Projeksiyonları.....	156

BEŞİNCİ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLER

5.1. Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri	165
5.1.1. Nüfusun Eğitim Durumu.....	169
5.1.2. Nüfusun Medeni Durumu	174

ALTINCI BÖLÜM

NÜFUSUN MEKÂNSAL DAĞILIMI VE ARAZİ KULLANIMINDAKİ DEĞİŞİMİ

6.1.Nüfusun Mekânsal Dağılımı ve Arazi Kullanımındaki Değişimi.....	177
6.2. Gaziosmanpaşa İlçesinin Swot Analizi	186

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	187
-------------------------------	------------

KAYNAKÇA	193
-----------------------	------------

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Küçükköy Deresi	23
Fotoğraf 2: Gazi Osman Paşa.....	28
Fotoğraf 3: Gazi Osman Paşa ve Ordu Askerlerinin Heykeli	30
Fotoğraf 4: Valide Kemerı	35
Fotoğraf 5: : Dolap Kemerı	36
Fotoğraf 6: Keçesuyu Kemerı.....	37
Fotoğraf 7: Valide Sultan Çeşmesi.....	38
Fotoğraf 8: Gaziosmanpaşa-Küçükköy Yolu Üzerindeki Göçmen Evleri (1950 başları).....	41
Fotoğraf 9: Günümüz Gaziosmanpaşa- Küçükköy Yolu	42
Fotoğraf 10: Gaziosmanpaşa'da Su Çeşmesi ve İnsanların O Dönemdeki Su Temini(1950'liYıllar).....	43
Fotoğraf 11: Küçükköy Belediyesi (1963).....	46
Fotoğraf 12: Günümüz Küçükköy Meydanı.....	47
Fotoğraf 13: Gaziosmanpaşa Meydanı ve Merkez Camii (1984).....	48
Fotoğraf 14: Günümüz Gaziosmanpaşa Meydanı ve Merkez Camii	48
Fotoğraf 15: Gaziosmanpaşa Viyadüğü.....	71
Fotoğraf 16: Kemal Şeker Bulvarı	72
Fotoğraf 17: Şehit Mustafa Yeşil Geçidi.....	73
Fotoğraf 18: Eski Edirne Asfaltı Üzerinden Geçen T4 Topkapı- Mescidi Selam Tramvay Hattı	81
Fotoğraf 19: Ordu Caddesi.....	82
Fotoğraf 20: Hekimsuyu Caddesi	83
Fotoğraf 21: Eyüp- Gaziosmanpaşa Bisiklet Yolu	84
Fotoğraf 22: Millet Bahçesi.....	86
Fotoğraf 23: Bağlarbaşı Caddesi.....	87
Fotoğraf 24: Alışveriş Merkezi (Gaziosmanpaşa).....	88
Fotoğraf 25: Gaziosmanpaşa Hükümet Konağı (Panaromik Çekim).....	128
Fotoğraf 26: Gaziosmanpaşa İlçesi Şehirsel Alan.....	128

Fotoğraf 27: Gaziosmanpaşa: Taşlıtarla'da Göçmen Mahallesi (1957).....	144
Fotoğraf 28: Rami Sırtlarında Kurulan Göçmen Evleri (1950'li yıllar Taşlıtarla)	145
Fotoğraf 29: Gaziosmanpaşa Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi.....	168
Fotoğraf 30: Gaziosmanpaşa Halk Kütüphanesi ve Farika Kitaplı Kahve.....	170
Fotoğraf 31: Plevne Anadolu Lisesi.....	173
Fotoğraf 32: Gaziosmanpaşa İlçesi Kentsel Dönüşüm Master Planı Görseli.....	179
Fotoğraf 33: Gaziosmanpaşa İlçesinde Gecekondu Mahallesi Bir Örnek (Sarıgöl Mahallesi).....	180
Fotoğraf 34: Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamındaki Çalışmaların Devam Ettiği Sarıgöl Mahallesi.....	180

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: : İstanbul’da 1929- 2020 Yılları Arasında Gerçekleşen Sıcaklık Değerleri.....	13
Tablo 2: Gaziosmanpaşa İlçesi Ortalama Yıllık ve Aylık Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2015).....	15
Tablo 3: Gaziosmanpaşa İlçesi Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1930-2015).....	16
Tablo 4: Bahçeköy İstasyonu Rüzgar Esme Yönü ve Esme Sayısı (1930-2015).....	18
Tablo 5: İstanbul- Gaziosmanpaşa Nüfusu ve Su Tüketim Miktarları (m ³) (2016-2020).....	20
Tablo 6: 1963 Yılında İlçe Olduktan Sonra Gaziosmanpaşa İlçesine Bağlanan Mahalle ve Köy Adları.....	44
Tablo 7: Türkiye ve İstanbul Toplam Tarım Alanları (Dekar).....	50
Tablo 8: Gaziosmanpaşa’nın Tarım Alanları (2004-2020).....	51
Tablo 9: Gaziosmanpaşa İlçesinde Köy Nüfusu (1965-2000).....	53
Tablo 10: Türkiye’de Karayolları Uzunluğu (km).....	64
Tablo 11: Türkiye’de Demiryolları Uzunluğu (2010-2020).....	64
Tablo 12: İstanbul İlinin Çevre İllere ve Diğer Büyük Şehirlere Olan Karayolu Uzaklığı.....	65
Tablo 13: Gaziosmanpaşa İlçesinden Geçen İ.E.T.T Otobüs Hat Numaraları ve Listesi.....	74
Tablo 14: Gaziosmanpaşa İlçesinden Geçen Minibüs Hatları.....	75
Tablo 15: Gaziosmanpaşa İlçesi Anayollar.....	76
Tablo 16: Türkiye ve İstanbul’un Nüfus Miktarı (1927-2021).....	92
Tablo 17: Taşıtlarla Adıyla Gaziosmanpaşa’nın Bulunduğu Alandaki Erkek Nüfus, Kadın Nüfus ve Toplam Nüfus (1927-1960).....	95
Tablo 18: Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (1965-2000).....	97
Tablo 19: Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (2007-2021).....	99
Tablo 20: Gaziosmanpaşa İlçesi ve İstanbul Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Değişimi (2008-2021).....	103
Tablo 21: Gaziosmanpaşa İlçesi Doğal Nüfus Artış Hızı Değişimi (2014-2019).....	106

Tablo 22: Gaziosmanpaşa İlçesinde Doğum Sayısı ve Kaba Doğum Hızı (2014-2019).....	108
Tablo 23: Gaziosmanpaşa İlçesinde Ölüm Sayısı ve Kaba Ölüm Hızı (2009-2019).....	109
Tablo 24: Gaziosmanpaşa İlçesinde Kadın ve Erkek Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020).....	111
Tablo 25: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Yaş Bağımlılık Değişimi (2008-2021).....	114
Tablo 26: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Bağımlılık Oranları (2008-2020).....	115
Tablo 27: Türkiye, İstanbul ve Gaziosmanpaşa’da Medyan Yaş (2000-2020).....	117
Tablo 28: İstanbul İlçeleri Şehir Nüfusu (1927-1950).....	120
Tablo 29: İstanbul İlçeleri Şehirleşme Oranı (1927-1950). %.....	121
Tablo 30: İstanbul İlçeleri Şehir Nüfusu (1960-2000).....	123
Tablo 31: İstanbul’da Şehinsel Nüfus (2007-2021).....	124
Tablo 32: Gaziosmanpaşa İlçesi Şehir Alanlarındaki Kadın Nüfus, Erkek Nüfus ve Toplam Nüfus (1965-2020).....	126
Tablo 33: İstanbul İlçeleri Kır Nüfusu (1927-1950).....	130
Tablo 34: İstanbul İlçeleri Kır Nüfusu (1960-2000).....	132
Tablo 35: İstanbul’da Kır Nüfusu (2007-2020).....	133
Tablo 36: Eski adı Taşlıtarla ve Yeni Adı Gaziosmanpaşa Olan Çalışma Sahasına Bağlı Köylerin Nüfusu (1935-2000).....	134
Tablo 37: Gaziosmanpaşa İlçe Merkezi, Beldelere Bağlı Mahalleler ve Köylerin Toplam Nüfusu (2007).....	136
Tablo 38: Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göç Edenlerin Sayısı (1923-1940).....	143
Tablo 39: Türkiye’den Göç Edenler (1923-1965).....	146
Tablo 40: Türkiye’den Yurt Dışına Gönderilen İşçi Sayısı (1961-1986).....	147
Tablo 41: İstanbul’un Göç Verileri (2008-2020).....	149
Tablo 42: İstanbul’a Gelen Göç ve İstanbul’dan Giden Göç (2016-2019).....	150
Tablo 43: Gaziosmanpaşa İlçesinin Diğer İllerden Aldığı Göç, Verdiği Göç ve Net Göç Verileri (2012-2021).....	151
Tablo 44: Yurtdışından Gaziosmanpaşa’ya Yapılan Göç ve Gaziosmanpaşa’dan Yurtdışına Yapılan Göç (2016-2019).....	152

Tablo 45: Gaziosmanpaşa’da İkamet Edenlerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İller (2020).....	154
Tablo 46: Gaziosmanpaşa İlçesine Kayıtlı Diğerde İllerde İkamet Eden Nüfus (İlk 10 İl).....	155
Tablo 47: Diğer İl Nüfusuna Kayıtlı Olup Gaziosmanpaşa İlçesinde İkamet Eden Nüfus (İlk 10 İl).....	155
Tablo 48: Gaziosmanpaşa İlçesinde Yabancı Uyruklu Nüfus (2020).....	156
Tablo 49: Senaryolara Göre Türkiye Nüfusu (2023, 2040, 2060,2080).....	157
Tablo 50: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye Bağımlılık Oranları (2023-2040-2060-2080).....	158
Tablo 51: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye’de Medyan Yaş (2023-2040-2060-2080).....	159
Tablo 52: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu (6 Yaş Üzeri).....	171
Tablo 53: Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılışı (2020) (6 Yaş Üzeri).....	172
Tablo 54: Gaziosmanpaşa İlçesi Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (Olay Yerine Göre) (2014-2021).....	175
Tablo 55: Gaziosmanpaşa İlçesi Boşanma Sayısı ve Boşanma Kaba Hızı (Erkeğin İkametgâh Yerine Göre) (2014-2021).....	176
Tablo 56: Gaziosmanpaşa İlçesi Genel Arazi Kullanım Şekilleri (Ha).....	181

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: İstanbul'un Sıcaklık Değerleri (1929- 2020).....	14
Grafik 2: Gaziosmanpaşa İlçesi Ortalama, Yıllık ve Aylık Sıcaklık Değerleri (°C).....	16
Grafik 3: Gaziosmanpaşa İlçesi Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1930-2015)	17
Grafik 4: : Gaziosmanpaşa İlçesi Rüzgar Gücü	18
Grafik 5: Yıllara Göre İstanbul ve Gaziosmanpaşa Yıllık Su Tüketim Miktarları (milyon m ³)	21
Grafik 6: Türkiye Şehir ve Kır Nüfus İstatistikleri (1927- 2020).....	52
Grafik 7: İstanbul'un Nüfus Miktarı (1927-2021).....	94
Grafik 8: Gaziosmanpaşa İlçesinde Kadın Nüfus, Erkek Nüfus ve Toplam Nüfus (1965-2020).....	100
Grafik 9: Gaziosmanpaşa İlçesi Doğal Nüfus Artış Hızı Değişimi (2014-2019).....	107
Grafik 10: : Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Piramidi (1985).....	112
Grafik 11: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Piramidi (2021).....	112
Grafik 12: Gaziosmanpaşa Nüfusunun Bağımlılık Oranları (2020).....	115
Grafik 13: Gaziosmanpaşa'da Şehir Nüfusunun Değişimi.....	125
Grafik14: Gaziosmanpaşa İlçesi Yıllara Göre Mahalle Nüfusları.....	127
Grafik 15: Türkiye'de Köy ve Şehir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Değişimi(1927-2020).....	129
Grafik 16: Gaziosmanpaşa'da Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç Grafiği.....	152

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Gaziosmanpaşa İlçesinin Konumu.....	6
Harita 2: Gaziosmanpaşa İlçesinin Topografya Haritası.....	11
Harita 3: Gaziosmanpaşa İlçesinin Uydu Görüntüsü.....	25
Harita 4: Gaziosmanpaşa İlçesinde Sanayi Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu Alanlar.....	61
Harita 5: Gaziosmanpaşa İlçesi Ulaşım Haritası.....	67
Harita 6: Gaziosmanpaşa İlçesi Ulaşım Ağı Haritası.....	69
Harita 7: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Haritası (2020).....	101
Harita 8: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (2020)	104
Harita 9: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2023).....	161
Harita 10: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2040).....	162
Harita 11: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2060).....	163
Harita 12: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2080).....	164
Harita 13: Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Mekân Üzerindeki Yerleşmelerin Tarihsel Gelişimi (1950-2000).....	183
Harita 14: Gaziosmanpaşa İlçesi Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası (2020).....	184

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye'nin Hareket Halindeki Levhalar Arasındaki Konumu.....	7
Şekil 2: İstanbul ve Çevresinde Yüzeyleyen Trakya Formasyonu Kayalarının Dağılımı.....	10
Şekil 3: Kırkçeşme Su Yolu.....	34
Şekil 4: Gaziosmanpaşa'nın İlçe Olması Kararı.....	98

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

B: Batı

°C : Santigrat Derece

CORİNE: Coordination of Information on the Environment

D: Doğu

EYSAM: Eyüp Sultan Araştırma Merkezi

F.N : Faal Nüfus

GB: Güneybatı

G.B.N : Genç Bağımlı Nüfus

GD: Güneybatı

G: Güney

GNS: Genel Nüfus Sayımı

Ha: Hektar Alan

İ.E.T.T : İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri

İSKİ: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi

K: Kuzey

KAF: Kuzey Anadolu Fayı

KB: Kuzeybatı

KD: Kuzeydoğu

KDH : Kaba Doğum Hızı

Km: Kilometre

Km² : Kilometrekare

KÖH : Kaba Ölüm Hızı

m: Metre

m³ : Metreküp

M.Ö : Milâttan Önce

TCDD : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TEM: Trans European Motorway

t.y: Tarih Yok

vb. : ve benzeri

vd.: ve diğlerleri

Y.B.N : Yaşlı Bağımlı Nüfus

y.y. : Yayım Yeri Yok

GİRİŞ

Sınırları belirli herhangi bir alanda yaşayan insan sayısı olarak tanımlanan nüfus, ülkelerin kalkınma plânları için son derece önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze dünya nüfusu hem nicel hem de nitel anlamda değişmiş ve gelişmiştir. Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra dünya nüfusu hızla artmaya ve sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi bakımından değişmeye ve gelişmeye başlamıştır. Artan dünya nüfusunun ihtiyaç ve isteklerinin zaman içinde artması beraberinde nüfus sayımlarının yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda yapılan nüfus sayımları başlangıçta sadece miktar olarak yapılırken zamanla nüfusun niteliklerinin de kayıtlara geçirilmesinin ülkelerin geleceğe yönelik nüfus planlamalarında faydalı olacağı fikri benimsenmiştir. Ülkelerin sanayi başta olmak üzere ekonomi, ticaret, ulaşım, tarım, turizm, sağlık, eğitim vd. faaliyetlerde uygulanabilir kalkınma planlarını hazırlamalarında nüfus oldukça önemlidir. Günümüzde 7 milyarın üzerinde olan dünya nüfusunun değişiminde doğumlar, ölümler ve göçler etkilidir. Bu üç faktör yeryüzünde nüfusun dağılışını ve gelişimini de etkilemektedir. Nüfusun yeryüzündeki dağılışını etkileyen diğer faktörler arasında doğal koşullar, hizmet faaliyetleri, tarihi, kültürel ve siyasi yapı vb. yer alır. İstanbul, geçmişten beri sürekli göç alan ve aldığı göçler sonucunda toplam nüfusun sosyo-kültürel ve ekonomik bakımından değişim ve gelişim göstermesine imkân tanıyarak Türkiye'de sanayi başta olmak üzere eğitim, sağlık, ulaşım vd. faaliyetler açısından en çok gelişim gösteren illerin başında gelmektedir. Bu çalışmada İstanbul'da nüfus hareketlerinin en fazla yaşandığı ilçelerden biri olan Gaziosmanpaşa'da 1927-2020 yılları arasında nüfusun nitel ve nicel değişimi üzerinde durularak bu değişime etki eden faktörler incelenmiş ve toplam nüfusun geçmiş, günümüz ve gelecekteki durumu ele alınmıştır.

“Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Değişimi: Sosyo-kültürel ve Mekânsal Analiz (1927-2020) ” başlıklı tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde çalışmanın amacı ve kapsamı, kavramsal çerçeve, arazi çalışmaları ve veri toplama tekniği ile veri analizi genel hatlarıyla açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırma sahasının doğal çevre özellikleri başlığı altında coğrafi konumu ve fiziki özellikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çalışma sahasının beşeri özellikleri kapsamında yerleşme tarihi, tarım, sanayi, ulaşım ve turizm faaliyetleriyle ilgili

toplanan veriler analiz edilmiştir. Dördüncü bölümde araştırma sahasının nüfus özelliklerine yoğunlaşarak toplam nüfusun nitel ve nicel özellikleri, kır nüfus, şehir nüfus, nüfus hareketleri ve nüfus projeksiyonları resmi kurum ve kuruluşlardan alınan veriler ışığında hazırlanan tablo, grafik ve haritalar ile yorumlanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde nüfusun sosyo-kültürel özellikleri ele alınmış olup altıncı bölümde ise hazırlanan haritalar ile araştırma sahasının mekânsal analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında araştırma sahasında demografik değişime bağlı olarak meydana gelen sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yer alan Gaziosmanpaşa ilçesinde 1927 -2020 yılları arasında nüfusun zaman içerisinde gösterdiği değişim ve gelişimi ile demografik yapının sosyo-kültürel ve mekânsal analizinin incelenmesi tezin asıl amacıdır. Adını Plevne Kahramanından alan Gaziosmanpaşa ilçesi, dört ilçeyle çevrelenmekte olup geçmişte sanayi faaliyetlerinin yakın alanlara kurulması ve gerek ülkemizin farklı bölgelerinden gerekse Balkanlardan gelen göçmenlerle sosyo-kültürel bakımından sürekli bir değişime uğramıştır. Bu değişim Coğrafya biliminin “nedensellik” ilkesine dayanarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada Gaziosmanpaşa ilçesinin geçmişte Çatalca ve Eyüp ilçelerine bağlı bir bucak konumundan 1963'te ilçe statüsüne geçişi ve buna bağlı olarak günümüze kadar ilçe sınırlarının nüfusla birlikte yeniden belirlenmesi ortaya konulmuştur. Bu kapsamda değişim gösteren ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerinin mekânla kaşılıklı ilişkisi analiz edilmiştir.

1.2.Kavramsal Çerçeve

“Nüfus çok genel bir ifadeyle belli bir zaman aralığında sınırları belirlenmiş bir alanda yaşayan insan sayısı olarak ifade edilebilir” (Doğan Sertkaya, 2021:27). Buna göre *“Nüfus; hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır.”* (Tanoğlu, 1969:31). *“Nüfus coğrafyası araştırmalarında nüfusun yapısını, gelişimini ve dağılışını belirleyen doğal ve beşeri coğrafya şartları büyük önem arz etmektedir”* (Doğan Sertkaya, 2021:28).

“Yerleşme olgusu bir bütün olarak insanlar tarafından inşa edilen tek mesken ve eklentilerinden başlayarak, binlerce binaya kadar çeşitli sayı ve nitelikte yapıların bir araya gelerek oluşturdukları sistem şeklinde tanımlanabilir” (Bakırcı, 2021:55).

Buna bağlı olarak yerleşim birimlerinin ortaya çıkmasında nüfusun nitelik ve nicelik özellikleri son derece önemlidir.

1.2. Arazi Çalışmaları ve Veri Toplama Tekniği

Tez süreci boyunca ayrıntılı literatür taraması yapılarak yeni kaynaklar incelenmiştir. İlçenin fiziki ve beşeri özellikleri Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi elektronik veri tabanları kullanılarak harita, tablo ve grafikler halinde desteklenmiştir. Çalışmayı ortaya koyarken yerinde gözlem metodu kullanılmış ayrıca idareciler ve yerel halk ile çeşitli mülakâtlar yapılarak çalışma sahası hakkında fikir alış-verişinde bulunulmuştur. İnceleme alanının arazi ve ulaşım haritalarının oluşturulmasında Gaziosmanpaşa Belediyesi İmar ve Plân Bölümü ile Kentsel Dönüşüm Bölümleriyle irtibata geçilerek çeşitli kaynaklara ulaşılmıştır.

1.3. Veri Analizi

1927-2020 yılları arasında yapılan akademik çalışmalar ile Türkiye Cumhuriyeti resmi kurumlardan elde edilen veriler çalışmanın amacına uygun bir şekilde sadeleştirilerek tablo, grafik ve haritaların oluşturulmasında kullanılmıştır. İnceleme alanının nüfus bilgileri için Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan veriler coğrafi araştırma metoduna bağlı olarak analiz edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Coğrafi Konum

Türkiye, sahip olduğu doğal güzellikleri ve tarihi geçmişi ile dünyadaki çoğu ülke için merkez konumdadır. Asya, Avrupa ve Afrika ülkelerine yakın olması ekonomi ve ticaret başta olmak üzere birçok karşılıklı ilişkiyi etkilemektedir. Coğrafi konum, ılıman iklim, çeşitli bitki örtüsü ve yerçekilleri, verimli toprak, zengin yeraltı kaynakları, kültürel çeşitlilik gibi hem doğal hem de beşeri özellikler Türkiye için birçok avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlar ülkemizin her yerinde eşit olarak dağılmadığından nüfusun da belirli sahalarda toplanmasına neden olmuştur. Ancak ülkemizde nüfusun dağılışında beşeri unsurlar baskın karakterde olup özellikle 1950’li yıllardan itibaren sanayi faaliyetlerinin İstanbul’da yoğunlaşması bu şehri cazip kılmış ve ülke genelinde kırdan kente göçlerin yoğun olarak yaşanmasına sebep olmuştur.

İstanbul’un Step Dünyası ile Akdeniz çevresinin ticari ilişkilerini sağlayan su yolu üzerinde olması, Haliç gibi önemli limana sahip olması, Asya ile Avrupa arasında bir köprü niteliği taşıması, denizden savunmayı en iyi gerçekleştirecek topografik yapının varlığı gibi özellikler bu şehrin sahip olduğu coğrafi konumun en önemli avantajları arasında yer alır (Kuban, 1970: 26). İstanbul, geçmişten günümüze birçok yönü ile dikkat çeken bir il konumundadır. Bilindiği üzere İstanbul şehri farklı imparatorluklara başkentlik yaparak çeşitli medeniyetlere ev sahipliği görevini üstlenip askeri ve ticari bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Zaman içerisinde gelişen ve değişen İstanbul, çevresindeki şehirlerin de büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi, batıda Kocaeli ili ve doğuda Tekirdağ ili ile sınırları belirlenen İstanbul’un sahip olduğu 39 ilçe arasındaki

Türkiye'nin kuzeybatısında, Çatalca – Kocaeli bölümünün Avrupa Yakası'nda bulunan Gaziosmanpaşa ilçesinin coğrafi koordinatları 41°05'- 41°03' K enlemleri ile 28° 91'- 28° 92' D boylamları arasında yer almaktadır. 1173 ha kaplayan çalışma sahasının kuzeyinde Sultangazi, doğusunda ve güneyinde Eyüp, batısında ise Bayrampaşa ve Esenler ilçeleri yer almaktadır (Harita 1). 2007 yılından sonra söz konusu ilçenin sınırlarında bir değişiklik yapılmış ve daha önce çalışma sahasına bağlı olan Sultangazi ile Arnavutköy ilçeleri Gaziosmanpaşa'dan ayrılmıştır. İlçenin bölünmesiyle mahalle sayısı 16' ya düşmüştür. İlçenin yüzölçümü küçülmesine rağmen günümüzde alansal büyüklük bakımından çevresindeki komşu ilçelere göre Eyüp ve Sultangazi'den sonra 3. sıradadır. Çalışma sahasının kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık olarak 4,94 km, doğu-batı doğrultusundaki en kısa mesafe yaklaşık 1,35 km iken en uzun mesafe ise 3,74 km'dir.

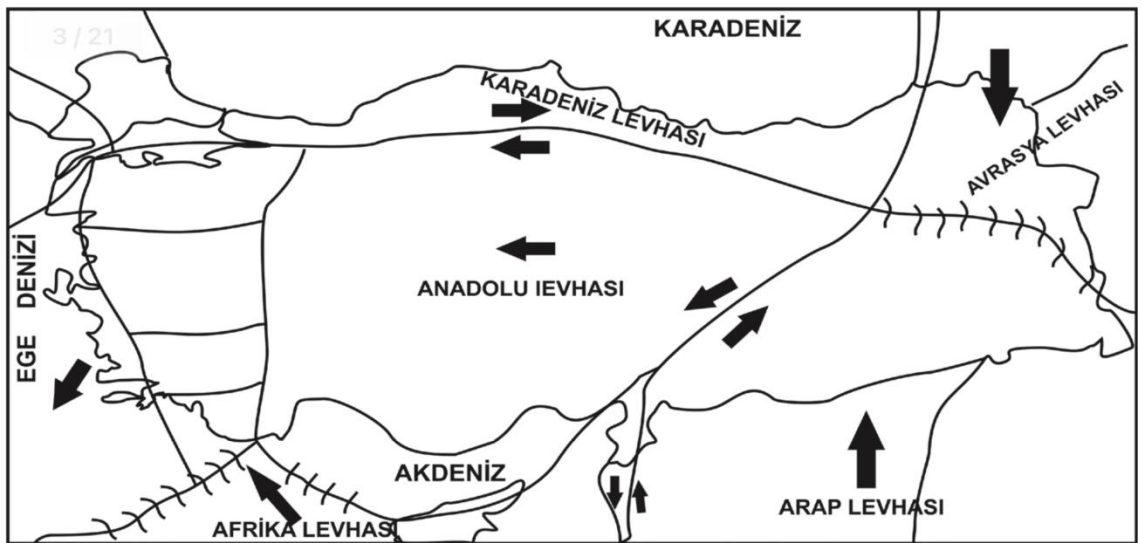
6

1950 yılından sonra gelişim gösteren Gaziosmanpaşa ilçesi hem alansal hem de toplam nüfus bakımından büyük bir değişim göstermiştir. Gaziosmanpaşa, geçmişte Çatalca ve Eyüp ilçelerinin sınırları içerisinde kırsal nitelikte iken zamanla artan nüfusu ile günümüzde ilçe statüsünde yer almaktadır.

2020 TÜİK verilerine göre Gaziosmanpaşa'nın toplam nüfusu 487.778 kişidir. İlçenin en uzun sınırı olan Eyüp ilçesinin toplam nüfusu 405.845 kişi iken ilçenin en kısa sınırı olan Esenler ilçesinin toplam nüfusu ise 446.276 kişidir. İnceleme alanı, nüfus toplamı 1.659.559 olan 4 ilçe tarafından çevrelenmektedir (www.tuik.gov.tr). Nüfusun büyük bir kısmı, çalışma sahasının kuzeyinde toplanmakla birlikte en fazla nüfus Karadeniz Mahallesi'nde bulunmaktadır. Gaziosmanpaşa geçmişte özellikle Balkan ülkelerinden göç edenler ile yurdumuzun farklı bölgelerinden göç edenlerin oluşturduğu kültürel çeşitliliği barındırmakta ve yerleşme dokusunun da değiştiğini gösteren önemli bir ilçe konumundadır. TEM otoyolu ilçeyi Sultangazi ilçesinden ayırmaktadır. Söz konusu ilçenin bulunduğu konumda ana arterlerin geçmesi ve demiryolu ulaşımının aktif olması çalışma sahasının önemini arttırmaktadır.

2. 2. Jeomorfolojik Özellikler

Şekil 1: Türkiye'nin Hareket Halindeki Levhalar Arasındaki Konumu

Kaynak: (Sönmez ve Dölek, 2020: 11)

Kuzeyde Avrasya levhası, güneyde ise Afrika ve Arap Levhaları arasında yer alan Türkiye arazisi, Alpin sıradağları kuşağında yer alıp Paleozoik Dönemden günümüze kadar orojenik hareketlerden etkilenmiştir. Levha hareketlerine bağlı olarak Anadolu'nun batısında açılma, doğusunda ise sıkışma meydana gelmiştir. Bu sıkışma yan basınçların etkisiyle devam ederek Anadolu'da yükselme ve alçalmalara sebep olduğundan yırtılma faylarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Levha hareketleri sonucunda jeosenklinallerde biriken tortullar kıvrılarak yükselmiş ve çeşitli volkanizma hareketleri ortaya çıkmıştır. Hareket halinde olan söz konusu levhalar, Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayının ortaya çıkmasına neden olarak Türkiye'nin bugünkü şeklini almasında, orojenik ve epirojenik hareketlerin meydana gelmesinde büyük etkiye sahiptirler (Sönmez ve Dölek, 2020). Tektonik açıdan dünyanın en aktif bölgelerinden biri olan Türkiye, Pleozoik dönemden günümüze kadar olan süreçte jeomorfolojik bakımından sürekli bir değişim ve gelişim göstermiştir. Ayrıca engebeli bir arazi yapısına sahip olan ülkemizde yükseltinin genel olarak batıdan doğuya doğru artması hem sıcaklık, basınç, karasallık gibi fiziki faktörlerin hem de nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetler gibi beşeri faktörlerin değişmesine neden olmaktadır.

Türkiye'de morfolojik özelliklerin meydana gelmesinde etkili olan en önemli faktör epirojenik stildeki yeni yerkabuğu hareketleridir. Bu yeni hareketler, neotektonik olarak adlandırılmakta ayrıca günümüzdeki yerşekillerinin oluşum ve gelişiminde etkin bir role sahiptir (Erinç, 1973:2,3). Ülkemizin şekillenmesinde etkili olan diğer faktörler arasında orojenik hareketler ile deprem, volkanizma gibi iç kuvvetler ve rüzgâr, buzul, akarsu gibi dış kuvvetler yer almaktadır.

Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı deprem istatistik sonuçlarına göre 2020 yılında Türkiye'de 33.824 defa farklı şiddetlerde deprem meydana gelmiştir (www.afad.gov.tr). Bulunduğu konuma bağlı olarak Türkiye, yeryüzünde tektonik açıdan hareketli bir sahada yer alıp yıl içerisinde çeşitli şiddetlerde depremlerin meydana geldiği bir sahada bulunmaktadır.

İstanbul deprem üreten fayların bulunduğu alanlara yakın olduğu gibi deprem şiddetinin artmasında etkili olan bazı faktörlere de sahiptir. Örneğin İstanbul genelinde kaymaya, sıvılaşmaya neden olan killi ve kumlu formasyonlar ile zengin alüvyal ve yapay dolgular geniş alanlarda yayılım gösterirler. Plato sahasında yer alan İstanbul,

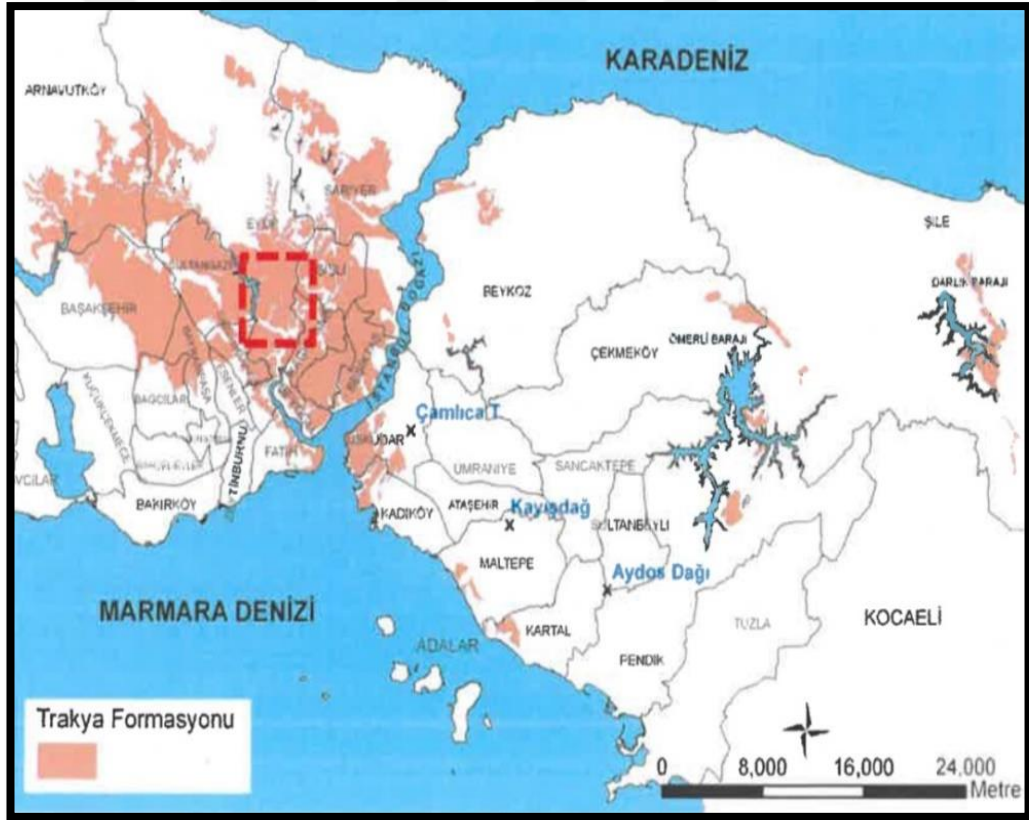
bazı yerlerde derin bir şekilde yarılmış veya parçalanmış şekilde bulunur. Bu nedenle yamaç eğimleri belirli alanlarda yüksek değerdedir (Hoşgören, 2000;3). Bu özellikler çalışma sahası Gaziosmanpaşa için de geçerlidir.

Çatalca- Kocaeli Platosu üzerinde yer alan İstanbul'un temel jeolojik birimleri arasında Paleozoik ve Mesozoik yaşlı araziler yer almaktadır. İstanbul'da Paleozoik kayaçların büyük bir kısmı şiddetli fayların etkisinde kalmasına rağmen başkalaşıma uğramamışlardır. Bu kayaçlar genellikle bol fosillerden oluşur (Şengör, 2011:4). İstanbul'un arazi temelinde Tersiyer yaşlı kayaçlar ve Neojen birimleri oldukça yaygındır. Bu genç arazi örtüsünün aşınması sonucunda meydana gelen Çatalca-Kocaeli Platosu, vadilerle yarılan bir peneplen düzlüğüdür. Platonun güneyinden geçen Kuzey Anadolu Fayının (KAF) etkisiyle bu plato sahası KB-GD doğrultusunda hafif bir şekilde yükselmiş ve plato üzerindeki akarsular yataklarını tekrar derinleştirmiştir. Böylece vadilerin yukarı kesimlerinde aşınma ilerlemiş, orta ve dar alanlı kesimlerde ise ovalar ve taban düzlükleri gelişmiştir. Plato üzerinde yer yer sert ve dirençli Paleozoik yaşlı kuvarsitlerden oluşmuş 'monadnok' adı verilen aşınım artığı birçok tepe yükselir. İstanbul Boğazı da, plato içinde şekillenmiş ve hem kuzeye hem de güneye doğru iki farklı yönde gelişmiş birer akarsu vadisidir. Burası günümüzden yaklaşık 7000 yıl önce östatik hareketlerle deniz basmasına uğramış eski bir vadidir (İstanbul İli, 1/25.000 ölçekli Arazi Kullanımına Esas Jeolojik Etüt Raporu, 2017). İstanbul'da stratigrafik istifte birbirine benzeyen birimlerin tekrarlanması, klavuz düzeylerinin kolay bir şekilde tanınıyor olmaması, orojenik hareketler, çok sayıda faylar, andezit veya diyabaz dayklarının sokulması gibi nedenler İstanbul'un jeolojik yapı bakımından karmaşık olmasında etkilidir (Sondaja Dayalı Zemin ve Temel Etüt Veri Raporu, 2021).

Gaziosmanpaşa İlçesi'nin yer aldığı saha Paleozoik ve Tersiyer çökelleriyle kaplıdır. Çalışma sahasının temelini Trakya Formasyonu oluşturmaktadır. İnceleme alanında Karbonifer yaşlı Trakya Formasyonu, Miyosen yaşlı Çamurluhan, Çukurçeşme, Kuaterner-Güncel yaşlı Alüvyonlar ve değişen kalınlıklarda yapay dolgular bulunmaktadır. Paleozoik döneme ait olan bu formasyon üzerinde Çamurluhan ve Çukurçeşme Formasyonları yer almaktadır. Trakya Formasyonu içerisinde tortul kayaçlarından oluşan birimler yer almakta ve bu formasyon şiddetli tektonik hareketlere bağlı olarak yer yer kırılmış ve kıvrılmış, bunun sonucunda

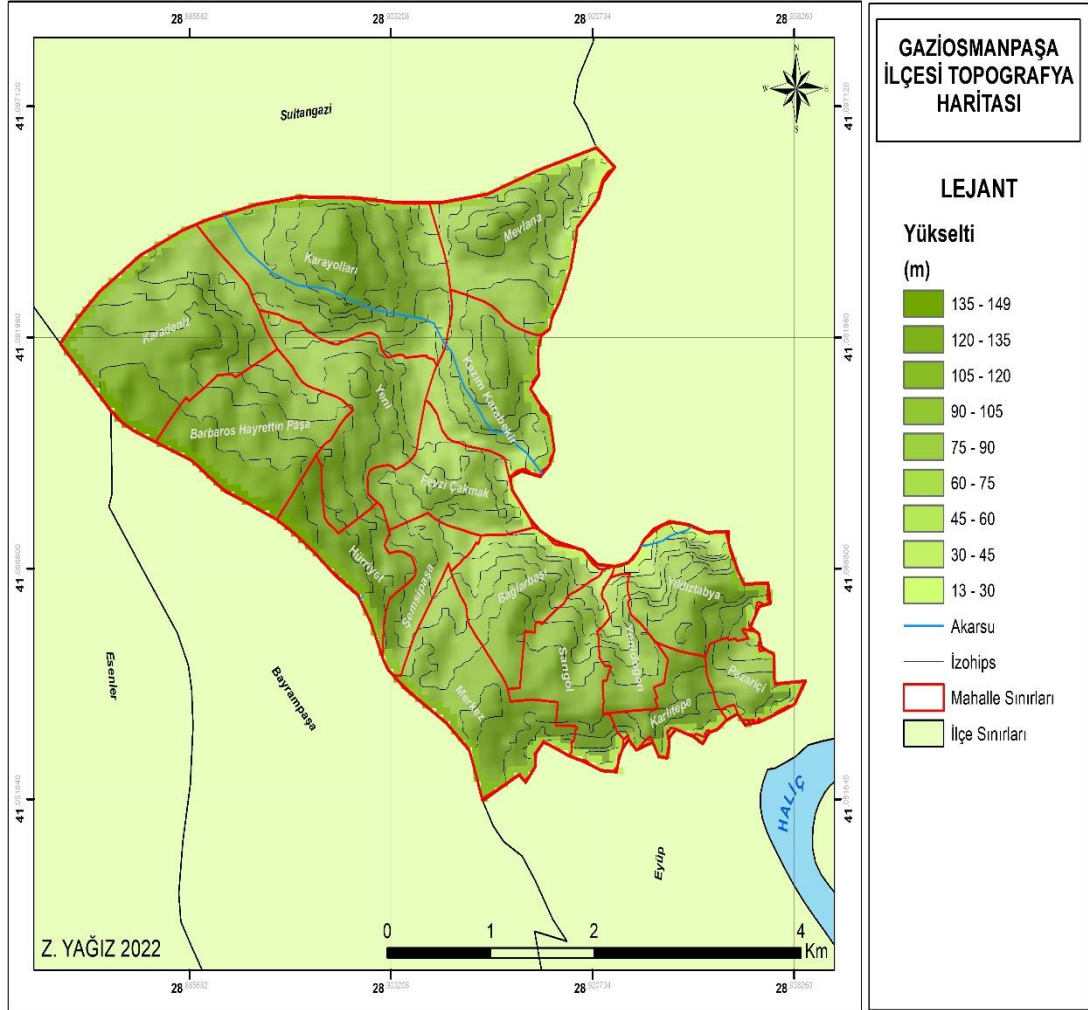
formasyon içerisinde yer alan litolojiler de bu şiddetli aktivitelerden etkilenmiştir. Trakya Formasyonu çeşitli magmatik sokulumlarla kesilmiş ve bölgedeki kalınlığı tahminen 1000-1700 m civarındadır. KB-GD doğrultusunda uzanan Eski Edirne Asfaltı boyunca devam eden ve güneyde Cengiz Topel Caddesi girişlerine kadar Çamurluhan Formasyonu yer alır. Bu formasyon birimi çakıllı kumtaşı, sarı-kahverenkli kum ara tabakalı, yeşil-gri renkli, kil-marn ardışımından ibarettir. Bu birim Trakya Formasyonu üzerine düzensiz olarak gelmiştir (Gaziosmanpaşa İlçesinin İmar Planı Revizyonuna Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu , 2004). Alçak bir plato sahasında yer alan İstanbul'un genel arazi yapısı farklı jeolojik zamanlarda değişikliğe uğramıştır.

Şekil 2: İstanbul ve Çevresinde Yüzeyleyen Trakya Formasyonu Kayalarının Dağılımı

Kaynak: Gaziosmanpaşa Belediyesi

Harita 2: Gaziosmanpaşa İlçesinin Topografya Haritası

Kaynak: <https://www.nasa.gov> Adresinden Alınan Veriler ile Hazırlanmıştır.

Harita 2’de görüldüğü üzere genel olarak Gaziosmanpaşa ilçesinin kuzeybatı ve güney kesimi yükseltinin fazla olduğu alanlar iken iç kısım ve doğusu daha çok düzlük alanlardan meydana gelmiştir. Yerleşim sahalarında yükselti değerleri genel olarak 60-120 m arasında değişmektedir. Hafif engebeli sahalarda yükselti değerleri 200 m’yi geçmemektedir. İlçenin batısında yer alan Karadeniz, Barbaros Hayrettin Paşa ve Hürriyet Mahallelerinde yükselti değerleri 120- 150 m aralığındadır. Yükselti değerleri genel olarak batıdan doğuya doğru azalmaktadır. Kuzeybatı kesiminde yükseklikler dik uzandığından ve güney kesiminde ise engebeli alanlar fazla olduğundan buralarda yapılaşma zordur.

2.3. İklim

İklim; yeryüzünde toprak, bitki örtüsü, yerşekilleri gibi fiziki çevreyi şekillendirmesinin yanı sıra tarım, hayvancılık, sanayi, ulaşım gibi beşeri faaliyetler üzerinde de etkisini göstermektedir. *“Oldukça geniş bir bölge içinde ve uzun yıllar boyunca değişmeyen ortalama hava koşullarına iklim denilir”* (Erol, 2014;10).

Tarihin en eski dönemlerinden beri insanlar barınma ihtiyaçlarını karşılamak için öncelikle elverişli iklim şartlarının olduğu yerleri tercih etmişlerdir. Bu şartları göz önüne alıp zamanla yerleşik hayata geçen insanoğlu tarım faaliyetlerine yönelerek üretime geçmiş ve yetiştirilen ürünlerin verimini arttırmak için yine elverişli iklim arayışına başlamıştır. Bu arayış Sanayi Devrimi ile gelişen dünyada da değişmemiş ve günümüzdeki yerleşmelerin çoğu elverişli iklim sahalarında yoğunlaşmıştır. Bu nedenle nüfusun yeryüzdeki dağılışını etkileyen faktörlerin başında iklim koşulları son derece önemli bir parametredir. Ayrıca iklim, yerleşilen bölgede yapılacak olan beşeri faaliyetleri de doğrudan etkilediğinden büyük öneme sahiptir.

Akdeniz Havzası'nda yer alan Türkiye'nin üç tarafının denizlerle (Akdeniz, Karadeniz ve Ege Denizi) çevrili olması, yükseltinin doğudan batıya doğru artmasına bağlı olarak yerşekillerinin kısa mesafelerde değişime uğraması, dağların kıyılara paralel olması vb. parametreler Türkiye ikliminde bölgesel değişikliğin ortaya çıkmasında etkilidir (Aydın vd. :2017) . İklim elemanları arasında yer alan sıcaklık, basınç, rüzgar, yağış, bulutluluk gibi faktörler coğrafi konuma bağlı olarak farklı bölgelerde farklı iklim tiplerinin görülmesinde etkilidir.

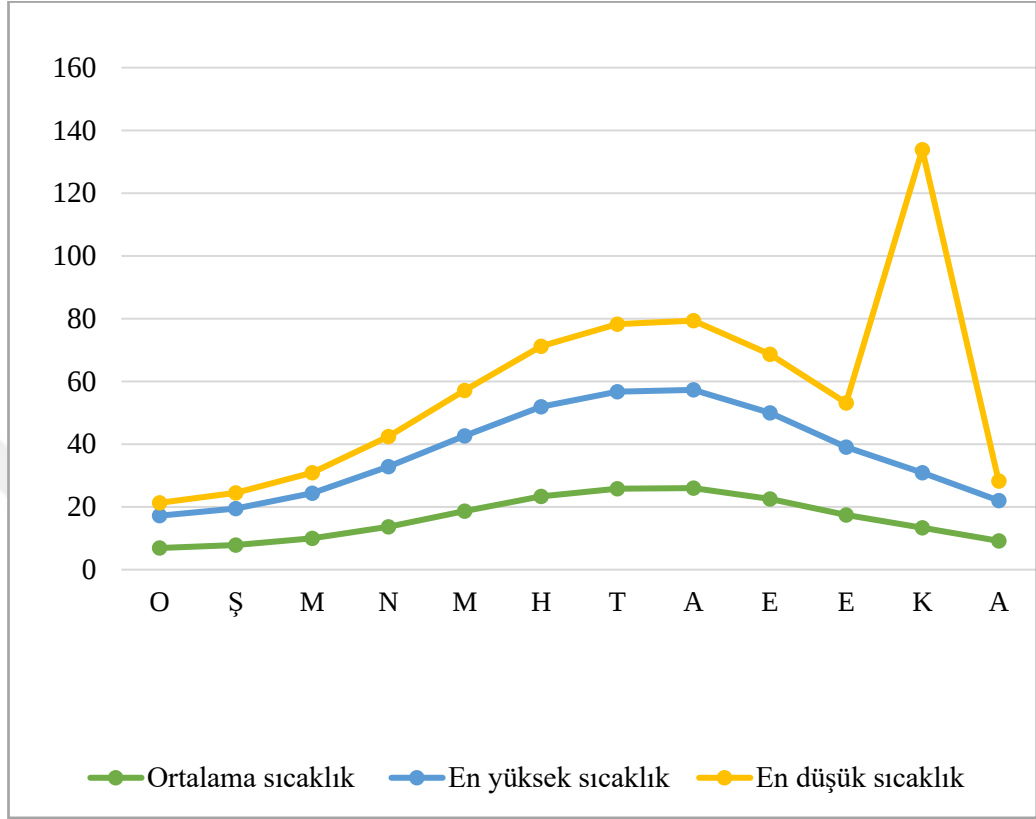
Tablo 1: İstanbul’da 1929- 2020 Yılları Arasında Gerçekleşen Sıcaklık Değerleri

	AYLAR											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ortalama Sıcaklık (°C)	6.9	7.9	10.0	13.7	18.7	23.4	25.8	26.0	22.5	17.4	13.4	9.2
En Yüksek Sıcaklık (°C)	10.3	11.6	14.4	19.1	23.9	28.5	30.9	31.3	27.5	21.7	17.5	12.8
En Düşük Sıcaklık (°C)	4.1	5.0	6.5	9.6	14.5	19.3	21.6	22.1	18.7	14.1	10.3	6.3

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM) İstasyonlarına ait 1929-2020 yılları arasında ölçülmüş olan maksimum ve minimum sıcaklık değerleri esas alınarak oluşturulan İstanbul’da ortalama sıcaklık değerleri Tablo 1’de görülmektedir. Buna göre İstanbul’da ortalama sıcaklık değerleri ocak ayında 6.9 °C ile en alt seviyeye düşerken, ağustos ayında 26.0 °C ile en üst seviyeye çıkmaktadır. En düşük sıcaklık değeri ocak ayında 4.1 °C iken en yüksek sıcaklık değeri ise ağustos ayında 31.3 °C olarak ölçülmüştür. Kuzeyinde nemli iklim, güneyinde ise sıcak iklimin hakim olduğu İstanbul ilinin en sıcak ayları temmuz ve ağustos ayları olup ortalama sıcaklık 25 °C ile 31 °C arasında değişmektedir. İstanbul’da en soğuk aylar ise ocak ve şubat ayları olup bu aylarda kar yağışı da görülebilmektedir (Tablo 1). İstanbul’un genel sıcaklık değerleri benzer şekilde Gaziosmanpaşa ilçesinde de görülmektedir.

Grafik 1: İstanbul'un Sıcaklık Değerleri (1929- 2020)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1929-2020 yılları arasında İstanbul'da ortalama sıcaklık değerleri yaz mevsiminde maksimum, kış mevsiminde ise minimum seviyededir. En düşük sıcaklık ile en yüksek sıcaklık arasındaki fark ocak ayından sonra artmakta olup ekim ayından itibaren sıcaklık farkının artarak kasım ayında zirve yaptığı Grafik 1'de görülmektedir. Yıllık sıcaklık farkı sonbahar döneminde yükselirken kış aylarında en düşük seviyeye inmiştir (Grafik 1).

Tablo 2: Gaziosmanpaşa İlçesi Ortalama Yıllık ve Aylık Sıcaklık Değerleri (°C)
(1930-2015)

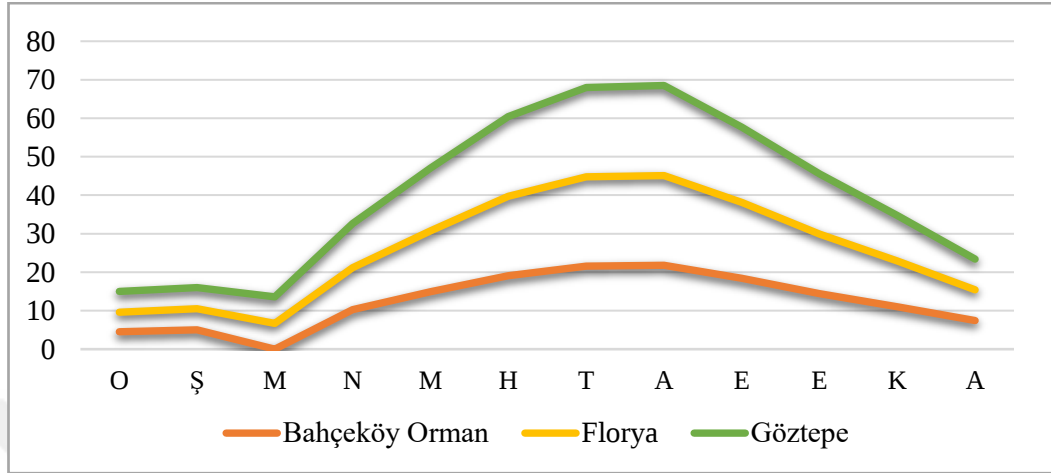
	AYLAR												
İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort.
Bahçeköy Orman	4.5	5.0	5.9	10.3	14.9	19.1	21.6	21.8	18.4	14.4	11.0	7.4	12.8
Florya	5.1	5.5	6.7	10.9	15.8	20.6	23.2	23.3	19.7	15.5	11.9	8.0	13.8
Göztepe	5.4	5.5	6.9	11.4	16.3	20.7	23.2	23.4	19.6	15.6	11.8	8.0	14.0

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Çalışma sahasına ait iklim elemanlarının değerlendirilmesinde Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nden alınan uzun yıllar kapsamındaki veriler kullanılmıştır. Bu kapsamda ilçeye en yakın Meteoroloji Genel Müdürlüğü'ne ait Bahçeköy Orman, Florya ve Göztepe istasyonlarından alınan veriler değerlendirilmiş olup bunlardan Bahçeköy Orman istasyonu uzun yıllar bazındaki verilerin incelenmesi amacıyla kullanılmıştır ancak bu istasyon günümüzde faaliyet göstermemektedir. Diğer iki istasyonun faaliyetleri devam etmektedir.

Gaziosmanpaşa ilçesinde maksimum sıcaklık belirtilen 3 istasyonda da ağustos ayında ölçülmüştür. En düşük sıcaklık değerleri kış aylarında, en yüksek sıcaklık değerleri ise yaz aylarında ölçülmüştür. Bahçeköy Orman, Florya ve Göztepe istasyonları farklı yükseltilere sahip olduğundan ölçülen sıcaklık değerleri de farklılık göstermektedir. Çatalca-Kocaeli Platosu üzerinde yer alan İstanbul'da genel olarak yükselti fazla olmadığından sıcaklık farkı da azdır. Bu durum çalışma sahası Gaziosmanpaşa için de geçerlidir.

Grafik 2: Gaziosmanpaşa İlçesi Ortalama Yıllık ve Aylık Sıcaklık Değerleri (°C) (1930-2015)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Çalışma sahasında ortalama sıcaklık değerinin en yüksek olduğu aylar ağustos, temmuz ve haziran ayları, en düşük olduğu aylar ise ocak, şubat ve mart aylarıdır. Genel olarak kış aylarında kar yağışı görülmesine rağmen sıcaklıkların 0°C'nin altında olduğu dönem de vardır.

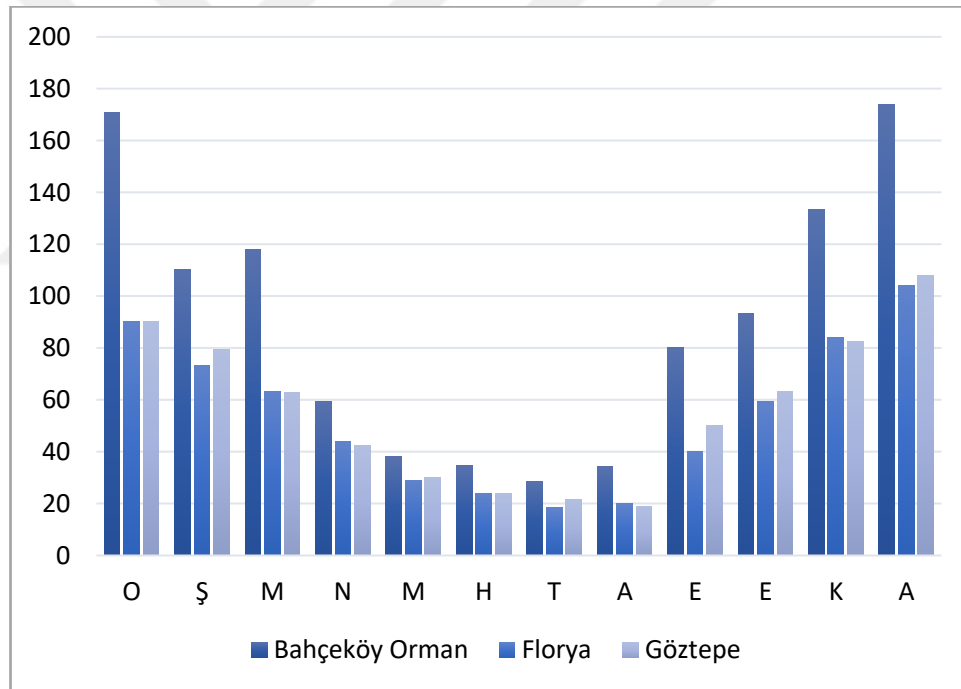
Tablo 3: Gaziosmanpaşa İlçesi Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1930-2015)

İstasyon	AYLAR												Ort.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Bahçeköy Orman	170.7	110.2	118.0	59.2	38.0	34.7	28.7	34.2	80.1	93.2	133.3	174.1	1074.4
Florya	90.2	73.3	63.1	43.9	28.9	24.0	18.4	20.0	40.1	59.2	83.9	104.0	649.1
Göztepe	90.1	79.6	62.9	42.3	30.0	23.9	21.7	18.9	50.2	63.4	82.4	107.9	673.4

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

İklim elemanları arasında yer alan yağış, bir bölgenin su ihtiyacını karşılaması bakımından oldukça önemlidir. Tablo 3’te verilen meteoroloji istasyonlarının ortalama yağış değerlerine bakıldığında yağış ortalamasının en fazla olduğu istasyon Bahçeköy Orman istasyonunda kış aylarında, en düşük yağış değerleri ise yaz aylarında ölçülmüştür. Genel olarak İstanbul’da yazlar sıcak, kışlar ise soğuk ve yağışlıdır. Yağışların genellikle yağmur şeklinde olduğu İstanbul’da kış aylarında kar yağışları da görülmektedir. Bu durum çalışma sahasındaki yağış durumunu da etkilemektedir.

Grafik 3 : Gaziosmanpaşa İlçesi Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1930-2015)

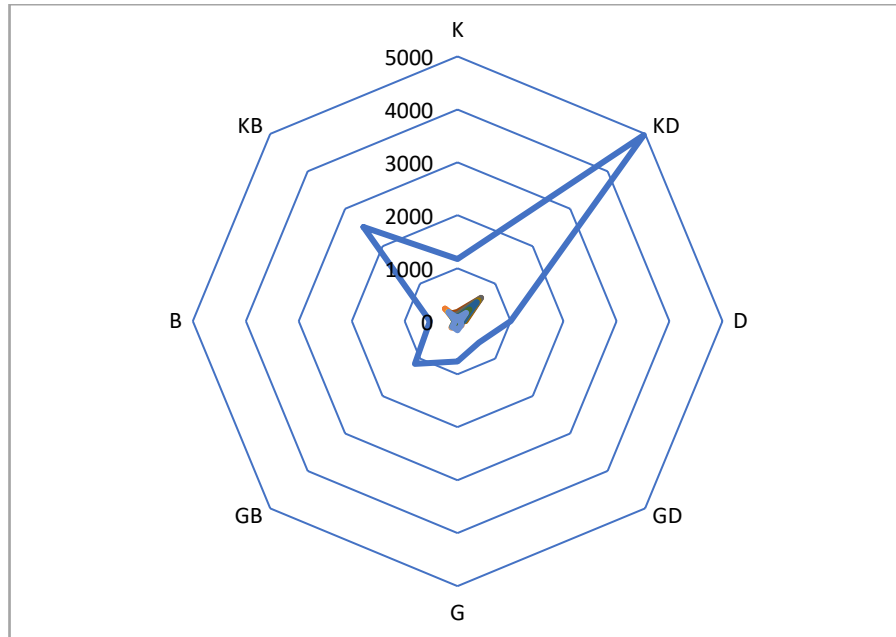
Kaynak: Meteorolojji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 4: Bahçeköy İstasyonu Rüzgar Esme Yönü ve Esme Sayısı (1930-2015)

Esme Yönü	Esme Sayısı Toplam	AYLAR											
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
K	1174	70	81	89	94	116	112	180	132	93	79	63	65
KD	4971	235	251	442	367	380	428	625	626	560	513	316	228
D	1002	57	55	53	53	62	85	146	126	135	114	60	56
GD	571	106	86	45	66	29	28	7	7	13	23	62	99
G	756	121	134	71	55	33	25	7	5	17	33	86	170
GB	1137	165	158	116	144	89	55	9	18	36	64	138	145
B	521	47	53	49	48	64	38	13	20	31	54	56	48
KB	2515	338	230	254	193	177	216	197	160	150	168	188	244

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 4: Gaziosmanpaşa İlçesi Rüzgâr Gülü

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

İklim elemanlarından bir diğeri olan rüzgar, çalışma sahasında kuzeydoğu-güneybatı yönünde esmektedir. Kuzeydoğudan esen Poyraz ve güneybatıdan esen Lodos rüzgarlarının etkisiyle Gaziosmanpaşa’da sıcaklıklar yıl içinde değişime uğramaktadır (Grafik 4). Poyraz, Karadeniz kıyılarından esen ve kışın soğuk hava niteliğinde olmakla birlikte yazın sıcaklığına karşı serin hava niteliği taşıyan nemli bir rüzgâr çeşidi olarak bilinirken; Lodos ise güneybatı yönünde esen sıcak rüzgârlar arasında yer alıp kışın soğuk havalara karşı sıcaklığın nispeten artmasını sağlayan rüzgâr olarak bilinmektedir.

2.4. Su Kaynakları

Yeryüzünde canlıların temel ihtiyaçları arasında yer alan su kaynakları, geçmişte olduğu gibi günümüzde de özellikle yerleşim sahalarının belirlenmesinde oldukça etkilidir. Su kaynakları canlılar için sağlık ve temizlik bakımından ayrıca bir öneme sahiptir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı alanlarda en önemli ihtiyacın su olması ve suyun içme suyu olarak da kullanılması bu kaynağın değerinin artmasında etkili olmuştur.

Bilindiği gibi yeryüzünü kaplayan sular %70, karalar ise %30 civarındadır. Toplam su miktarının % 97,5 civarı okyanus ve denizlerde yer almakta olup bu sular tuzlu olmaları nedeniyle içme suyu yerine, genellikle sanayi ve tarım faaliyetleri ile deniz ulaşımında kullanılmaktadır. Tuzlu sular dışında geriye kalan % 2,5’lik kısım ise tatlı sular olup tüm canlıların su ihtiyacını karşılaması bakımından son derece önemlidir. Günümüzde 7 milyarın üzerinde olan dünya nüfusunun gittikçe artması su kaynaklarına olan talebin artmasına neden olmaktadır. Oldukça sınırlı miktarda olan tatlı su kaynaklarının bilinçli tüketilmesi, geleceğe yönelik yatırımlardan biri olacaktır.

İstanbul gibi gelişmiş şehirlerde nüfus miktarının artması su ihtiyacının karşılanmasında birtakım zorlukların yaşanmasına neden olmaktadır. 2020 yılında nüfusu 15.462.452 olan İstanbul’un, gerek içme suyu gerekse sanayi ve turizm gibi sektörlerdeki su ihtiyacı oldukça fazladır. Bilindiği üzere 1950’li yıllarda Türkiye’de özellikle İstanbul ilinde sanayi faaliyetlerinin yoğunluk kazanması bu şehre yapılan

göçleri arttırmış ve bu durum nüfusun hızla artmasına neden olmuştur. Yoğun nüfus baskısına uğrayan İstanbul'un dere ve vadileri zamanla yapılaşmaya uğramış ve şehrin büyük bir kısmı düzensiz kentsel alanlara dönüşmüştür. Bu durum yeraltı su kaynaklarının baskı altında olmasına neden olmuştur. Nüfusun artması beraberinde birçok sorunu meydana getirmiştir. Bu sorunlar arasında su sorunu başlı başına ele alınması gereken bir konudur. Artan nüfusun su ihtiyacını karşılamak için Marmara Bölgesi'nin tatlı su kaynakları İstanbul'a su boru hatlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Tablo 5: İstanbul- Gaziosmanpaşa Nüfusu ve Su Tüketim Miktarları (m³) (2016-2020)

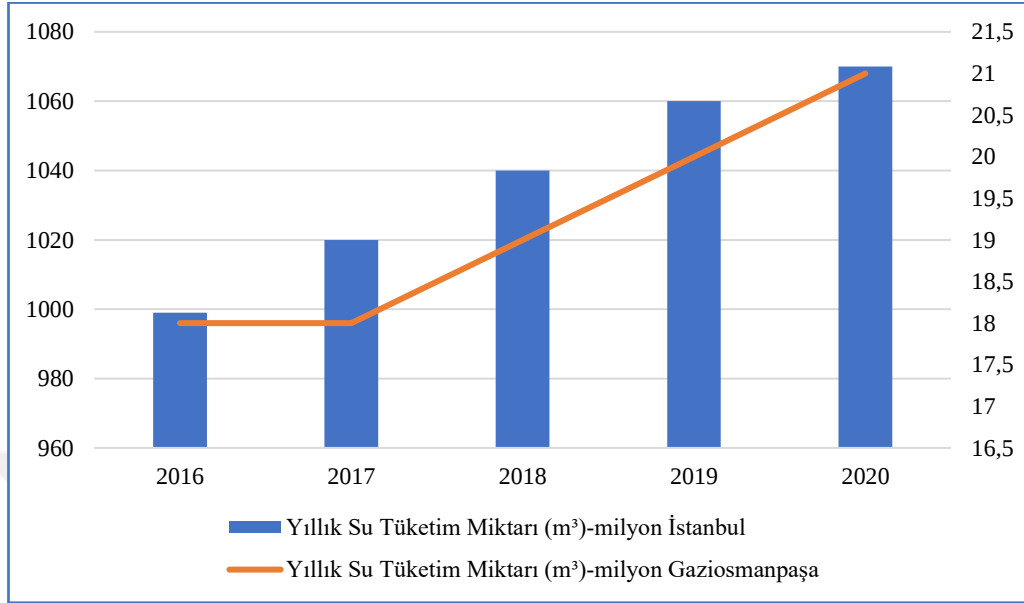
Yıllar	İstanbul		Gaziosmanpaşa	
	Nüfus Miktarı	Yıllık Su Tüketim Miktarı (m ³)	Nüfus Miktarı	Yıllık Su Tüketim Miktarı (m ³)
2016	14.804.116	998.622.627	499.766	18.637.751
2017	15.029.231	1.020.641.179	497.959	18.940.716
2018	15.067.724	1.040.965.331	487.046	19.614.773
2019	15.519.267	1.061.769.837	491.962	20.339.712
2020	15.462.452	1.074.133.977	487.778	21.523.489

Kaynak: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ)

İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) verilerine göre İstanbul ve Gaziosmanpaşa'ya verilen su miktarı 2016 yılından 2020 yılına kadar nüfus miktarına göre sürekli artmıştır. 2019- 2020 yılları arasında İstanbul'un toplam nüfusunda bir düşme olsa da tüketilen su miktarındaki artış devam etmiştir. İstanbul'da tüketilen suların kaynağı esas itibariyle yağışlardan sağlanmaktadır. Avrupa ve Asya yakasındaki barajlarda ve göllerde yağış suları toplandıktan sonra arıtma tesislerinden geçirilerek içme suyu olarak kullanılmaktadır (Tablo 5). İstanbul'un su sorununa çözüm olarak 2020 yılında 21 adet içme suyu arıtma tesisi ve 88 adet atık su tesisi inşa edilmiştir (www.iski.istanbul).

Grafik 5: Yıllara Göre İstanbul ve Gaziosmanpaşa Yıllık Su Tüketim Miktarları (milyon m³)

Grafik 5: Yıllara Göre İstanbul ve Gaziosmanpaşa Yıllık Su Tüketim Miktarları (milyon m³)

Kaynak: İSKİ Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Yıllık su tüketim miktarları baz alınarak hazırlanan Grafik 5'te görüldüğü üzere İstanbul genelinde tüketilen su miktarı günümüze kadar sürekli bir artış eğilimindedir. Bu artışın temel sebepleri arasında özellikle son yıllarda göçle gelenlerin sayılarındaki artış yer alır. Genellikle gelişmemiş ülkelerden göçle gelenlerin İstanbul'un doğal nüfus artış hızını arttırdığından toplam nüfus miktarında da yıldan yıla artışın meydana gelmesine ve dolayısıyla su tüketiminin hızla artmasına neden olmaktadır. Nüfus açısından sürekli büyüyen İstanbul, birçok gereksinim karşısında zorluklarla karşılaşmaktadır. Bahsedilen gereksinimler arasında su, geçmişten beri en önemli doğal kaynaklardandır. Günümüzde küresel ısınma, çevre kirliliği, suyun tasarruflu kullanılmaması gibi nedenler su kaynaklarının azalmasında oldukça etkilidir.

İstanbul'un su ihtiyacı Elmalı I ve II Barajları, Terkos Barajı, Alibeyköy Barajı, Ömerli Barajı, Darlık Barajı, Büyükçekmece Barajı, Kazandere Barajı, Sazlıdere Barajı, Pabuçdere Barajı gibi barajlardan sağlanmakta olup ayrıca Istrancalar, kuyular, bentler ve regülatörler aracılığıyla içme suyu karşılanmaktadır (İSKİ Faaliyet Raporu,2020).

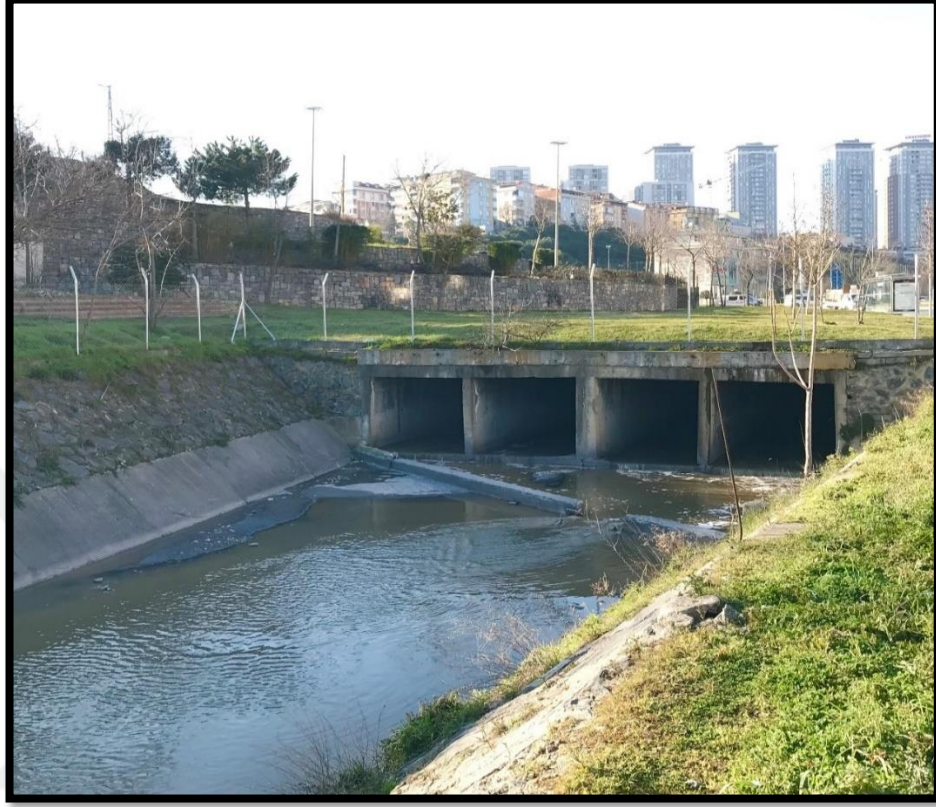
İstanbul'un tatlı su bakımından zengin olmaması, geçmişten beri şehrin sürekli su sıkıntısı yaşamasına neden olmuştur. Halkalı, Taksim, Üsküdar, Hamidiye, Terkos

ve Kırkçeşme Su Yolları İstanbul'da kurulan ve tarihi öneme sahip olan su yollarıdır. Yapılan su sistemleri zaman içerisinde beşeri ve fiziki faktörlerin olumsuz etkisiyle zarar görmüş hatta kullanılamayacak hale gelmiştir. Harap olmuş bu su sistemlerinin bazıları zamanla onarılmış ayrıca İstanbul'da yeni su yolları da yapılmaya başlanmıştır. İnşa edilen tarihi su yolları arasında yer alan Kırkçeşme ve Halkalı Su Yollarının bir kısmının çalışma sahası Gaziosmanpaşa ilçesinden geçmesi son derece önemlidir. Geçmişte su yolları ve tesisleri şehrin su ihtiyacının kolay karşılanması bakımından beşerin katkılarıyla yerin altında suyun belirli bir yerden şehrin diğer noktalarına ulaştırılması için büyük önem arz ederken günümüzde çeşitli yapılaşma çalışmalarına bağlı olarak zorlaşmıştır. Gaziosmanpaşa'da tarihi önemi olan su yolları çalışmanın üçüncü bölümünde 'Yerleşme Tarihi' kısmında açıklanacaktır.

Yapılan saha çalışmaları sonucunda Gaziosmanpaşa'da herhangi bir su kaynağının bulunmadığı gözlemlenmiştir. İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde çalışan yetkili kişilerle yapılan mülâkatlara göre Ömerli Barajı, Terkos Gölü ve Melen Çayı'ndan Kağıthane su arıtma tesisine aktarılan suların bir kısmı Küçükköy su deposuna diğer kısmı ise Silahatarağa su terfi merkezine aktarılmaktadır. Toplanan sular, su dağıtım şebekeleri vasıtasıyla ilçe geneline ulaştırılmaktadır. İlçedeki atık sular ise Yenikapı Atık Su Kollektörü ile Yenikapı Atık Su Arıtma Tesisine aktarılmaktadır.

Gaziosmanpaşa ilçesinin denizle bağlantısı olmayıp ilçeden debisi yüksek olmayan Küçükköy Deresi geçmektedir. Ancak Küçükköy Deresi dere ıslah çalışmaları sonucunda günümüzde su kaynağı olarak değerlendirilmemektedir. Küçükköy Deresi, sularını Sultangazi ilçesi civarından alıp Gaziosmanpaşa sınırları içerisinde Ertuğrulgazi ve Galerî Caddelerini geçip Kemal Şeker Bulvarı üzerinden güneydoğuya yönelerek Haliç'e ulaşır. Derenin etrafında çeşitli yapı ve yolların inşa edilmesi nedeniyle ilçede bazı yerlerde üzeri kapanmış ancak belirli alanlarda görülebilmektedir. Derede atık suların bulunduğu durumlarda bu sular çeşitli sistemlerden geçirilip kum ve taş gibi maddelerden arındırılıp daha sonra eğim yönünde Haliç'e ulaştırılması sağlanmaktadır. Küçükköy Deresi özellikle 1960'lı yıllarda şehirleşme sürecinin hız kazanması sonucunda dere ıslah çalışmalarıyla bugünkü son halini almıştır. Derede yağışlı dönemlerde nispeten az miktarda su birikmektedir (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1 : Küçükköy Deresi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

2.5. Toprak ve Bitki Örtüsü

Ülkemizde toplam nüfus miktarının artmasına paralel olarak besin kaynaklarına olan talebin yükselmesi tarıma elverişli toprakların önemini arttırmıştır. Bu nedenle toprak kaynakları ülkemiz için son derece önemlidir. Var olan tarım topraklarının korunması için artan nüfusun temel besin ihtiyacını karşılayacağı gibi sanayi sektörüne hammadde oluşturacak ve yetiştirilen ürünlerin satışıyla ticari faaliyetlerin de gelişmesine katkı sağlayacaktır (Akova Balcı, 2002a:70). Sanayi faaliyetlerinin yaygınlık kazanması sonucunda fabrikaların sayıca artması, kentleşmenin hız kazanması, turizm tesislerinin artması, kiremit, tuğla ve kum ocaklarının işletilmesi tarımsal alanların amaç dışında kullanılmasına neden olmuştur (Yiğitbaşıoğlu, 2000:7). Gaziosmanpaşa ilçesi de bu sebeplerden dolayı geçmişten

günümüze hızlı bir şekilde yapılaşmaya uğrayarak var olan toprakların gözle görülür bir şekilde inceleme yapılmasını zorlaştırmıştır.

Kireçsiz kahverengi orman toprakları, rendzinalar, vertisoller ve kahverengi orman toprakları Marmara Bölgesi'nde en çok alan kaplayan toprak tipleridir (Dizdar, 2003:119). Birden fazla toprak tipinin olduğu alanlar çeşitli bitki türlerinin yetişmesine olanak sağlar. Ancak İstanbul'da beşerin etkileri sonucunda ortaya çıkan orman yangınları, çevre kirliliği, yoğun yapılaşma şehrin doğal yapısına zarar vermektedir.

Bitkilerin doğal bir ortamda yetişmesine ve çeşitlenmesine etki eden temel faktör ekolojik şartlardır. İklim şartlarını en çok etkileyen doğal özellikler arasında yer alan bitki örtüsü, optimum şartların olduğu alanlarda gelişir ve yayılırlar. Ancak optimum şartlardan uzaklaşıldıkça bitki toplulukları arasında da farklılıklar meydana gelir (Doğan Sertkaya, 2015a:44). Ilıman kuşakta yer alan Türkiye'de toprak ve bitki örtüsü çeşitliliğini etkileyen temel fiziki faktörler arasında iklim ve yerşekilleri yer alır. Ülkemizde 1950'li yıllar itibariyle sanayinin gelişmesi toprakların hızla işgal edilmesine ve bitki örtüsünün azalmasına neden olmuştur.

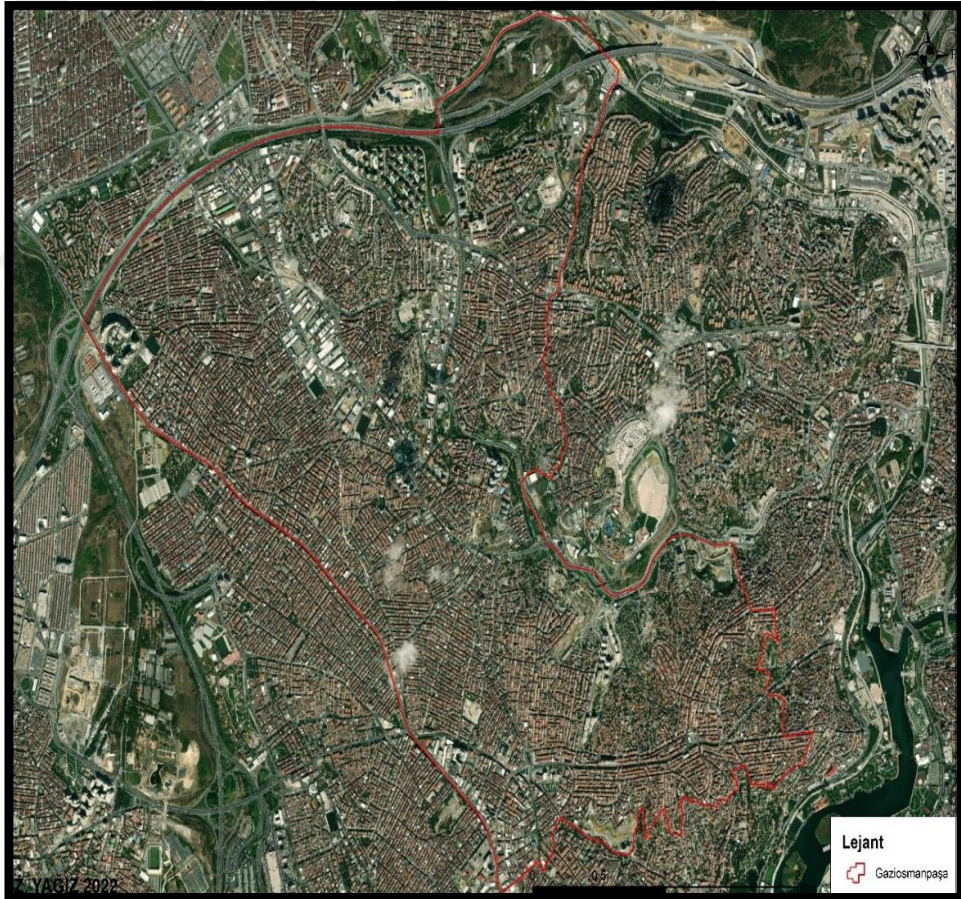
Türkiye sahip olduğu bitki çeşitliliği bakımından dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır. Özellikle endemik bitkiler ülkemizde geniş alanda yayılış göstermektedir. İstanbul'un doğal bitki formasyonu arasında yer alan ormanlar sanayi faaliyetlerinin hız kazandığı 1950'li yıllardan itibaren sürekli bir değişim göstermiştir. Sanayi faaliyetleri sonucunda İstanbul'da yaşanan şehirleşme süreci bitki formasyonları için tehlike oluşturmıştır. Ormanların giderek azalmasına ve hatta ortadan kalkmasına neden olan şehirleşme günümüzde de etkisini devam ettirmektedir.

İstanbul'un doğal bitki formasyonu olan ormanların büyük bir değişime uğramasına yol açan faktörler arasında şehirleşme, sanayi ve tarımsal faaliyetler yer alır. İstanbul'da orman formasyonunun tahrip edildiği alanlarda iki çeşit çalı formasyonu gelişir. Bunlar: İstanbul'un güney kesimlerinde yaygın olan maki ve kuzeye doğru gidildikçe çalı topluluklarına nemcil çalı türlerinin de katılmasıyla ortaya çıkan psödomaki formasyonudur (Avcı, 2014:94-95). Marmara Bölgesi'nde Karadeniz ikliminin hakim olduğu sahalarda daha çok nem isteği yüksek olan doğu kayını, adi gürgen, ıhlamur ve göknar gibi bitki türleri yaygınken Akdeniz ikliminin

hakim olduğu sahalarda ise kurakçıl meşe, kızılçam ve karaçam bitki formasyonu yaygındır (Günel, 2013:5).

Gaziosmanpaşa ilçesinde şehirleşme hareketlerinin hız kazandığı 1950’li yıllardan günümüze kadar nüfus sürekli artmıştır. Artan nüfusun konut ihtiyacını karşılamak için yapılan binalar, iş yerleri gibi ihtiyaçlar bitki örtüsünün ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Geçmişte ormanlık alanların hakim olduğu çalışma sahası, ağaçların kesimi ve yapılaşmanın etkisiyle bugünkü son şeklini almıştır. Yeşil alan olarak sadece küçük parklar ve dar alanlardaki yeşillikler örnek verilebilir. Dolayısıyla günümüzde ilçenin var olan bir bitki örtüsünden söz etmek mümkün değildir (Harita 3).

Harita 3: Gaziosmanpaşa İlçesinin Uydu Görüntüsü

Kaynak: <https://earth.google.com> Adresinden Alınan Veriler ile Hazırlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS DEĞİŞMESİNDE ETKİLİ OLAN BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLER

3.1. Yerleşme Tarihi

İnsanların temel ihtiyaçları arasında yer alan beslenme, barınma ve giyinme tarihin farklı dönemlerinde sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Bu ihtiyaçların öncelik sırası bazı dönemlerde değişmekle birlikte insanoğlu, hayatta kalabilmek adına her şeyden önce kendini dış etkenlerden korumak amacıyla güvenli alanlarda barınmayı ön planda tutmuştur. Çağlar boyu göçebe bir hayat sürdüren insan, barınma ihtiyacını karşılamak için uygun iklim şartlarının olduğu alanları tercih edip zamanla artan bilgi ve deneyim doğrultusunda yerleşik hayata geçerek su kaynakları ve verimli toprakların bulunduğu sahaları tercih etmiştir. Tarihteki ilk yerleşim yerlerinin Mısır ve Mezopotamya çevresinde kurulmasının temel nedeni de bahsedilen doğal kaynakların varlığı söz konusudur. *“Yerleşme en geniş anlamda, dünyanın her yerinde bulunan ve ilkel ev kümelerinden, en yüce yapılara kadar bütün binaların tamamı olarak tanımlanabilir”* (Tunçdilek, 1986:VII). Yerleşime uygun alanlarda tarımsal faaliyetler yapılarak üretime geçilmiş ve fazla tarımsal ürün üretilmesiyle uygarlıklar arasında ticaret yapılmaya başlanmıştır. Bu durum karşılıklı ilişkileri arttırarak yeni yerleşim alanlarının keşfedilip kurulmasında etkili olmuştur. Ticaretle önemi artan ulaşım, yerleşim sahalarının tercih edilmesinde etkili diğer parametre olarak değerlendirilmiştir. Artan teknolojik gelişmelerle yerleşim birimlerinin seçilmesinde çeşitli faktörler yer almıştır. Bunlar arasında sanayi, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörünün geliştiği alanlar, güvenli alanlar, tarımsal faaliyetlerin yapılabildiği alanlar yer alır. Dolayısıyla geçmişten günümüze değin yerleşim alanlarının kurulmasında hem doğal hem de beşeri faktörler büyük önem taşır.

Geçmişte birçok uygarlığın yerleşim yeri olarak tercih ettiği Anadolu, sahip olduğu coğrafi konumu ile çeşitli yerleşim birimlerinin ortaya çıktığı ve sınırları geniş olan bir alanı temsil etmektedir. Doğal kaynaklar bakımından zengin oluşu bu sahada

yerleşmelerin artmasını sağlamış ve buna bağlı olarak nüfus miktarında da sürekli artış meydana gelmiştir.

Anadolu’da yerleşim birimlerinin artması kır ve kent alanlarının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olup yerleşmelerin uzun bir dönem varlığını sürdürmesine imkân tanırken Anadolu’nun zaman içinde istilâlara uğraması bu yerleşim alanları için tehdit edici unsurların meydana gelmesine neden olmuştur (Tunçdilek,1986:38). Bazı yerleşim sahaları günümüze kadar varlığını korumuş ancak bazıları ise deprem, sel gibi doğal nedenlerle ortadan kalkmıştır. Ayrıca birçok yerleşim sahasının sınırlarında geçmişten günümüze kadar değişiklikler meydana gelmiş ve sosyal, kültürel, ekonomik anlamda gelişmeler yaşanmıştır. Zamanla sınırları değişen bu yerleşim alanlarından İstanbul’un 39 ilçesi arasındaki Gaziosmanpaşa ilçesi de yerini almıştır.

İstanbul’daki yerleşmelerin ana hatları M.Ö.750-550 yılları arasında Byzantion ismiyle Suriçi’nin doğusunda küçük bir alanda kurulmuş olup (Avcı, 2001: 25) bu yerleşim sahası Roma İmparatorluğu Dönemi’nde batıya doğru genişleyerek Constantinopolis adıyla başkent olma özelliği kazandıktan sonra zaman içerisinde inşa edilen çeşitli yol ve surlar bu alanın önemini arttırmıştır (Tekin, 2015: 402). İstanbul 1453’te Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildikten sonra İslambol, Dersaadet, Deraliye, Darülhilafe gibi farklı adlarla zikredilmiştir (Banoğlu, 2010: 18). Bazı şehirler kuruldukları dönemden günümüze kadar farklı isimlerle varlığını sürdürmüşlerdir. Bu değişiklik, şehirlerde kurulan küçük yerleşim alanlarında da ortaya çıkmıştır. Gaziosmanpaşa ilçesi de geçmişten günümüze farklı isimlerle anılmıştır. Çalışma sahası bugünkü ismini Osmanlı-Rus Savaşı’nda (1877-1878) vatan topraklarını korumak adına kahramanca gösterdiği fedakârlıklarla dünyaca tanınan Gazi Osman Paşa’dan almıştır.

Bilindiği üzere Rusların Balkanlardaki Osmanlı hakimiyetinde olan toprakları ele geçirme isteği 1877-1878 yılları arasında süren Osmanlı-Rus Savaşı’nın başlamasında etkili oldu. Bu amaçla Ruslar tarafından Osmanlı topraklarına dahil olan Bulgaristan’ın Plevne şehrine farklı tarihlerde taarruz gerçekleştirildi. Plevne şehri uzun yıllar boyunca etnik grupların bir arada yaşadığı bir Osmanlı toprağı olarak tarihe geçen önemli bir şehirdir. Bu şehrin Osman Paşa önderliğinde birçok defa savunulmasıyla Plevne, tarihin unutulmaz sahneleri arasında yerini aldı.

Yurdun birçok yerinde görev alan Osman Paşa dönemin padişahı II. Abdülhamit tarafından 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Plevne'yi savunmak için görevlendirildi (Özcan, 2002: 239-240). 1833 tarihinde Tokat'ta dünyaya gelen Osman Paşa, bir dönem sıbyan mektebinde eğitim gördükten sonra Beşiktaş Askeri Rüstiyesi'nde eğitimine devam edip 1844'te Askeri Lise'ye başladı. 1853'te Harp Okulu'ndan mezun olduğu sırada Kırım Savaşı'nın çıkmasıyla orduda ilk kez görev aldıktan sonra savaşta gösterdiği üstün başarısından dolayı üsteğmen rütbesine yükseldi. Osmanlı coğrafyasını çok iyi bilen Osman Paşa'nın askeri görevleri dışında kadastroda yer alması dönemin nüfusu hakkında bilgi vermesi açısından son derece önemlidir (Yenice ve Fidan, t.y: 17).

Fotoğraf 2: Gazi Osman Paşa

Kaynak: www.gaziosmanpasa.gov.tr

Plevne'de gerçekleşen Osmanlı-Rus Savaşı üç ayrı tarihler arasında gerçekleşti. İlki 1877 tarihinin 19-20 Temmuz günlerinde, ikincisi 30-31 Temmuz günlerinde, üçüncüsü ise 8-11 Eylül tarihleri arasındadır (Çavuş, 2016: 169-170).

Osman Paşa'nın uyguladığı savaş planı sonucunda Birinci Plevne Muharebesi'nde 2700 civarında kayıp veren Rus ordusunun yenilgiye uğratılmasıyla savaş Osmanlılar tarafından zaferle sonuçlandı. Yenilgiyi kabul edemeyen Rus ordusunun asker sayısını arttırarak tekrar saldırıya geçip İkinci Plevne Muharebesi'ni başlatması sonucunda Rus ordusu ikinci kez yenilgiye uğratıldı (Uçar,1978:52,57). Rusya Birinci ve İkinci Plevne Savaşlarının intikamını almak için Plevne'yi kuşatmaktan vazgeçmeyerek yeniden savaş hazırlıklarına başladı ve Romanya'dan destek alıp daha güçlü ve donanımlı bir orduyla Plevne'yi almakta kararlıydı. Bunun üzerine Osman Paşanın tüm gücü ve inancıyla düşmana karşı taarruza geçmek için askerlerin moralini yükseltmeye ve farklı savaş taktiklerini kullanarak Plevne'yi savunmaktan vazgeçmemesi, Osmanlı ordusunun Üçüncü Plevne Savaşı'nda da tüm zorluklara rağmen düşmana karşı mücadeleci bir tavır sergilemesi, Rusya ve batılı devletleri telaşlandırmada etkili oldu. Osman Paşa'nın Üçüncü Plevne Savaşı'nda gösterdiği başarıdan dolayı dönemin padişahı II. Abdülhamit tarafından kendisine 'Gazilik' ünvanı verildi. Ayrıca vatani uğruna canı pahasına mücadele eden Gazi Osman Paşa'ya 'Plevne Kahramanı' adı verildi (Şapolyo, 1959:147,163). Rusların saldırısı Üçüncü Plevne Savaşı'ndan sonra da devam etti. Plevne'yi almakta kararlı olan Rus ordusu, Osmanlı ordusuna dört bir yandan kuşatma yaparak yeni bir saldırıya geçti. Osman Paşa'nın bu saldırı karşısında yaralanması, devletten yeterli desteği alamaması, orduda hastalıkların yayılması ve açlık sorununun yaşanması gibi sebeplerin ortaya çıkması sonucunda Osman Paşa, fedakârlık gösteren asklerini düşündüğünden teslim olmak zorunda kaldı ve Ruslara esir düştü. Rus Çarı, Osman Paşa'nın savaş boyunca pes etmeyerek mücadeleye devam etmesini takdir ederek ona saygı duyup padişah II. Abdülhamit'in girişimleri ile Osman Paşa'yı serbest bıraktı. İstanbul'a dönen Gazi Osman Paşa halk ve idareciler tarafından coşkuyla karşılandı. Osmanlı Devleti Plevne şehrini kaybetse de Ruslar tarafından gerçekleşen saldırıları başarılı bir şekilde püskürtüp düşmanların oyalanmasını sağlayarak İstanbul ve Edirne'ye doğru yayılmalarını ertelemesi nedeniyle Plevne Savaşı Türk ve Dünya Tarihinde büyük bir önem taşır (Yenice ve Fidan, t.y: 31-36).

Fotoğraf 3: Gazi Osman Paşa ve Ordu Askerlerinin Heykeli

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

İstanbul'a döndükten sonra Serasker (Günümüzdeki Savunma Bakanı) olan Gazi Osman Paşa, göğüs darlığı nedeniyle 5 Nisan 1900 yılında vefat etti ve İstanbul'da Fatih Camii avlusundaki türbeye gömüldü (Uyan, 1980: 32). Kahramanca mücadele ettiği savaşlarda dünyaca saygı duyulan Gazi Osman Paşa günümüzde sadece bir ilçe adı değil, ilkokul, üniversite, cadde adı olarak da yaşatılmaktadır.

Tarihi geçmişi ve zengin doğal kaynaklarıyla her zaman nüfusu kendine çeken Anadolu, bu özelliği bakımından Osmanlı zamanında ciddi bir göçe maruz kalmıştır. Bu göçler Osmanlı topraklarının ekonomik ve kültürel yaşam başta olmak üzere pek çok alanda değişime uğramasında etkili olmuştur.

Çalışma sahasında nüfus ile yerleşim sahaları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve analiz etmek için ilçeden geçen tarihi su yollarını genel hatlarıyla açıklamak, Gaziosmanpaşa'nın yerleşim tarihinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Söz konusu ilçenin yerleşim tarihi suyun tarihi ile eşdeğer bir nitelik göstermektedir (Karahasanoğlu, t.y: 122).

Çalışma sahasından geçen tarihi su yollarına geçmeden önce bazı kavramların açıklanması gerekli görülmüştür. Bu kapsamda su yolları “*Yerleşim birimlerinin içme ve kullanma suyunu sağlamak için yapılan su iletim sistemleridir*” (Kılıç, 2004: 178) şeklinde ifade edilebilir. Su iletim sistemleri için inşa edilen yapılardan biri de su kemerleridir. Su kemeri “*Üzerinde su kanalını taşıyan bir duvardır*” (Sönmezer vd. 2018: 1206) şeklinde tanımlanmaktadır. Şehir merkezlerinin su ihtiyacını gidermek için çok sayıda inşa edilen diğer yapılar arasında çeşmeler, su bentleri, sarnıçlar, su terazileri, maksemeler ve ayazmalar yer alır. Sarnıç, kaynağını farklı yerlerden alan suların biriktirilmesi için inşa edilen bir yeraltı deposudur. Yağışlı dönemlerde su havzasında biriktirilen suların daha sonra su yolları vasıtasıyla şehre ulaştırmasını kolaylaştıran su bentleri ise suyun önüne çekilen bir set niteliğindedir. Su kaynakları şehir içinde dağıtılmadan önce suyun basıncını ölçmek amacıyla su terazileri yapılmıştır. Maksem, suların toplanarak dağıtımının yapıldığı yer olarak adlandırılırken ayazma ise Ortodoks Hristiyanların şifalı su olarak adlandırdıkları su kaynaklarının üzerine inşa edilen yapılardır. (Hut, 2010: 46-150).

Su, hayatımızın bir parçası olmakla birlikte tüm canlıların yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bir kaynak olup hijyen ve sağlık açısından da büyük bir önem taşır. Su kaynaklarına ulaşmamızı kolaylaştıran teknoloji, her çağda ilerleyerek günümüzde de bu gelişimini devam ettirmektedir. Bu kaynağa erişimin hızlı bir şekilde sağlanması için geçmişte inşa edilen su kemerleri, su bentleri, su dağıtım şebesi günlük hayatın kolaylaştırmasına katkıda bulunmuştur. Gelişmişlik seviyesine bağlı olarak her toplum su ihtiyacını gidermek için farklı zamanlarda çeşitli yöntemler kullanarak gelişen dünyaya kısmen de olsa ayak uydurabilmiştir.

İstanbul'un 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesiyle Osmanlı topraklarının sınırları genişlemiştir. Bu topraklara yerleştirilen halkın büyük bir kısmı Rumlardan oluşmaktaydı. Birbirinden farklı kültürlerle sahip olan halkın bir arada yaşaması (İnalcık, 2015: 46), Osmanlı Devleti'nin yabancı uyruklu kişilere karşı

hoşgörülü olduğunu göstermektedir. Nüfusun zaman içinde artması insan yaşamının vazgeçilmez ihtiyaçları arasında yer alan suyun önemini arttırmıştır. Bu durum halkın su ihtiyacını karşılamak için çeşitli su yollarının yapımını gerekli kılmıştır.

Roma ve Bizans Dönemlerinde İstanbul'un su ihtiyacı genellikle küçük kaynaklardan ve sarnıçlardan sağlanmaktaydı. Su sorununu çözmek için su boru hatları kurulmuştur (Biricik, 1998: 23). Bu hatlarla ilgili önemli çalışmalar Roma İmparatorları Hadrianus, Konstantinus, Valens ve I.Theodosius tarafından yapılmıştır. Hadrianus döneminde şehre bol miktarda su getirilirken Konstantinus tarafından yapılan su boru hattı Romalılar dönemindeki en uzun hatlardan biri olarak tarihte kayıtlara geçmiştir. Valens ve I. Theodosius zamanlarında ise kaynağını farklı yerlerden alan sular getirilerek şehrin su sorunu büyük oranda giderilmiştir (Çeçen, 1997:15,16). İstanbul'da su sorunu çok eskilere dayanmaktadır. Roma ve Bizans Dönemlerinde halkın su ihtiyacını karşılamak amacıyla su yollarının temeli atılmış ancak bazı olumsuz şartlar nedeniyle su tesislerinin büyük bir kısmı kullanılamayacak hale gelmiştir. Yeni kurulan devletler tarafından bazı tesisler tamir edilmiş, bazıları da ortadan kalkmıştır. Bu dönemde suyun serbest akışını sağlamak için çeşitli su kemerleri yapılmış ve bu kemerlerin bir kısmı günümüzde bulunmakta , bir kısmı ise yıkılmıştır. Su kaynaklarının şehirdeki yerleşim yerlerine kolay ulaşılması için inşa edilen su dağıtım hattının geçtiği yerlerden biri de günümüz Gaziosmanpaşa ilçesidir. İnsanlar şehrin belirli yerlerine kurulan çeşme gibi su yapılarından ihtiyaçları kadar su alırken zaman içerisinde birbirleriyle sohbet etmeleri bu alanların nüfus bakımından hareketli olduğunu göstermektedir. Buna göre Gaziosmanpaşa ilçesinin geçmişte yapılan çeşmeler aracılığıyla hareketli bir nüfusu barındırdığını söylemek mümkündür.

Geçmişte İstanbul'da farklı imparatorluklar tarafından inşa edilen ve tamir ettirilen önemli su yolları ve su tesisleri arasında Halkalı Su Yolları, Kırkçeşme Su Yolları, Taksim Su Yolları, Terkos Su Sistemi, Hamidiye Su Tesisleri, Üsküdar Suları yer alır. Gaziosmanpaşa sınırları içinden Kırkçeşme ve Halkalı Su Yolları geçtiğinden çalışmada bu iki su yolu araştırılmıştır.

İstanbul halkının su ihtiyacını karşılamak amacıyla geçmişte çeşitli su tesisleri inşa edilmiştir. Bu tesislerden biri Kırkçeşme su tesisidir. *“Kırkçeşme su tesisleri, Belgrat Ormanları civarında Ayvad, Bakraç, Orta ve Belgrat derelerinden toplanan*

suların Mağlova Kemer, Ayvad Kemer, Uzun Kemer, Kovuk Kemer ve Güzelce Kemer gibi büyüklü küçüklü 33 adet kemer ve 55.374 km uzunluğundaki isale hattı ile Eyüp ve İstanbul'a su veren su sistemidir'' (Şahin, 2014:42). Kırkçeşme su sistemi Sarıyer Belgrad Ormanlarındaki 4 adet bentten (Ayvad Bendi, Büyükbent, Kirazlı Bent ve Kömürcü Bent) aldığı suları kendi cazibesinde akıtarak Topkapı Sarayı'na kadar taşır. İsale hattı coğrafik konumlarından dolayı yer yer toprak altı galerilerden yer yer toprak üstüne vadi ve dereler üzerinden geçmek için inşa edilmiş kemerlerden oluşmaktadır. Ayrıca belirli yerlerde suların arıtılıp temizlenmesi için çökeltme havuzları yapılmıştır.

Kağıthane Deresi'nin Belgrat Ormanlarındaki kollarının suları toplanarak şehre bol miktarda su verilmesini sağlayan Kırkçeşme Su Yolu tesisi; Osmanlı Dönemi'ndeki en büyük su tesisi olup Fatih Sultan Mehmet'in isteği üzerine onarılmıştır. Bu tesisin asıl bölümü ise Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1554-1563 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. (Çeçen, 1996: 80). Tesis üzerine kurulan su kemerleri sayesinde vadilerin aşılmasıyla şehir dışından gelen suların akışı kolaylaştırılmıştır (<https://www.iski.istanbul/web>). Bu dönemde suyun miktarını arttırmak için akarsular üzerine bend adı verilen yapılar inşa edilmiştir. Bunlardan Büyük Bent, Kirazlı Bent, Ayvad Bent ve Karanlık Bendi Kırkçeşme tesisleri üzerine kurulmuş önemli bentlerdir (Sönmezer, vd. 2018: 1197). Kırkçeşme tesislerinin isale hattı Kağıthane Deresi'nin doğu ve batı olmak üzere iki kolundan oluşmaktadır. Kağıthane Deresi'nin doğu kolu Kirazlı, Topuz ve Paşa Derelerinden; batı kolu ise Ayvad Deresi, Orta Dere ve Bakraç Deresi'nden su alır. Bu iki kol Kemerburgaz'ın güneybatısında birleşir ve Alibey Deresi'ni geçtikten sonra Cebeciköy Deresi'nden gelen bir kolu da alarak güneye doğru devam eder (Çeçen, 1988:51). Geçmişte Gaziosmanpaşa sınırları içinden geçen bu su yolu bölgede nüfusun belirli sahalarda toplanmasında etkili olmuştur. Bahsedilen tarihi Kırkçeşme Su Yolu Hattı günümüzde üzerinde çeşitli yapıların inşa edilmesi nedeniyle belirgin bir şekilde görülmemektedir.

Şekil 3: Kırkçeşme Su Yolu

Kaynak: Gaziosmanpaşa Belediyesi

Geçmişte Kırkçeşme Su Yolu'nun bir bölümü Gaziosmanpaşa ilçesinden geçmekteydi. Çalışma sahasının kuzeydoğusunda 2 koldan gelen sular Alibeyköy Deresi'ni geçerek Gaziosmanpaşa ilçesi içinden güneye doğru devam etmekteydi (Şekil 3). Kırkçeşme Su Yolu üzerinde birçok su kemeri yer almakta ve bu kemerlerden Valide Kemer, Dolap Kemer ve Keçesuyu Kemer Gaziosmanpaşa'da bulunmaktadır. İlçede yer alan Valide Sultan Çeşmesi de tarihi bir öneme sahiptir. Ancak bu yapılar günümüzde bakımsız durumda olduğundan ve çevresinde artan yapılaşma nedeniyle pek fark edilmemektedir. Sahada yapılan analizler sonucunda tarihi su yollarına ait yapılardan bazılarının yerleşim alanlarının hızla artmasına bağlı olarak zarar gördüğü ayrıca sahada uzun yıllar oturanlarla yapılan mülâkatlara göre

önceden var olan çeşme ve su kemerlerinin günümüze kadar ortadan kalktığı sonucuna varılmıştır.

Fotoğraf 4: Valide Kemer

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

İlçe genelinde yapılan saha çalışmaları sonucunda birkaç tarihi su yapılarının olduğu gözlemlenmiştir. Günümüz Gaziosmanpaşa- Küçükköy’de Kemal Şeker Bulvarı üzerinde yer alan Valide Kemer, Mimar Sinan tarafından yapılan tarihi bir su kemeridir. Kırkçeşme Su Yolu üzerinde bulunan önemli bir kemerdir. Günümüzde dört gözden oluşan kemerin altından geçen sular genellikle yağış dönemlerinde görülmekte ve suyun debisi oldukça azdır. Su kemerinin etrafı yollar ve binalarla çevrili olduğundan genellikle çevreden geçen insanlar tarafından pek fark edilmemektedir. Ayrıca oldukça alçak bir alanda yer alan kemerin etrafının tel

demirlerle çevrili olması bu yapının fark edilmemesindeki diğer bir nedendir. (Fotoğraf 4).

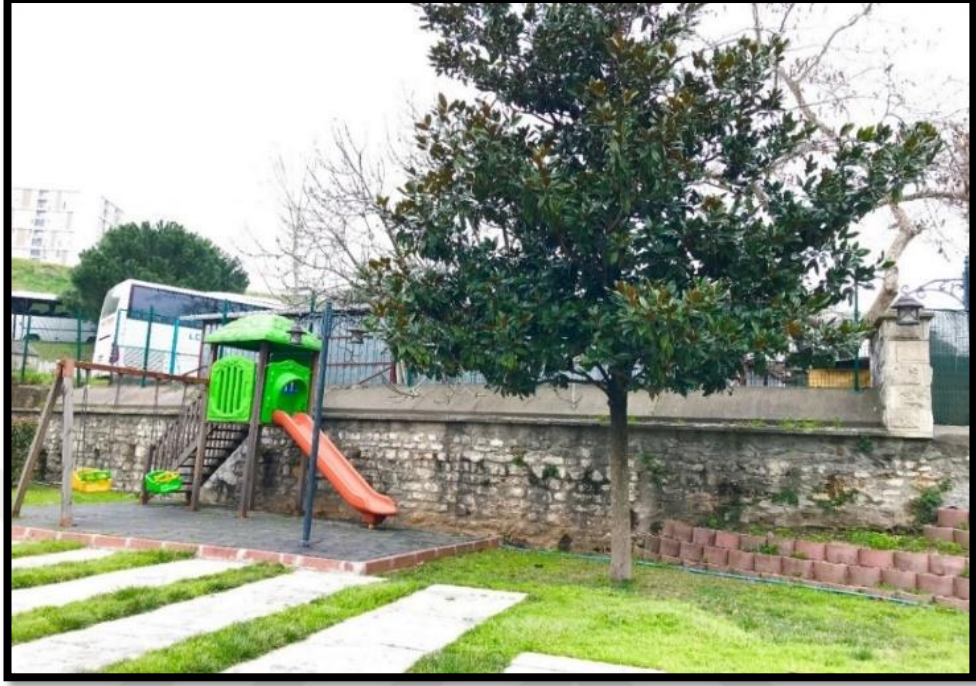
Fotoğraf 5: Dolap Kemer

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Tarihi Dolap Kemerı günümüzde Fevzi Çakmak Mahallesi'nde Kemal Şeker Bulvarı üzerindeki parkın içinde bulunmaktadır. Üzeri kapanmış durumda olan kemerin önemi doğa yürüyüşü yapanlar tarafından pek fark edilmemektedir (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 6: Keçesuyu Kemerı

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Çalışma sahası sınırları içerisinde bulunan 3. tarihi su kemeri ise Keçesuyu Kemerı'dir. Bu kemer İstanbul Caddesi üzerinde, Gaziosmanpaşa Belediyesi tarafından kadınlara yönelik yaptırılan “Dönüşüm Mutfacı” binasının bahçesinde yer almaktadır (Fotoğraf 6).

İlçede genel anlamda tarihi su yapılarının mevcut olduğu ancak geçmişten günümüze kadar fiziksel olarak değişime uğradıkları yapılan mülakât ve saha çalışmaları sonucunda tespit edilmiş olup bu tarihi yapıların ana cadde üzerinde, park içinde, kentsel dönüşüm çalışmalarının yapıldığı alanlarda yer aldığı gözlemlenmiştir. Tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması için bakım ve onarım çalışmalarının titizlikle yapılması gerekmektedir.

Fotoğraf 7: Valide Sultan Çeşmesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Halkalı Suları Osmanlı zamanında İstanbul'un su ihtiyacını karşılayan ve çalışma sahası için önemli olan diğer bir su tesisidir. Cebeciköy ile Halkalı arasındaki alandan geçen Halkalı Suları tesisleri 1453-1755 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu tesisler sayesinde İstanbul'daki 435 cami, çeşme, şadırvan vb. yerlere su verilmiştir. Halkalı Suları'nın kollarına ait yapılan 17 suyolu arasında en büyüğü Süleymaniye Suyollarıdır. Kanuni tarafından yaptırılan Süleymaniye Su Yolu'nun güney ve kuzey kolu Taşlıtarla'da birleşir (Çeçen, 1996: 76, 215). Taşlıtarla olarak adlandırılan Gaziosmanpaşa ilçesinin geçmişte sınırlarının önemli su yolu üzerinde bulunması sahanın zengin bir su tarihine sahip olduğunu göstermektedir. Geçmişte ilçe sınırları içerisinde yer alan su yollarının varlığı çeşitli bitkilerin yetişmesine imkân tanırken bağ ve bahçe kültürünün doğmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

Saha çalışması boyunca yapılan gözlemler sonucunda Gaziosmanpaşa'daki bazı cadde ve sokakların Çukurçeşme Caddesi, Validesuyu Caddesi, Hekimsuyu Caddesi, Keçesuyu Caddesi, Havuzbaşı Sokak, Şelale Sokak, Çeşme Sokak, Çeşme Üstü Sokak, Çeşme Üstü Ara Sokak, Dereyolu Sokak, Dereboyu Sokak gibi adlandırılması ilçenin tarihi su yolu üzerinde olduğunu belirtmektedir. Cadde ve sokak isimleri Gaziosmanpaşa'nın yerleşim tarihi hakkında bilgi verici niteliktedir. Çalışma sahasından tarihi su yollarının geçmesi, yerleşim alanlarında göçmen nüfusun ağırlıkta

olması, çeşitli bitkisel ürünlerin yetiştirilmesi gibi genel bir bilgiye ulaşılmasında ilçede yerleşmiş cadde ve sokak adlarının önemli bir payı vardır. Bu kapsamda günümüzde ilçenin tamamen şehirsiz alanlara dönüşmesi ve nüfus miktarının artması geçmişte sahip olduğu fonksiyonlardan uzaklaşmasına neden olmuştur.

Ma'zulkemer, Bozdoğan Kemer, Karakemer ve Turunçluk Kemer tarihini kesin olmamakla birlikte 4.yy'da İstanbul'da Romalılar tarafından inşa edilen önemli su kemerlerdir. Ma'zulkemer, çeşitli sebeplerden dolayı tahribe uğradıktan sonra Fatih zamanında onarılıp sarayın su ihtiyacı bu kemer üzerinden sağlanmaktaydı. Halen askeri bir bölgede yer alan ve 'Kemerkeçe' olarak adlandırılan bu kemer Halkalı Suları'nın ilk kemeridir. Şehrin en eski su tesisi olan Bozdoğan (Valens) Kemer 368 yılında inşa edilmiş ve günümüzde Fatih ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Süleymaniye Su Yolu'nun üzerinden geçtiği Karakemer, tamir edilerek günümüze kadar ayakta durabilmiş ve Cebeci Deresi'nin güneyinde yer almaktadır. Geçmişte önemi büyük olan ancak bugün mevcut olmayan Turunçluk Kemer ise eski Osmanlı su yolu haritalarında 'Taşlıtarla' yakınında gösterilmiştir (Çeçen,1999:27-32). Gaziosmanpaşa'nın merkezini oluşturan Taşlıtarla arşivlerde 'Çiçoş Çiftliği' olarak geçmektedir. Burası Fatih Sultan Mehmet zamanında turunç bahçelerini sulamak amacıyla yapılan Turunçluk Su Yolu'nun geçtiği yerdir (Karahasanoğlu, t.y: 39). Geçmişte Gaziosmanpaşa sınırları içinde bulunan Cebeciköy civarındaki Karakemer ve Taşlıtarla'da yer alan Turunçluk kemerinin varlığı, ilçenin eski dönemlerde önemli su yolu üzerinde olduğunu göstermektedir.

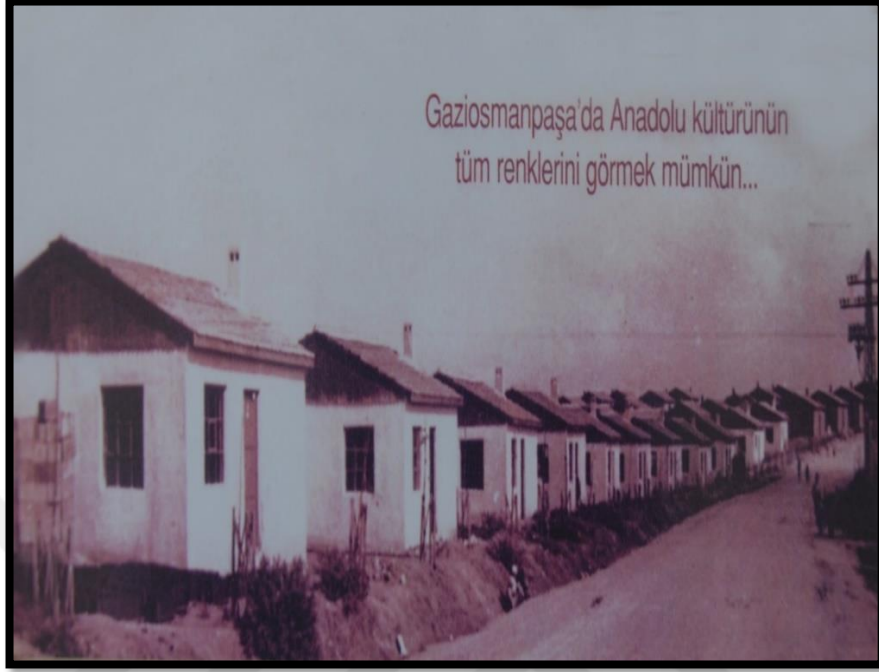
Cumhuriyet Dönemi'nde Yıldız (Istranca) Dağlarından Karadeniz'e dökülen sular üzerinde çeşitli barajların yapılmasıyla su ihtiyacı için gerekli çalışmalar yapılmış ve bu çalışmaların düzenlenmesi için 1933 yılında İstanbul Sular İdaresi kurulmuştur. İlerleyen dönemlerde ise İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi kurularak yerleşim sahalarındaki su sorununun çözümü için önemli çalışmalar yapılmıştır (Biricik, 1998: 25). Geçmişten günümüze kadar nüfus ve yerleşme açısından sürekli değişim gösteren İstanbul, hızlı bir şehirleşme sürecine girmiştir. Yapılaşmanın artması, yeraltı su kaynaklarından faydalanmayı zorlaştırdığından İstanbul'un su ihtiyacı daha çok barajlar ve göller gibi yüzey sularından karşılanmaktadır.

Gaziosmanpaşa ilçe sınırlarının bulunduğu alan, Osmanlı Dönemi'nde Küçükköy adıyla bilinmekteydi. Küçükköy ismi Osmanlı kaynaklarında Küçükköy, Küçük karye, Karye-i küçük olarak geçmektedir. Osmanlı zamanında burası Eyüp ilçesine bağlı bir yerleşme sahasıydı (Karahasanoğlu, t.y:26). Geçmişte Eyüp ve Çatalca ilçelerinin sınırları içerisinde yer alan Gaziosmanpaşa, topraklarının kıraç ve taşlı olmasından dolayı 'Taşlıtarla' olarak adlandırılırdı. Bugünkü ilçe merkezinin bulunduğu güneydoğudaki topraklar 1950'lere kadar neredeyse boş bir arazi konumundaydı. Taşlıtarla'da hayvancılıkla uğraşanların kurduğu ağıllar ile birkaç atölye tipi imalâthaneler bulunmaktaydı (Avcı, 1994: 380). Gaziosmanpaşa'da yerleşmenin temelini oluşturan günümüzdeki Merkez Mahallesi, 1950 yılından önce Taşlıtarla adıyla 10-15 evden oluşan küçük bir yerleşim sahası olup (Gökçen, 1988; 31) geriye kalan alanlar ise askeri eğitim amaçlı kullanılmaktaydı (Uyan, 1980: 45).

“Taşlıtarla, İstanbul'un bir nahiyesi olan Rami civarında evvelce boş olan arazi üzerinde Türkiye'ye gelen 154.393 göçmenden şehirli olan bir grup için kurulmuş bir iskân bölgesidir” (Arı, 1960: 43). Geçmişten günümüze kadar çalışma sahası isim, nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyet bakımından değişime uğramıştır. Bu değişimin sebepleri arasında kuşkusuz sanayi faaliyetleri sonucunda yaşanan göç hareketlerinin ortaya çıkardığı şehirleşme süreci yer alır. Günümüzde Taşlıtarla ismi çalışma sahasında sokak ve cadde adlarında kullanılmaktadır: Taşlıtarla Küçükköy Yolu Caddesi, Tarla Sokak.

1950'li yıllarda bir grup Roman topluluğunun Rami kışlasına yerleşmesiyle ilçedeki yerleşmelerin temeli atılarak günümüze kadar yaşanan göçlerle birlikte bugünkü Gaziosmanpaşa ilçesi ortaya çıkmıştır ((Emi, Aydoğdu, Belde Müşterek Adi İş Ortaklığı, 2014: 12). Genellikle sanayi alanlarına yakın olan yerlerin tercih edilmesi sonucunda gecekondulaşmalarının sistematik bir şekilde çoğalması gecekondulaşmanın ilk kez yoğun bir şekilde Zeytinburnu'nda yaşanmasına neden olmuştur (Tekeli, 1994: 381). Yoğun yapılaşmaya maruz kalan İstanbul, doğal güzelliklerini yitirmekle kalmayıp sosyo-kültürel anlamda köklü bir değişikliğin yaşandığı şehir haline gelmiştir. Bu değişiklik çalışma sahası Gaziosmanpaşa ilçesinde de derinden hissedilmektedir. Eski adıyla Taşlıtarla, fabrikaların bulunduğu alanlara yakın olması nedeniyle nüfusu kendine çeken cazip bir alan haline gelmiştir.

Fotoğraf 8: Gaziosmanpaşa-Küçükköy Yolu Üzerindeki Göçmen Evleri (1950 başları).

Kaynak : Gaziosmanpaşa Belediyesi

1952’de Bulgaristan göçmenleri için devlet tarafından yaptırılan evler günümüzdeki Gaziosmanpaşa- Küçükköy yolu üzerindeydi. Bu yerleşmelerin hızla çoğalmasıyla nüfus yoğunluğu ve bunun sonucunda gecekonduların bu alanda artması beraberinde düzensiz bir şehir hayatını meydana getirmiştir (Fotoğraf 8).

1950’li yıllarda Balkan göçmenlerin bir kısmı kirada bir kısmı ise kamplarda yaşamaktaydı. Devlet tarafından yapımı yaklaşık bir yıl süren 2014 hanelik göçmen evi inşa edildi. Göçmenlerin bu evlere yerleştirilmesiyle kısmen de olsa plânlı yerleşim alanlarının temeli atıldı. Zamanla yeni gelenlerin artması bu alanda hızlı bir kalabalıklaşmanın ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu bölge 1958 yılında Göktepe adıyla Eyüp ilçesine bağlı bir bucaktı. 1963 yılına kadar yaklaşık 100.000 nüfusa sahip olan Göktepe Bucağı, 27 Ağustos 1963’te çıkarılan 309 sayılı Kanun ile Gaziosmanpaşa adını alarak ilçe oldu (Yavru ve Temel, 1968: 5). Yeni kurulan ilçeye Gaziosmanpaşa adının verilmesinde bölgede yaşayan göçmenlerin etkisi büyüktür. Ayrıca ilçenin isim konusunda Gaziosmanpaşa’yı Kaza Yaptırma Derneği Başkanı Rifat Tacettinoğlu’nun da büyük payı vardır. Ancak Gaziosmanpaşa adıyla ilçe statüsüne getirilen çalışma sahasında bu isim halk tarafından hemen kabul görülmemiş ve Taşlıtarla ismi günlük hayatta bir süre daha kullanılmaya devam etmiştir (Bir Şehrin Dönüşümü:

Gaziosmanpaşa, 2018:15). 1960'lı yıllardan beri çalışma sahasında oturanların günümüzde halâ ilçeyi 'Taşıtlarla' olarak kabul etmeleri bu ismin nüfusun belirli bir kesiminde kullanılmaya devam ettiği yapılan mülâkatlardan anlaşılmaktadır. Kısa bir dönemde anılan Göktepe ismi, günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesinin Bağlarbaşı Mahallesi'nde bir sokak adı olarak yaşatılmaktadır.

Fotoğraf 9: Günümüz Gaziosmanpaşa- Küçükköy Yolu

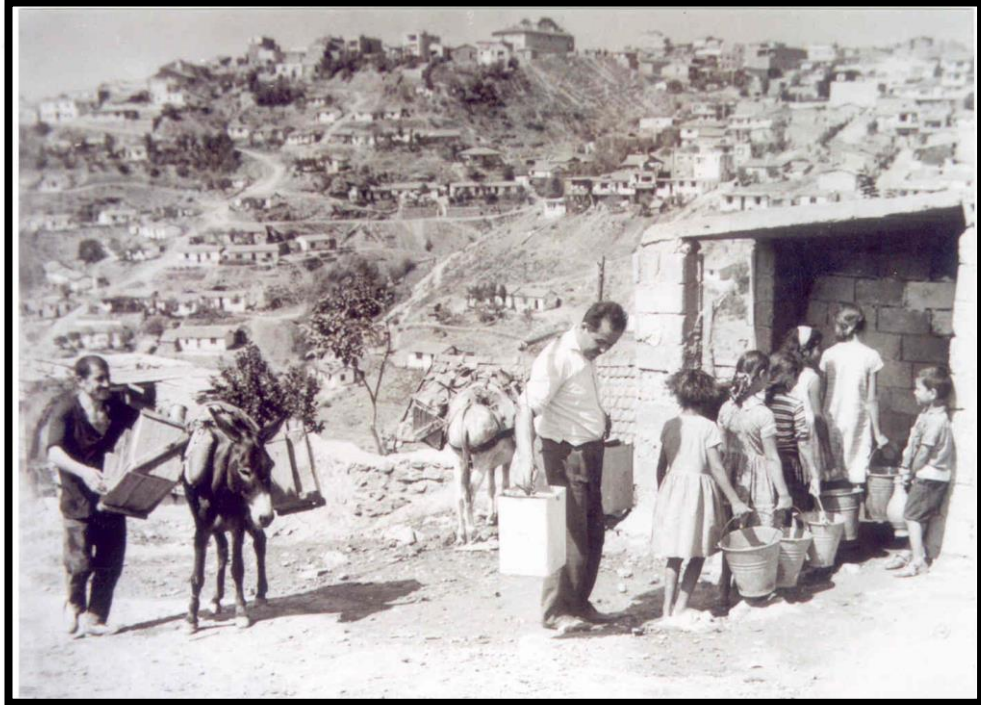

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Çalışma sahasında yapılan sözlü mülakâtlara göre bugün 'Gaziosmanpaşa' adıyla anılan ilçede yerleşme alanları geçmişte birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Su ve elektrik sıkıntısı başta olmak üzere yolların çamurlu oluşu ve sokakların bakımsız olması diğer sorunlar arasındadır. Önceki bölümde de belirtildiği üzere ilçe sınırları geçmişte tarihi su yolları üzerinde yer almaktadır. Ancak yapımı çok eskilere dayanan su kemerleri, isale hatları ve su bendlerinin tahribe uğraması, bazılarının yeni yol yapımı sonucunda kullanılamayacak hale gelmesi sahadaki su sorununun giderek

artmasına neden olmuştur. 1960'lı yıllarda su ihtiyacını karşılamak için su kanalizasyonları henüz gelişmediğinden suya ulaşmada zorluklarla karşılaşmıştır. Halk, kalan çeşmelerden su ihtiyacını karşılamak için uzun mesafelerden yaya olarak ya da arabayla evlerine su taşımaktaydı. Artan nüfusla beraber çeşmelerden su alanlar arasında uzun bir kuyruk oluşumu meydana gelmiş ve bu durum suların geç saatlerde alınmasına neden olmuştur. İnsanların su ihtiyacını karşılamak için genellikle farklı alanlardaki çeşmelere sabahın erken saatlerinde gitmesi büyük bir zaman kaybı olarak değerlendirilebilir. Birçok amaç için kullanılan elektriğin olmaması ise hayatın iki kat zorlu yaşanmasına neden olmuştur. Evlerin aydınlatılmasında gaz lambasının kullanılması, ısınmada sobalardan faydalanılması gibi ihtiyaçların karşılanması zorlu bir süreçte gerçekleşmiştir. Ayrıca evden çıkıp iş yerine gidenlerin karşılaştığı sorunlar arasında çamurlu yollar ciddi bir tehdit oluşturmaktaydı.

Fotoğraf 10: Gaziosmanpaşa'da Su Çeşmesi ve İnsanların O Dönemdeki Su Temini (1950'li Yıllar).

Kaynak : Gaziosmanpaşa Belediyesi

Tablo 6: 1963 Yılında İlçe Olduktan Sonra Gaziosmanpaşa İlçesine Bağlanan Mahalle ve Köy Adları

No	Mahalle Adları	No	Köy Adları
1	Bağlarbaşı	1	Arnavutköy
2	Barbaros Hayrettin Paşa	2	Boğazköy
3	Cebeci	3	Bolluca
4	Cumhuriyet	4	Çilingir
5	50.Yıl	5	Hacımaşlı
6	Esentepe	6	Haraççı
7	Fevzi Çakmak	7	İmrahor
8	Gazi	8	Taşoluk
9	Habipler	9	Tayakadın
10	Hürriyet	10	Yeniköy
11	İsmet Paşa		
12	Karadeniz		
13	Karayolları		
14	Karlitepe		
15	Kazım Karabekir		
16	Malkoçoğlu		
17	Merkez		
18	Pazariçi		
19	Sarıgöl		
20	Sultançiftliği		
21	Şemsi Paşa		
22	Uğur Mumcu		
23	Yeni Mahalle		
24	Yenidoğan		
25	Yıldız Tabya		
26	Zübeyde Hanım		
27	Arnavutköy Merkez		
28	İslam Bey		
29	Yavuz Selim		

Kaynak: (Avcı, 1994: 380).

Geçmişte geniş sınırlara sahip olan Gaziosmanpaşa, 1963'te ilçe olduktan sonra sınırları içerisindeki mahalle ve köy sayıları da değişmiştir. İlçe olduktan sonra çalışma sahasının 29 mahallesi ve 10 köyü vardı (Tablo 6). Bu mahallelerden Barbaros Hayrettin Paşa, Ellinci Yıl, Habipler, Kazım Karabekir ve Zübeyde Hanım Mahalleleri 1985 yılından önce kurulmuştur (Gökçen, 1988: 7). Kırsal alanların varlığı bu sahada çeşitli tarımsal ve hayvansal üretimin yapıldığına işaret etmektedir. İlçenin sınırları 22.03.2008 tarih ve 26824 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la değişime uğramış ve Sultangazi ile Arnavutköy ilçeleriyle birlikte üç ilçe oluşmuş ancak bu ilçeler 2008 yılında Gaziosmanpaşa'dan ayrılmıştır. Sınırların değişmesiyle günümüz Gaziosmanpaşa'da Bağlarbaşı, Barbaros Hayrettin Paşa, Fevzi Çakmak, Hürriyet, Karadeniz, Karayolları, Karlıtepe, Kazım Karabekir, Merkez, Mevlâna, Pazariçi, Sarıgöl, Şemsipaşa, Yenimahalle, Yenidoğan ve Yıldıztabya olmak üzere toplam 16 mahalle bulunmaktadır.

2008 yılında sınır değişikliği sonucunda Gaziosmanpaşa'ya bağlı olan Yeniköy, Hacımaşlı ve Tayakadın köyleri Arnavutköy ilçesine; Sultançiftliği, Ellinci Yıl, Uğur Mumcu, İsmet Paşa, Cumhuriyet, Cebeci, Malkoçoğlu, Habipler, Zübeyde Hanım, Gazi, Esentepe, Yetmiş Beşinci Yıl ve Yunus Emre Mahalleleri ise Sultangazi ilçesine bağlanmıştır (Şahin, 2015: 289).

Taşlıtarla'yı ziyaret eden bazı yazarlar bulunmaktadır. Bu yazarlardan biri olan Orhan Kemal bir arkadaşını ziyaret etmek için Taşlıtarla'ya gelir ve burada ciddi sorunların olduğunu görür. Bu sorunların çözümü kavuşması için halk ile çeşitli sohbetlerde bulunur. Yazar, Bağlarbaşı Dobruca Okulu'nda görev yapan bir öğretmene Taşlıtarla'nın ne gibi sorunları olduğunu sorar. Bunun üzerine öğretmen; su, kanalizasyon, elektrik, mahalle aralarındaki bakımsız yolların ciddi bir sorun haline geldiğini dile getirir ve çözüm arayışlarına geçilmesinin zorunlu olduğunu belirtir (Kemal, 1971: 95). Özellikle 1960-1970 yılları arasında kırdan kente göçlerin artması bu sorunların kısa sürede ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum Taşlıtarla'da beraberinde yeni sorunları da meydana getirmiştir. Su; içme ve kullanma dışında hijyen ve sağlık bakımından da büyük öneme sahiptir. Bu nedenle suyun olmaması bu sahada çeşitli hastalıkların da doğmasına neden olmuştur.

Fotoğraf 11: Küçükköy Belediyesi (1963)

Kaynak : Gaziosmanpaşa Belediyesi

Günümüz Gaziosmanpaşa ilçesinin bir semti olan Küçükköy 1893 yılına kadar Rami'ye, Cumhuriyet'in ilânından sonra Fatih'e, 1948'de Eyüp'e ve 1960'lı yıllardan sonra ise Gaziosmanpaşa'ya bağlanmıştır (Yavru ve Temel, 1968: 22). Küçükköy günümüzde Gaziosmanpaşa ilçesinin bir semti olarak tarihi önemiyle varlığını sürdürmektedir.

Yaklaşık 240 yıl önce 5 haneden oluşan Küçükköy, adından da anlaşılacağı üzere bir köy statüsündeydi. Kanuni Sultan Süleyman'ın Rumları çalıştırmak için yerleştirdiği Küçükköy'ün zamanla Rami semtinden taşınanlar ve Yunanistan'dan gelen göçmenlerle hızla nüfusu artmıştır (Uyan, 1980: 46). Su yolu köylerinden biri olan Küçükköy'de 1835 yılında tamir edilen Aya İlyas Kilisesi (Bayır vd. 2012: 127) Rumların 1920'li yıllardan itibaren farklı yerlere göç etmesiyle Küçükköy'de yaşayan Türkler tarafından restore edilerek önce bir ilkokula dönüştürülmüş ve daha sonra Halk Eğitim Merkezi olarak hizmet vermiştir (Karahasanoğlu, t.y: 56-60). Bahsedilen kilisenin saha çalışması boyunca yapılan gözlemler ve yerel mülakâtlar sonucunda yıkıldığı tespit edilmiştir.

Sanayi tesislerinin Küçükköy civarında artması bu sahaya yapılan göçlerin artmasında etkili olmuştur. Nüfusun artması burada bir belediye teşkilâtının kurulmasını gerekli kıldığından 1963'te Küçükköy Belediyesi kuruldu. 1981'de Küçükköy, Gaziosmanpaşa Şube Müdürlüğü'ne bağlandıktan sonra 1982'de Gaziosmanpaşa Belediyesi Şube Müdürlüğü, Küçükköy'deki binaya taşınınca yapılan düzenlemelerle bu müdürlük Gaziosmanpaşa Belediye Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Böylece Küçükköy'e bağlı olan tüm mahalleler Gaziosmanpaşa ilçesine bağlanmıştır (Gökçen, 1988: 46,47).

Fotoğraf 12: Günümüz Küçükköy Meydanı (07.02.2022).

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 13: Gaziosmanpaşa Meydanı ve Merkez Camii (1984).

Kaynak: Gaziosmanpaşa Belediyesi Arşivi

Fotoğraf 14: Günümüz Gaziosmanpaşa Meydanı ve Merkez Camii

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

3.2. Tarımsal Faaliyetler

Yeryüzünde tarımın nerede ve ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle beraber günümüzden yaklaşık olarak 10-12 bin yıl önce insanların ilk kez yerleşik hayata geçtiği verimli topraklar ve su kenarları kabul edilmektedir (Doğanay vd. 2020 :183). *“Toprağın işlenerek üzerinde insanın ekim ve dikim yaparak ürün elde ettiği, ekonomik anlamda yarar sağladığı hayvanların beslenmesi ve ürün elde edilmesi, her türlü ormancılık ve avcılık faaliyetine tarım denir”* (Doğan , 2020: 122). İnsanların temel besin ihtiyaçlarını karşılayan tarımsal faaliyetler geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Artan dünya nüfusunun besin ihtiyacını karşılamada son derece önemli bir yere sahip olan tarımsal faaliyetlerin sanayi ve ticari faaliyetlere hammadde kaynağı sağlaması dünya ekonomisinin önemli bir payını oluşturmaktadır. Bu nedenle tarım sektörü ülkelerin kalkınmalarında büyük önem taşır (Akova Balcı, 2021: 198-199).

Ülkemizde tarımsal faaliyetler Cumhuriyet’in ilk yıllarında alınan birtakım kararlar sonucunda gelişim göstermiştir. Ancak 1950’li yıllardan sonra sanayi faaliyetlerinin gelişimi sonucunda tarımda makinelerin kullanılması bu alandaki işgücünü azalttığından kırdan kente göçlerin yoğun bir şekilde yaşanmasına neden olmuştur (Karabağ, 2014: 174). Bu durum özellikle İstanbul’a göç edenlerin buralarda belli bir dönem aralığında tarım yapmalarına sebep olmuştur. Ancak değişen arazi kullanım biçimi sonucunda üzerinde tarım yapılan topraklar zamanla yapılaşmaya ayrılmıştır.

“Mustafa Kemal 1 Kasım 1932’de açılış konuşmasında : ‘Milli ekonominin temeli ziraattir.Bunun içindir ki ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır’” (Aysan, 1980:72). Bu amaçla ülke ekonomisini arttırmak için tarımsal üretimin ve tarım topraklarının korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır ancak kırdan kente göçlerin artması başta olmak üzere dünya genelinde yaşanan savaşlar ve ekonomik kriz, toprağın işlenmesinde yeterli bilgiye sahip olunmaması, tarım topraklarının kişiler arasındaki paylaşımı, tarımda sürdürülebilir bir politikanın dönemin şartlarına göre uygulanamayışı gibi nedenlerden dolayı belirtilen amaca

ulaşılmasını zorlaştırmıştır. Geçmişten günümüze kadar şehir alanlarının hızla artması tarım topraklarının işgal edilmesine neden olmuştur.

Tablo 7: Türkiye ve İstanbul Toplam Tarım Alanları (Dekar)

Yıllar	Türkiye	İstanbul
2007	248.873.395	744.477
2008	245.052.225	747.047
2009	242.946.808	700.997
2010	243.942.052	707.730
2011	236.137.614	747.054
2012	237.819.993	716.325
2013	238.055.119	708.986
2014	239.407.138	718.953
2015	239.336.141	715.422
2016	237.111.592	729.757
2017	233.465.984	721.174
2018	231.799.859	723.329
2019	230.995.034	718.504
2020	231.451.337	740.641

Kaynak: TİİK

2007-2020 yılları arasında Türkiye tarım topraklarında genel olarak bir azalmanın olduğu Tablo 7’de görülmektedir. Tarımsal retim açısından elverişli iklim ve toprak tipi, zengin bitki örtüsü, yeterli su kaynaklarının varlığı gibi çeşitli avantajlara sahip olan ülkemizde 1950’li yıllardan sonra tarım topraklarının terk edilip büyük şehirlere göçlerin artması verilen tabloyu açıklayan sebepler arasında yer alır (Tablo 7).

**Tablo 8: Gaziosmanpaşa İlçesinin Tarım Alanları
(2004-2020)**

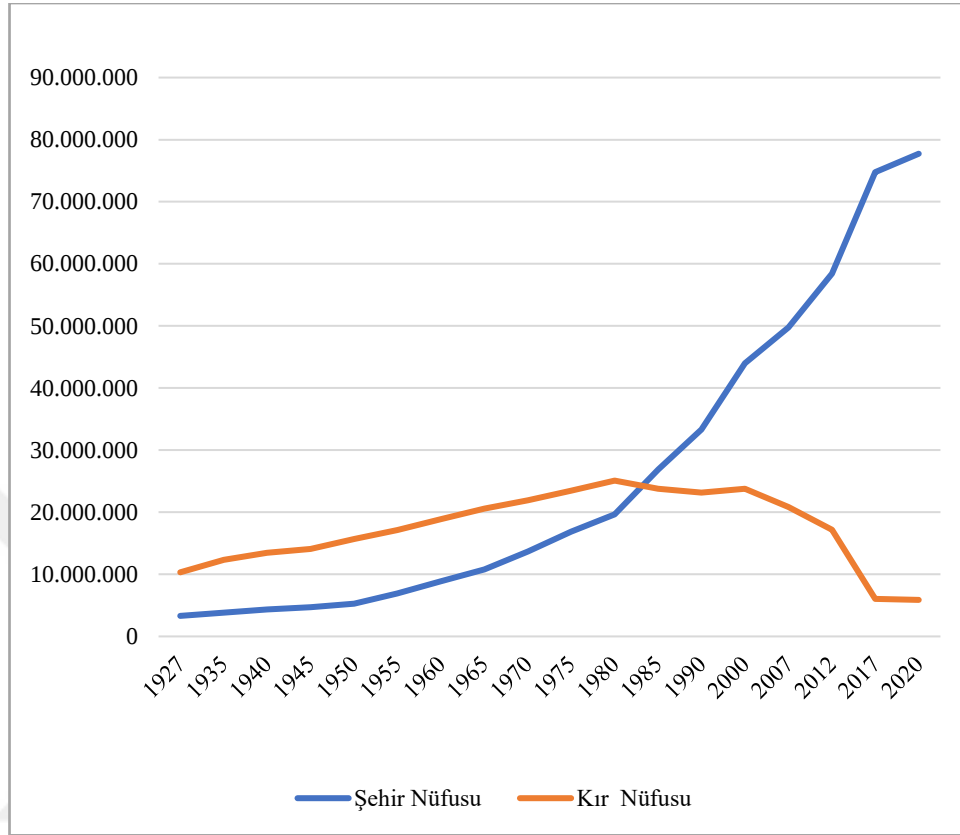
Yıl	Dekar
2004	28.560
2005	25.050
2006	16.509
2007	14.111
2008	7.328
2009	0
2010	0
2011	0
2012	0
2013	0
2014	0
2015	0
2016	0
2017	0
2018	0
2019	0
2020	0

Kaynak: TÜİK; Bitkisel Üretim İstatistikleri

Tablo 8’de görüldüğü üzere çalışma sahasında tarım alanları 2009 yılından günümüze kadar sıfır dekar olarak belirtilmiştir. İstanbul genelinde olduğu gibi Gaziosmanpaşa’da da devam eden yoğun yapılaşmanın etkisi verilen tabloyu açıklar niteliktedir. Günümüzde Gaziosmanpaşa’nın tamamı şehrsel nüfustan oluşmakta ve herhangi bir tarımsal faaliyet yapılmamaktadır (Tablo 8).

2008 yılı ve öncesinde Gaziosmanpaşa sınırları içerisinde tahıllardan; buğday, mısır, arpa, yulaf ve çavdar sebzelerden; taze fasulye, taze bezelye, beyaz lahana, kara lahana, marul, ıspanak, pazı, nane, roka, karpuz, kavun, biber, patlıcan, domates, turp, soğan, bal kabağı, havuç, pırasa, semizotu meyvelerden; elma, armut, kiraz, ceviz yetiştirilmekteydi (<https://biruni.tuik.gov.tr>).

Grafik 6: Türkiye’de Şehir ve Kır Nüfus İstatistikleri (1927- 2020)

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1927-1980 tarihleri arasında Türkiye’de kırsal nüfusun şehirsal nüfustan fazla olduğu ve kırsal nüfus ile şehirsal nüfus arasındaki farkın 1985 yılından itibaren arttığı Grafik 6’da görülmektedir. 1985 yılında ilk kez şehirsal nüfus kırsal nüfustan fazla olup günümüze kadar sürekli artmıştır (Grafik 6). Bilindiği üzere 1950 yılı Türkiye için kritik bir dönemdir. Bu tarihten itibaren büyük şehirlerde sanayinin varlığı kırsal alanlarda yaşayanlar için çekici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Gaziosmanpaşa’da uzun yıllar yaşamış olan kişilerle yapılan mülakâtlar sonucunda kırdaki yaşayanların İstanbul’a göç etmelerinin temel nedenleri arasında fabrikalarda çalışıp para kazanmak ve daha iyi yaşam sürdürmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kırsal alanlarda yaşayanların çoğunun tarlalarını bırakıp geldikleri İstanbul’da umduklarını bulamamaları derin bir karamsarlığa sebep olmuştur. Toprakla uğraşanların şehirlere göç etmesi sonucunda kırsal nüfus azalmış ve bu durum tarım alanlarının da boş kalmasına neden olmuştur. Göç edenlerin önceden oturdukları yere

maddi imkansızlıklardan dolayı gidememeleri nedeniyle Gaziosmanpaşa ve İstanbul'un diğer semtleri çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlar arasında işsizlik sorunu en önemlisidir.

Tablo 9: Gaziosmanpaşa İlçesinde Köy Nüfusu (1965-2000)

Yıllar	Nüfus
1965	19.939
1970	35.889
1975	63.831
1980	117.216
1985	10.714
1990	39.481
2000	93.633
2007	3.415
2008	3.784
2012	4.397
2014	0
2020	0

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS

Doğudan batıya artan göç hareketleri İstanbul başta olmak üzere diğer büyük şehirlerde de toprakların farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmasına sebep olarak şehir alanlarında kırsal karakterli bir hayat tarzını ortaya çıkarmıştır. Bu tarz hayatın sürdürüldüğü sahaya verilebilecek örnekler arasında Gaziosmanpaşa da yer alır. 1965-2020 yılları arasında Gaziosmanpaşa ilçesinde köy nüfusu Tablo 9'da görülmektedir. Köy nüfusunun toplam nüfus içindeki payı 1965- 1980 yılları arasında % 22'den % 54'e çıkmıştır. Bu oran 1980 yılında çalışma sahasında toplam nüfusun yarısından fazlasının kırsal kesimde yaşadığını göstermektedir. Göçle gelenlerin genellikle gelişmemiş kırsal alanlardan gelmesi ve gelen göçmenlerin benimsemiş oldukları kırsal hayatı göç ettikleri yerlerde sürdürme arzusu bu artışın temel sebebidir. 1985 yılında köy nüfusunda % 90 oranında ciddi bir azalma meydana gelmiş, 1990 ve 2000 yılları arasında ise köy nüfusu tekrar artmıştır. 2000 yılı itibariyle günümüze kadar köy

nüfusu azalarak ortadan kalkmıştır. Bunun nedeni ise çalışma sahasının 2007 yılından sonra idari sınırlarındaki değişimle birlikte tamamen şehirselleşme bir yapı kazanmasıdır (Tablo 9).

Gaziosmanpaşa ilçe sınırlarının tarihi su yolları üzerinde bulunması bu alanda çeşitli bitkilerin yetiştirilmesine imkân tanımıştır. Ancak zaman içinde sınırlarının değişmesi ve tarihi su yollarının tahribe uğramasıyla uzun bir süre su sorunuyla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum tarımsal üretimi de olumsuz yönde etkilemiştir. İlçe sınırlarının geçmişte Eyüp ilçesine bağlı olmasından dolayı daha çok bu alanda ve günümüz sınırları içerisinde geçmişte yapılan tarımsal faaliyetler üzerinde durulacaktır.

Osmanlı Dönemi'nde Rumeli'den getirilen koyunların yetiştirilmesi için (Ergin, 1995:786) Eyüp'e bağlı köylerden biri olan Rami civarında saye ocağı kurulmuştur. Bu koyunlar genellikle sarayın ihtiyacını karşılamak için yetiştirilmekteydi (Ünüvar, 2000: 104). İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1945:383) bu koyunların padişah için yetiştirildiğini şu sözlerle dile getirir: *“Padişahın nefsi için ayrılan koyunlar saye ocağı denilen meşhur ocakta beslenir ve muayyen miktar koyun her gün bu ocak neferlerinden biri ile salhaneye gönderilip kestirilirdi ”* (Uzunçarşılı, 1945:383). Koyunların yetişmesini sağlayan saye ocağı mensupları Küçükköy'de yaşamaktaydılar ve bu durum söz konusu olan sahada hayvancılığın yapıldığını göstermektedir. Ancak zamanla saye ocağı önemini yitirerek 1908 yılında dağıtıldı (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1995; 386-387). Günümüzde saye ocağı isim olarak ilçede cadde ve sokak adlarında yaşatılmaktadır. Gaziosmanpaşa Yenidoğan Mahallesi'nde Sayeocağı adında bir cadde ve Karlıtepe Mahallesi'nde ise Saye Yolu adında bir sokak yer almaktadır.

1960'lı yıllarda hayvancılık faaliyetlerinin yapıldığı Gaziosmanpaşa ilçesinde küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan yılda yaklaşık sekiz bin tondan fazla süt sağlanmaktaydı. Ayrıca tahıllardan buğday başta olmak üzere arpa üretimi, meyvecilik ve sebzeçilik de yaygın olarak yapılmaktaydı. Ormanların kapladığı alanlar yaklaşık 19000 dekar olmakla birlikte genellikle Cebeci Köyü ve Boğazköy civarında orman ağaçları yetiştirilmekteydi (Yavru ve Temel, 1968: 18). Cebeci Köyü ve Boğazköy geçmişte Gaziosmanpaşa'ya bağlı yeşil alanların var olduğu önemli yerleşim sahaları arasında yer alır.

Geçmişte tarımsal faaliyetlerin genellikle dar alanlarda yapıldığı, daha çok küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yaygın olduğu Gaziosmanpaşa'da ilçe merkezi ile Küçükköy civarındaki endüstri bölgesi büyük önem taşır (Gökçen, 1969: 119). Buna göre ilçede karma bir ekonomik yapının varlığından söz etmek mümkündür. Ancak bu karma yapı ilerleyen zamanlarda yerini tek bir ekonomik faaliyet olan ticari faaliyetlere bırakacaktır.

Gaziosmanpaşa sakinleri ile yapılan mülâkatlar sonucunda geçmişte ilçe sınırlarında ormanlık alanların, bağ ve bahçelerin belirli sahalarda yoğun olduğu sonucuna varılmıştır. Geçmişte meyve ve sebze yetiştiriciliğinin yaygın olduğu bu alanda özellikle Küçükköy civarında sık ormanlık alanları yaygındı. Bu durum ilçenin ekonomik faaliyetler arasında ormancılık faaliyetinin yapıldığına işaret etmektedir. Ormanlık alanlar ayrıca piknik alanı olarak da değerlendirilmekteydi. Genellikle tek katlı ve bahçesi olan evlerde domates, salatalık, biber, maydonoz gibi çeşitli tarım bitkilerinin yanısıra çiçek ve gül gibi bitkiler de yetiştirilmekteydi.

Taşlıtarla'da yaşamış yazarlardan biri olan Adnan Özer, geçmişte bu ilçedeki belirli sahaların ormanlarla kaplı olduğunu şu sözlerle dile getirir: *“Yıl 1964, cevizli dutlu deve hörgücü bir yol, Taşlıtarla görünmüyor. Öyle ağaçlıktı ki Taşlıtarla ancak varınca görünürdü”* (Özer, 2009: 57). Bu ifadeden de anlaşılabileceği üzere çalışma sahasının geçmişte tarım faaliyetlerinin uygun koşullarda yapılmasına imkân veren bir arazi yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ancak günümüzde konut yapımlarının artması bu arazilerin ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Gaziosmanpaşa ilçe genelinde yapılan saha çalışması sonucunda bazı cadde ve sokak isimlerinin bitki adlarıyla nitelendirilmesi dikkat çekmektedir. Bunlar: Tarla Sokak, Bahçeli Sokak, Bağ Sokak, Çiçekli Sokak, Menekşe Sokak, Papatya Sokak, Çınar Sokak, Güllü Sokak, İncirli Sokak, Nar Sokak, Bağlar Caddesi, Laleli Caddesi. Bu isimlerden de anlaşılabileceği üzere daha önce ilçe sınırlarında çeşitli bitkilerin yetiştirildiği sonucuna varılabilir. Bugün tarımsal faaliyetlerin hakim olmadığı ve tamamen şehirselleşen bir nitelik kazanan Gaziosmanpaşa'da yeşil alanlar sadece küçük parklar, kentsel dönüşüm sonucunda yapılan konut alanlardaki yeşil sahalardan ve resmi kurumların bahçesine dikilen bazı yeşil alanlardan oluşmaktadır. Ayrıca günümüzde faaliyet gösteren Gaziosmanpaşa İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ile yapılan mülâkatta ilçede tarımsal faaliyetlerin yapılmaması nedeniyle daha çok gıda denetimi, et tüketimi için

hayvan sağlığı, evcil hayvan ve ss bitkilerinin sağlık kontrolleri gibi çeşitli çalışmaların yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.Sanayi ve Ticaret Faaliyetleri

Sanayinin ekonomik faaliyetlerin önemli bir kolunu oluşturması, günlük hayatta ihtiyaç duyulan her türlü ürünlerin üretimini gerçekleştirmesi ve geniş ölçekte ticaretin yapılmasını sağlaması açısından büyük önem teşkil eder. Bu kapsamda “*Sanayi; ham veya yarı işlenmiş maddeleri işleyerek mamul madde haline getirilmesi işidir.*” (Doğan, 2021: 265). Diğer bir ifadeyle “*Sanayi, gerek işleme süresince ihtiyaç duyulan hammadde dışı unsurlar ve gerekse işlemenin yapıldığı tesisin özellikleri itibarıyla farklı bileşenleri bir araya getiren ekonomik faaliyet alanı durumundadır*” (Bakırcı, 2019: 272). Ticaret ise “*Ekonomik faaliyetler (tarım, sanayi, turizm, ulaşım-iletişim- bilişim, madencilik, enerji kaynakları, sağlık, eğitim ve finans) sonucu elde edilen her türlü fazla mal ve ürünlerin alınıp satılması*” (Doğan, 2019:635) şeklinde tanımlanmaktadır. Sanayi ve ticaretin birbirini tamamlayan iki önemli ekonomik faaliyet olması ülkelerin kalkınma hızlarını etkileyen en önemli parametrelerden biridir.

Bilindiği üzere sanayileşme hareketi, ortaya çıkarılan buluşlar sonucunda 1750’li yıllardan sonra ilk kez İngiltere’de ortaya çıkmış olup zamanla Avrupa lkelerinde gelişim göstererek farklı dönemlerde diğer kıta ve ülkelere yayılmasıyla dünya üzerinde geniş bir sahada etkisini göstermiştir. Aslında sanayi hareketlerinin temeli Taş Devri’nden başlayıp bilgi düzeyinin artmasıyla toprağın ekip biçildiği, doğadaki maddelerin işlemden geçirildiği yani tarımın yapıldığı dönemde ilerleme kaydetmiştir. Sanayide hammadde olarak kullanılan tarımsal faaliyetler büyük öneme sahiptir ve “*sanayi faaliyetleri-tarımsal faaliyet ilişkisi iyi kurulduğu takdirde, bu faaliyetlerin birbirini destekledikleri görülmektedir*” (Akova Balcı, 2002b: 116). Bilgi ve teknoloji düzeyinin artmasıyla sanayinin gelişimi için çeşitli hammadde arayışına başlanmış ve bu durum işgalci devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle maden ve demir-çeliğin keşfedilmesi, savunma sanayinin gelişmesini sağlayarak ülkeler arasında ‘güçlü olma’ yarışını başlatmıştır. Sanayi; toplumların sadece savunma açısından güçlü olmasını değil aynı zamanda sosyal, kültürel, ekonomik

anlamda da gelişmesine katkı sağlar. Bu kapsamda sanayinin varlığı toplumların birçok yönden gelişimini sağlamakla birlikte dünyada küresel anlamda ticari ve siyasi iş birliğinin sağlanması açısından da büyük bir öneme sahiptir. O halde ülkeleri sanayi faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan birçok alandaki gelişmişlik durumuna göre; geri kalmış, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler olmak üzere 3 gruba ayırmak mümkündür. Sanayi faaliyetlerinin kuruluş yeri ve gelişiminde etkili olan uygun fiziki şartlar ve beşeri faktörlerin karşılıklı etkileşimi İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde ekonomik anlamda bir gelişmenin ortaya çıkmasını sağlayarak hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ülkemizin ulaşım, turizm, sağlık gibi birçok alanda kalkınmasına yardımcı olur.

Bizans Dönemi'nde İstanbul'da kurulan ilk kağıt fabrikası şehrin ticari gelişimine katkı sağlamıştır. Buna bağlı olarak İstanbul'daki sanayi tesisleri ulaşım olanaklarının geliştiği sahalarda kurulmuştur. Bu nedenle ulaşım, sanayi faaliyetlerinin kuruluş yerinin belirlenmesinde oldukça önemlidir. İstanbul'da sanayi alanındaki en önemli tesis Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nde Tophane-i Amire adıyla kurulmuş olup (Doğan, 2013:515) 15.yy'dan Cumhuriyet Dönemi'ne kadar özellikle gemi yapımı için kurulan sanayi tesisleri büyük bir gelişim göstermiştir. (Doğaner, 1993:76).

Geleneksel yöntemlerin ön planda olduğu Osmanlı Devleti'nde sanayi, iç pazar ihtiyacını karşılamak için yapılmaktaydı. En önemli sanayi kolu dokumacılık iken çinicilik, demircilik, terzilik ve kuyumculuk diğer önemli sanayi kolları arasındadır. Özellikle dokuma sanayinin kolu olan pamukçuluk, ipekçilik ve halıcılık dış ülkelerle ticari ilişkilerin artmasını sağlayarak ihracatta önemli gelirlerin elde edilmesine imkân tanımıştır (Önsoy,1988: 7-10). Osmanlı Dönemi'nde 19.yy'ın başlarına kadar ekonominin temeli tarıma dayalıydı. Gelişmiş ülkelerin ekonomik ve siyasi baskıları nedeniyle sanayi alanında önemli bir gelişme gösteremeyen Osmanlı Devleti'nde 1860-1870 yılları arasında ulaşımında demiryolunun yaygınlık kazanması yabancı malların bu topraklarda geniş alana yayılmasına neden olmuştur (Avcı, 2000: 30). Sanayi faaliyetleri henüz 18.yy'da gelişim gösterirken 19.yy'dan itibaren devlet ve özel teşebbüs kuruluşlarının çalışmalarıyla hızla ilerlemiştir. Bu dönemde sanayi alanında ilerlemenin asıl nedeni ordu ve devletin ihtiyaçlarını karşılamaktı (Şener, 2007: 59,63).

Cumhuriyet Dönemi'nde sanayi alanındaki yeniliklerin artırılması zorunluluğu doğmuş, bu amaçla 1923 tarihinde I. İzmir İktisat Kongresi'nin toplanmasıyla (Korkmaz ve Koçtürk, t.y: 50) ekonomi alanında yeni kararlar alınarak karma ekonomi sistemi benimsenmiştir (Parasız,1998: 3). Bu dönemde ülkenin kalkınması için bir yandan yerel anlamda kongre toplantıları yapılmış diğer yandan ekonomik bağımsızlığı kazanmak için yabancılara verilen ayrıcalıkların,kapitülasyonların, kaldırılmasının gerekli olduğu kararına varılmış ve bu kapsamda 1924'te Lozan Anlaşması ile bu ayrıcalıklar kaldırılmıştır (Serin, 1963:101). Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayi başta olmak üzere birçok alandaki gelişimini sekteye uğratacak en önemli engel ortadan kalkmıştır. 1930 yılında Umumi Hıfzısıhha Kanunu çıkarılarak İstanbul'daki sanayi faaliyetlerinin gelişimi ve dağılışı ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır (Tümertekin, 1972:6). 1929 yılında dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz Türkiye'de de yıkıcı bir etki yaratmıştır. Krize karşı alınan birçok tedbirle birlikte 1933 tarihinden itibaren ekonomik hayatta 'devletçilik' bir sistem olarak kabul edilmiştir (Serin, 1963:108,109). Ekonomik krizin yarattığı sorunlar arasında Türk parasının değerinin düşmesi, ihracatın ciddi oranda düşmesi, ithalatta meydana gelen artış, işsizliğin yaygınlaşması yer alır. Tüm bunlara çözüm aramak için öncelikle Türk Parasının Kıymetini Koruma adında bazı kararnamelerin çıkarılmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda ülkenin döviz yatırımlarının düzenlenmesi için yarı özel şirket niteliği taşıyan Bankalar Konsorsiyomu kurulmuştur (Parasız,1998:25-26). Böylece yaşanan olumsuzluklara karşı devlet ve özel kurumların işbirliği ile istihdamın artırılması için gerekli tedbirler alınmıştır.

Türkiye 1939-1945 yılları arasında süren II. Dünya Savaşı'na fiilen girmediği halde sanayi ve diğer pek çok alanda ciddi olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Bu açıdan ülkenin özellikle ekonomik bağımsızlığını sağlamak için Kalkınma Plânı hazırlanmıştır. Bu planın amaçlarından biri de tarıma dayalı yeni bir sanayi hareketini başlatmaktır. Önceki sanayi plânları ile benzerlik gösteren Kalkınma Plânı'nın ayırt edici hedefleri arasında sanayi alanlarının hammaddeye yakın olması, ülke genelinde sanayinin dağılışını belirlemek, üretim ve tüketimde yeni düzenlemelerin yapılması yer alır (Tekeli ve İlkin, 1981: 1-3).

İstanbul’da gelişim gösteren sanayi faaliyetleri 1950’li yıllardan sonra şehrin çevresinde geçmişte daha çok kırsal niteliğindeki alanlarda ve şehir merkezinin dışında kalan sahalarda yayılım göstermiştir (Tümertekin, 1997:85). Sanayi tesislerinin artması bu alana yapılan göçleri arttırarak nüfus miktarında artışın, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda gelişmelerin yaşanmasını sağlayarak yeni şehirlerin ortaya çıkmasına imkân tanımıştır. Gaziosmanpaşa ilçesinin çevresindeki sanayi alanlarına yakın olması bu alana göçlerin artmasına neden olarak sosyo-ekonomik anlamda bir gelişmenin yaşanması kaçınılmazdır.

Demokrat Parti döneminde özellikle 1955 yılından sonra yabancı yatırımların teşvik edilmesinde çıkarılan kanunlar ülkemizin hem siyasi hem de ekonomik anlamda etkilenebilmesine neden olurken (Baytal, 2007: 563) 1960 yılında ekonomik gelişmeyi sürdürmek için uzun vadeli bir plân yapılması kararı alınarak Devlet Plânlama Teşkilâtı kurulmuş ve bu plânın bir yıl süresince başarılı olması sonucunda beş yıllık plânların yapılması kararı alınmıştır (<http://httpweb.archive.org>). Bu durum ekonomik ve ticari alanda sürdürülebilir politikaların hazırlanması ve uygulanması için titiz bir çalışmanın gerekliliğini ortaya koymuştur.

İstanbul’da sanayi faaliyetlerinin tarihsel süreç içinde gelişim göstermesi 1960’lı yıllardan itibaren bu şehrin ‘sanayi şehri’ durumuna gelmesini sağlarken 1980’den sonra ise ‘sanayi sonrası şehir’ haline dönüşmesine sebep olmuştur. Zamanla şehrin birçok yönden gelişimi ile sanayi alanları merkezi iş alanlarının dışında yoğunlaşmaya başlamıştır. Sanayideki gelişmeler İstanbul’un komşu illerini de etkileyerek bu illerdeki bazı kırsal alanların şehirleşmesine neden olmuştur. Böylece büyükşehir statüsünde yer alan illerin sayısında artış meydana gelmiştir (Temurçin ve Aldırmaz, 2017: 2). Bu durum hem İstanbul ilçelerinde hem de ülke genelinde istihdam olanakları açısından yeni bir dönemin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

1985 yılından itibaren sanayi alanında gelişmelerin artmasıyla İstanbul çevresinde tekstil ve hazır giyim merkezleri hızla kurulmaya ve yayılmaya başlamıştır. Bu alanların başında Mahmutpaşa, Sultanhamam ve Mercan gelirken Zeytinburnu ve Osmanbey’de kurulan tekstil merkezleri de diğer önemli imalat merkezleri arasında yer alır. Bu yıllarda yoğun göç alarak nüfus artış hızı yükselen İstanbul’un temel ihtiyacını karşılamak için birçok alanda sanayiye bağlı sektörler kurulmuştur. Bu kapsamda Tuzla, İkitelli, Beylikdüzü, Dudullu bölgelerinde organize sanayi bölgeleri

kurularak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmayı artırma çalışmaları sürdürülmüştür (Doğan, 2013: 525). Sanayi faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı Zeytinburnu ilçesine yapılan göçler zamanla Gaziosmanpaşa'nın da hızla nüfuslanmasını sağlayarak burada da küçük ölçekte sanayi alanlarının kurulup işletilmesini sağlamıştır.

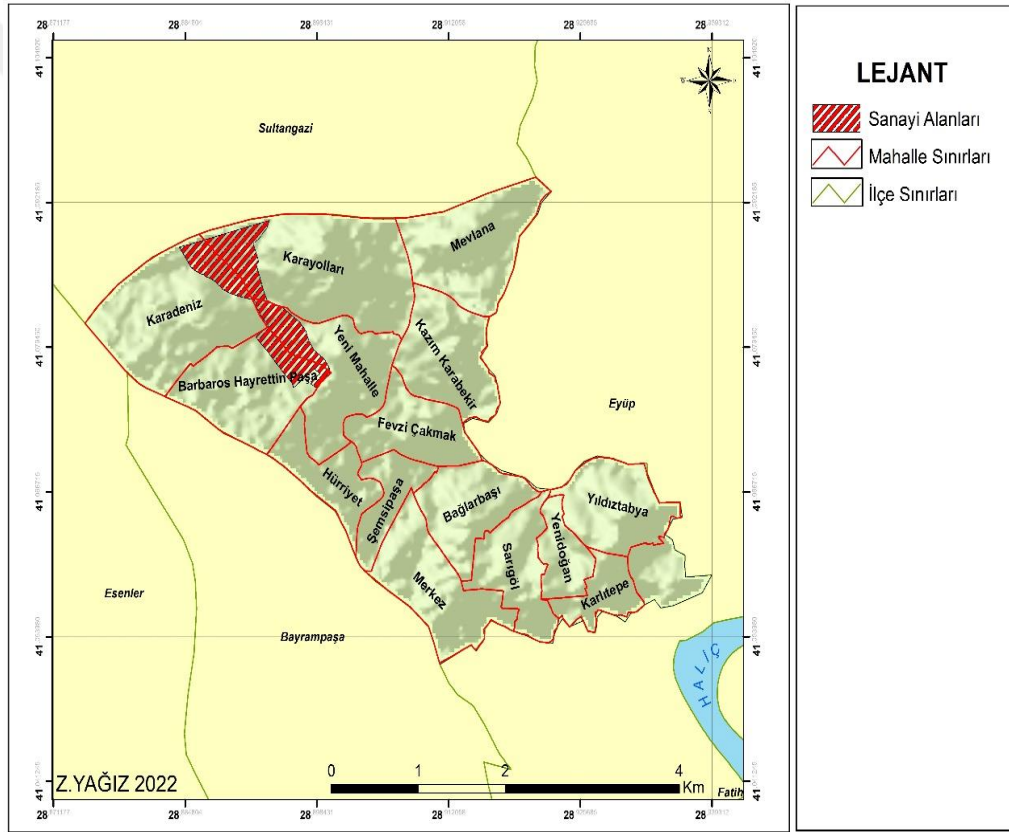
TÜİK Genel Sanayi ve İş Yerleri Sayım Verileri Sonuçları ile ADNKS İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçlarına göre İstanbul'daki iş yerleri toplamı 1992 yılında % 17'den 2002 yılında %23'e ulaşırken sanayi istihdam oranı ise 2002 yılında %21 oranında gerçekleşmiştir. İktisadi faaliyet kolu olarak daha çok imalat, madencilik ve taş ocaklığı, elektrik, gaz, su, inşaat, toptan ve perakende ticaret, otel, motel, pansiyon, kamp ve diğer konaklama yerleri, lokanta, kahvehaneler, ulaştırma-depolama ve haberleşme gibi faaliyetleri içermektedir. İstanbul'da istihdam oranı 2014'te % 46, 2018'de %50 ve 2020 yılında ise %44 oranında gerçekleşmiştir. (www.data.tuik.gov.tr/erişim). Günümüzde İstanbul'da istihdam oranının %50'nin altında olmasının en önemli nedeni şehirleşme hareketleri sonucunda nüfus miktarının hızla artmasıdır.

6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile Gaziosmanpaşa ilçesinde 13 bölge riskli alan olarak ilân edilmiştir. İlçede sanayi alanlarının yoğunlaştığı yerler bu riskli alan grubunda yer alan Karayolları, Yenimahalle, Karadeniz ve Barbaros Hayrettinpaşa Mahalleleridir (Harita 4). Çalışma sahasında yapılan analizlere göre bu alanlardaki sanayi faaliyetleri arasında daha çok tekstil sanayi yer almaktadır. Ticari faaliyetlerin imalata dayandığı Gaziosmanpaşa'da sanayi ve ticari alanlarının yoğunlaştığı yerler arasında bahsedilen mahalleler dışında Kazım Karabekir Mahallesi, Merkez Mahallesi, Fevzi Çakmak Mahallesi ve Hekimsuyu Caddesi de vardır.

İlçede ekonomi genellikle küçük esnaf ve dış üretim faaliyetlerine dayanmakta (www.gaziosmanpasa.gov.tr, 2021) ve sanayiye dayalı metal, gıda-içecek, oto sanayi, demir doğrama, avize aydınlatma, kimyasal madde, mobilya-mutfak-ev eşyaları, plastik, döşeme kaplama, makine parçaları, elektronik, giyim, mermer, kazan, çelik ve elektrik malzemesi, cam vb. diğer faaliyetler arasındadır (Emi, Aydoğdu Belde Müşterek İş Ortaklığı, 2014:174).

Sanayi faaliyetlerinin çevre kirliliğini arttırdığı ve insan, hayvan ve bitkilerin sağlığını tehdit ettiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle çalışma sahasında sanayi alanlarının şehir dışına çıkarılması hedeflenmektedir. Sanayi alanları daha çok çalışma sahasının kuzeyinde toplanmıştır ancak idarecilerle yapılan mülakâtlardan çevre planı ile buradaki sanayi alanlarının zaman içerisinde kaldırılacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Harita 4: Gaziosmanpaşa İlçesinde Sanayi Faaliyetlerinin Yoğun Olduğu Alanlar

Kaynak: <https://www.openstreetmap.org> Adresinden Alınan Veriler ile Hazırlanmıştır.

Yerleşim alanlarında ticaretin canlı oluşunu sürdüren en önemli faktörlerden biri de banka ve bankacılık faaliyetleridir. İlçede çok sayıda banka bulunmaktadır. Günümüz Gaziosmanpaşa ilçesinde canlı bir ticari yaşam sürdürülmektedir. Zincir marketlerin varlığı, sınava hazırlık kursları, sürücü kursları, özel okullar, giyim ve mobilya mağazaları, restoranlar vd. sayıca fazladır. Yapılan saha çalışması sonucunda

bahsedilen ticari faaliyetlerin özellikle Merkez Mahallesi ve civarında yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Bağlarbaşı Caddesi ve Beş Yüz Evler Yolunda giyim mağazalarının fazla olması bu alanların özel günlerde nüfus bakımından aktif olmasını sağlamıştır. Çeşitli ticari faaliyetlerin yoğun olduğu alanlar arasında örnek verilmesi gereken diğer önemli sahalar içinde Küçükköy de yer alır. Ayrıca Eski Edirne Asfaltı üzerinde ticari faaliyetlerin aktif olduğu gözlemlenmiştir.

3.4. Ulaşım

Bilindiği gibi yerleşim alanlarının kurulması ve gelişmesinde büyük öneme sahip olan ulaşım, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ticari açıdan geçmişten günümüze her zaman dikkat çeken bir faaliyet olarak varlığını sürdürmektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ilerleyen ulaşım başlangıçta hayvan gücüyle malların bir yerden başka bir yere taşınması açısından büyük bir öneme sahipti. Bilgi ve deneyimin artmasıyla tekerleğin icad edilmesi beraberinde yeni ulaşım araçlarının ortaya çıkmasına öncülük etmiştir.

Sanayi faaliyetlerinin kuruluş ve gelişiminde son derece etkili olan ulaşım (Akova Balcı, 2002b:65), *“İnsanın ve onun ürettiği mal (ham veya işlenmiş) ve hizmetlerin (haber, bilgi ve görüntü) çeşitli araçlarla bir sahadan başka bir sahaya taşınması faaliyeti”* (Bakırcı, 2021:352) şeklinde tanımlanmaktadır. Gaziosmanpaşa ilçesinde havayolu ve denizyolu mevcut olmadığından çalışmamızda karayolu ve demiryolu ulaşımının kısaca tarihçesine değinilmiştir.

Ulaşım faaliyeti ilkçağlardan beri Anadolu’da kurulan farklı devletler tarafından çeşitli sistemlerle ortaya çıkmıştır. Anadolu’da tarihteki en önemli yollardan biri olan Kral Yolu, Persler tarafından inşa edilmiş ve devletler arasında ticari ilişkiyi kurması açısından büyük bir öneme sahipti (Taşlıgil, 2019:569). Ticari açıdan önemli olan diğer yol ise yaklaşık 20.000 km uzunluğunda ve 1800’lü yıllara kadar faaliyetini devam ettiren İpek Yolu’dur (İsayev ve Özdemir, 2011: 112-113). Doğu ile batı arasındaki karşılıklı ilişkiyi arttıran İpek Yolu’nun büyük bir kısmının Anadolu’dan geçmesi bu sahanın önemini iki kat arttırmıştır. Ancak bu yol güzergâhı Coğrafi Keşiflerin başlamasıyla önemini kaybetmiş ve yerini modern ulaşım

sistemlerine bırakmıştır (Bakırcı, 2014: 76). Tarihsel süreç içerisinde yaşanan deprem, sel, savaş gibi doğal ve beşeri olaylar sonucunda devletler tarafından inşa edilen yolların birçoğu ortadan kalkmış, geri kalanlar ise onarılarak yeniden kullanılmaya başlanmış ayrıca yeni yol sistemleri de yapılmıştır.

Selçuklular Dönemi'nde ulaşım sistemlerinin gelişimi için çeşitli politikalar uygulanırken Osmanlı zamanında 1453'e kadar genellikle önceden var olan yollar kullanılmıştır. Zamanla siyasi merkez niteliğinde olan alanların öneminin artması buralarda çeşitli yol sistemlerinin kurulmasını gerekli kılmıştır (Aydın ve Oral, 2018: 259-260). Ancak İmparatorluğun son dönemlerinden itibaren en önemli ulaşım yolu demiryolu olarak değerlendirilmiş ve bu kapsamda çalışmaların yapılmasına öncelik verilmiştir (Avcı, 2005: 88). 19.yy'ın 2. yarısında Osmanlı topraklarında ayrıcalıklı olan Batılı Devletler tarafından demiryollarının yapılması İmparatorluğun dünya ticaretinde etkin rol almasını sağlamıştır (Şen, 2001: 96). Bu kapsamda Osmanlı Devleti sınırları içerisinde demiryolu tarihi 1851 yılında 211 km'lik Kahire-İskenderiye demiryolu hattının yapımıyla başlar. Ancak günümüzdeki Türkiye sınırları içerisindeki ilk demiryolu hattı 1856'da İngilizler tarafından yapılan İzmir-Aydın Hattı olup toplam uzunluğu 130 km'dir (TCDD, 2020 Yılı Faaliyet Raporu: 30).

1923'te Osmanlı Devleti'nden yaklaşık 18.000 km uzunluğunda yol devralan Türkiye Cumhuriyeti 1950'li yıllardan itibaren karayollarının yapımına öncelik vermiştir (Kaplukan, 2014: 427). Bu tarihten itibaren Türkiye'de hız kazanan sanayileşme, ulaşım da karayolunun önemini arttırmıştır. Sanayide işlenen hammaddelerin ucuz maliyetle taşınmasında karayolu büyük önem teşkil ettiğinden bu dönemde çeşitli yol ve köprüler inşa edilmiştir.

1950 yılında karayolu ağının oluşturulması başta olmak üzere düzenli çalışmaların yapılması hedefiyle Karayolu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu kapsamda 1950 yılında toplam yol ağı 47.080 km iken 2020'de ise bu rakam 68.266 km olarak artmıştır (<https://www.kgm.gov.tr;30.12.2021> tarihinde erişildi).

Tablo 10: Türkiye’de Karayolları Uzunluğu (km)

Yıllar	Devlet Yolu	İl Yolu	Otoyol	Köy Yolu	Toplam
2010	31.395	31.390	2.080	302.398	367.263
2011	31.372	31.558	2.119	305.227	370.276
2012	31.375	31.880	2.127	320.366	451.130
2013	31.341	32.155	2.244	323.043	388.783
2014	31.280	32.474	2.278	170.762	236.794
2015	31.213	33.065	2.282	172.339	238.899
2016	31.106	33.513	2.542	175.429	307.209
2017	31.066	33.896	2.657	179.895	247.514
2018	31.021	34.153	2.842	179.537	247.553
2019	31.006	34.165	3.060	182.500	250.731
2020	30.974	34.136	3.523	187.695	256.328

Kaynak: TÜİK

Tablo 11 :Türkiye’de Demiryolları Uzunluğu (2010-2020)

Yıl	Hat uzunluğu (km)
2010	9.594
2011	9.642
2012	9.642
2013	9.718
2014	10.087
2015	10.131
2016	10.131
2017	10.207
2018	10.315
2019	10.378
2020	10.378

Kaynak: TÜİK

Tablo 10’da ve Tablo 11’de 2010-2020 yılları arasında geçen 10 yıllık süreçte ülkemizin karayolları ve demiryolları uzunluğunun arttığı görülmektedir. İl yolu, uzunluğunun sürekli arttırıldığı köy yolu uzunluğunun ise günümüze kadar kısaldığı Tablo 10’da görülmektedir. Köy yolu uzunluğundaki bu kısalmanın köylerin sayısındaki azalmanın etkili olduğu söylenebilir. Ulaşım planlarında önem verilmesi gereken yol uzunlukları son derece önemlidir. İstanbul gibi büyük şehirlerin en önemli sorunları arasında ulaşım gelmektedir. Bu durum İstanbul’daki tüm ilçeleri kapsadığı gibi Gaziosmanpaşa’yı da yakından ilgilendirmektedir. Söz konusu ilçenin günümüzde çeşitli sorunları devam etmektedir ve bu sorunların başında ulaşım sorunu gelmektedir. İlçede nüfusun giderek artması araç trafiğinin yoğun olarak yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum yeni yolların yapımını ya da mevcut yolların genişletilmesini zorunlu kılmaktadır.

Tablo 12: İstanbul İlinin Çevre İllere ve Diğer Büyük Şehirlere Olan Karayolu Uzaklığı

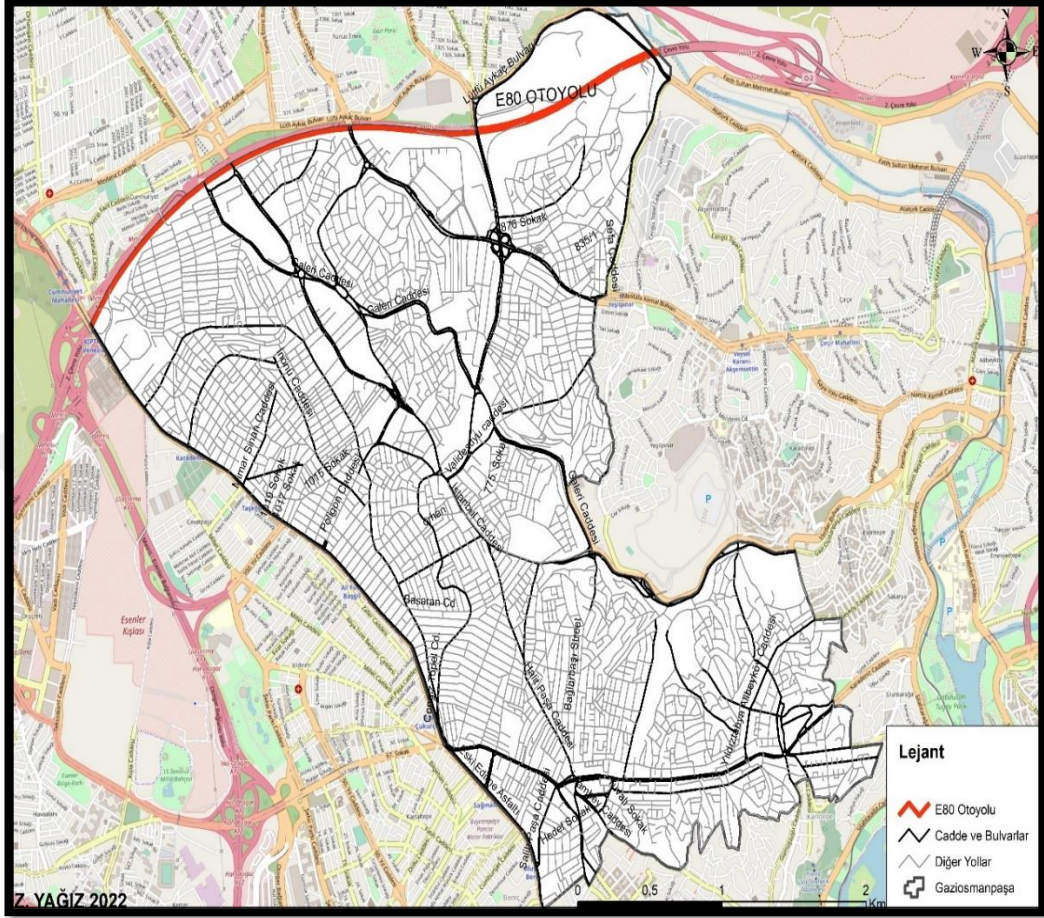
İller	Uzaklık (km)
Tekirdağ	132
Kırklareli	211
Ankara	453
İzmir	564
Bursa	243
Adana	939
Gaziantep	1120
Konya	662
Mersin	932
Diyarbakır	1359

Kaynak: <https://www.kgm.gov.tr>

İstanbul'un ulaşım ağı bakımından son derece gelişmiş bir şehir olmasının en önemli nedeni sanayi faaliyetlerinin bu ilde yoğunlaşmış olmasıdır. Sanayi alanlarının varlığı ulaşım ağlarının gelişimine imkân tanır. Bu nedenle sanayi, şehirlerin ulaşım başta olmak üzere her alanda gelişimine katkı sağlar. Türkiye'de metropol olma özelliğini taşıyan başlıca şehirler Tablo 12'de verilmiştir. Şehirler arasında karayolu bağlantısının gelişmiş olması sahip oldukları ticaret ve sanayi faaliyetleri etkilidir. İstanbul'un komşu illeri arasında en kısa karayolu uzaklığı 132 km ile Tekirdağ ilidir (Tablo12). Günden güne artan teknolojik gelişim sonucunda iller arasındaki mesafe de kısalmaktadır. Bu durum özellikle büyük şehirlerde dikkat çekmektedir. Büyük şehir niteliğinde olan İstanbul her alanda gösterdiği hızlı büyüme karşısında aldığı göçlerle Türkiye'nin en fazla nüfusa sahip illerin başında gelmektedir. Gaziosmanpaşa, İstanbul'un gelişmişlik durumuna ayak uydurmaya çalışan ilçeler arasındadır.

Şehirde yaşayan nüfusun günlük faaliyetlerini devam ettirebilmesi için doğal olarak meydana getirdikleri yolcu ve mal hareketlerinin tamamını kapsayan şehiriçi ulaşım bir şehrin gelişimine katkı sağlayan parametreler arasında yer alır. Şehirlerde nüfusun hızla artması yolculuk oranlarının da yükselmesine neden olduğundan kent içi trafik kaçınılmaz bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum şehir alanlarında ulaşım faaliyetleri kapsamının genişlemesinde oldukça etkilidir (Doğan Sertkaya, 2013:137). İstanbul'un en önemli sorunları arasında yer alan kentiçi ulaşım trafiği çalışma sahasında da devam etmektedir. Özellikle haftasonu hem yaya trafiği hem de araç trafiği yaşandığından insanların günlük aktiviteleri uzun bir zaman aralığında gerçekleşebilmektedir.

Harita 5: Gaziosmanpaşa İlçesi Ulaşım Haritası

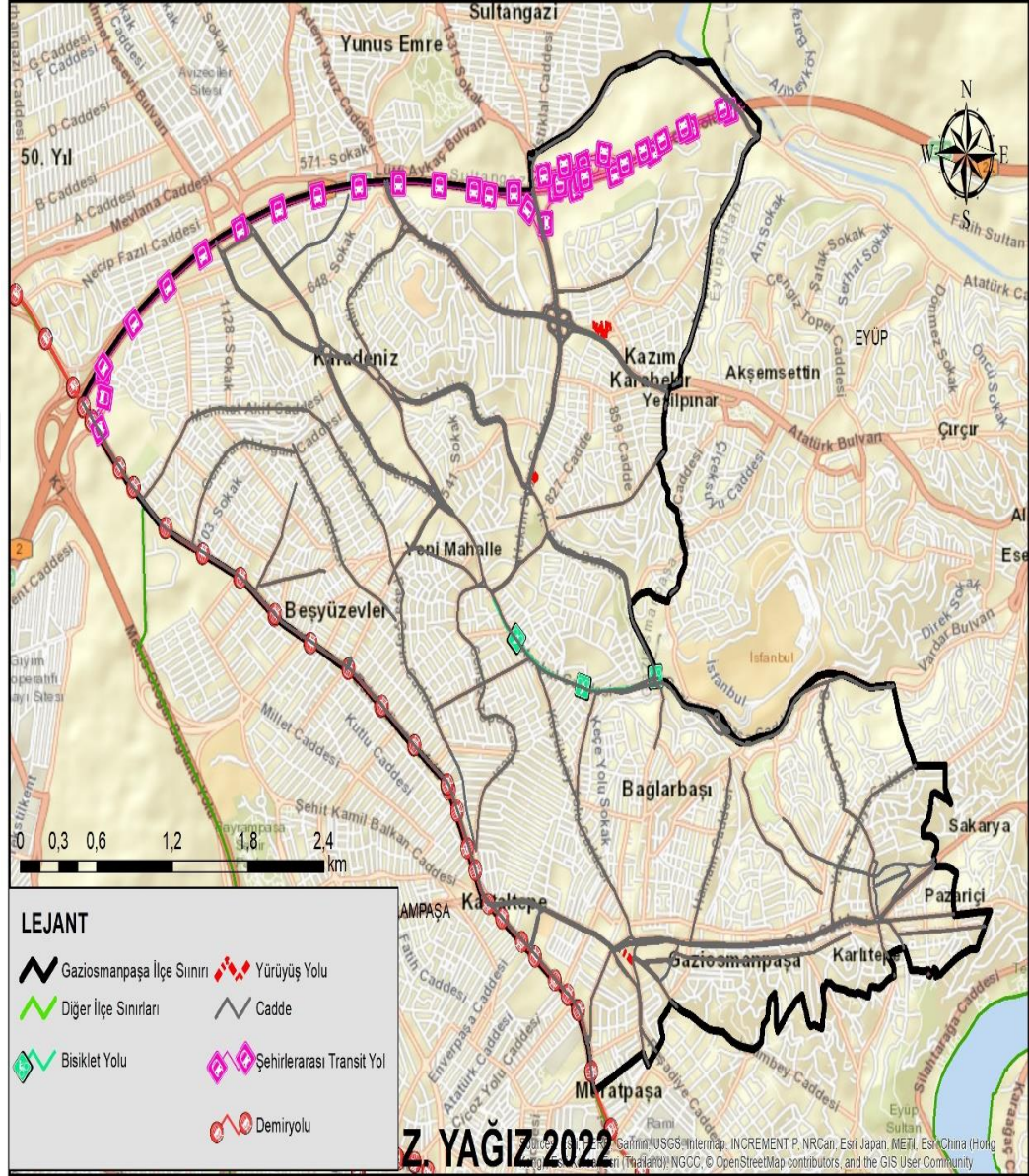

Kaynak: <https://www.openstreetmap.org> Adresinden Alınan Veriler Derlenerek Hazırlanmıştır.

Gaziosmanpaşa, İstanbul'un ana arterlerinden E5 ve TEM Otoyollarının bulunduğu sahada yer almaktadır. Ayrıca ilçenin doğusunda ve batısında bağlantı yollarını oluşturan otoyollar yer almaktadır. Gaziosmanpaşa'nın komşu ilçelere erişimini sağlayan en önemli caddeler Eski Edirne Asfaltı Caddesi, Gaziosmanpaşa Caddesi ve Ordu Caddesi'dir. Ayrıca Küçükköy Yolu Caddesi de ilçedeki ticari faaliyetlerin yoğun olduğu alanda bulunması açısından büyük öneme sahiptir. Çalışma sahasının kuzeyinden geçen TEM Otoyolu, ilçeyi Sultangazi ilçesinden ayıran ve hem ulusal hem de uluslararası kapsamda önemli ulaşım noktalarından birini oluşturan güzergahta yer almaktadır. TEM Otoyolu ile Eski Edirne Asfaltının birleştiği yerde Metris Cezaevi yer alır. Metris Cezaevi'nin bulunduğu konumdan Eski Edirne Asfaltı Caddesi'ne ulaşılmasıyla ilçeye kolay erişim sağlanabilmektedir. TEM Otoyolu

üzerinden Ertuğrul Gazi, Cebeci, Abdi İpekçi, Hekimsuyu Ceddeleri ve Akşemsettin Bulvarı bağlantı yoluyla Gaziosmanpaşa'ya ulaşım sağlanabilmektedir. Komşu ilçelerden Eyüp, Bayrampaşa ve Sultangazi'den Gaziosmanpaşa'ya çeşitli yollarla erişim yapılabilmektedir. Eski Edirne Asfaltı üzerinden geçen T4 Topkapı-Mescid-i Selam Tramvay Hattı'nın ve ilçenin kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda geçen M7 Mecidiyeköy Metro Hattı'nın ilçedeki diğer ulaşım ağlarıyla entegre olması ulaşım kolaylığı sağlamaktadır. Ulaşımdaki diğer önemli aksalar arasında Poligon Caddesi, Salih Paşa Caddesi ve Cengiz Topel Caddesi yer alır (Harita 5). Günümüz Gaziosmanpaşa ilçesine çeşitli sebeplerle göç edenlerin sayısı giderek artmaktadır. Bu durum ulaşım başta olmak üzere istahdam, eğitim gibi alanlarda çeşitli sorunların artmasına neden olacaktır. Bu kapsamda Gaziosmanpaşa Belediyesi, tarafından hazırlanan Karayolu, Raylı Sistem ve Trafik Sirkülasyon Projeleri aracılığıyla inşaat halinde olan çalışmalar devam etmektedir.

Harita 6: Gaziosmanpaşa İlçesi Ulaşım Ağı Haritası

Kaynak: <https://www.openstreetmap.org> Adresinden Alınan Veriler Derlenerek Hazırlanmıştır.

Toplam uzunluğu 153 km olan T4 Topkapı-Mescid-i Selam Tramvay Hattı ile Topkapı istasyonundan T1 Bağcılar-Kabataş Tramvay Hattı'na ve metrobüs işletmesine, Kiptaş Venezia İstasyonu'ndan M7 Mecidiyeköy Metro Hattı'na, Şehitlik İstasyonu'nda metrobüs işletmesine, Vatan İstasyonu'nda M1A Yenikapı-Atatürk Havalimanı ve M1B Yenikapı Kirazlı Metro Hatlarına aktarma yapılabilmektedir.

Ayrıca ilçenin kuzeyinden geçen M7 Mecidiyeköy- Mahmutbey Metro Hattı ticari faaliyetlerin yaygın olduğu alanlarda diğer bölge ve ilçelere entegre sağlayarak kolay ulaşım imkânı sağlamaktadır. Bu hat ile Mecidiyeköy İstasyonu'nda M2 Yenikapı-Haciosman Metro Hattı'na, Karadeniz Mahallesi İstasyonu'nda T4 Topkapı Mescid-i Selam Tramvay Hattı'na, Mahmutbey İstasyonu'nda M3 Kirazlı-Olimpiyat-Başakşehir Metro Hattı'na, Alibeyköy İstasyonu'nda T5 Eminönü- Alibeyköy Cep Otogarı Tramvay Hattı'na aktarma yapılmaktadır. Günümüzde proje halinde olan 2017 yılında yapımına başlanan Kazlıçeşme-Söğütlüçeşme Metro Hattı, Gaziosmanpaşa'nın güneyinden geçecek şekilde tasarlanmış olup Marmaray'dan sonra iki kıtayı birleştiren 2. Raylı sistem olarak planlamıştır (www.metro.istanbul). İlçede şehir içi ulaşım sistemleri yaygındır. Metro, tramvay, otobüs, minibüs, taksi, özel araçlar, motosiklet, bisiklet gibi çeşitli ulaşım araçları ilçede arazinin yapısına göre kolaylıkla kullanılabilir.

Gaziosmanpaşa Fen İşleri Müdürlüğü ile yapılan sözlü mülâkata göre ilçede yol-bakım onarımı ile asfalt-kaldırım yapımı devam etmektedir. Günümüzde 493.096 kişilik nüfusuyla İstanbul'un en kalabalık ilçeleri arasında yer alan Gaziosmanpaşa'da Küçükköy Meydan trafiğinin yoğunluğunu azaltmak için İstanbul Caddesi, Cebeci Caddesi ve Cengiz Topel Caddesi kesişimindeki araç trafiğinin yer altına alınması planlanmaktadır. Gaziosmanpaşa Meydan trafiğinin yoğunluğunu azaltmak için ise Çukurçeşme Caddesi ile Bağlar ve Kültür Sokakların kesişimine kavşak projesi hazırlanmış olup, gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Diğer ulaşım projeleri arasında yer alan Vezneciler-Sultangazi Metro Hattı Projesi'ne göre belirtilen metro hattının ilçe sınırlarındaki Yeni Mahalle, Küçükköy, Şemsipaşa ve Gaziosmanpaşa Meydan istasyonlarından geçerek doğu-batı doğrultusunda devam edeceği planlanmaktadır. Ayrıca 2021 ocak ayında hizmete açılan T5 Eminönü- Alibeyköy (Cep Otogarı) Tramvay Hattının Alibey Cep Otogarı istasyonundan itibaren Atatürk Bulvarı, Lütfi Aykaç Bulvarı ve Hekimsuyu Caddeleri üzerinden Küçükköy Meydan'a uzatılması planlanmaktadır.

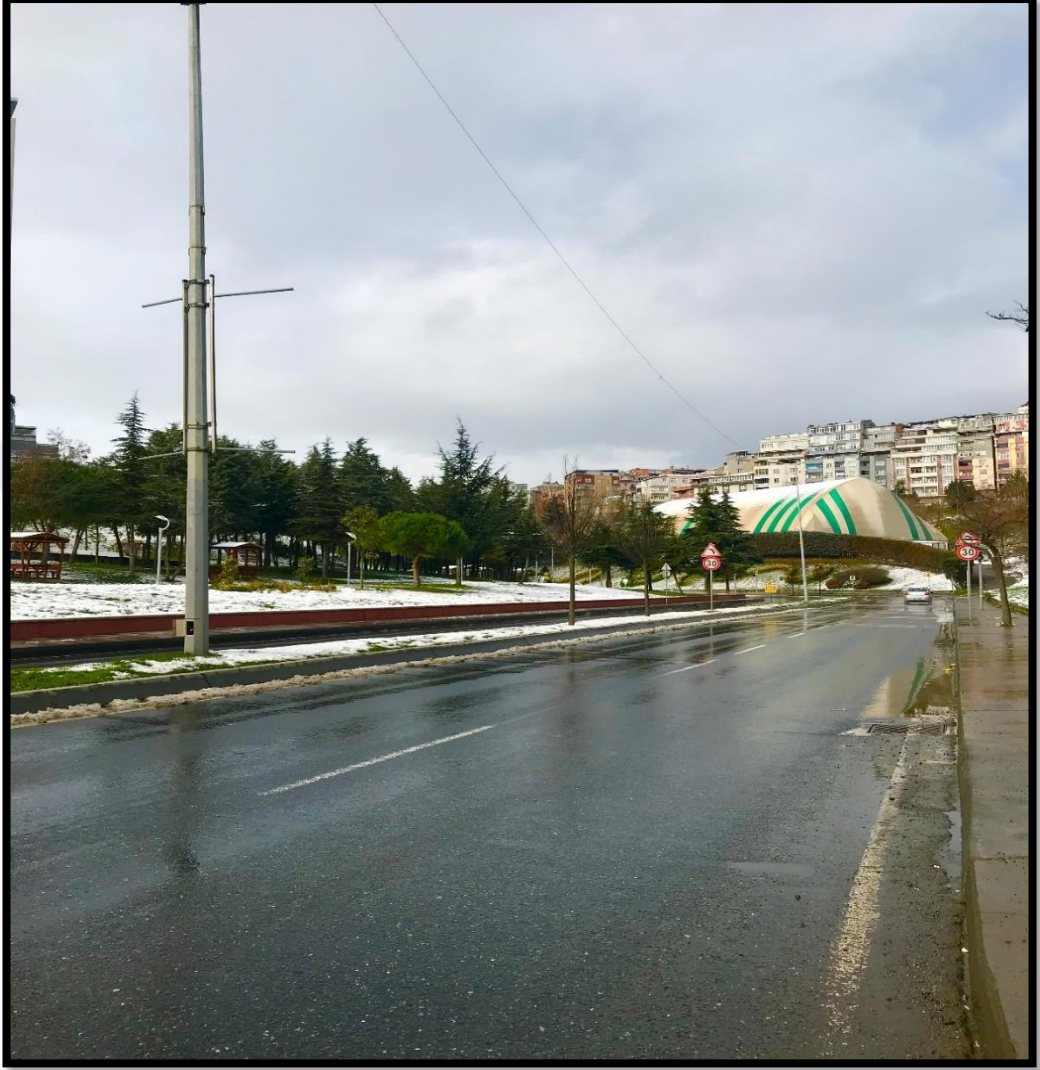
Günümüz Gaziosmanpaşa ilçesinde alt geçit, üst geçit, viyadük ve tünel bulunmakla birlikte çalışmanın amacına uygun olarak çekilen bazı fotoğraflar örnek olarak sunulmuştur.

Fotoğraf 15: Gaziosmanpaşa Viyadüğü

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 16: Kemal Şeker Bulvarı

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 17: Şehit Mustafa Yeşil Geçidi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Tablo 13: Gaziosmanpaşa İlçesinden Geçen İ.E.T.T Otobüs Hat Numaraları ve Listesi

GAZİOSMANPAŞA İLÇESİNDEN GEÇEN OTOBÜS HATLARI			
36	Karadeniz Mah. -Aksaray	39O	Yeşilpınar-Otogar
36A	Cebeci- Vezneciler	39Y	Yeşilpınar- Vezneciler
36CE	Cebeci – Eminönü	47	Yeşilpınar-Eminönü
36CY	Cebeci- Yenibosna Metro	47K	Kazımkarabekir-Eminönü
36ES	Esentepe Mah. -Aksaray	47L	Binevler-Haciosman Metro
36KE	Karadeniz Mah. -Eminönü	47N	Nur Sitesi-Eminönü
36L	Mescidi Selam-Beşiktaş	48Y	Yeşilpınar-Göktürk
36M	Cebeci-Mecidiyeköy	49	Cebeci-Şişli
36T	Cebeci-Taksim	49G	Yunus Emre Mah.-Küçükköy-Şişli
36V	Yayla Mah.- Vezneciler	49M	Kazım Karabekir-Şişli
37E	Çirçir Metro- Eminönü	49T	Yeşilpınar-Taksim
37M	Çirçir Metro-Mecidiyeköy	49Y	Yeşilpınar-Şişli
37T	Çirçir Metro- Taksim	49Z	Yeşilpınar-Zincirlikuyu-Metrobüs
37Y	Çirçir Metro- Vezneciler	55	Gaziosmanpaşa-Şişli
38	Yunus Emre Mah.-Aksaray	55B	Gaziosmanpaşa-Beşiktaş
38E	G.O.P Devlet Hst.-Eminönü	55T	Gaziosmanpaşa-Eyüp
38G	G.O.P Devlet Hst.- Mecidiyeköy	55V	Gaziosmanpaşa-Vezneciler
38KT	Karadeniz Mah. – Taksim	55Y	Kağıthane Garajı-Yenibosna Metro
38M	Cevatpaşa- Mecidiyeköy	88	Yunus Emre Mah.- Topkapı
38B	Yunus Emre Mah.- Vezneciler	88A	Yunus Emre Mah.- Yenikapı
38T	Küçükköy-Taksim	99A	Gaziosmanpaşa-Eminönü
38Z	Zübeyde Hanım Mah.- Aksaray	99Y	Yeşilpınar-Eminönü
39D	Yeşilpınar-Yenikapı	MK49	Yunus Emre Mah.-Kazım Karabekir Metro
399C	Esentepe Mah.-Eminönü	33ES	Giyimkent-Eminönü
HT5	Kocatepe Metro-Nur Sitesi	37A	Alibeyköy Metro - Edirnekapi Metrobüs

Kaynak: (www.metro.istanbul)

İlçeden geçen İ.E.T.T otobüs hat isimleri ve numaraları Tablo 13’te verilmiştir. Bu hatlardan Beyazıt, Taksim, Mecidiyeköy, Eminönü, Eyüp, Şişli ve Beşiktaş gibi İstanbul’un çeşitli bölgelerine doğrudan ulaşım sağlanabilmektedir. Ayrıca otobüs hatlarından metro, tramvay ve metrobüs hatlarına doğrudan entegre sağlanabilmektedir.

Tablo 14: Gaziosmanpaşa İlçesinden Geçen Minibüs Hatları

Hat Kodu	Hat İsmi
A11	Cevatpaşa-Bayrampaşa-Otogar-Eyüp-Edirnekapı
A16	Gazi Mahallesi-Cebeci-Küçükköy-Edirnekapı
A17	Eyüp-Üçşehitler-Gaziosmanpaşa-Bayrampaşa
A27	Yıldıztabya-Pazariçi-Gaziosmanpaşa-Topkapı
A34	Cebeci-Gazi Mahallesi-Küçükköy- Gaziosmanpaşa-Eyüp
A37	Esentepe Mah.-Küçükköy-Gaziosmanpaşa-Eyüp
A38	Gaziosmanpaşaİmar Blokları
A40	Karayolları- İ.H.L.- Alibeyköy- Eyüp-Edirnekapı- Topkapı
A41	Bağcılar- Habipler
A74	Üçşehitler-Gaziosmanpaşa- Arnavutköy-Beldeler
B44	Şişli-Şişhane-Karayolları- İmar Blokları

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Toplu Ulaşım Hizmetleri

Gaziosmanpaşa ilçesinden geçen minibüs hatları; Eyüp, Bayrampaşa, Sultangazi, Şişli Alibeyköy gibi ilçelere doğrudan ulaşım sağlanabilmektedir. Minibüs hatlarının yoğun olduğu Gaziosmanpaşa Merkez Mahallesi Meydanı'nda otobüs gibi toplu ulaşım araçlarının da yoğun olması gün içerisinde yaşanan araç trafiğinin sürekli hale gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca nüfusu sürekli artan ilçede yaşanan diğer problem ise otopark sorunudur. Özellikle ticari alanların ve konut yerlerinin yoğun olduğu alanlarda araç sahipleri de arttığından otopark talebini arttırmaktadır. Cadde, sokak ve mahallelerin dar alanlarına park edilen araçlar gerek yaya gerekse araç trafiğine neden olmaktadır.

Tablo 15: Gaziosmanpaşa İlçesi Anayollar

YOL İSMİ	İLÇE	ORTAK İLÇE	MAHALLE	UZUNLUK (km)
1600. Sk.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH.	51,088525
542. Sk.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	1099,94087
Abdi İpekçi Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH.	2705,83959
Akşemsettin Bulvarı	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	MEVLANA MAH.	1531,7088
Akşemsettin Bulvarı	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	MEVLANA MAH.	1531,7088
Bağlar Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	664,464998
Bosna Çukurçeşme Cad.Hemzemin Köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	279,46893
Cebeci Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BARBAROS HAYRETTİNPAŞA MAH.	795,934455
Cebeci Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARADENİZ MAH.	1092,31831
Cebeci Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH.	852,584024
Cebeci Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	1795,60717
Cengiz Topel Cad.	GAZİOSMANPAŞA		FEVZİ ÇAKMAK MAH.	287,52919
Cengiz Topel Cad.	GAZİOSMANPAŞA		HÜRRİYET MAH.	675,65103
Cengiz Topel Cad.	GAZİOSMANPAŞA		ŞEMSİPAŞA MAH.	663,743643
Cengiz Topel Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	332,190112
Cumhuriyet Meydanı	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	479,742582
Çukurçeşme Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	1381,65558
Çukurçeşme Cad.	GAZİOSMANPAŞA		ŞEMSİPAŞA MAH.	180,086651
Ertuğrul Gazi Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARADENİZ MAH.	1757,1688
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	BARBAROS HAYRETTİN PAŞA MAH.	1106,3684
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	HÜRRİYET MAH.	1315,69257
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	KARADENİZ MAH.	402,657842
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	ESENLER	KARADENZ MAH.	630,915561

Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	MERKEZ MAH.	835,857624
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	ŞEMSİPAŞA MAH.	273,694241
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	BARBAROS HAYRETTİN PAŞA MAH.	1106,3684
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	HÜRRİYET MAH.	1315,69257
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	KARADENİZ MAH.	402,657842
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	ESENLER	KARADENİZ MAH.	630,915561
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	MERKEZ MAH.	835,857624
Eski Edirne Asfaltı Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	ŞEMSİPAŞA MAH.	273,694241
Eyüp Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	528,184335
Galeri Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH.	1245,77995
Galeri Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİMAHALLE MAH.	2076,78276
Gaziosmanpaşa Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BAĞLARBAŞI MAH.	621,342205
Gaziosmanpaşa Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	BAĞLARBAŞI MAH.	481,444958
Gaziosmanpaşa Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	YILDIZ TABYA MAH.	1360,23961
Gaziosmanpaşa Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	BAĞLARBAŞI MAH.	481,444958
Gaziosmanpaşa Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	YILDIZ TABYA MAH.	1360,23961
Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Meydanı Hemzemin köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	884,456985
General Aldoğan Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BARBAROS HAYRETTİN PAŞA MAH.	304,211877
General Aldoğan Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARADENİZ MAH.	1248,54399
Gümüşsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		PAZARIÇI MAH.	173,938992
Hekimsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		FEVZİ ÇAKMAK MAH.	504,123792
Hekimsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH.	2036,66374
Hekimsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KAZIM KARABEKİR MAH.	353,273421

Hekimsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MEVLANA MAH.	571,925456
Hekimsuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	845,838782
İmam Hatip Lisesi Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KAZIM KARABEKİR MAH.	749,77066
İmam Hatip Lisesi Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MEVLANA MAH.	809,408389
İmam Hatip Lisesi Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	MEVLANA MAH.	148,158781
İmam Hatip Lisesi Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	MEVLANA MAH.	148,158781
İstanbul Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BAĞLARBAŞI MAH.	401,158166
İstanbul Cad.	GAZİOSMANPAŞA		FEVZİ ÇAKMAK MAH.	780,736558
İstanbul Cad.	GAZİOSMANPAŞA		ŞEMSİ PAŞA MAH.	429,795191
Kemal Şeker Bulvarı	GAZİOSMANPAŞA		FEVZİ ÇAKMAK MAH.	15,298.433
Kemal Şeker Bulvarı	GAZİOSMANPAŞA		KAZIM KARABEKİR MAH.	802,599226
Kemal Şeker Bulvarı	GAZİOSMANPAŞA		YEŞİLPINAR MAH.	410,734138
Küçükköy Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BAĞLARBAŞI MAH.	326,929757
Küçükköy Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	637,068609
Küçükköy Cad.	GAZİOSMANPAŞA		ŞEMSİPAŞA MAH.	475,203301
Küçükköy Stadyumu Hemzemin Köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	724,885507
Küçüköy İmam Hatip Lisesi Köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		KARAYOLLARI MAH..	424,0.00747
Küçüköy İmam Hatip Lisesi Köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		KAZIM KARABEKİR MAH.	239,094472
Küçüköy İmam Hatip Lisesi Köp.Kav.	GAZİOSMANPAŞA		MEVLANA MAH.	306,009838
Ordu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARLITEPE MAH.	944,464038

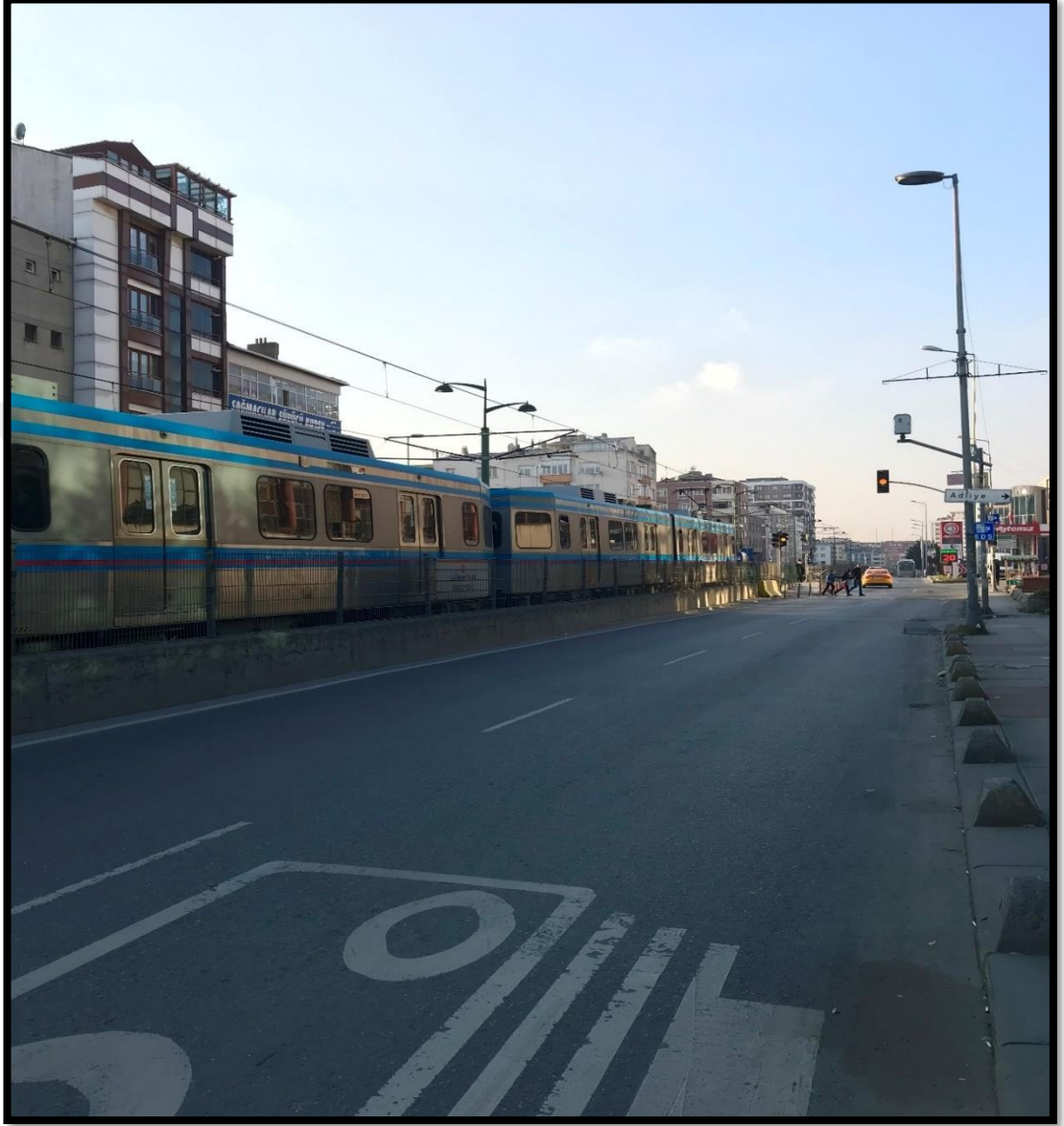
Ordu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		MERKEZ MAH.	372,047679
Ordu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		SARIGÖL MAH.	1019,49345
Ordu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİDOĞAN MAH.	778,214345
Rami Kışla Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	MERKEZ MAH.	242,906286
Rami Kışla Cad.	GAZİOSMANPAŞA	BAYRAMPAŞA	MERKEZ MAH.	242,906286
Şehit Mustafa Yeşil Cad.	GAZİOSMANPAŞA		BARBAROS HAYRETTİN PAŞA MAH.	445,74.294
Şehit Mustafa Yeşil Cad.	GAZİOSMANPAŞA		HÜRRİYET MAH.	545,368201
Şehit Mustafa Yeşil Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YENİ MAHALLE MAH.	340,396406
Şehnaz Cad.	GAZİOSMANPAŞA		PAZARIÇİ MAH.	865,663218
Validesuyu Cad.	GAZİOSMANPAŞA		FEVZİ ÇAKMAK MAH.	286,875292
Yıldıztabya Alibeyköy Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	YILDIZTABYA MAH.	177,596726
Yıldıztabya Alibeyköy Cad.	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP	YILDIZTABYA MAH.	177,596726
Yıldıztabya Cad.	GAZİOSMANPAŞA		KARLITEPE MAH.	371,30383
Yıldıztabya Cad.	GAZİOSMANPAŞA		YILDIZTABYA MAH.	705,507675
Akşemsettin Bulvarı	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	AKŞEMSETTİN MAH.	1295,34852
Akşemsettin Bulvarı	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	AKŞEMSETTİN MAH.	1295,34852
Atatürk Bulvarı	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	YEŞİLPINAR MAH.	94,650588
Atatürk Bulvarı	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	YEŞİLPINA MAH.	94,650588
Bülbüldere Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP MERKEZ MAH.	111,016939
Bülbüldere Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	EYÜP MERKEZ MAH.	111,016939
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	CEVATPAŞA MAH.	1208,10245
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	KARTALTEPE MAH.	729,601527
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	MURATPAŞA MAH.	373,914973
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	YILDIRIM MAH.	1733,86199

Eski Edirne Asfaltı Cad.	ESENLER	GAZİOSMANPAŞA	ORUÇ REİS MAH.	629,200394
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	CEVATPAŞA MAH.	1208,10245
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	KARTALTEPE MAH.	729,601527
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	MURATPAŞA MAH.	373,914973
Eski Edirne Asfaltı Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	YILDIRIM MAH.	1733,86.199
Eski Edirne Asfaltı Cad.	ESENLER	GAZİOSMANPAŞA	ORUÇ REİS MAH.	629,200394
Gazi Osmanpaşa Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	KARADOLAP MAH.	186,745851
Gazi Osmanpaşa Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	KARADOLAP MAH.	186,745851
Gazi Osmanpaşa Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	YEŞİLPINAR MAH.	654,936.963
İslambey Cad.	EYÜP	GAZİOSMANPAŞA	RAMİ YENİ MAH.	553,640329
Rami Kışla Cad.	BAYRAMPAŞA	GAZİOSMANPAŞA	MURATPAŞA MAH.	137,609465

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü, 2022)

Tablo 15’te görüldüğü üzere Gaziosmanpaşa’nın anayol listesinde cadde ve sokak isimlerinin bağlantılı olduğu mahalle ve ilçeler yer almaktadır. İlçedeki en uzun caddeler arasında Eski Edirne Asfaltı Caddesi, Ordu Caddesi, Gaziosmanpaşa Caddesi ve Hekimsuyu Caddesi yer alır (Tablo 15). İlçedeki cadde, sokak, bulvar ve meydan yollarının çoğu asfaltla kaplanmış olup bir kısmı parkelerle kaplanmıştır.

Fotoğraf 18: Eski Edirne Asfaltı Üzerinden Geçen T4 Topkapı- Mescidi Selam Tramvay Hattı

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

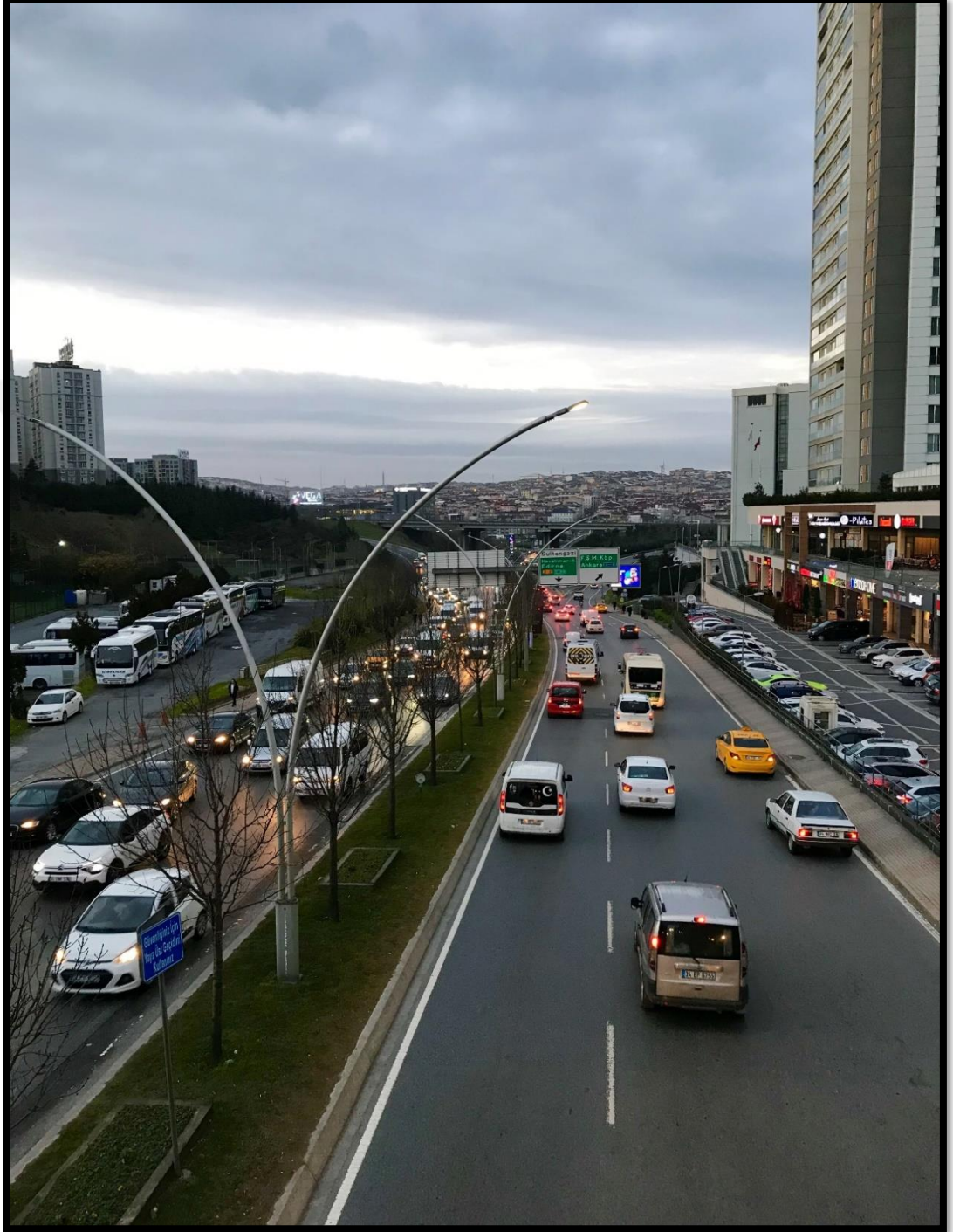
T4 Topkapı- Mescidi Selam Tramvay Hattının sol tarafı Bayrampaşa, Sağ tarafı ise Gaziosmanpaşa ilçesi olup bu hat ile iki ilçenin sınırı belirlenmiş durumdadır (Fotoğraf 18)

Fotoğraf 19: Ordu Caddesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 20: Hekimsuyu Caddesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Çalışma sahasından 2.82 km uzunluğunda “Eyüp- Gaziosmanpaşa Bisiklet Yolu” geçmektedir. Bisiklet yolu Küçükköy merkezden başlayarak İstanbul Caddesi ve Gaziosmanpaşa Caddesini takip edip Eyüp Sultan ilçesine kadar devam etmektedir. Yapılan saha çalışması boyunca söz konusu bisiklet yolunun bazı yerlerde kaldırımında bazı yerlerde cadde üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle cadde üzerinden devam eden bisiklet yolu üzerinden araçların geçmesi bisiklet kullanıcıları için güvenlik sorunu teşkil etmektedir. 2015 yılında hizmete açılan bisiklet yolu günümüzde güvenlik sorunu nedeniyle kullanılmamaktadır. Yapılan bisiklet yolunun gerek yaya gerekse araç trafiğine maruz kalmadan planlanması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Fotoğraf 21: Eyüp- Gaziosmanpaşa Bisiklet Yolu

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

3.5. Turizm

Turizm faaliyetleri önemli ekonomik faaliyetler arasında yer alıp bölgelerin coğrafi özelliklerine göre çeşitlilik göstermektedir. İnsanların daimi olarak yaşadıkları yerlerin dışına çıkarak burada gününbirlik ya da uzun süreli konaklama, dinlenme, eğlenme, gezme, eğitim ve sağlık imkânlarından faydalanma gibi birçok ihtiyacı karşılamak amacıyla ortaya çıkan turizm faaliyetleri çağımızın gelişen ulaşım ve iletişim araçları sayesinde yaygınlık kazanmıştır (Doğan Sertkaya, 2011:90). “*Turizm, küreselleşmeyi toplumsal ve ekonomik açılardan kolaylaştıran ve önemli bir uluslararası mali yanı da olan faaliyettir*” (Özgüç, 2017: 2). Bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmayı sürdürebilmek için turistlerin ilgisini çeken fiziki ve beşeri yapıları korumalarını ve turizm faaliyetlerinde ulusal ve uluslararası platformda turizm politikaları uygulamalarını gerekli kılmıştır. Bilindiği üzere II. Dünya Savaşı’ndan sonra birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de önemli gelişmelerin yaşanması dünya genelinde çeşitli toplumsal ve kültürel faaliyetlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu durum ekonomi başta olmak üzere ticaret, sanayi, ulaşım gibi hizmet sektörünün değişim ve gelişim göstermesinde etkili olmuştur. Turizm faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal hayat başta olmak üzere doğal ve beşeri çevre üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Örneğin; turizm sektörünün gelişimi için doğal ve tarihi kaynakların gelecek kuşaklar için korunması veya restore edilmesi, yerel ölçekli girişimcilerin fırsatlardan yararlanması bahsedilen etkilerden bazılarıdır.

Geçmişten günümüze turistlerin Türkiye’yi tercih etmelerindeki başlıca nedeni deniz-kum-güneş üçlüsünün varlığıdır. Ancak 1980’li yıllardan sonra ziyaretçiler için doğal alanların yanında tarihi yapıtların varlığı da büyük önem taşımıştır. Turistlerin fiziki ve beşeri yönden farklı ortamlara ilgi duymaları Türkiye’de turizm sektörünün gelişmesini zorunlu kılarak istihdam olanaklarının arttırılmasına katkıda bulunmuştur (Akova, 2000: 72). 1980’li yıllar itibariyle turizmde gelişme gösteren Türkiye’de 2015-2016 yılları arasındaki dönemde yaşanan terör saldırıları, Suriye’deki iç savaşlar, Rusya krizinin yaşanması turizm sektörünü olumsuz etkilemesine rağmen 2017’de Türkiye turizminde bir gelişme meydana gelmiştir. Bu tarihten sonra genel anlamda turizm sektöründe gelişmelerin yaşanmasına bağlı olarak özellikle yabancı turist sayısının arttığından söz etmek

mümkündür (Baykal, 2019; 351). Tarihi ve kültürel kaynaklar ile ekonomik kaynaklar ülkemizde turizm faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olan beşeri faktörlerdir (Doğan Sertkaya, 2020:276). Doğal ve beşeri anlamda yaşanan olumsuzluklar sadece turistlerin tercih ettikleri ülke, bölge, şehir vd. değil aynı zamanda turistlerin yaşadıkları yerlerde de ortaya çıkması turizm faaliyetleri üzerinde son derece etkilidir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de turistlerin tercih ettiği yerlerde denizin varlığı büyük önem taşıırken korunan kültürel mirasın varlığı da ilgi görmektedir. Çalışma sahasının denize kıyısı olmaması ve tarihi öneme sahip yapıtların az sayıda olması turizm faaliyetleri üzerinde etkilidir. İlçeyi ziyarete gelenler yabancı ve yerli turist olup genellikle ya burada ve yakın komşu ilçelerde oturanların farklı il veya ilçelerden gelen tanıdıkları ya da İstanbul'un farklı semtlerinden gelenlerin olduğu ilçede yapılan mülakat sonuçlarından çıkarılmıştır. İlçenin neredeyse tamamı kentsel alanlarla kaplı olduğundan ziyaretçilerin gezebilecekleri yerler arasında doğal alanların varlığı oldukça sınırlıdır. Doğal alanlar arasında çeşitli küçük parklar yer almakla birlikte Gaziosmanpaşa idari sınırları içerisinde olan Millet Bahçesi, buraya gelenlerin dinlenme, piknik yapma vb. faaliyetlerini gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

Fotoğraf 22: Millet Bahçesi

Kaynak: <https://www.gaziosmanpasa.bel.tr>

Saha çalışması boyunca ilçede gezilebilecek yerlerin başında yeme-içme, alışveriş yapma ve dinlenme faaliyetlerinin en fazla yapıldığı Eski Edirne Asfaltı üzerinde Metris Kavşağı'nda yer alan alışveriş merkezi gelmekte ve burada özellikle haftasonlarında yoğun bir kalabalığın olduğu gözlemlenmiştir. Günün neredeyse her saatinde yoğun insan trafiğinin yaşandığı bir diğer yer Bağlarbaşı Caddesi'dir. Bu caddede çeşitli kafelerin, alışveriş mağazalarının ve yeme-içme alanlarının fazla olması burayı ziyaret edenlerin sayıca fazla olmasında etkili olmuştur. Ayrıca Sedat Balkanlı Parkı, Gaziosmanpaşa Kültür ve Sanat Merkezi, Gaziosmanpaşa İlçe Halk Kütüphanesi, Gaziosmanpaşa Meydanı ve Küçükköy Meydanı diğer gezilebilecek yerler arasındadır.

Fotoğraf 23: Bağlarbaşı Caddesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 24: Alışveriş Merkezi (Gaziosmanpaşa)

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS YAPISI VE DEĞİŞİMİ

4.1. Nüfus Özellikleri

Nüfus, ülkelerin kalkınmasında en önemli parametredir. Geçmişten günümüze kadar nüfusun miktarı ile doğum, ölüm, yaş ve cinsiyet yapısı sürekli değişim ve gelişim göstermiştir. Nüfus kelimesi dilimize ‘kişi’ anlamındaki sözcüğün çoğulu olan Arapçada ‘nefs’ kökünden geçmiştir (Zaman, 2021:1). Coğrafyanın temel araştırma konularından biri olan nüfus genel bir ifadeyle sınırları belirli bir alanda, belirli bir zamanda yaşayan insan sayısı olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2020a:13). Nüfusun temel bileşenleri arasında yer alan doğum, ölüm ve göç olayları bir ülkenin, bir bölgenin ya da herhangi bir yerin nüfuslanmasında son derece etkilidir. Doğum ve ölüm bir kereye mahsus gerçekleşirken göç ise birçok defa tekrarlanabilmektedir. Bahsedilen bu üç bileşen aynı zamanda nüfusun gelişimini ve dünya üzerindeki dağılışını da etkilemektedir (Doğan Sertkaya, 2021: 27-28).

İklim, yerçekilleri, su kaynakları, bitki örtüsü ve toprak özellikleri geçmişten günümüze kadar insanların yerleşim alanlarını tercih etmelerinde ve dünya üzerinde belirli alanların nüfuslanmasında etkili olan doğal faktörler arasında yer alırken; ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve tarih gibi beşeri faktörler de nüfusun yeryüzündeki dağılışını, değişimini ve gelişimini etkilemesi bakımından büyük önem taşır (Tanoğlu, 1969:74-75). Bu faktörlere bağlı olarak ilkçağlardan günümüze kadar dünya nüfusu hem nicelik hem de nitelik bakımından artarak sürekli değişim ve gelişim içerisinde olmuştur. Artan teknolojik gelişmeler sonucunda yeni yerlerin keşfedilmesi, savaşlar, kıtlık sorunu, salgın hastalıklar gibi faktörler nüfusun yeryüzündeki dağılışını etkileyen diğer faktörler arasında yer alır.

İlkel yaşamın sürdürüldüğü ve ilk insanın ortaya çıktığı kabul edilen Paleolitik Dönem nüfus gelişimi bakımından durağan bir devirdir. Bu devrin yaklaşık olarak 1 milyon yıl devam ettiği ve dünya nüfusunun ancak 86 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Dünya nüfusundaki asıl artış sedanter (yerleşik) hayatın başladığı Neolitik Dönem’de başlar. Bu dönemde ilk kez tarımsal üretimin yapılmasıyla yerleşik

hayata geçen toplumların sosyal ve ekonomik yapılarında ciddi bir değişiklik meydana gelmiştir. Neolitik Dönem dünyanın farklı yerlerinde farklı zaman dilimlerinde meydana geldiğinden bu durum toplumların nüfustaki gelişimlerini erken ya da geç dönemde yaşamalarına neden olmuştur (Sergün, 1992: 27-29). Dünya nüfusunun sürekli artması ve nitelik olarak da gelişim göstermesi sonucunda toplumların sahip oldukları nüfus miktarının ne kadar olduğunu merak etmeleri nüfus sayımının yapılmasını gerekli kılmıştır. Nüfus sayımı ise *“bir memlekette ,belli bir anda, bütün aile fertleri kapsayacak şekilde demografik bilgilerin toplanması ve bunların işlenmeye hazır hale getirilmesi, belli gayelere uygun tarzda tertip edilmesi ve yayınlanması”* (Tandoğan, 1998:9) şeklinde ifade edilebilir.

Dünya nüfusunun sayısal büyüklüğü ancak belirli dönemlerde yapılan nüfus sayımlarıyla ortaya çıkar. 17.yy’ın ortalarında ülkelerin toplam nüfus miktarı hakkında çalışmalar yapılırken 19.yy’ın sonları ve 20.yy’ın başlarında ise nüfusun eğitim, yaş, cinsiyet, meslek gibi kriterleri de göz önünde bulundurulmuştur. Bu kapsamda dünyadaki ilk nüfus sayımı 1748’de İsveç’te yapılmıştır (Doğanay vd. 2020: 54). 20.yy’ın ortalarına kadar dünya genelinde nüfus genellikle bir güç unsuru olarak değerlendirilmiş ve bu kapsamda nüfusun miktar olarak artması üzerinde durulmuştur. Osmanlı Dönemi’nde nüfus sayımlarının temel amacı askere alınacak ve vergi verecek kişilerin sayısını belirlemek için yapılmaktaydı. Nüfus hakkındaki bilgilerin kayıt edildiği Tahrir Defterleri Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan toplam nüfusu belirtmesi açısından son derece önem teşkil etmektedir. Ancak Sanayi Devrimi sonrasında gelişen dünyada ülkelerin kalkınma planlarını uygulamaları için nüfusun nitelik özellikleri de büyük bir önem taşımıştır. (Şahin, 2020b: 2-4). Günümüzde Türkiye nüfusunun nicel bakımından artması beraberinde toplam nüfusun nitelik özelliklerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

1453 yılında nüfusu 13 milyon civarında olduğu tahmin edilen Osmanlı Devleti’nde (Doğanay, 1994: 143) ilk nüfus sayımı 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımda Rumeli ve Anadolu’da yaşayan Müslüman ve Hristiyan erkek nüfus miktarı kayıt edildiğinden yapılan nüfus sayımı toplam nüfus miktarını göstermemektedir (Kara1,1943:10-12). 1831 yılında yapılan nüfus sayım defterleri göçmen ve mevsimlik işçi sayıları, aşiretlerin adları, arsa sayıları gibi çeşitli bilgiler içerdiğinden Osmanlı Devleti için toplumsal tarihi açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir (Karpas,

2003: 61). Cinsiyet ayrımının yapılmadığı ve Osmanlı Dönemi'ndeki ilk modern nüfus sayımı ise 1870 yılında yapılmış olup ancak bu tarihten sonra doğum, ölüm, evlilik gibi olayların devamlılığının artması sonucunda askeri gücü arttırmak için tekrar erkek nüfus sayımı yapılmış ve kadınlara ait nüfus kayıtlarının tutulması gerekli görülmemiştir (Yüksel, 2006:75).

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilân edilmesinden sonra yeni adıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ndeki ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. İkinci nüfus sayımı ise 1935 yılında yapılmış olup bu tarihten sonra beş yılda bir nüfus sayımının yapılması kararı alınmıştır. 2000 yılına kadar Genel Nüfus Sayımları yapılırken 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) geçilmiştir.

4.1.1. Toplam Nüfus

1927 yılından önce yapılan nüfus sayımlarında genellikle sadece erkek nüfus miktarının kayıtlara geçirilmesi ve kadın nüfus miktarı hakkındaki bilgilerin tam olarak tutulmaması yapılan nüfus sayımlarının gerçekliğini yansıtmamaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra 1927 ve sonrasında yapılan nüfus sayımlarında erkek nüfus ve kadın nüfusun birlikte sayılması, nüfusun nicel özelliklerinin yanı sıra nitel özelliklerinin de kaydedilerek gerçekliğe daha uygun olması demografik araştırmalar başta olmak üzere diğer birçok bilimsel çalışmalar için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın 'Yerleşme Tarihi' bölümünde de değinildiği üzere İstanbul doğal, tarihi ve kültürel özellikleriyle yerleşime açıldığı ilk dönemden günümüze kadar nüfus bakımından sürekli artış göstermiştir. Nüfus artışı savaşlar, göçler, doğal afetler gibi nedenlerden dolayı bazı dönemlerde azalmış olsa da İstanbul'un Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemlerinde başkent olması, ticari açıdan stratejik konumda olması, birçok kültürü barındırması şehrin dünya çapında dikkat çeken ve yerleşilmek istenen yerlerden biri olma özelliğini korumasında etkili olmuştur. İstanbul'un tercih edilmesinde etkili olan birçok faktör sıralanabilir. Ancak günümüzde şehrin nüfus bakımında aşırı kalabalıklaşması beraberinde çevre kirliliği, gürültü kirliliği, işsizlik

gibi birçok sorunun artmasına neden olduğundan genellikle şehir merkezinin dışında daha sakin bir ortam tercih edilmektedir.

Tablo 16: Türkiye ve İstanbul'un Nüfus Miktarı (1927-2021)

Yıllar	Türkiye	İstanbul
1927	13.648.270	806.863
1935	16.158.018	883.599
1940	17.820.950	991.237
1945	18.790.174	1.078.399
1950	20.934.670	1.179.666
1955	24.064.763	1.536.630
1960	27.809.831	1.931.910
1965	31.391.421	2.293.823
1970	35.605.176	3.019.032
1975	40.347.719	3.904.588
1980	44.736.957	4.741.890
1985	50.664.458	5.842.985
1990	56.473.035	7.309.190
2000	67.803.927	10.018.735
2007	70.586.256	12.573.836
2010	73.722.988	13.255.685
2015	78.741.053	14.657.434
2020	83.614.362	15.462.452
2021	84.680.273	15.840.900

Kaynak: TÜİK, GNS; TÜİK, ADNKS

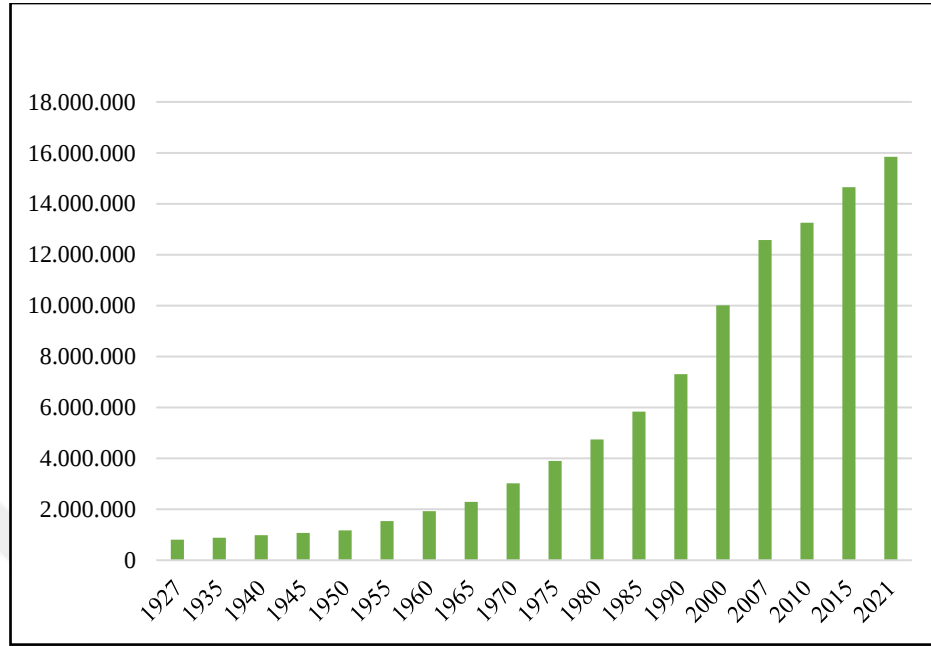
Tablo 16'da görüldüğü üzere Türkiye genelinde olduğu gibi İstanbul'un toplam nüfusu da 1927 yılından günümüze kadar sürekli bir artış eğilimindedir. İstanbul nüfusunun Türkiye içindeki payı 1927 yılında % 6 iken 2021 yılında %18'e yükselmiştir. İstanbul'da nüfus miktarının ilk kez 1 milyonu geçtiği 1945 yılından 2021 yılına kadar ilin toplam nüfusu % 1368 oranında artış göstermiştir. Nüfus artış

miktarının bazı yıllarda yüksek olduğu görülmektedir. Cumhuriyet'in ilânından sonra nüfus sayımının ilk kez yapıldığı 1927 yılından 1950 yılına kadar Türkiye'nin toplam nüfusu 13.648.270 kişiden 20.934.670 kişiye ulaşırken yine aynı dönemde İstanbul nüfusu 806.863 kişiden 1.179.666 kişiye ulaşmıştır. 1940-45 yılları arasında toplam nüfus miktarı artmasına rağmen nüfus artış hızında azalma meydana gelmiştir. 1950 yılından günümüze kadar ise Türkiye genelinde olduğu gibi İstanbul nüfusu da sürekli artmıştır. Günümüzde Türkiye nüfusunun yaklaşık %18'i İstanbul'da yaşamaktadır (Tablo 16).

1939-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı dünyadaki tüm ülkelerin nüfusunu ekonomik, politik ve psikolojik bakımından olumsuz etkilemiştir. Savaşa fiilen girmemesine rağmen Türkiye bu olumsuzlukları derinden yaşamış ve bu dönemde olası bir savaş tehlikesine karşı tedbir amaçlı erkek nüfusun silah altında bulundurulması nüfus artış hızının düşmesine neden olan faktörler arasındadır. Sonraki dönemde olumsuz şartların ortadan kalkmasıyla askerlik süresinin normale dönmesi, sağlık koşullarının iyileştirilmesi, ülke ekonomisinin gelişim göstermesi nüfus değişiminde olumlu bir etki yaratmıştır (Bulut, 2000:25). Savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar insanları psikolojik olarak olumsuz etkilediğinden bu durum nüfus artış hızının da değişmesine neden olmaktadır. Örneğin günümüzde korona virüs salgın hastalığının dünya geneline yayılması tüm ülkelerin nüfus değişimini olumsuz yönde etkilemiş ve bu durumun insanlarda bıraktığı psikolojik boyutu ayrıca araştırılması gereken bir konu haline gelmiştir.

Geçmişten günümüze İstanbul'un toplam nüfus miktarında hızlı bir değişim meydana gelmiştir. 1950 yılından itibaren sanayi faaliyetlerinin İstanbul'da yoğunluk kazanmasına bağlı olarak işçi ihtiyacının artması yurdumuzun dört bir yanından bu şehre yapılan göçlerin de artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla İstanbul nüfusunun daha çok göçlerle arttığını ve günümüzde de bu özelliğini devam ettirdiğini söylemek mümkündür.

Grafik 7: İstanbul'un Nüfus Miktarı (1927-2021)

Kaynak: TÜİK, GNS; TÜİK, ADNKS

Cumhuriyet'in ilân edildiği 1923 yılından günümüze kadar Türkiye'nin idari sınırlarında çok sayıda değişiklikler meydana gelmiştir. Bu kapsamda 1949 tarih ve 5442 sayılı 'İl İdaresi Kanunu' ile il ve ilçelerin kurulup kaldırılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden çıkarılan kanunlarla gerçekleşirken bucak, köy gibi alt idari birimlerle ilgili düzenlemeler ise İçişleri Bakanlığı'nın kararı ve Cumhurbaşkanı'nın onay vermesiyle olur (Sencer, 1986: 290-291). Günümüzde 39 ilçeye sahip olan İstanbul 1927 yılında İstanbul (Merkez), Adalar, Bakırköy, Beyoğlu, Çatalca, Şile ve Üsküdar olmak üzere toplam 7 ilçeden oluşmaktaydı. 1930 yılında İstanbul'a bağlı ilçelerin sayısı 15'e yükselmiştir. Bunlar: Adalar, Bakırköy, Beşiktaş, Beykoz, Beyoğlu, Çatalca, Eminönü, Fatih, Kadıköy, Kartal, Sarıyer, Silivri, Şile, Üsküdar ve Yalova'dır. 1936'da Eyüp'ün, 1954'te Şişli'nin ve 1963'te Gaziosmanpaşa'nın ilçe statüsüne getirilmesiyle İstanbul'daki toplam ilçe sayısı 19'a yükselmiştir. 1963-1987 yılları arasında geçen 24 yıllık süreçte yeni bir ilçe kurulmamıştır (Şahin , 2015:246). 1987'de Bayrampaşa, Büyükçekmece, Kâğıthane, Küçükçekmece, Ümraniye ve Pendik; 1992 yılında Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Güngören, Maltepe, Sultanbeyli ve Tuzla; 2000-2010 yılları arasında Arnavutköy, Başakşehir, Beylikdüzü, Esenyurt, Sultangazi, Ataşehir, Sancaktepe ve Çekmeköy ilçe yapılarak İstanbul bugünkü ilçe

sayısına ulaşmıştır (Gökburun, 2017:346). İstanbul’da ilçe sınırlarının geçmişten günümüze kadar belirli dönemlerde değişikliğe uğramasında etkili olan en önemli faktör nüfus miktarının hızla artmasıdır. Söz konusu sınır değişikliği farklı dönemlerde Gaziosmanpaşa’da da meydana gelmiş ve bu durum ilçenin toplam nüfusunu da etkilemiştir. Çalışma sahası günümüzde yaklaşık 11 km²’lik yüzölçümüyle dört ilçe tarafından (Bayrampaşa, Esenler, Sultangazi, Eyüp) çevrelenmektedir.

Araştırma sahası ilçe olmadan önce Çatalca ve Eyüp ilçelerinin sınırları içerisinde olduğundan 1963’ten önceki nüfus verileri olarak bu ilçelere bağlı yerleşim alanlarının nüfusları kullanılacaktır.

Tablo 17: Taşlıtarla Adıyla Gaziosmanpaşa’nın Bulunduğu Alandaki Erkek Nüfus, Kadın Nüfus ve Toplam Nüfus (1927-1960)

Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
1927*	26.686*	23.926*	50.612*
1935	1.941	1.906	3.847
1940	2.566	2.154	4.720
1945	3.433	2.207	5.640
1950	-	-	5.407
1955	9.871	8.178	18.049
1960	34.449	30.902	65.351

Kaynak: TÜİK GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

(*1927 yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Çatalca ilçesinin toplam nüfusu alınmıştır.)

Yerleşme Tarihi bölümünde de değinildiği üzere 1963’ten önce Gaziosmanpaşa bucak halideyken sınırlarının genişlemesiyle Taşlıtarla ve Göktepe adıyla Çatalca ve Eyüp ilçelerine bağlıydı. Buna istinaden çalışma sahasının toplam nüfusunda, ilçe olmadan önceki dönemde (1927-1962) bağlı olduğu ilçelerin sınırlarında kalan yerleşim alanlarının nüfusu alınmıştır. 1927 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında Çatalca ilçesinin toplam nüfusu yer aldığından bu tarihte belirtilen ilçenin toplam nüfusu alınmıştır. 1927 yılında Eyüp adında bir ilçe olmadığından

sadece Çatalca ilçesinin nüfus verilerine ulaşılmıştır ve bu tarihte Çatalca ilçesinin toplam nüfusu 50.612 kişidir. 1935 yılında Çatalca ilçesine bağlı Boyalık Nahiyesi içerisinde yer alan Arnavutköy, Ayazma, Boğluca, Boğazköy, Çilingir, Hacımaşlı, Haraççı, İmrahor, Tayakadın ve Yeniköy'ün bulunduğu sahada Taşlıtarla adıyla yer alan Gaziosmanpaşa'ya ait nüfus verileri 1935 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından derlenen nüfus verileri kullanılmıştır. Buna göre 1935'te çalışma sahasının bulunduğu alanda toplam nüfus 3.847 kişidir. 1940 yılında Çatalca ilçesine bağlı Boyalık Nahiyesi içinde yer alan Arnavutköy, Ayazma, Boğazköy, Boğluca ve İmrahor yerleşim alanları Eyüp ilçesine bağlı olan Rami Nahiyesi'ne bağlanmıştır. Rami Nahiyesi'ne bağlı ayrıca Küçükköy yerleşim alanı da eklenmiştir. Bu kapsamda 1940 yılında Rami Nahiyesi'ne bağlı olan yerleşim alanları ile Boyalık Nahiyesi'ne bağlı Çilingir, Hacımaşlı, Haraççı, Tayakadın ve Yeniköy'ün de bulunduğu sahanın toplam nüfusu 1940 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından derlenen nüfus verileri kullanılmıştır. Buna göre 1940 yılında toplam nüfus 4.720 kişidir. 1945 yılında Rami Bucağı'na Cebeci Mahallesinin de eklenmesiyle toplam nüfus bir önceki yıla göre % 20 oranında artış göstermiştir. 1950 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında ilçelere bağlı bucakların kadın ve erkek nüfusu yer almayıp toplam nüfus verileri olduğundan bu tarihte cinsiyete bağlı nüfus miktarı verilerine ulaşılamamıştır. Buna istinaden 1950'de Hadımköy Bucağı olarak da adlandırılan Boyalık Bucağı'na bağlı Tayakadın ve Yeniköy mahalleleri dışında sözü geçen diğer mahalleler Rami Bucağı'na bağlanmıştır ve tüm mahallelerin toplam nüfusu 5.407 kişidir. 1955 yılında Taşlıtarla adıyla çalışma sahasının toplam nüfusu 18.049 kişi, 1960 yılında 65.351 kişidir. 1935 yılından 1965 yılına kadar toplam nüfus % 1.598 oranında artmıştır. 1965 yılında toplam nüfusun %53'ünü erkek nüfus % 47'sini ise kadın nüfus oluşturmaktadır (Tablo 17).

Tablo 18: Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (1965-2000)

Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
1965	47.586	41.952	89.538
1970	66.892	58.775	125.667
1975	85.086	75.863	160.949
1980	114.670	104.356	219.026
1985	151.222	138.619	289.841
1990	205.571	188.096	393.667
2000	384.984	367.405	752.389

Kaynak: TÜİK, GNS

Tablo 18’de verilen Türkiye İstatistik Kurumu Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 1965-2000 yılları arasında geçen 55 yıllık süreçte Gaziosmanpaşa’nın toplam nüfusu % 740 oranında artış göstermiştir. İlçenin 1965 yılındaki 89.538 kişilik nüfusu 2000 yılına kadar 662.851 kişi artmıştır ve 1965 yılındaki toplam nüfus 2000 yılına gelindiğinde %740 oranında artmıştır. Verilen tüm yıllarda erkek nüfus sayısı kadın nüfus sayısından fazladır (Tablo 18).

Şekil 4: Gaziosmanpaşa'nın İlçe Olması Kararı

**T.C.
Resmî Gazete**

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

Yönetim ve pazar işleri için Bazbakanklık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne bağvurulur.	4 EYLÜL 1963 ÇARŞAMBA	Sayı : 11496
---	----------------------------------	---------------------

KANUNLAR

**İstanbul İli, Eyüp İlcesine bağlı Göktepe Bucagında
Gaziosmanpaşa adıyla bir ilçe kurulması hakkında
Kanun**

Kanun No : 309

Kabul tarihi : 27/8/1963

Madde 1 — Bağlı (1) sayılı cetvelde adları yazılı köyleri kapsamak üzere İstanbul İli, Eyüp İlcesinin, Göktepe Bucagında Gaziosmanpaşa adıyla yeniden bir ilçe kurulmuştur.

Madde 2 — Bağlı (2) sayılı cetvelde derece, görev, aylık ve sayıları gösterilen, bu ilimin kuruluşuna ilişkin kadrolar 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde ilgili Bakanlık ve dairelerin kadrolarına eklenmiştir.

Madde 3 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 4 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.
3/9/1963

[1] Sayılı Cetvel

Sıra No.	İli	İlcesinin adı	Merkezi					
	Istanbul	Gaziosmanpaşa	Göktepe					
	Köyün adı	Aldığı merkez						
1	Arnavutköy	İstanbul İli Eyüp İlcesi Rami Bucagından						
2	Bağazköy	»	»	»	»	»	»	»
3	Bolluca	»	»	»	»	»	»	»
4	Cebeci	»	»	»	»	»	»	»
5	Çilingir	»	»	»	»	»	»	»
6	Hacımağlı	»	»	»	»	»	»	»
7	Haraççı	»	»	»	»	»	»	»
8	İmrahor	»	»	»	»	»	»	»
9	Küçükköy	»	»	»	»	»	»	»
10	Taşoluk (Ayazma)	»	»	»	»	»	»	»

[2] Sayılı Cetvel

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	<i>Diyanet İşleri Başkanlığı</i>		
10	Müftü	1	500

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
<i>Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü</i>			
10	Tapu Sicil Memuru	1	500
13	Tapu Sicil Kâtibi	1	350
<i>Adalet Bakanlığı</i>			
6	Reis, Hâkim, Âza, Sulh Hâkimi, C. Savcılığı, C. Savcılığı Başmuavirliliği, C. Savcılığı Muavinleri	2	950
8	C. Savcısı, Muavinleri, İcra Hâkim ve Hâkim Muavinleri, Sorgu Hâkimleri, Hâkim Muavinleri, Temyiz Raportörleri	2	700
10	Başkâtip, Başkâtip Muavinleri	1	500
12	Zabit Kâtipleri	5	400
14	Müşavir	2	300
<i>İçişleri Bakanlığı</i>			
5	Kaymakam	1	1 100
9	Tahrirat Kâtibi	1	600
10	Tahrirat Kâtibi	1	500
9	Nüfus Memuru	3	600
11	Nüfus Kâtibi	4	450
<i>Maliye Bakanlığı</i>			
8	Malmüdürü	1	700
11	Muhasebe Memuru	1	450
12	Muhasebe Memuru	1	400
10	Millî Emlak Memuru	2	500
<i>Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı</i>			
7	Hükümet Tabibi	1	800
11	Gezici Sağlık Memuru	1	450
11	Muayene ve Tedavi Sağlık Memuru	1	450
13	Hükümet Tabibi Kâtibi	1	350
<i>Tarım Bakanlığı</i>			
7	Veteriner Hekim	1	800
9	Hayvan Sağlık Memuru	1	600
9	Tarım Teknisyeni	1	600

Kaynak: <https://www.resmigazete.gov.tr>

“İstanbul ili, Eyüp ilçesine bağlı Göktepe bucağında Gaziosmanpaşa adıyla bir ilçe kurulması hakkındaki kanunun kabul edilmesi sonucunda 4 Eylül 1963 tarih ve 11469 Sayılı Resmi Gazete’de ilan edilmiştir (Şekil 4). Çalışma sahası ilçe olduktan sonra toplam nüfusu da değişmiştir.

Tablo 19: Gaziosmanpaşa İlçesinin Toplam Nüfus Değişimi (2007-2021)

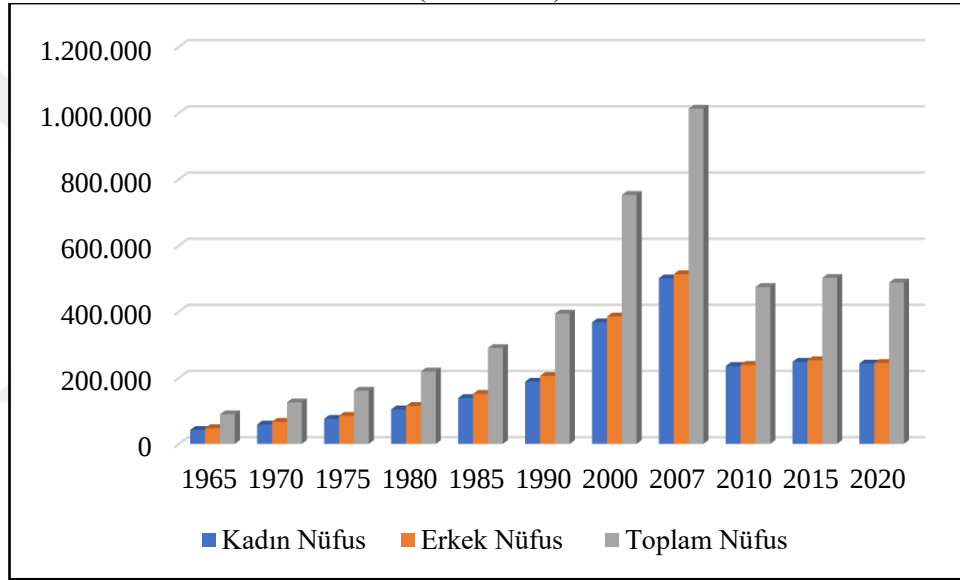
Yıllar	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus
2007	512.842	500.206	1.013.048
2008	232.268	228.407	460.675
2009	232.428	228.802	461.230
2010	238.849	235.410	474.259
2011	243.011	239.542	482.553
2012	246.029	242.229	488.258
2013	249.808	245.198	495.006
2014	251.234	246.886	498.120
2015	253.090	248.456	501.546
2016	252.018	247.748	499.766
2017	250.431	247.528	497.959
2018	244.474	242.572	487.046
2019	247.455	244.507	491.962
2020	244.783	242.995	487.778
2021	247.587	243.509	493.096

Kaynak: TÜİK, ADNKS

Bilindiği üzere Türkiye 2007 yılından itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ne geçmiştir. 2007’den önce 5 yılda bir yapılan nüfus sayımı bu tarihten itibaren kayıtlı olunan ikamet adresine ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaralarına göre düzenli olarak nüfusun niteliği ve niceliği elektronik ortamda paylaşılmaya başlanmıştır. Tablo 19’a istinaden ilçenin 2007 yılından hemen sonraki tarihte nüfus miktarında %54,52 oranında bir azalma meydana gelmiştir. Bunun nedeni 2007 yılından sonra Gaziosmanpaşa ilçesinden Arnavutköy ve Sultangazi ilçelerinin doğmasıyla bu ilçelerin sınırları ile birlikte nüfusunun da Gaziosmanpaşa’dan ayrılmasıdır. Sınır değişikliği ilçenin ekonomik ve sosyal özelliklerine de

yansıdığından 2008 yılından günümüze kadar olan süreçte bugünkü Gaziosmanpaşa'nın asıl beşeri ve ekonomik özelliklerini taşıdığını söylemek mümkündür. Bu kapsamda ilçedeki sınır değişikliği sonrasında 2008 yılından günümüze kadar olan süreçte ilçenin toplam nüfusu %7 oranında artmıştır. Günümüzde 493.096 kişilik nüfusuyla Gaziosmanpaşa, İstanbul nüfusunun % 3'ünü oluşturmaktadır (Tablo19).

Grafik 8: Gaziosmapaşa İlçesinde Kadın Nüfus, Erkek Nüfus ve Toplam Nüfus (1965-2020)

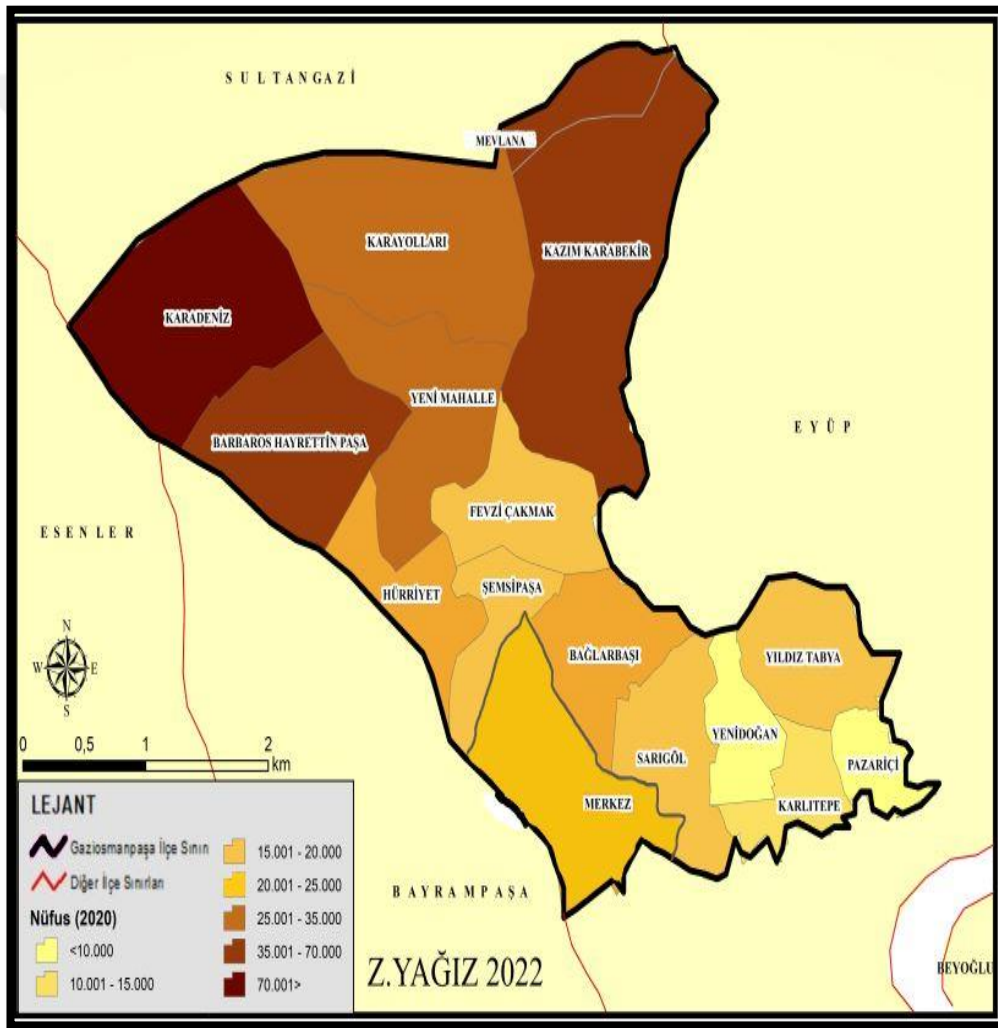
Kaynak: TÜİK GNS, TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 8’de görüldüğü üzere 1965-1990 yılları arasında kadın ve erkek nüfusla birlikte toplam nüfus da istikrarlı bir şekilde artarken 1990 yılı itibariyle önceki yıllara göre nüfus artışı daha hızlı bir şekilde yükselmiştir. Nüfustaki bu yüksek artış 2007 yılına kadar devam etmiş ancak bu tarihten sonra hızla düşüp günümüze kadar nüfus miktarındaki değişim normal düzeyde gerçekleşmiştir. Verilen grafikte kadın nüfus ve erkek nüfus 2007 yılında 400.000’in üzerinde iken bu tarihten sonra 200.000’in üzerinde olduğu görülmektedir (Grafik 8).

“Erkek nüfusun kadın nüfusa oranına genel cinsiyet oranı denmektedir. Diğer bir ifadeyle bu oran 100 kadın başına erkek sayısını ifade etmektedir” (Beşe Canpolat, 2019: 22). Buna göre yapılan hesaplama sonucunda cinsiyet oranının 100’den büyük olması erkek nüfusun fazla olduğu, 100’den küçük olması kadın nüfusunun fazla

olduğu, 100'e eşit olması ise kadın ve erkek nüfusun eşit olduğu sonucuna varılır. 2020 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemleri Sonuçlarına göre cinsiyet oranı Türkiye'de 100,52 , İstanbul'da 100,51 ve Gaziosmanpaşa'da ise 100,74'tür. Bu sonuç Türkiye genelinde olduğu gibi İstanbul ve çalışma sahasında da erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğunu göstermektedir.

Harita 7: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Haritası (2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS Nüfus Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Harita 7'den de anlaşılacağı üzere çalışma sahasında nüfus en fazla Karadeniz, Barbaros Hayrettin Paşa, Kazım Karabekir, Karayolları ve Mevlana Mahallelerindedir. En fazla nüfusu barındıran ilçenin kuzey kesimindeki Karadeniz

Mahallesi 70.000'in üzerinde nüfusa sahipken Barbaros Hayrettin Paşa ve Kazım Karabekir Mahallelerinin nüfusu ise 35.000- 70.000 arasındadır. Toplam nüfus ilçenin güneyine gidildikçe azalmaktadır. İlçe genelinde nüfusun en az olduğu mahalleler ise Yenidoğan ve Pazariçi Mahalleleri olup bu mahalleleri Sarıgöl ve Karlıtepe Mahalleleri takip etmektedir (Harita 7).

4.1.1.1. Nüfus Yoğunluğu

Sınırları belirli herhangi bir sahada yaşayan nüfus ile o sahanın yüzölçümü arasındaki oran nüfus yoğunluğunu tanımlamaktadır. Nüfus yoğunluğunu ölçmek için aritmetik yoğunluk, fizyolojik yoğunluk, tarımsal yoğunluk ve yerleşme yoğunluğu kullanılmaktadır. Bunlar arasında en çok kullanılanı toplam nüfusun sahanın yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğudur. Aritmetik nüfus yoğunluğu kullanılarak elde edilen sonuç ortalama bir değeri ifade ettiğinden genel bir bilgi verir. Toplam nüfusun tarımsal alanın yüzölçümüne oranı olarak adlandırılan fizyolojik nüfus yoğunluğu bir ülkenin ya da bölgenin kendi nüfusunu besleyebilme yeterliliğini ortaya çıkarması bakımından son derece önemlidir. Tarımsal nüfus yoğunluğu ise tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan nüfusun tarımsal alanlara bölünmesiyle elde edilmektedir. Tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplamalarında şehirde yaşayanlar hariç tutularak tarım alanlarındaki baskıların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Diğer nüfus ölçütü ise bir ülkenin yüzölçümünde nüfusu 100.000 ve daha fazla nüfuslu kentlere düşen saha miktarının hesaplanmasıyla ortaya çıkan yerleşme yoğunluğudur (Tümertekin ve Özgüç, 2019:321-323). Çalışma sahası günümüzde tamamen kentsel bir nitelik gösterdiğinden ilçede fizyolojik nüfus yoğunluğu ile tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplanamamaktadır. Bu nedenle yaygın olarak kullanılan aritmetik nüfus yoğunluğu çalışma sahası için en uygun nüfus ölçütüdür.

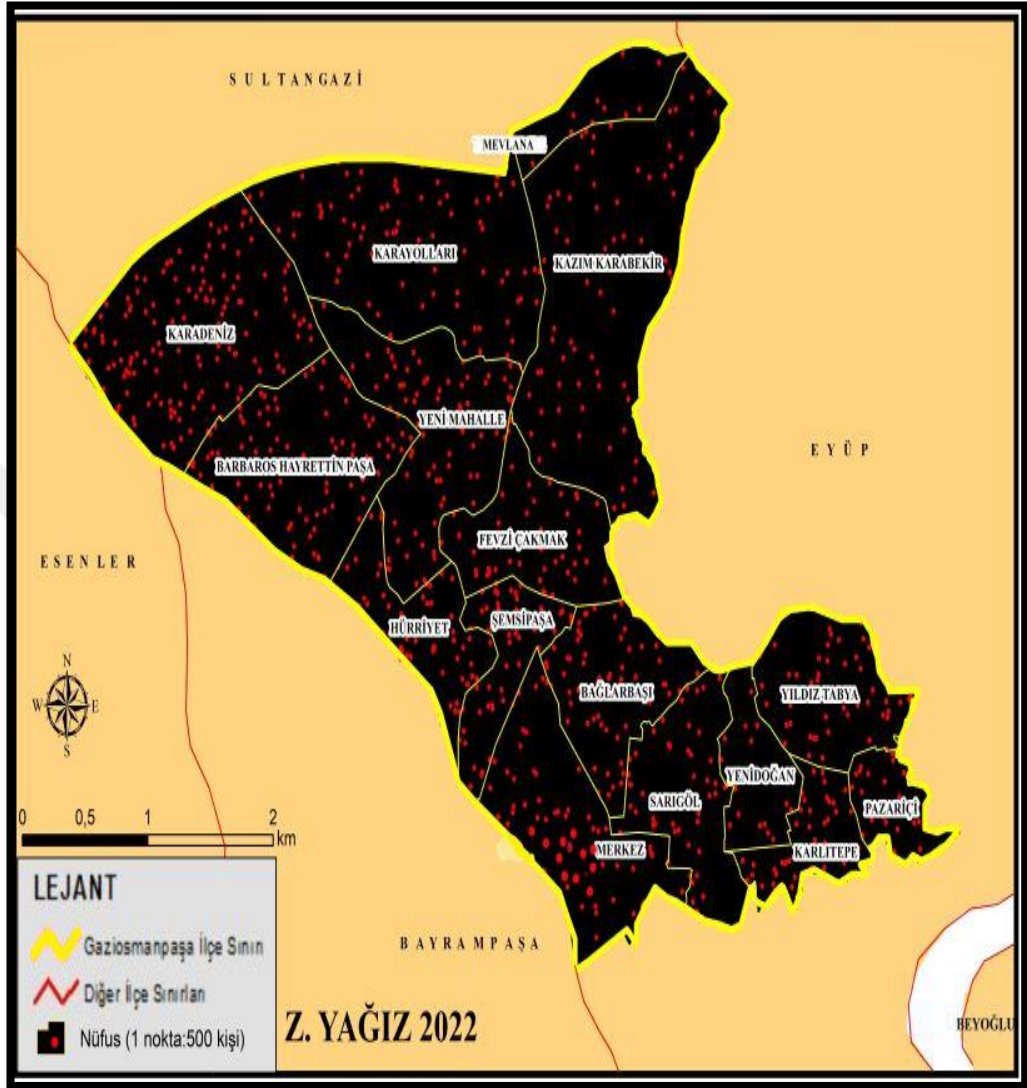
Tablo 20: Gaziosmanpaşa İlçesi ve İstanbul Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Değişimi (2008-2021)

Yıllar		2008	2010	2012	2014	2016	2018	2021
Nüfus / km ²	Gaziosmanpaşa	39	40	42	42	43	42	42
	İstanbul	2.444	2.551	2.666	2.767	2.849	2.900	3.049

Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır

İlçenin aritmetik nüfus yoğunluğu 2008 yılından günümüze kadar büyük bir değişiklik göstermemiştir. 2008 yılında çalışma sahasının aritmetik nüfus yoğunluğu 39 iken 2021 yılında ancak 42'ye ulaşmıştır (Tablo 20). 2021 yılı nüfus verilerine istinaden Türkiye'nin nüfus yoğunluğu 108 kişi, İstanbul'un nüfus yoğunluğu ise 2964 kişidir. Buna göre 1173 ha'lık yüzölçümü ile Gaziosmanpaşa'nın nüfus yoğunluğu Türkiye ve İstanbul'un nüfus yoğunluğundan azdır.

Harita 8: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Yoğunluğu Haritası (2020)

Kaynak: TÜİK, ADNKS Nüfus Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Harita 8’de belirtildiği üzere genel olarak Gaziosmanpaşa ilçesinde nüfus yoğunluğu Karadeniz, Barbaros Hayrettinpaşa, Yenimahalle, Karayolları ve Merkez Mahallelerinde fazla iken Mevlana, Sarıgöl ve Yenidoğan Mahallelerinde ise nüfus yoğunluğu nispeten daha azdır. Nüfus yoğunluğu her mahallede eşit olmadığından farklılık göstermektedir (Harita 8). Günümüzde ilçenin güneyinde yapılan kentsel dönüşüm çalışmaları bu alandaki nüfus yoğunluğunu da etkilemektedir. İlçenin kuzeybatısına doğru gidildikçe nüfus yoğunluğu arttığı gibi toplam nüfus miktarı da artmaktadır.

4.1.1.2. Nüfus Artış Hızı

Nüfus artış hızı, bir yerde meydana gelen doğum ve ölüm oranları arasındaki farkı ifade etmektedir. Bu kapsamda doğumlar ve ölümler bir yerin nüfus değişimi ve gelişiminde son derece etkili olurken (Doğanay, 1994:152) bir ülkede yaşanan dış göçler de bu değişime neden olan bir diğer faktördür (Cillov, 1960:169). Ülkelerin kalkınmalarında ve ekonomik gelişimlerinde uygun fiziki şartların yanısıra beşeri faktörler de büyük önem taşır. Beşeri özellikler arasındaki en önemli unsur nüfustur. Ancak kalkınmada üzerinde durulması gereken asıl konu nüfustaki nicel artış değil, nüfusun nitelikleridir. Bu doğrultuda Türkiye’de nüfus miktarının geçmişten günümüze hızla artması kalkınmayı geciktiren nedenlerin temelini oluşturmaktadır (Karadağ, 1999:295-297).

Türkiye’de 1927’den günümüze kadar nüfus artış hızının yükselmesinde doğum oranlarının fazlalığı, ölüm oranlarının azalması, sağlık ve beslenme koşullarının iyileştirilmesi, dış göçler, genç nüfusun artması gibi nedenler etkilidir. Ancak son yıllarda nüfus artış hızı giderek azalmaktadır. Bunun nedeni ise eğitim seviyesinin yükselmesi, aile planlaması, şehirleşme, kadın ve çocuğun aile içi rolündeki değişikliklerdir (Şahin , 2020b: 10-14). Nüfus artış hızında meydana gelen bu değişim demografik dönüşüm kuramı olarak da adlandırılabilir. Demografik dönüşüm kuramı genel bir ifadeyle *“yüksek doğurganlık ve ölümlülük hızlarının hüküm sürdüğü bir durumdan ölüm hızlarının da düşmüş olduğu ve doğumların bilinçli olarak kontrol edildiği yeni bir duruma geçişi öngörmektedir”* (Yüceşahin, 2011: 11). Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri demografik dönüşümde belirleyici bir unsurdur. Demografik dönüşümün birinci aşamasında doğum ve ölüm oranları son derece yüksek olup ortalama yaşam süresi kısa olduğundan genç nüfus fazladır. İkinci aşamada sağlık ve beslenme koşullarının nispeten iyileştirilmesi ölüm oranlarının azalmasında etkili olmasına rağmen doğum oranları halâ yüksek değerdedir. Demografik döngünün üçüncü aşamasında hem doğum hem de ölüm oranlarındaki azalmalara bağlı olarak önceki aşamalara göre nüfus artış hızında daha dengeli bir durum söz konusudur. Ayrıca bu aşamada olan ülkeler sosyo-ekonomik bakımından hızlı bir değişim ve gelişim içerisindeyler. Dördüncü ve son aşamada ise doğum ve ölüm oranları çok düşük seviyededir. Sanayi alanında gelişen toplumların yaşadığı bu

aşamada yaşlı nüfus yüksektir. Belirtilen demografik dönüşüm aşamalarından Türkiye günümüzde üçüncü aşamadadır (Doğan Sertkaya, 2019: 42).

1965-1975 yılları arasında İstanbul’da nüfusu hızlı bir şekilde artan mahalleler genellikle şehrin kenarlarında yer almakla beraber iç kısımlarında da görülmekteydi. Nüfusu azalan mahalleler ise daha çok merkezi kısımda yer alırdı.(Tümertekin, 1979:11-12).

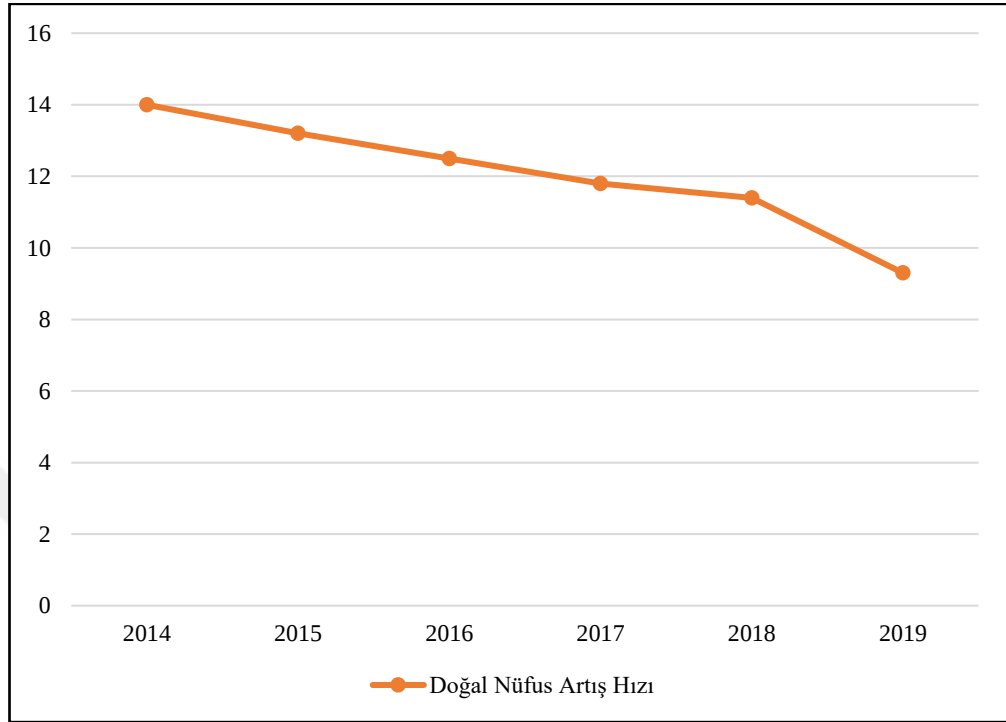
Tablo 21: Gaziosmanpaşa İlçesi Doğal Nüfus Artış Hızı Değişimi (2014-2019)

Doğal Nüfus Artış Hızı (‰)					
2014	2015	2016	2017	2018	2019
14,0	13,2	12,5	11,8	11,4	9,3

Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Doğum ve ölüm miktarları arasındaki farkın hesaplanmasıyla elde edilen doğal nüfus artış hızının çalışma sahasında 2014-2019 yılları arasında azaldığı Tablo 21’de görülmektedir. 2014 yılında ‰14,0 olan nüfus artış hızı en yüksek değerde iken 2019 yılında ‰9,3 ile en düşük seviyededir. Tablodaki verilerden doğal nüfus artış hızının negatif değerde olmadığı, tüm yıllarda pozitif değerde olduğu anlaşılmaktadır. (Tablo 21). Bu durum çalışma sahasında doğum oranlarının azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bir yerin doğal nüfus artış hızının bilinmesi o yer hakkında gelecekte ortaya çıkabilecek nüfus değişimiyle ilgili çalışmaların yapılmasına kolaylık sağlar.

Grafik 9: Gaziosmanpaşa İlçesi Doğal Nüfus Artış Hızı Değişimi (2014-2019)

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Gaziosmanpaşa’da nüfus artış hızının 2014-2019 yılları arasında aşamalı olarak azaldığı ancak 2018-2019 yılları arasında ise hızlı bir şekilde düştüğü dikkat çekmektedir (Grafik 9). Türkiye’de genel anlamda nüfus artış hızı giderek azalmaktadır. Bu duruma neden olan en önemli faktör ise toplam nüfusun yaşlanması sorunudur (Doğanay ve Orhan, 2019:159-160). Bu sorunun Türkiye’nin gelecekte artması düşünülen nüfusuna olumsuz etkilerini azaltmak için yaşlı bireylere yönelik sağlık başta olmak üzere beslenme, barınma, ekonomik ve sosyal aktivelere katılım için titiz bir araştırmanın ışığında geliştirilen plan ve projelerin arttırılarak hayata geçirilmesi gerekmektedir.

4.1.1.3. Doğum Oranları

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirlemede kullanılan kriterlerden biri de doğum oranlarıdır. “Ülke nüfusunun 15-49 yaş dilimleri içinde kalan toplam kadın nüfustan, 1000 kadın başına düşen yıllık doğum sayısına genel doğum oranı

(=doğurganlık) denilmektedir’’(Doğanay ve Orhan, 2019: 152). Bilindiği gibi Sanayi Devrimi’nden sonra dünya genelinde doğum oranlarının çok yüksek olması beraberinde çevre kirliliği ve doğal kaynakların hızla tüketilmesi gibi çeşitli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu tür sorunların çözümü için her toplum bulunduğu fiziki ve beşeri şartları göz önünde bulundurarak nüfus politikaları uygulamıştır. Nüfus politikaları “*Nüfusun nitel ve nicel özellikleriyle ilgili olarak alınan kararlar ve uygulanan hukuki, sosyal ve ekonomik nitelik taşıyan doğrudan veya dolaylı etkili bütün tedbirleri kapsayan tüm uygulamalar*” (Doğan Sertkaya, 2021: 45) şeklinde tanımlanmaktadır. Türkiye’de nüfus artış hızının dengede tutulması için belirli tarih aralıklarında farklı nüfus politikaları uygulanmıştır. İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927’den 1965 yılına kadar nüfus artış hızını arttırmaya yönelik olan Pronatalist Nüfus Politikası uygulanmıştır. Ancak bu dönemde nüfus miktarında meydana gelen hızlı artış beraberinde sosyal ve ekonomik sorunlar yarattığından nüfus politikasında değişikliğe gidilmesi kararlaştırılmış ve bu doğrultuda 1965- 2014 yılları arasında nüfus artış hızını düşürmeye yönelik olan Antinatalist Nüfus Politikası uygulanmıştır. Fakat bu dönemde uygulanan nüfus politikasının genç nüfusun azalmasına neden olduğu düşüncesiyle 2014 yılından günümüze kadar İkinci Pronatalist Nüfus Politikasına geçilmiştir. Günümüzde nüfus artış hızını arttırmaya yönelik uygulanan bu politika ile beklenen artış henüz gerçekleşmemiştir.

Tablo 22: Gaziosmanpaşa İlçesinde Doğum Sayısı ve Kaba Doğum Hızı (2014-2019)

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Doğum Sayısı	9088	8766	8595	8121	7550	6841
Kaba Doğum Hızı ‰	18,2	17,4	17,1	16,3	15,5	13,9

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Çalışma sahasında toplam doğum sayısı 2014-2019 yılları arasında % 24,7 oranında azalma göstermektedir. Kaba doğum hızı (KDH) ise 2014 yılında ‰18,2 iken 2019 yılında ‰13,9'a düşmüştür. Kaba doğum hızı en genel ifadeyle her bin kadına düşen canlı doğum sayısıdır. TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye'de kaba doğum hızı ‰16,2 olup çalışma sahası bu ortalamanın altındadır (Tablo 22). 15-49 yaş aralığı bir kadının doğurganlık dönemini ifade etmektedir. Çalışma sahasında doğum miktarının ve kaba doğum hızının azalmasında etkili olan faktörlerin başında evlenme yaşlarının ötelenmesi gelir.

4.1.1.4. Ölüm Oranları

Yıl içinde ölen kişi sayısının toplam nüfusa bölündükten sonra ortaya çıkan değer 1000 ile çarpılmasıyla kaba ölüm hızı (KÖH) elde edilir. Gaziosmanpaşa'da 2009-2019 yılları arasında meydana gelen ölüm sayılarındaki değişiklik kaba ölüm hızının da değişmesine neden olmuştur. 2009 yılında ölen kişi sayısı 2021 iken 2019'da ise ölüm sayısı 2246'ya ulaşmıştır (Tablo 23). 2019 yılında TÜİK nüfus istatistiklerine göre Türkiye'de kaba ölüm hızı ‰ 5,3 değerinde iken İstanbul'da bu oran ‰ 4,1 değerindedir. Buna istinaden Gaziosmanpaşa'nın 2019 yılındaki kaba ölüm hızı ‰ 4,5 değerinde olup Türkiye ortalamasının altında, İstanbul ortalamasının ise üzerindedir.

Tablo 23: Gaziosmanpaşa İlçesinde Ölüm Sayısı ve Kaba Ölüm Hızı (2009-2019)

Yıllar	2009	2011	2013	2015	2017	2019
Ölüm Sayısı	2021	1932	1883	2136	2229	2246
Kaba Ölüm Hızı ‰	4,26	4,00	3,80	4,25	4,47	4,56

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

4.1.1.5. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Dünya üzerindeki herhangi bir yerin sosyal ve ekonomik yönden değişimini ve gelişimini takip edebilmek için nüfusun yaş gruplarına göre değerlendirilmesi son derece önemlidir. Nüfustaki her yaş grubunun istek ve ihtiyaçları birbirinden farklı olduğundan hangi yaş aralığının fazla ya da az olduğunun bilinmesi demografik araştırmalarda büyük önem taşır. Nüfus geçmişten günümüze bir güç kaynağı olarak değerlendirildiğinden askeri ve siyasi planlamalar açısından da nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı ayrı bir önem taşır (Şahin 2020b: 51). Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımının gösterildiği yaş piramidi, bir ülkedeki nüfusun artış ve azalış durumuna göre gelişme derecelerini göstermektedir (İzmir, 1975:338). Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı kadar nüfusun cinsiyetinin de bilinmesi geleceğe dönük nüfus planlamalarının yapılmasına kolaylık sağladığından kişilerin yaş ve cinsiyeti baz alınarak çeşitli nüfus piramitleri yapılabilmektedir. Her ülkenin gelişmişlik seviyesine göre farklı nüfus piramitlerinin yapılması mümkündür. Örneğin gelişmiş ülkelerin nüfus piramidinde alt taban, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin nüfus piramitlerine göre daha dardır. Bunun anlamı gelişmiş ülkelerde doğum oranları geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelere göre oldukça azdır ve yaşlı nüfus fazladır.

Nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımının verildiği Tablo 24'te tüm gruplar içerisinde en fazla nüfus 42.256 kişi ile 35-39 yaş grubu olup bu yaş grubu toplam nüfusun %8,6'sını oluştururken en az nüfus ise 647 kişi ile 90 + yaş grubu yer almaktadır. Genç bağımlı nüfus grubu içerisinde en fazla pay 5-9 yaş aralığında iken en az pay 0-4 yaş grubundadır. Genç bağımlı nüfus ilçedeki toplam nüfusun % 22,2'sini oluşturmaktadır. Faal nüfusta en fazla pay 35-39 yaş grubunu oluşturarak birinci sırada yer alırken ikinci en fazla nüfusu ise 40-44 yaş grubu oluşturmaktadır. 15-19, 20-24, 25-29 ve 30-34 yaş grupları toplam nüfusun %31,5'ini, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59 ve 60-64 yaş gruplarının toplam nüfus içindeki payı %30,8'dir. Yaşlı bağımlı nüfus grubu içerisinde ise en fazla nüfus 65-69 yaş aralığındadır (Tablo 24).

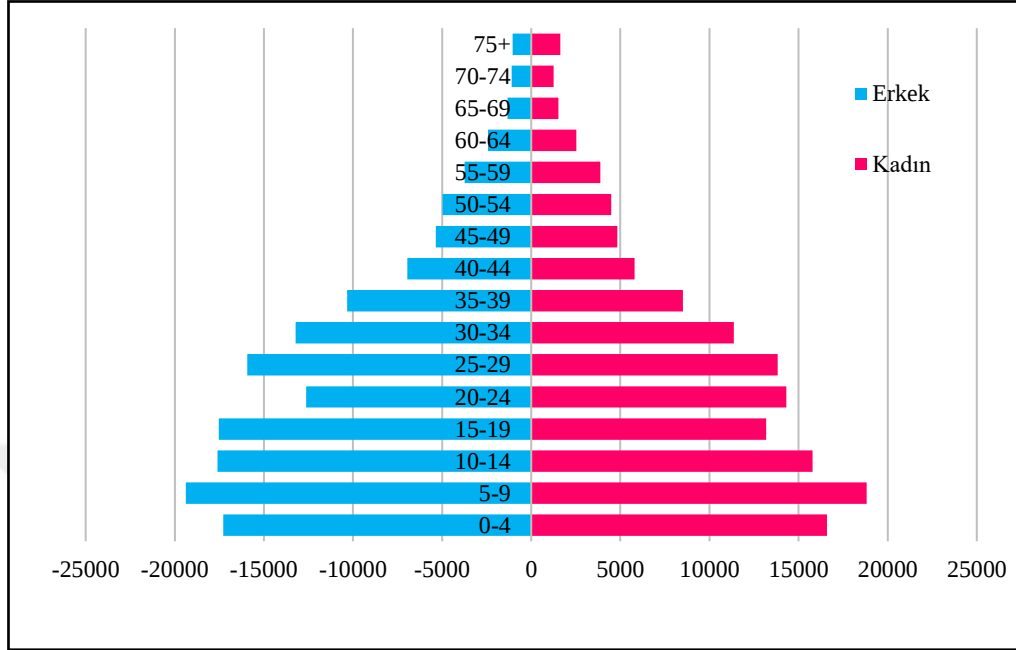
Tablo 24: Gaziosmanpaşa İlçesinde Kadın Nüfus ve Erkek Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020)

Yaş Aralığı	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	35.028	17.833	17.195
5-9	36.764	18.868	17.896
10-14	36.185	18.579	17.606
G.B.N.*	107.977	55.280	52.697
15-19	36.994	19.023	17.971
20-24	38.368	19.128	19.240
25-29	38.974	19.575	19.399
30-34	39.652	19.923	19.729
35-39	42.256	21.492	20.764
40-44	41.232	20.965	20.267
45-49	36.626	18.618	18.008
50-54	28.308	14.478	13.830
55-59	25.660	12.866	12.794
60-64	18.781	9.233	9.548
F.N.**	346.851	175.301	171.550
65-69	13.793	6.476	7.317
70-74	8.842	3.907	4.935
75-79	5.064	2.093	2.971
80-84	3.008	1.037	1.971
85-89	1.596	549	1.047
90+	647	140	507
Y.B.N.***	32.950	14.202	18.748
Toplam	487.778	244.783	242.995

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır

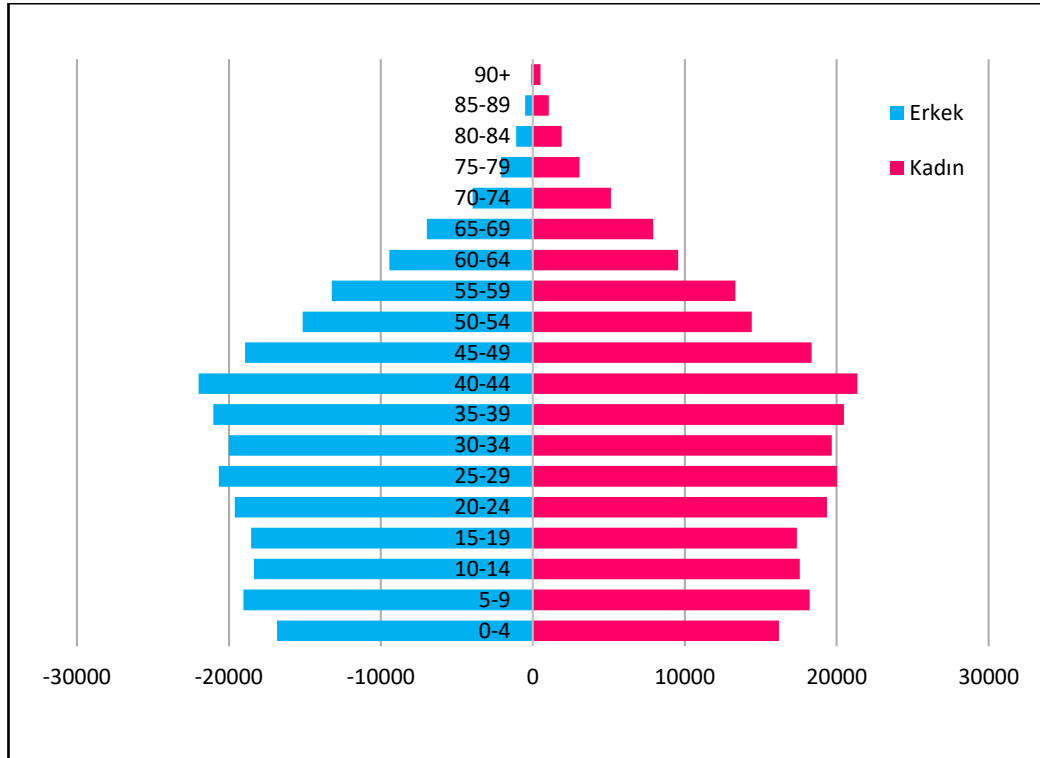
(* Genç Bağımlı Nüfus, **Faal Nüfus, *** Yaşlı Bağımlı Nüfus)

Grafik 10: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Piramidi (1985)

Kaynak: TÜİK GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 11: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Piramidi (2021)

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

TÜİK 1985 Genel Nüfus Sayımı ve TÜİK 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemleri Sonuçlarından alınan verilerin derlenerek hazırlandığı nüfus piramitleri sırasıyla Grafik 10 ve Grafik 11’de verilmiştir. Buna göre 1985 ve 2021 yıllarında çalışma sahasının nüfus piramidi incelendiğinde alt tabanın 1985 yılına ait nüfus piramidi günümüzdeki nüfus piramidine kıyasla daha geniş olduğu görülmektedir. Bu durum 1985’te doğum oranlarının 2021 yılına göre daha yüksek olduğunu ifade eder. 1985’te çalışma sahası genç bir nüfusa sahipken 2021’de ise daha çok yaşlı nüfusun varlığından söz etmek mümkündür. 1985’ten 2021 yılına kadar 5-9 yaş arasındaki nüfusta azalma görülürken genel olarak genç bağımlı nüfus olarak adlandırılan 0-15 yaş arasındaki nüfus artmıştır. Çalışma sahasında 20 yaşın altındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1985 yılında % 46,53 iken 2021 yılında ise %28,82’dir. 1985 yılına ait nüfus piramidinde en geniş tabanı 5-9 yaş arasındaki nüfus oluştururken 2021 yılına ait nüfus piramidinde ise 40-44 yaş aralığındaki nüfus en geniş tabanı oluşturmaktadır. 1985’ten günümüze kadar hem faal nüfus hem de yaşlı bağımlı nüfusun arttığı görülmektedir. Buna istinaden 1985 yılı nüfus piramidinin orta tabanından üste doğru daralma meydana gelirken 2021 yılında ise söz konusu daralmanın daha az olduğu görülmektedir. 65 yaş ve üzeri nüfus olarak adlandırılan yaşlı bağımlı nüfusun 35 yıllık süreçte artması ülkemizin giderek yaşlandığını göstermektedir. 2021 yılı nüfus piramidinde 1980’li yıllar itibariyle çalışma sahasının 40-44 yaş aralığı ve sonrasındaki nüfus azalma eğilimindedir. Günümüzde genel olarak orta tabandan üst tabana doğru nüfus piramidi daralmaktadır. Bu da ölüm oranlarının nispeten azaldığını göstermektedir (Grafik 10, Grafik 11).

4.1.1.6. Nüfusun Bağımlılık Oranı

Sınırları belirli herhangi bir yerin toplam nüfusundaki 0-14 yaş aralığı ile 65 yaş ve üzerindeki kişiler çalışamayacak durumda olup tüketici konumunda olmaları nedeniyle bağımlı nüfus olarak bilinmektedir. Sağlık problemi ve işsizlik gibi özel durumlar olmadığı sürece çalışabilir durumda olan 15-64 yaş aralığı ise faal nüfus olarak adlandırılmaktadır. Toplam bağımlı nüfusun faal nüfusa bölünüp 100 ile çarpılmasıyla nüfusun bağımlılık oranı hesaplanabilmektedir. Günümüzde dünya

nüfusu sürekli arttığından çalışabilir durumdaki nüfusun bakmakla yükümlü olduğu bağımlı nüfus da giderek artmaktadır.

Nüfusun bağımlılık oranının yüksek olduğu bir ülkede kalkınmanın olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmazdır. Çünkü yüksek orandaki toplam genç bağımlı ve yaşlı bağımlı nüfusun istek ve ihtiyaçları da artacağından bu yaş grupları milli gelirden en çok faydalanan tüketici durumundadırlar. Genç bağımlı nüfusun artmasıyla okullarda öğretmen başına düşen öğrenci sayısı da yüksek olacağından eğitim kalitesi düşmektedir. Bu gibi sorunların giderek artması sanayi, ulaşım, tarım, ticaret gibi sektörlerle yönelik yatırımların kısıtlanması kalkınmada hedeflenen düzeye ulaşmayı da zorlaştıracaktır. Buna karşın gelişmiş ülkelerde doğum oranının az olması nedeniyle bağımlılık oranı oldukça düşüktür (Tandoğan, 1998:120).

Tablo 25: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Yaş Bağımlılık Değişimi (2008-2021)

	2008			2021		
Yaş Grubu	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
0-14	59.548	63.228	122.776	51.993	54.235	106.228
15-64	157.677	161.074	318.751	173.940	178.608	352.548
65+	11.182	7.966	19.148	19.576	14.744	34.320
Toplam	228.407	232.268	460.675	245.509	247.587	493.096

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 25’te görüldüğü üzere 2008 yılından 2021 yılına kadar geçen 13 yıllık süreçte toplam nüfus % 7 oranında artmıştır. Buna istinaden tüm yaş gruplarındaki toplam nüfus da artış göstermiştir. 0-14 yaş arasındaki genç bağımlı nüfus % 13 oranında azalırken; 15-64 yaş arasındaki faal nüfus %10 oranında, 65 yaş ve üzeri yaşlı bağımlı nüfus % 79 oranında artmıştır. Bu durum çalışma sahasında doğum oranlarının 2008-2021 yılları arasında azalma eğiliminde olduğunu ve nüfusun giderek yaşlandığını gösterir (Tablo 25).

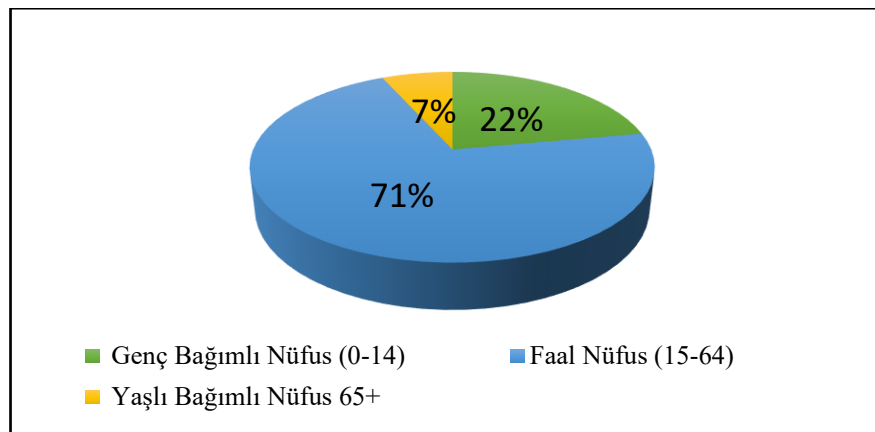
Tablo 26: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Bağımlılık Oranları (2008-2020)

	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı (%)			Genç Bağımlılık Oranı (%)			Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2008	44,8	44,1	44,5	37,7	39,2	38,5	7,1	5,0	6,0
2020	41,6	39,6	40,6	30,7	31,5	31,1	10,9	8,1	9,5

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2020 TÜİK verilerine göre toplam yaş bağımlılık oranı Türkiye’de % 47,7, İstanbul’da % 40,4 ve Gaziosmanpaşa’da ise %40,6’dır. Yaşlı bağımlılık oranı Türkiye’de %14,0 , İstanbul’da %10,33 ve çalışma sahasında ise %9,5’tir. Buna göre çalışma sahasında faal nüfus olarak adlandırılan 15-64 yaş arasındaki nüfusun bakmakta olduğu yaşlı bağımlı nüfus oranı Türkiye ve İstanbul ortalamasının altındadır. Genç bağımlılık oranı ise 2008-2020 yılları arasında %38,5’ten % 31,1’e düşmüştür. Bu da doğum oranlarının günümüze kadar azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Verilen yıllar arasında yaşlı bağımlılık oranı artarken genç bağımlılık oranında azalma meydana gelmiştir. 2020 yılı verilerine istinaden toplam 140.927 olan bağımlı nüfusun %76,6’sını genç bağımlı nüfus, %23,4’ünü ise yaşlı bağımlı nüfus oluşturmaktadır (Tablo 26).

Grafik 12: Gaziosmanpaşa Nüfusunun Bağımlılık Oranları (2020)

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Gaziosmanpaşa ilçesinde toplam nüfusun %71'ini faal nüfus, %22'sini genç bağımlı nüfus, % 7'sini ise yaşlı bağımlı nüfus oluşturmaktadır (Grafik 10). Birleşmiş Milletler'in (BM) tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülkenin nüfusunun 'yaşlı', %10'un üzerinde olması ise 'çok yaşlı' olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'de yaşlı nüfus diğer yaş gruplarındaki nüfuslara göre daha hızlı artmaktadır. Nüfus projeksiyonlarına göre 2023 yılında Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının %10,2'ye yükseleceği ve çok yaşlı nüfuslu ülkeler arasında olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, İstatistiklerle Yaşlılar, 2019:1).

4.1.1.7. Medyan (Ortanca) Yaş

Medyan yaş, nüfusu oluşturan kişilerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşını ifade etmektedir. Ortanca yaş olarak da adlandırılan medyan yaş nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında son derece önemlidir (www.data.tuik.gov.tr). Medyan yaşın düşük olması nüfusun genç olduğunu, yüksek olması ise nüfusun yaşlandığını gösterir (Gürtan, 1969). Ülkemizin her yerinde medyan yaş aynı değerde değildir. Bunun temel nedeni genel doğurganlık hızı ve iç göçlerdir (Yakar, 2014:572).Yapılan hesaplamalar sonucunda medyan yaşın üzerinde yer alan nüfus büyük yaş grubunu temsil ederken; medyan yaşın altında kalan nüfus ise küçük yaş grubuna dahil edilir. Ülkelerin gelecekte nüfus-yaşlanma arasındaki ilişkiyi tespit etmeleri bakımından medyan yaşın hesaplanması büyük önem taşır.

Türkiye'de medyan yaş 2000 yılında 24.8 iken 2020 yılında 32.7'ye yükselmiştir. İstanbul'un medyan yaşı 2007-2020 yılları arasında 29.2'den 33.2'ye yükselirken aynı tarihler arasında çalışma sahasında ise medyan yaş 26.5'ten 32.7'ye yükselmiştir. Günümüzde Gaziosmanpaşa'da medyan yaş kadınlarda 33.0, erkeklerde ise 32.3'tür Medyan yaş çalışma sahasında 2007 yılından günümüze kadar sürekli artmıştır. Bu durum Gaziosmanpaşa'da nüfusun yaşlanma eğiliminde olduğunu ve genç nüfus oranının azaldığını göstermektedir (Tablo 27).

Tablo 27: Türkiye, İstanbul ve Gaziosmanpaşa’da Medyan Yaş (2000-2020)

	Yıllar	2000	2007	2010	2015	2020
TÜRKİYE	Toplam	24.8	28.3	29.2	31.0	32.7
	Kadın	25.3	28.8	28.7	31.6	33.4
	Erkek	24.4	27.7	29.8	30.4	32.1
İSTANBUL	Toplam	26.2	29.2	30.0	31.5	33.2
	Kadın	26.5	29.5	30.2	31.9	33.8
	Erkek	25.9	28.9	29.7	31.1	32.7
GAZİOSMANPAŞA	Toplam	27.2	26.5	28.9	30.7	32.7
	Kadın	27,0	26.5	28.9	34.7	33.0
	Erkek	27.4	26.6	28.8	30.5	32.3

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

4.1.2. Şehir Nüfusu

Literatürde genel kabul edilen bir tanımı olmamakla birlikte birçok bilim dalının araştırma konuları arasında yer alan şehir için geçmişten günümüze kadar farklı tanımlar yapılmıştır. Şehir plânlama, tarih, sosyoloji ve coğrafya gibi farklı alanlarda çeşitli kriterlerin ele alınıp değerlendirilmesi sonucunda tanımı yapılan şehir, Prof. Dr. İsmet Akova’ya göre “ *uygar insanın yaşadığı ve bu insanın yüksek kültür düzeyi, çeşitli fonksiyonların bir arada bulunduğu, nüfusun kalabalık olduğu, ortak duygu ve düşüncelere sahip insanların oluşturduğu yerleşme* ” (Akova, 2021: 90) şeklinde tanımlanmaktadır. Bir ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve dini gibi özelliklerinin belirlenmesinde ve nüfusun gelişimine katkı sağlamasında etkili olan şehirler önemli birer yerleşim birimidir. Şehirler kuruldukları yerde beşerin katkılarıyla yapılan yollar, eğlence merkezleri, ticarethaneler, eğitim, sağlık, kamu kurumları vd. ile bir bütün halindedir. Bu etkileşim beraberinde şehir nüfusunu ortaya çıkarır.

Şehirleşme ise “*kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatır*” (Keleş, 2002:21). Şehirleşme; toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik bakımından değişmesinde ve gelişmesinde oldukça etkilidir. Bu nedenle şehirleşmeyle birlikte insanlar yaşamlarını daha iyi koşullarda sürdürebilmek için bulundukları yerden şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Şehirleşme hareketlerinin hız kazandığı 1950 yılı ve sonrasında Türkiye’de konut sorunu ciddi boyutlara ulaşmıştır. Şehirlere yapılan

göçler sonucunda nüfus arttıkça plansız yerleşim alanları da arttığından göze hoş gelmeyen çarpık bir görüntü meydana gelmiştir (Doğan, 2012:240-241). Bu durum İstanbul genelinde olduğu gibi çalışma sahasında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Özellikle 1950 yılından itibaren göçle gelenlerin sayısının artması Gaziosmanpaşa’da şehirleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu yoğun göç, şehirde nüfusun belirli alanlarda toplanmasına neden olarak düzensiz yapıların bir arada olmasına yol açmıştır.

Yerleşmelerin şehir ve kırsal ayrımında kullanılan bazı kriterler vardır. Bunlar: Nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, mesken yoğunluğu, şehre özgü hayat tarzı, yerleşmelerin merkezi mevki ve yerleşim alanlarının fonksiyonudur (Göney, 2017:7-15). İdari fonksiyon Türkiye’de şehir ve kırsal yerleşmeleri ayrımında belirleyici bir faktör olup şehirlerin en önemli fonksiyonlarından biri durumundadır (Bakırcı, 2012:125). Belirtilen kriterlerin birlikte değerlendirilmesi şehir ve kırsal ayrımının yapılmasına kolaylık sağlayarak ülkelerin kalkınma planlarını hazırlamalarına yön vermektedir.

Bu bölümde 1927-2021 yılları arasında Gaziosmanpaşa ilçesi ile İstanbul’un şehir nüfusu karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir. Ancak değerlendirmeye geçmeden önce 12.11.2012 tarihinde kabul edilen 6360 Numaralı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”’un Gaziosmanpaşa’ya ait şehir ve kırsal nüfusunun değerlendirilmesinde son derece önemli olduğunu belirtmek gerekir. Belirtilen kanunda alınan kararlar arasında İstanbul il sınırları içerisinde bulunan köylerin bulundukları ilçe belediyesine mahalle olarak katıldığı yer almaktadır (<https://www.resmigazete.gov.tr/>). Böylece 2012 yılından itibaren İstanbul genelinde kırsal nüfusu yer almayacağından çalışma sahasında kırsal nüfus 2012 yılına kadar olan dönemde analiz edilecektir. İstanbul ve Gaziosmanpaşa’da şehir nüfus ise 1927-2021 yılları arasında değerlendirilecektir.

Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren sanayi alanında önemli gelişmeler yaşanmasına rağmen dünya genelinde yaşanan savaş, ekonomik kriz gibi olumsuzlukların yaşanması sanayi faaliyetlerinin ülkemizde 1950’li yıllar itibarıyla gelişim göstermesine neden olmuştur (Bakırcı, 2019; 272). Özellikle İstanbul gibi büyük şehirlere yapılan göçler, buralarda nüfus artış hızının yükselmesine ve niteliksiz malzemelerin kullanılarak yapıldığı gecekonduların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Göçle gelenler genellikle önce tek birey olarak fabrikalarda belli bir dönem çalıştıktan sonra ailelerini de getirip kendi imkânlarıyla yaptıkları konutlarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu tür düzensiz olarak nitelendirilen yerleşmelerin yoğun olduğu ilçeler arasında Gaziosmanpaşa da yerini almıştır.

Türkiye’de 1984 yılında Büyükşehir Belediyesi statüsüne getirilen ilk şehirler Ankara, İstanbul ve İzmir’dir. 1986’da Adana, 1987’de Bursa, Gaziantep ve Konya, 1988’de Kayseri, 1993’te Antalya, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Mersin, Kocaeli ve Samsun, 1999 depreminden sonra Sakarya ve son olarak 2012 yılında 6360 Sayılı Kanun ile mevcut Büyükşehir Belediyelerine 14 yeni Büyükşehir Belediyesinin katılmasıyla bu sayı 30’a ulaşmıştır. (Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van ve Ordu) Bu kanun ile belirtilen 30 ilin tamamının şehir olması kabul edilmiştir. 2012 yılında uygulanan bu yasa Türkiye’nin şehir sayısını da etkilemiştir. Toplam şehir sayısı 1927’de 66 iken 1950’de 104’e yükselmiştir (Bekdemir vd. 2014: 281-282).

1927 yılında 704.825 kişilik şehir nüfusuna sahip olan İstanbul; Merkez, Adalar, Bakırköy, Beyoğlu, Üsküdar, Çatalca ve Şile olmak üzere toplam 7 ilçeye sahipti. 1927-1950 yılları arasında İstanbul’da hem ilçe sayısı hem de şehir nüfusu artmıştır. 1950 yılında toplam ilçe sayısı 16’ya yükselirken toplam şehir nüfusu 1 milyonu geçmiştir. Verilen tarihler arasında geçen 23 yıllık süreçte İstanbul’un şehir nüfusu %42,1 oranında artış göstermiştir. Bu artışın temel sebepleri arasında yaşanan göçler yer alır. 1950 yılı Türkiye için son derece önemli bir tarihtir. Çünkü bu tarihten sonra kırdan kente yoğun göç hareketleri başlamış ve buna bağlı olarak şehir nüfusu ilk kez 1 milyonun üzerine çıkmıştır. İstanbul yoğun nüfus baskısına uğradığından şehirleşme hareketlerinin hızlandığını söylemek mümkündür. Nüfusun artan konut ihtiyacı bu dönemdeki en önemli sorunlar arasındadır. 1963 yılına kadar Gaziosmanpaşa adıyla henüz bir ilçe kurulmadığından çalışma sahasının 1927-1950 yılları arasındaki dönemde Eyüp ve Çatalca ilçelerinin sınırları içinde yer aldığını belirtmek gerekir. Buna göre Çatalca ilçesinin şehir nüfusu 1927’de 3.142 kişi iken 1945’te 22.141’e yükselmiş ancak 1950 yılında şehir nüfusunda azalma meydana gelmiş ve bu dönemde toplam şehir nüfusu 3.734 kişidir. Eyüp ilçesinin şehir nüfusu ise 1940’tan 1950 yılına kadar sürekli artmıştır (Tablo 28).

Tablo 28: İstanbul İlçeleri Şehir Nüfusu (1927-1950)

İlçeler	1927	1935	1940	1945	1950
Merkez	261.504	-	-	-	-
Adalar	11.691	16.814	13.325	14.053	15.405
Bakırköy	15.149	18.844	22.406	29.870	30.090
Beşiktaş	-	55.007	59.422	63.611	73.432
Beykoz	-	15.103	31.236	25.611	29.658
Beyoğlu	286.970	230.000	246.042	253.588	277.807
Çatalca	3.142	4.837	10.021	22.141	3.734
Eminönü	-	100.933	105.683	111.064	123.056
Eyüp	-	-	22.659	28.934	33.572
Fatih	-	172.201	160.589	181.025	226.853
Kadıköy	-	57.358	57.740	66.540	77.798
Kartal	-	4.462	3.622	14.842	5.301
Sarıyer	-	20.040	21.988	25.540	25.893
Silivri	-	3.632	3.437	4.129	4.164
Şile	1.814	1.774	2.309	2.772	2.012
Üsküdar	124.555	54.848	52.859	60.722	69.477
Yalova	-	2.635	2.300	3.608	3.833
Toplam	704.825	758.488	815.638	908.050	1.002.085

Kaynak: TÜİK, GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 29: İstanbul İlçeleri Şehirleşme Oranı (1927-1950). %

İlçe	1927	1935	1940	1945	1950
Merkez	100	-	-	-	-
Adalar	100	100	100	100	100
Bakırköy	74,11	66,41	66,82	73,58	70,21
Beşiktaş	-	100	100	100	100
Beykoz	-	70,88	75,28	78,05	78,85
Beyoğlu	97,60	97,85	99,51	98,64	99,49
Çatalca	6,21	11,46	14,04	24,91	7,94
Eminönü	-	100	100	100	100
Eyüp	-	-	64,86	67,27	74,40
Fatih	-	99,59	100	100	100
Kadıköy	-	99,68	99,72	99,79	99,75
Kartal	-	25,67	20,18	69,37	18,72
Sarıyer	-	82,58	67,63	85,18	86,08
Silivri	-	15,94	13,98	15,62	14,83
Şile	13,44	11,75	12,40	15,67	12,41
Üsküdar	80,31	96,10	96,16	95,18	%95,94
Yalova	-	15,65	13,47	17,79	%17,51

Kaynak:TÜİK GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 29’da görüldüğü üzere şehir nüfusunun toplam nüfusa oranını ifade eden şehirleşme oranı İstanbul’da 1927-1950 yılları arasında ilçelere göre farklılık göstermektedir. 1927’den 1950 yılına kadar şehirleşme oranının %100 olduğu tek ilçe Adalar’dır.1935 yılında ilçe sayısının artmasıyla şehirleşme oranının en fazla olduğu ilçeler Adalar, Beşiktaş, Eminönü, Beyoğlu, Fatih, Kadıköy ve Üsküdar’dır. 1950 yılına gelindiğinde Çatalca, Silivri, Şile ve Yalova şehirleşme oranının en düşük olduğu ilçeler arasındadır (Tablo 29). 1963 yılında ilçe statüsünü alan Gaziosmanpaşa, 1950’li yıllara kadar Eyüp ilçesine bağlı bir bucak konumunda olduğundan 1950 yılında Eyüp ilçesinin şehirleşme oranına bakılarak çalışma sahasının şehir nüfusu hakkında yorum yapılabilir. Buna göre Eyüp ilçesinde şehirleşme oranı 1940-1950

yılları arasında %50'nin üzerinde olup bu durum çalışma sahasının da bu tarihlerdeki şehirleşme oranını ifade etmektedir.

Çalışmanın önceki bölümünde de belirtildiği üzere İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye nüfusunda meydana gelen değişim ve gelişim 1950 yılı itibarıyla hız kazanarak günümüze kadar devam etmiştir. İstihdam olanaklarının artırılması için sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu alanlara yapılan yatırımlar İstanbul gibi büyük şehirlerin birer çekici merkez haline gelmesinde etkili olmuştur. Bu durum kırsal alanlarda yaşayanların şehirlere doğru göç etmelerine neden olarak Türkiye genelinde kitlesel bir nüfus hareketinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Böylece bir taraftan kırsal alanlarda nüfus azalırken diğer taraftan ise şehirsal alanlarda hızlı bir nüfus artışı meydana gelmiştir. Şehirlerde konaklama, ulaşım, çalışma gibi olanakların ileri düzeyde olduğu düşüncesi kırsal kesimdeki yerleşim alanlarının ve tarım topraklarının boş kalmasına sebep olmuştur. Bu da kır yerleşmelerin sayısında değişimin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kırsal alanlarda tarım topraklarının yaşanan göç nedeniyle boş bırakılması ya da miras yoluyla parçalanması tarımsal üretimin düşmesinde etkili olan en önemli sebepler arasında yer alır. Kırdan kente göçün yoğun olarak yaşandığı Ankara ili başkent olma özelliği ile nüfusu kendine çekerken İstanbul ise sanayi faaliyetlerinin yoğun olması nedeniyle nüfusun bu şehre akın etmesinde etkili olmuştur.

Tablo 30: İstanbul İlçeleri Şehir Nüfusu (1960-2000)

	1960	1970	1980	1990	2000
Adalar	19.834	17.600	18.232	19.413	17.760
Avcılar	-	-	-	-	233.749
Bağcılar	-	-	-	-	556.519
Bahçelievler	-	-	-	-	478.623
Bakırköy	61.459	148.312	234.226	1.328.276	208.398
Bayrampaşa	-	-	-	212.570	246.006
Beşiktaş	93.647	136.105	188.117	192.210	190.813
Beykoz	45.679	61.206	94.101	142.075	172.291
Beyoğlu	216.425	225.850	223.360	229.000	231.900
Eminönü	134.852	136.997	93.324	83.444	55.635
Esenler	-	-	-	-	380.709
Eyüp	72.237	86.384	110.871	200.045	235.116
Fatih	300.594	417.662	474.578	462.464	403.508
Gaziosmanpaşa	-	89.778	101.810	354.186	658.756
Güngören	-	-	-	-	272.950
Kadıköy	129.918	237.519	455.465	648.282	663.299
Kağıthane	-	-	-	269.042	345.239
Küçükçekmece	-	-	-	469.431	593.520
Maltepe	-	-	-	-	355.384
Pendik	-	-	-	289.380	384.668
Sarıyer	43.991	62.957	110.469	160.075	219.032
Şişli	15.744	250.605	282.471	250.478	270.674
Tuzla	-	-	-	-	107.883
Ümraniye	-	-	-	242.091	440.859
Üsküdar	101.814	143.527	261.141	395.623	495.118
Zeytinburnu	88.341	117.905	124.543	165.679	247.669
Büyükçekmece	-	-	-	22.394	35.860
Çatalca	5.674	6.884	7.988	11.550	15.779
Kartal	14.815	35.381	68.291	506.477	337.390
Silivri	4.949	7.528	13.763	26.049	44.530
Sultanbeyli	-	-	-	-	175.700
Şile	2.749	3.448	4.882	7.872	10.262
Yalova	11.318	17.689	41.823	65.823	-
Toplam	1.506.040	2.203.337	2.909.455	6.753.929	9.085.599

Kaynak: TÜİK, GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1960 yılında şehirsel yerleşmeler arasında büyüklük sıralaması bakımından hiyerarşik bir yapının ortaya çıkması, İstanbul ile beraber metropolleşme sürecinin ortaya çıkması, Marmara bölgesi dışında Türkiye'nin batı ve orta bölgelerinde de şehirleşme hareketlerinin hız kazanması bu dönemin en belirgin özellikleri arasında yer alır (Yüceşahin vd. 2004: 31). Tablo 30'da görüldüğü gibi 1960-2000 yılları arasında İstanbul'un ilçe sayısının artmasına paralel olarak şehir nüfus da artmıştır. 1960'ta 18 ilçeye sahip olan İstanbul'un 2000 yılında toplam ilçe sayısı 32'ye yükselmiştir. 1970 yılında şehir nüfusunun yüz binin üzerinde olduğu ilçeler sırasıyla Fatih, Şişli, Kadıköy, Beyoğlu, Bakırköy, Üsküdar, Eminönü, Beşiktaş ve Zeytinburnu'dur. Bu tarihte Gaziosmanpaşa'da ise şehir nüfusu yüz binin altındadır. 2000 yılında dikkat çeken nokta Yalova'nın ilçe merkezi olarak değerlendirilmemesidir. 1995'te il statüsünü alan Yalova bu tarihten sonra ilçe olmaktan çıkmıştır. Buna istinaden 2000 yılında şehirsel nüfus Büyükçekmece, Çatalca, Silivri ve Şile hariç tüm ilçelerde yüz binin üzerinde olup en fazla şehirsel nüfus Kadıköy ve onu hemen takip eden Gaziosmanpaşa ilçesindedir (Tablo 30).

Tablo 31: İstanbul'da Şehirsel Nüfus (2007-2021)

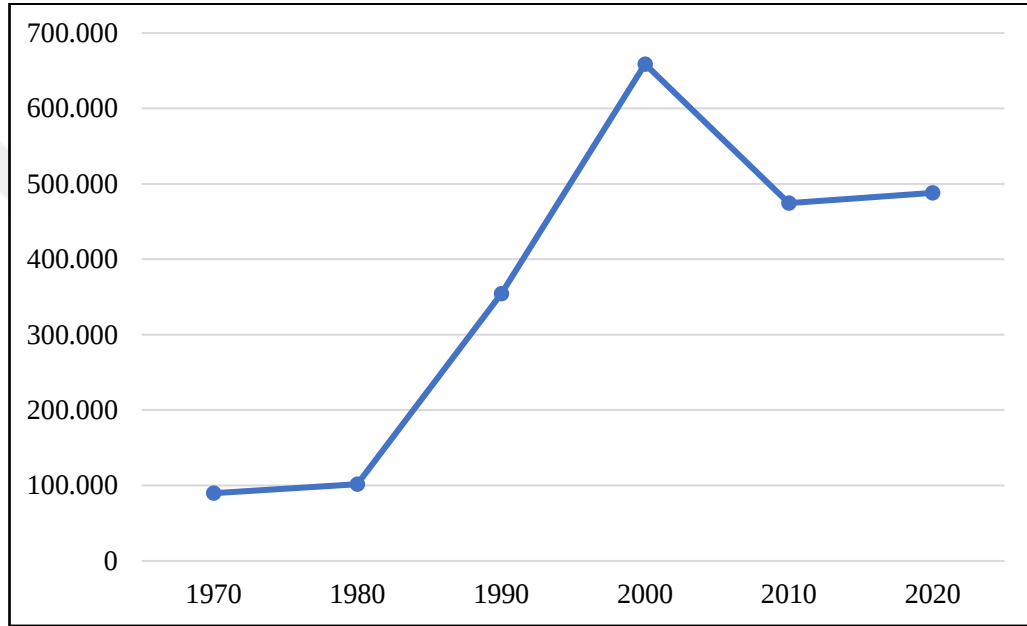
Yıl	Nüfus	Yıl	Nüfus
2007	11.174.257	2014	14.377.018
2008	12.569.041	2015	14.657.434
2009	12.782.960	2016	14.804.116
2010	13.120.596	2017	15.029.231
2011	13.483.052	2018	15.067.724
2012	13.710.512	2019	15.519.267
2013	14.160.467	2020	15.462.452
		2021	15.840.900

Kaynak:TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

İstanbul'a ait şehir nüfusunun yer aldığı Tablo 31'e göre şehir nüfusunun 2007'den günümüze kadar %42 oranında arttığı görülmektedir. 2012 yılında TBMM tarafından kabul edilen 6360 Sayılı Kararnamenin 1. Maddesinin 4. Fıkrasında belirtilen "İstanbul ve Kocaeli il mülki sınırları içerisinde bulunan köylerin tüzel

kişiliği kaldırılarak bağlı bulundukları ilçe belediyesine mahalle olarak katılmıştır’’ (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6360.html>) ifadesinden de anlaşılacağı üzere 2012 yılı itibariyle İstanbul idari sınırlar içerisindeki tüm köyler mahalle statüsüne getirilmiş böylece İstanbul’un tamamı şehirselleşmiş nüfus olarak kabul edilmiştir.

Grafik 13: Gaziosmanpaşa’da Şehir Nüfusunun Değişimi

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1970-2020 yılları arasında Gaziosmanpaşa ilçesinin şehir nüfusundaki değişimi gösteren Grafik 13’e göre 1970’ten 1980’e kadar geçen 10 yıllık süreçte şehir nüfusu normal düzeyde artarken 1980’den sonra hızla artmış ve 2000 yılında altı yüz bininin üzerine çıkıp en yüksek değere ulaşmıştır. 2000 yılından sonra 10 yıllık bir zaman diliminde şehir nüfusu azalırken 2010 yılından günümüze kadar tamamen şehirselleşmiş nitelik kazanan ilçede beş yüz bine yakın nüfusun tamamı da şehirselleşmiş nüfus kapsamındadır (Grafik 13).

Tablo 32: Gaziosmanpaşa İlçesi Şehir Alanlarındaki Kadın Nüfus, Erkek Nüfus ve Toplam Nüfus (1965-2020)

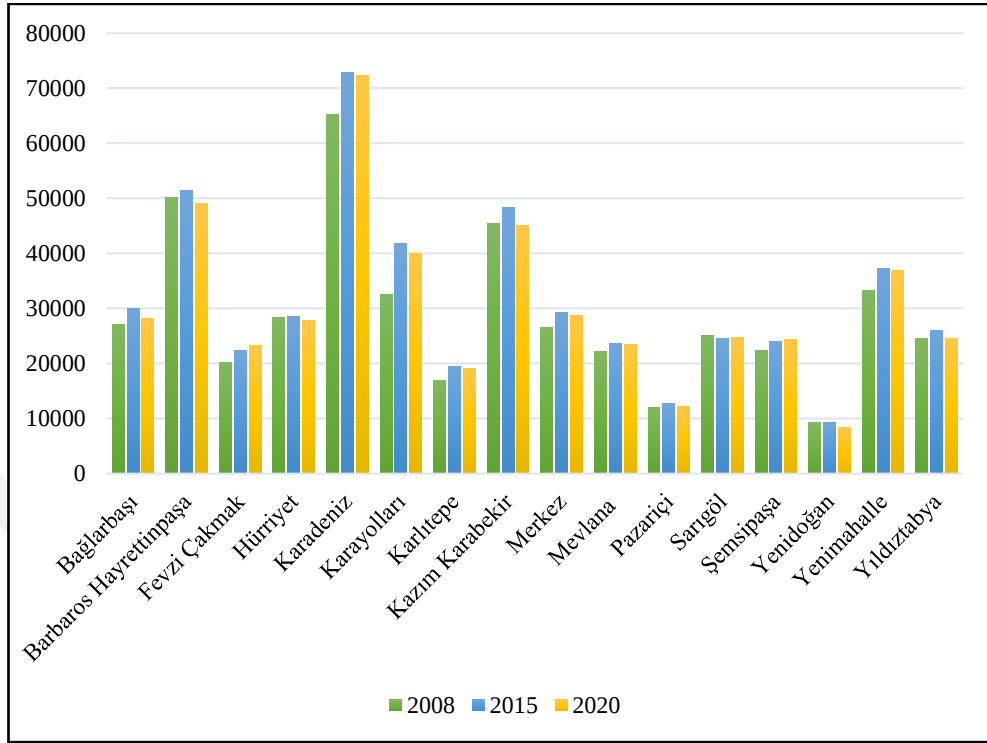
Yıllar	Şehir Nüfusu		
	Kadın Nüfus	Erkek Nüfus	Toplam Nüfus
1965	33.219	36.380	69.599
1970	41.860	47.918	89.778
1975	45.755	51.363	97.118
1980	48.867	52.943	101.810
1985	133.961	145.166	279.127
1990	170.496	183.690	354.186
2000	323.336	335.420	658.756
2007	440.635	449.887	890.522
2015	248.456	253.090	501.546
2020	242.995	244.783	487.778

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

TÜİK 2020 nüfus verilerine göre Türkiye’de toplam şehir nüfusu 77.736.041 kişi, İstanbul’da 15.462.452 kişi, çalışma sahasında ise 487.778 kişidir. Buna istinaden Türkiye’de toplam şehirli nüfusun %0,62’sini Gaziosmanpaşa, %19,8’ini ise İstanbul oluşturmaktadır. Bu verilere göre Gaziosmanpaşa ilçesi günümüzde tamamen şehrsel nüfustan oluşmaktadır. 1965 yılında şehrsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı %77, 2000 yılında %88 ve 2020 yılında ise %100 olarak gerçekleşmiştir. Günümüzde kentsel dönüşüm çalışmalarının hız kazanması şehir nüfusunun artmasında oldukça etkili olan önemli parametreler arasında yer almaktadır (Tablo 32).

1965 yılında İstanbul’da nüfus yoğunluğunun fazla olduğu alanlardan biri de Gaziosmanpaşa ilçesindeki Sarıgöl Mahallesidir (Tümertekin, 1979: 20). Sarıgöl Mahallesi yapılan gözlemler sonucunda güvenlik durumu başta olmak üzere birçok olumsuz olayların yaşanması nedeniyle günümüzde nüfus yoğunluğunun az olduğu ve kentsel dönüşüm çalışmalarının devam ettiği mahallelerden biridir.

Grafik 14: Gaziosmanpaşa İlçesi Yıllara Göre Mahalle Nüfusları (2008-2020)

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2008 yılı itibariyle toplam mahalle sayısı 16 olan çalışma sahasının mahalle bazındaki toplam nüfusu Grafik 14'te görülmektedir. Buna göre 2008 yılından günümüze kadar en fazla nüfus Karadeniz Mahallesi'nde, en az nüfus ise Yenidoğan Mahallesi'nde bulunmaktadır. Verilen tüm yıllarda Karadeniz Mahallesi'nden sonra nüfusun en fazla toplandığı mahalleler ise sırasıyla Barbaros Hayrettin Paşa ve Kazım Karabekir Mahalleleridir (Grafik 14).

Fotoğraf 25: Gaziosmanpaşa Hükümet Konağı (Panaromik Çekim)

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 26: Gaziosmanpaşa İlçesi Şehirsel Alan

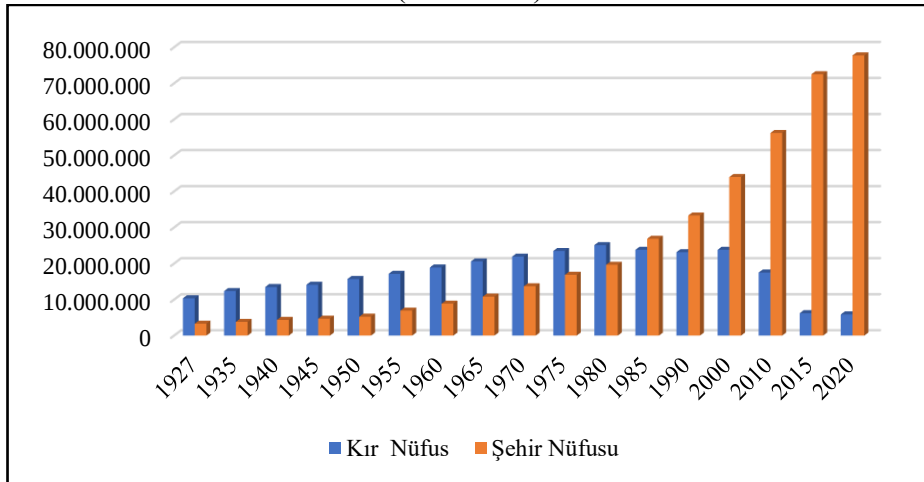
Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

4.1.3. Kır Nüfusu

Kır nüfusu genel bir ifadeyle ‘kırsal alanlarda tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşan nüfus’ olarak nitelendirilebilir. Bir ülkenin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük rolü olan ekonomik faaliyetler arasındaki tarımsal faaliyetler ülkemiz için son derece önemlidir. Tarımsal üretimin gerçekleşmesinde kır nüfusun varlığı büyük önem taşır. Ancak 1950’li yıllar itibariyle tarımda makinelerin kullanılması başta olmak üzere diğer birçok sebep kırsal alanlarda nüfusun azalmasına neden olduğundan kırsal nüfus Türkiye genelinde azalma eğilimine girmiştir. Ülkemizde sanayileşme hareketlerinin hız kazanması sonucunda tarımda kullanılan makinelerin işçi gücünün yerini aldığından kırsal alanlarda faal nüfusun işsiz olmasına neden olmuştur. Bu durum kır nüfusun iş olanaklarının yüksek olduğu büyük şehirlere doğru göç etmesine sebep olmuştur. Bunun sonucunda şehrsel nüfus hızla artarken kırsal nüfus ise azalmıştır.

Günümüzde Türkiye’de yönetim birimi olarak 81 il, 922 ilçe, 32.170 mahalle ve 18.293 köy vardır (<https://www.e-icisleri.gov.tr>). Artan şehirleşme hareketleri köy sayılarının da değişmesine neden olmaktadır. Köylerin varlığını devam ettirebilmeleri ise kır nüfusuna bağlıdır.

Grafik 15: Türkiye’de Köy ve Şehir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Değişimi (1927-2020)

Kaynak: TÜİK GNS ve ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 15'e istinaden 1927-1980 yılları arasında kırsal nüfusla birlikte şehir nüfus da sürekli artış eğilimindedir. Bu tarihler arasında kırsal nüfus şehir nüfusundan fazla iken ilk kez 1985 yılında şehir nüfus kırsal nüfusunu geçmiştir. Bu nedenle 1985 tarihi Türkiye'nin şehir-kırsal nüfusu açısından kritik bir tarihtir (Grafik 15). 1927'de toplam nüfusun % 86,5'i (11.948.000 kişi) kırsal kesimde yaşarken 1990'da ise kırsal nüfus oranı %48,6'ya (27.469.800 kişi) ulaşmıştır. Buna göre Türkiye genelinde kırsal nüfusun oransal olarak azaldığını ancak mutlak değerde arttığını söylemek mümkündür (Tandoğan, 1998:131).

Tablo 33: İstanbul İlçeleri Kırsal Nüfusu (1927-1950)

İlçeler	1927	1935	1940	1945	1950
Merkez	-	-	-	-	-
Adalar	-	-	-	-	-
Bakırköy	5.292	9.533	11.126	10.725	12.394
Beşiktaş	-	-	-	-	-
Beykoz	-	6.205	10.256	7.202	7.772
Beyoğlu	7.055	5.051	1.210	3.503	1.426
Çatalca	-	37.381	61.372	66.753	44.536
Eminönü	-	-	-	-	-
Eyüp	-	-	12.275	14.075	11.358
Fatih	-	701	-	-	-
Kadıköy	-	184	161	140	195
Kartal	-	12.917	14.329	6.553	19.599
Sarıyer	-	4.226	10.524	4.444	4.400
Silivri	-	19.158	21.146	22.297	24.009
Şile	11.681	13.327	16.312	14.916	14.207
Üsküdar	30.537	2.223	2.110	3.073	2.948
Yalova	47.473	14.205	14.778	16.668	18.354
Toplam	102.038	125.111	175.599	170.349	161.198

Kaynak: TÜİK, GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra 1927'de yapılan ilk nüfus sayımına göre ülkedeki toplam nüfusun yarısından fazlası kırsal kesimde yaşamaktaydı. İstanbul'da kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1927'de % 12,64; 1935'te %14,15; 1940'ta %17,71 ve 1950'de ise %13,66'dır. Bu değerler İstanbul'un 1927-1950 yılları arasında İstanbul'da kır nüfus değerlerinin Türkiye kır nüfusu değerinin altında olduğunu ve şehirsal nüfusun daha fazla olduğunu göstermektedir. İstanbul'da kır nüfusu 1927-1950 yılları arasında sürekli değişim göstermiştir. 1927-1940 yılları arasında İstanbul'da toplam kır nüfusu sürekli artarken 1940 yılından sonra azalma eğilimindedir. 1927'de kır nüfusun Yalova ilçesinde en yüksek, Bakırköy ilçesinde ise en az olduğu görülmektedir. 1927'de kırsal nüfus beş ilçede yer alırken 1935 yılında 12 ilçede yer almıştır. Bu tarihten sonra Fatih ilçesinde kırsal nüfus yerini şehirsal nüfusa bıraktığından kır nüfusu ilçe bazında azalmıştır. 1935-1950 yılları arasında kır nüfusun en fazla olduğu ilçe Çatalca ilçesidir. Eyüp ilçesinde kır nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1940'ta %35,14; 1945'te %32,73 ve 1950'de ise %25,60 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 33).

1960 yılı itibariyle İstanbul genelinde yoğun göç hareketleri beraberinde şehirleşme hareketlerini arttırdığından bazı kırsal alanlar yerini şehirsal alanlara bırakmıştır. Buna göre Adalar, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beyoğlu, Eminönü, Esenler, Fatih, Güngören, Kağıthane, Maltepe, Sultanbeyli ve Zeytinburnu ilçelerinde kır nüfus tamamen ortadan kalkmış ve bu ilçelerde şehirsal nüfus giderek artmıştır. Kırsal nüfusun bulunduğu sahalarda sanayi ve ticari faaliyetlerin hız kazanması bu alanların giderek kırsal karakterden uzaklaşmasına ve tamamen şehirsal bir nitelik taşımasına neden olmuştur. İstanbul'da merkezden uzaklaştıkça kır nüfusunun arttığı görülmektedir. 1960-2000 yılları arasında Yalova, Silivri, Şile, Çatalca, Beykoz, Kartal, Eyüp ve Gaziosmanpaşa kırsal nüfusun fazla olduğu ilçelere örnek verilebilir. İstanbul'da kır nüfusunun toplam nüfus içindeki payı 1960'ta % 19,98; 1970'te % 27,01; 1980'de %38,64'ü 1990'da % 7,6 ve 2000'de % 9,3 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 34).

Tablo 34: İstanbul İlçeleri Kır Nüfusu (1960-2000)

	1960	1970	1980	1990	2000
Adalar	-	-	-	-	-
Avcılar	-	-	-	-	-
Bağcılar	-	-	-	-	-
Bahçelievler	-	-	-	-	-
Bakırköy	41.158	193.431	648.279	-	-
Bayrampaşa	-	-	-	-	-
Beşiktaş	-	-	-	-	-
Beykoz	12.638	15.179	20.711	21.711	38.541
Beyoğlu	-	-	-	-	-
Eminönü	-	-	-	-	-
Esenler	-	-	-	-	-
Eyüp	107.774	152.447	220.636	11.941	20.796
Fatih	-	-	-	-	-
Gaziosmanpaşa	-	35.889	117.216	39.481	93.633
Güngören	-	-	-	-	-
Kadıköy	1.410	4.074	12.52	-	-
Kağıthane	-	-	-	-	-
Küçükçekmece	-	-	-	-	-
Maltepe	-	-	-	-	-
Pendik	-	-	-	6.271	4.989
Sarıyer	4.999	4.945	7.190	11.797	23.511
Şişli	23.658	115.016	185.214	-	-
Tuzla	-	-	-	-	15.342
Ümraniye	-	-	-	59.166	164.996
Üsküdar	10.007	27.740	105.045	-	-
Zeytinburnu	-	-	-	-	-
Büyükçekmece	-	-	-	120.516	348.229
Çatalca	55.270	62.639	81.069	52.691	65.810
Kartal	53.647	133.441	345.548	105.055	70.475
Silivri	28.282	29.915	39.269	51.550	63.625
Sultanbeyli	-	-	-	-	-
Şile	15.426	15.979	15.542	17.500	22.185
Yalova	21.783	25.000	33.964	47.594	-
Toplam	376.052	815.695	1.832.435	555.261	933.136

Kaynak: TÜİK, GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2000 yılından sonra İstanbul’da kırsal nüfus azalırken şehrsel nüfus ise hızla artmaya başlamıştır. Bu tarihte İstanbul’da şehrsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı %91 iken 2010 yılında ise %99’a yükselmiştir. Kırsal nüfusta meydana gelen ani ve hızlı düşüş doğal olarak şehrsel nüfusun artmasına neden olmaktadır. 2010 yılında kır nüfustaki bu hızlı düşüşün temel nedeni ise Türkiye’de toplam nüfusun kır ve şehir nüfusunun belirlenmesinde 2007 yılından sonra nüfus miktarı yerine yerleşim sahasının idari yapısının baz alınmasından kaynaklanmaktadır (Gökburun, 2017:111).

Tablo 35: İstanbul’da Kır Nüfusu (2007-2020)

2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.399.579	128.123	132.198	135.089	141.188	144.228

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2007 yılında 1.399.579 olan kır nüfusu 2012 yılında yaklaşık %90 oranında azalarak 144.228’e düşmüştür. 2012 yılından sonra İstanbul’daki tüm yerleşmelerin şehir olarak kabul edildiği büyükşehir yasası ile kırsal nüfus verilerine de doğal olarak ulaşılamamaktadır (Tablo 35).

Tablo 36 :Eski adı Taşlıtarla ve Yeni Adı Gaziosmanpaşa Olan Çalışma Sahasına Bağlı Köylerin Nüfusu (1935-2000)

		1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Arnavutköy	Kadın	238	225	236	-	312	395	435	557	710	1.027	1.191	9.862	17.830
	Erkek	195	317	342	-	599	487	564	640	841	1.194	2.241	11.281	19.726
	Toplam	433	542	578	490	911	882	999	1.197	1.551	2.221	4.182	21.143	37.556
Boğazköy	Kadın	320	307	314	-	288	169	333	338	357	451	590	2.409	7.404
	Erkek	316	252	339	-	376	154	699	415	398	512	659	2.446	8.203
	Toplam	636	559	653	701	664	323	1.032	753	755	963	1.249	4.495	15.607
Bolluca	Kadın	89	189	85	-	96	146	102	108	123	190	325	1.008	3.374
	Erkek	89	180	103	-	112	160	140	149	191	587	588	1.401	3.839
	Toplam	178	369	188	190	208	306	242	257	314	777	913	2.409	7.213
Cebeci	Kadın	-	54	60	-	118	235	213	275	932	4.397	-	-	-
	Erkek	-	104	84	-	345	670	689	656	1.313	5.120	-	-	-
	Toplam	-	158	144	206	463	905	902	931	2.245	9.517	-	-	-
Çilingir	Kadın	99	124	133	-	140	171	178	200	226	183	263	288	436
	Erkek	115	170	145	-	143	208	215	230	265	337	287	324	435
	Toplam	214	294	278	272	283	379	393	430	491	520	550	612	871
Göktepe Bucacı Merkezi	Kadın	-	-	-	-	-	26.090	-	-	-	-	-	-	-
	Erkek	-	-	-	-	-	28.454	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	-	-	-	54.544	-	-	-	-	-	-	-
Hacımaşlı	Kadın	75	82	104	-	118	114	127	107	98	114	128	158	208
	Erkek	83	85	97	-	111	112	137	105	122	131	155	168	230
	Toplam	158	167	201	227	229	226	264	212	220	245	283	326	438
Haraççı	Kadın	219	210	211	-	204	202	240	236	238	356	431	1.307	4.294
	Erkek	234	258	202	-	217	198	225	222	246	389	466	1.364	5.457
	Toplam	453	468	413	400	421	400	465	458	484	745	897	2.671	9.751
İmrahor	Kadın	152	42	143	-	259	182	142	128	120	191	210	531	3.787
	Erkek	141	46	157	-	249	210	518	147	150	364	748	1.332	4.208
	Toplam	293	88	300	320	508	392	660	275	270	555	958	1.863	7.995
Küçükköy	Kadın	-	146	170	-	5.773	2.344	6.769	14.455	26.807	47.998	-	-	-
	Erkek	-	213	230	-	6.831	2.872	7.795	15.838	29.604	25.408	-	-	-
	Toplam	-	359	400	985	12.604	5.216	14.564	30.293	56.411	100.406	-	-	-
Taşoluk	Kadın	143	154	161	-	241	189	194	208	234	280	375	1.190	4.923
	Erkek	165	153	204	-	221	206	224	243	271	309	372	1.337	5.384
	Toplam	308	307	365	367	462	395	418	451	505	589	747	2.527	10.307
Tayakadın	Kadın	277	316	290	-	334	346	-	303	263	302	395	522	1.013
	Erkek	305	306	1.240	-	356	362	-	329	322	376	540	575	1.109
	Toplam	582	622	1.530	623	690	708	-	632	585	678	935	1.097	2.122
Yeniköy	Kadın	294	305	300	-	295	319	-	-	-	-	-	685	800
	Erkek	298	482	290	-	311	356	-	-	-	-	-	1.653	973
	Toplam	592	787	590	626	606	675	-	-	-	-	-	2.338	1.773
TOPLAM		3.847	4.720	5.640	5.407	18.049	65.351	19.939	35.889	63.831	117.216	10.174	39.481	93.633

Kaynak: TÜİK, GNS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1935-1958 yılları arasında Taşlıtarla (1958 -1962 yılları arasında Göktepe) adıyla bilinen Gaziosmanpaşa'ya ait kırsal nüfusun bulunduğu Çatalca ve Eyüp ilçelerine bağlı Boyalık Bucağı, Rami Bucağı ve Göktepe Bucağı'na ait kırsal alan içerisinde yer alan köyler Tablo 36'da verilmiştir. Verilen tarihler arasında Taşlıtarla'da toplam nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda toplandığından bu dönemde kırsal nüfus toplam nüfus olarak ifade edilebilir. Buna göre 1935 yılında 10 köyden oluşan Taşlıtarla'da en fazla nüfus Boğazköy, en az nüfus ise Hacımaşlı Köyü'ndedir. Bu tarihte verilen tüm köyler Çatalca ilçesine bağlı olan Boyalık Bucağı içerisinde yer alır. 1940 yılında Eyüp ilçesine bağlı Rami Bucağının ortaya çıkmasıyla Boyalık Bucağı'na ait bazı yerleşmeler bu yeni bucağa bağlanmıştır (Arnavutköy, Taşoluk, Boğazköy, Bolluca ve İmrahor) ayrıca nüfus Rami Bucağı'nda ortaya çıkan Küçükköy ve Cebeci mahallelerine de yayılmıştır. Böylece 1940 yılında çalışma sahasının bulunduğu alanda nüfusun artarak yayılması sonucunda toplam kırsal nüfus bir önceki sayım yılına göre 873 kişi artarak 4720'ye yükselmiştir. Bu dönemde toplam yerleşim alanlarının sayısı da 10'dan 12'ye ulaşmıştır. Toplam kır nüfus 1945 ve 1950 yıllarında da artmaya devam etmiştir. 1950 TÜİK Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında kadın ve erkek nüfusun bilgisine ulaşılamadığından bu tarihte sadece toplam nüfus verileri kullanılmıştır. Buna göre 1950 yılında en fazla nüfusu barındıran Küçükköy, toplam nüfusun %18,21'ini oluşturmaktadır. Küçükköy nüfusu 1940 yılından 1950 yılına kadar % 174,37 oranında artış göstermiştir. 1955 yılında toplam nüfus bir önceki sayım yılına göre % 233,80 oranında artmıştır. Bu dönemde Küçükköy, 12.604 kişilik nüfusuyla en fazla nüfusu barındıran yerleşim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. 1955 yılından sonra Göktepe Bucağı'nın ortaya çıkmasıyla Taşlıtarla'daki yerleşim alanlarının sayısı 13'e yükselmiştir. Toplam nüfus Göktepe Bucağı'nın Merkez yerleşmesinde 54.544 kişi, Küçükköy'de ise 5.216 kişidir. 1963 yılında Göktepe Bucağı'nın Gaziosmanpaşa adını alarak ilçe olmasıyla 2000 yılına kadar belirtilen köylerin nüfusu sürekli değişime uğramıştır. 1960 yılından 1965 yılına kadar kırsal nüfusta ciddi bir azalma meydana gelmiştir. Bunun nedeni ise çalışma sahasının ilçe olduktan sonra sadece bazı yerleşim alanlarını sınırları içerisinde bulundurmasıdır. 1965 yılından 1980 yılına kadar geçen 15 yıllık süreçte toplam kır nüfus % 487,87 oranında artış göstermiştir. 1980 yılından sonra bazı köylerin Gaziosmanpaşa'dan ayrılmasıyla kırsal nüfusta azalma meydana gelmiştir. 1985

yılında ise kır nüfusu bir önceki sayım yılına göre % 91,32 oranında azalmış ancak 1990 yılından 2000 yılına kadar ise sürekli artmıştır. Genel olarak 1935 yılından 2000 yılına kadar geçen 65 yıllık süreçte kırsal nüfus farklı dönemlerde değişiklik göstermekle birlikte % 2333 oranında artış göstermiştir (Tablo 36).

Tablo 37: Gaziosmanpaşa İlçe Merkezi, Beldelere Bağlı Mahalleler ve Köylerin Toplam Nüfusu (2007)

	İLÇE MERKEZİ	Nüfus	BELDELER	Mahalle	Nüfus
1	50. Yıl Mah.	68.729	ARNAVUTKÖY	İmrahor Mah.	11.910
2	75. Yıl Mah.	25.295		İslambey Mah.	19.188
3	Bağlarbaşı Mah.	27.195		Merkez Mah.	13.383
4	B.Hayrettinpaşa Mah.	51.027		Yavuz Selim Mah	18.011
5	Cebeci Mah.	49.856	BOĞAZKÖY	Atatürk Mah.	4.936
6	Cumhuriyet Mah.	12.064		İstiklal Mah.	5.709
7	Esentepe Mah.	48.212		Merkez Mah.	11.765
8	Fevzi Çakmak Mah.	20.311	BOLLUCA	Hicret Mah.	2.069
9	Gazi Mah.	24.932		Mavigöl Mah.	3.654
10	Habipler Mah.	7.260		Merkez Mah.	5.152
11	Hürriyet Mah.	28.894	HARAÇCI	Karlıbayır Mah.	5.502
12	İsmetpaşa Mah.	48.191		Merkez Mah.	4.764
13	Karadeniz Mah.	65.818	TAŞOLUK	A. Menderes Mah.	2.085
14	Karayolları Mah.	32.331		Çilingir Mah.	951
15	Karlıtepe Mah.	17.103		Fatih Mah.	1.300
16	K. KarabekirMah.	45.257		Fevzi Çakmak Mah.	2.619
17	Malkoçoğlu Mah.	11.004		M. Akif Ersoy Mah	1.773
18	Merkez Mah.	26.192		Merkez Mah.	4.340
19	Mevlana Mah.	22.514	KÖYLER	Hacımaşlı Köyü	419
20	Pazariçi Mah.	12.189		Tayakadın Köyü	1843
21	Sarıgöl Mah.	24.339		Yeniköy	1153
22	Şemsipaşa Mah.	22.852			
23	Sultançiftliği Mah.	34.177			
24	Uğur Mumcu Mah.	36.383			
25	Yenidoğan Mah.	9.451			
26	Yeni Mahalle	33.649			
27	Yıldıztabya Mah.	25.017			
28	Yunus Emre Mah.	33.186			
29	Zübeyde Hanım Mah.	27.094			
			İLÇE MERKEZİ NÜFUSU:		890.522
			BELDELERİ NÜFUSU		119.111
			KÖYLERİN NÜFUSU		3415
			TOPLAM İLÇE NÜFUSU		1.013.048

Kaynak: TÜİK ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2007 yılından sonra Gaziosmanpaşa'nın idari sınırlarında meydana gelen değişim kır nüfus miktarının da değişmesine neden olmuştur. Buna göre 2007 yılında Gaziosmanpaşa'ya bağlı 29 mahalle 5 belde ve 3 köy bulunmaktadır. Toplam nüfusun % 0,33'ünü köy nüfusu %11,75'ini belde nüfusu %87,90'nını ise şehir nüfus oluşturmaktadır. 2007 yılından sonra belde ve köylerin Gaziosmanpaşa'dan ayrılmasıyla ilçenin tamamı şehirselleşmiş nüfus haline gelmiştir. Ayrıca bazı mahalleler Arnavutköy ve Sultangazi ilçelerine bağlanmıştır. Günümüzde ilçenin toplam mahalle sayısı 16'dır. 2007 yılında Gaziosmanpaşa'ya bağlı Hacımaşlı Köyü, Tayakadın Köyü ve Yeniköy olmak üzere toplam üç köyde en fazla nüfus Tayakadın Köyü'ndedir. Günümüzde Hacımaşlı, Tayakadın ve Yeniköy Arnavutköy ilçesinin birer mahallesidir (Tablo 37).

4.1.4. Nüfus Hareketleri

İnsanların yerleşik hayata geçmeden önceki dönemden günümüze kadar sürekli yer değiştirdikleri bilinen bir gerçektir. Göç hareketlerinin meydana gelmesinde kimi zaman olumsuz iklim şartları, yetersiz su kaynakları, tarıma elverişli olmayan toprakların varlığı gibi doğal faktörler etkili olurken kimi zaman da savaş, kıtlık, işsizlik gibi beşeri faktörler de etkili olmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak yaşanan yerin olumsuz şartları insanların o yeri terk etmelerine mecbur bırakabilmektedir. Daimi olarak ikamet edilen yere göre daha iyi yaşam arzusu dünya üzerinde nüfusun durağan bir yapıda olmadığını açıkça göstermektedir. İnsanların sosyo-ekonomik hayata atılmaları nüfus hareketliliğini zorunlu kılmakla birlikte bireylerin zaman içinde kendilerini geliştirmeleri, iş hayatına atılmaları, dinlenme, gezme gibi ihtiyaçlarını karşılamaları için en uygun coğrafyayı seçerek istek ve arzularını yerine getirmeye çalışmaları göç olgusunun yaşanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Günümüzde nüfus hareketleri ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak devam etmektedir. Ulaşım ve iletişim insanların beklentilerini yükseltmekte ve bu durum nüfus hareketlerinin hızla artmasına neden olmaktadır. Göçün sadece kişi veya kişilerin bir yerden başka bir yere geçici ya da kalıcı olarak yer değiştirme olayı olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir çünkü bulundukları yerden göç eden insanların

gittikleri yerdeki sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerdeki eylemleri de değerlendirmeye alınmalıdır. Göç edenlerin gittikleri yerlerdeki insanların yaşam tarzlarına ne kadar uyum sağlayacağı ya da sağlayamacağı da göç araştırmalarında oldukça önemlidir. Göçün çeşitli nedenlere bağlı olarak ülkeden ülkeye göre değişkenlik gösteren bir süreç olduğunu belirtmek gerekir. Bu süreç kimi zaman uzun vadede iken kimi zaman kısa vadede gerçekleşmektedir. Göç hareketleri geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde daha yaygındır. Genellikle göç hareketleri geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yapılmaktadır. Göç edenler gittikleri yerlere kendi alışkanlıklarını da belirli bir süre boyunca devam ettirdiklerinden sosyo-kültürel bakımından farklılıkların meydana gelmesinde önemli rol oynamışlardır.

Nüfusun temel bileşenleri arasında yer alan göçler ekonomi başta olmak üzere siyasi ve politik gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Sınırları belirli herhangi bir yerin nüfus artışının, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının değişmesine neden olan göç hareketleri toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik yapılarını etkilemeleri bakımından büyük önem taşır. Buna göre göç alan bir yerde nüfus miktarı artarken göç veren yerde ise toplam nüfusta azalma meydana gelecektir (Doğan Sertkaya, 2019: 16-17). Yeryüzünde nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden biri olan göç (Tanoğlu, 1969:85) genel bir ifadeyle “*bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir*” (Tümertekin ve Özgüç, 2019: 289). Göç eden kişilere ise göçmen adı verilir. Ülkelerin nüfusunda meydana gelen nitel ya da nicel değişimin nedenleri arasında yer alan göçler bir ülkenin kalkınma planlarını hazırlamaya yönelik yapılan çalışmalara yön vermesi bakımından oldukça önemlidir. Göç edenlerin gittikleri yerdeki nüfusu birçok yönden etkilemeleri ve onlardan etkilenmeleri doğrudan karşılıklı etkileşimin ortaya çıkmasında oldukça etkilidir. Bu etkileşim bazen olumlu bazen de olumsuz yönde gelişir. Örneğin farklı dil ve kültürlerin bir arada olması kimi zaman etnik çatışmalara sebep olurken kimi zaman yeni kültürleri tanıma isteğini de beraberinde getirerek karşılıklı ilişkilerin olumlu yönde gelişmesine sebep olur.

Farklı açıdan sınıflandırılması yapılan göçler genel olarak iç göç ve dış göç olmak üzere 2 kategoride değerlendirilebilir. Genel bir ifadeyle iç göç; bir ülkenin idari sınırları içerisinde nüfusun yer değişmesi olarak tanımlanırken dış göç ise bir ülkenin idari sınırlarının dışından gelen ya da bu sınırların dışına çıkan nüfusun

meydana getirdiği hareketlilik olarak ifade edilebilir. Bir ülkenin, bir bölgenin ya da herhangi bir yerin idari sınırları içerisinde nüfusun yer değiştirmesi olarak da tanımlanan i göçlerin yaşandığı yerde o yerin toplam nüfus miktarında bir değişiklik meydana gelmez ancak il, ilçe ve köy gibi idari birimlerin nüfusunda hem nicel hem de nitel anlamda değişimin yaşanması kaçınılmazdır. Buna karşılık dış göçler ise ülkelerin toplam nüfusla birlikte kadın ve erkek nüfus miktarlarının da değişmesinde oldukça etkilidir.

Gaziosmanpaşa ilçesinde 1920’li yıllardan günümüze kadar dört ana g dalgası yaşanmıştır. Birinci g dalgasını 1920’lerin başında Balkanlardan gelen göçmenler, 1940’lı yıllarda başlayıp 1950’lilerde yoğunlaşan ve sayı bakımından bir önceki döneme göre çok daha fazla olan Bulgaristan ve Eski Yugoslavya’dan gelen göçmenler ikinci g dalgasını, 1970’lere kadar göçmen mahallelerin fazla olduğu bir yerleşim alanı haline gelen Gaziosmanpaşa’da, 1970’lerde Karadeniz, Orta ve Doğu Anadolu’dan gelen göçmenler üçüncü g dalgasını oluşturmuş ve son olarak dördüncü g dalgasının temelini ise 1990’lı yıllarda Doğu ve Orta Anadolu’dan gelen göçmenler meydana getirmiştir (Perouse, 2011: 48). Çalışma sahasında toplam nüfusun temelini göçmenler oluşturmaktadır. G sonucunda farklı kültürel grup içerisinde yer alan insanların bir arada yaşaması geçmişten günümüze devam edegelmiş ve bugünkü Gaziosmanpaşa ilçesinin temeli atılmıştır. Göçmenlerin geldikleri yerlere yerleşmeye başlamaları karmaşık bir kent hayatının ortaya çıkmasına ve yerleşmelerin hızla artmasına neden olmuştur.

Yurtdışından ülkemize yapılan göçler daha çok Bulgaristan, Eski Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya’dandır. İlçeye gelen göçmenlerin önceden yaptıkları meslekler arasında en fazla iftiiler (%55) yer alır. Daha sonra işsiz olanlar (%15), işçiler (%10), terzi, (%11), şoför (%3), esnaf (%4) ve memur (%2) bulunur (Çayhan, 1974: 10). Türkiye sınırları dışından gelenlerin g etmeden önce büyük bir kısmının ziraat faaliyetleriyle uğraşmaları bu kişilerin şehir alanlarına g etmelerinde birtakım kırsal hayat alışkanlıklarını terk etmelerini zorunlu kılmıştır. Böylece bugünkü Gaziosmanpaşa ilçesinde ekonomik faaliyetlerin de temeli de atılmıştır.

Bulgaristan’da yaşayan Türklerin Türkiye’ye ilk büyük g hareketi Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) ile şekil kazanmıştır. (şimşir, 1986:200). Bulgaristan’dan Türkiye’ye yapılan göçlerin sebepleri arasında; Osmanlı Dönemi’nde Bulgaristan

topraklarında imtiyazlı olarak yaşamlarını sürdüren Türklerin bazı Bulgar Milliyetçilerinin baskıları altında kalması ve İkinci Dünya Savaşı esnasında rahatsız edilmeleri, Bulgarların Türkleri göç etmeleri için uyguladıkları politikalar bir kısım Türk vatandaşının yurda göç etmesini zorunlu hale getirmiştir. Böylece 1939 yılında 17.774 kişi, 1941 yılında 3.003 kişi, 1943 yılında 1.145 kişi, 1945 yılında 631 kişi ve 1949 yılında 7.004 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. 1950 yılında Bulgar Hükümeti Türkiye'nin Güney Kore'ye asker göndermesini istemeyerek 260.000 kişinin Türkiye'ye göç etmesini zorlamıştır. Bu tarihte Türkiye'ye göç eden toplam kişi sayısı 51.920'dir. Ancak 1951 yılının sonunda Türkiye'nin sınır kapısını kapatması üzerine göç kabul etmemesi bazı ailelerin parçalanmasına neden olmuştur. 1968 yılında Bulgaristan ile yapılan bir anlaşma gereğince yeniden göçmenlerin Türkiye'ye girişi sağlanmış böylece 1969 yılında 2.548 kişi, 1970 yılında 5.410 kişi ve 1971 yılında ise 10.489 kişi daha yurdumuza göç etmiştir (Çayhan, 1974:11). 1990 yılında komünist rejimin kaldırılması Bulgaristan'da yaşamaya devam eden Türklerin rahatlamasını sağlamış ve 1985-1989 yılları arasında malları ellerinden alınan ailelere iadesinin yapılacağı ayrıca Türklere baskı ve zulüm yapan komünist rejimin üyelerinin cezalandırılacağı kararı verilmiştir. Böylece günümüzde Bulgaristan'da halâ yaşamaya devam eden Türk nüfus % 20 civarındadır (Doğanay ve Orhan, 2019: 179). Bulgaristan'dan gelen çok sayıdaki göçmenin yerleştiği Taşlıtarla'da nüfus artış hızı da yükselerek yerleşim alanlarının hızla artmasına neden olmuştur.

Gelen göçmenlerin büyük bir kısmı devlet tarafından Gaziosmanpaşa'ya yerleştirilmiş ve ilçenin ilk sakinleri Bulgaristan göçmenleridir. 1952'de 2100 binanın yer aldığı ilçede konutlar genellikle bahçelidir. 1954 yılından itibaren ise Eski Yugoslavya'dan göç edenler gelmeye başlamış ancak bu göçmenler oturdukları yeri gecekondular tarzında kendileri yapmışlardır. Uzun bir süre nüfusunu koruyan ilçede yaşayan göçmenler zamanla farklı yerlere göç etmiştir. 1955 yılında Topçular ve Maltepe'nin sanayi alanı haline getirilmesi bu yeni gelişmekte olan yerleşmeye yurdun çeşitli yerlerinden nüfusun gelmesini hızlandırmıştır (Tümerterkin, 1979: 23). Çalışma sahasında nüfusun dış göç ve iç göç sonucunda hızla artması ekonomik ve kültürel faaliyetlerin çeşitlilik kazanmasında son derece etkili olmuştur. Göçmenlerin ortak bir alanda yaşamaları beraberinde ortak duyguların yaşanmasında oldukça etkilidir.

Taşlıtarla'ya yerleştirilen göçmenler Bulgaristan'da Rus istilasından önce daha çok ziraatle uğraşmaktaydılar. Ancak Türkiye'ye geldikten sonra ziraat faaliyetleriyle fazla ilgilenememişler ve daha çok fabrikalarda işçi olarak çalışmışlardır (Arı, 1960: 49). Göç hareketleri ekonomik faaliyetlerdeki uğraş alanlarının değişmesine doğrudan neden olmakla birlikte insanları psikolojik ve kültürel bakımından da etkilemektedir. Göçle gelenler Taşlıtarla olarak adlandırılan Gaziosmanpaşa'da yeni ticaret alanları kurarak ilçede çeşitli ekonomik faaliyetlerin doğmasına imkân tanımıştır. Günümüzde ticari faaliyetlerin yoğun olduğu Gaziosmanpaşa'da nüfus miktarı göçlerle sürekli artmaktadır.

Esas itibariyle Gaziosmanpaşa ilçesinin kurulmasındaki neden sanayi tesisleri değildir. 1953 yılından sonraki dönemlere rastlayan iç göçler ve bunlarla birlikte şekillenen sahanın gelişmesi sonucunda sanayi tesislerinin varlığı söz konusudur. İlçenin ilk sakinlerinden olan Bulgaristan'dan göç edenlerin bir kısmı Taşlıtarla yakınlarında kurulan sanayi alanlarına işçi olarak çalışmışlardır. Gaziosmanpaşa'ya göçle gelenler arasında ayrıca Eski Yugoslavya'dan göç edenler ile Anadolu ve Trakya'dan gelen göçmenler de ilçenin nüfus bakımından şekillenmesinde oldukça etkilidir (Karabağ, 1973: 7-8). İlçenin sanayi alanlarına yakın olması nüfusun çalışma imkânı açısından olumlu yönde değerlendirilebilir ancak sanayinin varlığı bu bölgede nüfusun hızla artmasına neden olarak beraberinde nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasını zorladığından birçok sorunu meydana getirmesi açısından nüfusun olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. İlçeye göç edenler farklı kültürlerden gelerek burada sosyo-kültürel çeşitliliğin artmasında etkili olmuşlardır.

Eski Yugoslavya'dan Türkiye'ye yapılan zorunlu göçler de Osmanlı- Rus Savaşı (1877-1878) sonrasında artmış ve 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir. 1952-1967 yılları arasında Eski Yugoslavya'dan ana vatana kitlesel düzeyde göç dalgası yaşanmış ve burada baskı altında kalan Müslümanlar 1950-1958 yılları arasında göç ettikleri Türkiye'de uyum problemi yaşamışlardır (Tekin, 2018: 249). 1923-1960 yılları arasında Eski Yugoslavya'dan Türkiye'ye yaklaşık 270 bin kişi göç etmiş olup bu ülkeden yurdumuza yapılan göçler 1950 yılından sonra hızla artmış ve 1956 yılında ise en yüksek seviyeye ulaştıktan sonra azalmıştır (Yalçıntaş, 1972: 38). Farklı kültürdeki toplumların bir arada yaşamaya alışmaları uzun bir süreçte gerçekleşir. Bu

süreçte sosyo-kültürel çatışmalar yaşanabildiği gibi dayanışmanın ve yardımlaşmanın da yaşanması mümkündür.

Türkiye ile Yunanistan arasında 30 Ocak 1923 tarihinde yapılan Mübadele Sözleşmesi'ne göre (Halaçoğlu, 2014) Türkiye'de yaşayan Ortodoks Rum azınlık ile Yunanistan'da yaşayan Müslüman azınlık mübadele edilecekti. Belirtilen sözleşmenin ikinci maddesine göre İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'da oturan Müslümanlar bu değişimin dışında kalacaklardı (Öksüz, 2010:170). Ortaylı (2018) nüfus mübadelesi sonucunda Anadolu'dan Yunanistan'a yaklaşık 1.500.000 insanın göç ettiğini ve Türkiye topraklarına göç edenlerin ise 500.000 civarında olduğunu belirtir (Ortaylı, 2018:269). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Yunanistan'dan Türkiye'ye yoğun göç hareketi yaşanmış ve mübadele sonucunda göçmenlerin İstanbul başta olmak üzere Anadolu'unun diğer bölgelerine de yerleşmiş ve geldikleri yerin nüfus yapısını değiştirmişlerdir. Farklı kültürlerin bir arada olduğu İstanbul, yeni gelen göçmenlere ev sahipliği yaparak toplam nüfusun uyum içerisinde yaşamalarına da tanıklık etmiştir.

Romanya'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Dobruca bölgesinin etnik yapısı Romanya hükümeti tarafından diğer bölgelerden buraya Romenlerin getirilerek yerleştirilmesi üzerine buradaki Türklerin istikballeri açısından büyük bir darbe girişiminde bulunulmuştur. Türklerin bu bölgeden göç etmelerini sağlamak için 1924'te Toprak Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanuna göre Dobruca bölgesinde yaşayan toprak sahipleri topraklarının üçte birini buraya yeni yerleşecek olan Romen göçmenlerine vermekle sorumlu tutuluyorlardı (Nabi, 1936:117). Bu kanunla birlikte Romanya'nın Dobruca bölgesinde Türkler azınlık duruma getirilerek onların göç etmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Romanya hükümetinin uyguladığı sosyal ve ekonomik baskı buradaki Türkler için birçok sorun teşkil ettiğinden 1923-1933 yılları arasında 33.852 Romen Türkü ana vatana göç etmek zorunda kalmıştır (Öksüz, 2010: 181). Böylece Türkiye'nin toplam nüfusu göçmenlerle hızla artmaya başlamış ve bunun sonucunda ortaya çıkan karmaşık durumdaki sosyo- ekonomik durum İstanbul başta olmak üzere diğer büyük şehirleri de derinden etkilemiştir.

Tablo 38: Bulgaristan, Romanya ve Eski Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göç Edenlerin Sayısı
(1923-1940)

Yıllar	Bulgaristan	Romanya	Eski Yugoslavya
1923-1933	101.507	33.852	108.179
1934	8.682	16.072	3.129
1935	24.968	21.162	3.489
1936	11.730	20.692	250
1937	13.490	13.110	65
1938	20.542	8.832	71
1939	17.769	3.375	154
1940	7.004	3.021	1.060
TOPLAM	205.692	120.116	116.397

Kaynak: (Geray , 1962: Tablo 2.)

1923-1940 yılları arasında Türkiye'ye göç edenlerin en çok Bulgaristan'dan geldikleri Tablo 38'de görülmektedir. Bulgaristan'dan göç edenlerin 1923-1933 yılları arasında yüz binin üzerinde olduğu ve 1934'te birden sekiz bin civarına düşmesi dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni kitlesel göçün hız kazanması üzerine göçmenlerin ülkeye girişlerinin belirli bir süre için yasaklanmış olmasıdır. 1935 yılında ise göçmelerin ana vatana girişlerine izin verilmiş ve 24.968 kişi daha Türkiye topraklarına göç etmiştir. Türkiye nüfusunun değişmesinde en fazla etkili olan diğer gruplar ise Romanya ve Eski Yugoslavya Türkleridir. 1923-1940 yılları arasında Romanya'dan gelenlerin sayısı Eski Yugoslavya'dan gelenlerin sayısından fazladır. 1923-1933 yılları arasında Türkiye en fazla göçü Eski Yugoslavya'dan almıştır. Eski Yugoslavya'dan göçler 1935 yılından itibaren sürekli azalarak 1937 yılında en az göçü almıştır. Tablo 38'deki göçmen sayıları genelde Türkiye nüfusunun özelde ise İstanbul ve Gaziosmanpaşa nüfusunun nitel ve nicel özelliklerinin değişmesinde son derece etkili olmuştur (Tablo 38).

1950'li yıllardan sonra Gaziosmanpaşa, göçmen evleriyle yoğun bir yapılaşmanın ortaya çıktığı düzensiz kent haline gelmiştir. Evler genellikle tek katlı ve bahçeli olacak şekilde bir gecekondü niteliği taşımaktaydı. Zamanla artan nüfus, gecekonduların birbirine bitişik olarak kurulmasına sebep olmuş ve bu durum gecekondü mahallelerinin doğmasına neden olmuştur (Fotoğraf 27). Çalışma sahasında yapılan gözlemler sonucunda Göçmenler Sokak, Meriç Sokak, Rumeli

Caddesi ve Selanik Caddesi gibi adlarla kurulan bazı cadde ve sokak isimlerinin kullanılmaya devam etmesi ilçedeki yerleşmelerin esas kısmını göçmenlerin oluşturduğunu göstermektedir.

Fotoğraf 27: Gaziosmanpaşa: Taşlıtarla'da Göçmen Mahallesi (1957).

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı)

Osmanlı topraklarında yaşayan göçmenler ile yerli halk arasında zaman zaman çeşitli konularda anlaşamamazlıklar yaşanmasına rağmen yine de birlik ve beraberlik içerisinde yaşamalarının temel sebebi Anadolu halkı ile göçmenlerin yaşam tarzlarının benzer olmasıdır (Karpaz, 2010: 20,21). Ortak duyguların paylaşılması toplumlar arasında dayanışmayı güçlendiren temel unsurdur. Bugün Gaziosmanpaşa ilçesinde göçmenler ile yerli halkın bir arada yaşamasında sözü edilen sebep yer almaktadır.

Fotoğraf 28: Rami Sırtlarında Kurulan Göçmen Evleri (1950’li yıllar Taşlıtarla)

Kaynak: EYSAM Kütüphanesi, İstanbul Albümü (1950-1953)

Bilindiği üzere 1950’li yıllar itibariyle Balkanlardan gelen göçmenler başta olmak üzere yurdumuzun farklı bölgelerinden gelenler İstanbul ilçelerine yoğun bir göçü başlatmışlardır. Sanayi faaliyetlerinin İstanbul’da başlaması bu alana yapılan göçleri arttırmış dolayısıyla çalışma sahası da hızlı bir nüfus artışı ile sürekli bir değişime uğramıştır. Bu durum beraberinde şehirleşme hareketlerini hızlandırarak plansız yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına ve sosyo-kültürel bakımından köklü bir değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Düzensiz kurulan yerleşim alanlarının meydana gelmesinde büyük bir rolü olan gecekondulaşma birçok bölgede olduğu gibi Taşlıtarla’da da hızla artmaya başlamıştır. Gecekondu sayılarındaki artış, Taşlıtarla’daki yerleşmelerin merkezden çevreye doğru genişlemesine neden olmuştur (Fotoğraf 28).

Ülkemizden göç edenlerin büyük bir kısmı Lozan Antlaşması’na göre mübadeleye tabi tutulan Rumlar oluşturmaktadır. 1923-1927 yılları arasında 150 bine yakın Rum, Yunanistan’a göç etmiştir. Türkiye topraklarından göç eden ikinci büyük grup ise Musevilerdir. 1948-1960 yılları arasında yaklaşık 35 bin Musevi Türkiye’den

İsrail'e göç ederken 1961-1963 yılları arasında 2338 Malakan ve 975 Kazak Türkiye'den göç etmiştir. 1960'lı yıllardan sonra Türkiye'den farklı ülkelere göçler yaşanmış ve bu göçler genellikle ekonomik nedenlerden dolayı yapılmıştır. Avrupa'ya ilk işçi gönderimi 1961 yılında 1476 kişi ile Almanya'ya yapılmış ve daha sonra Avustralya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İsviçre gibi ülkelere de işçi gönderimi devam etmiştir. 1963 ve 1974 Arap-İsrail Savaşından sonra petrol fiyatlarında meydana gelen yüksek artış ekonomik krize neden olup Avrupa'daki işçi alımlarının azalmasını etkilemiştir. Bu dönemde Suudi Arabistan, Libya, Irak ve Kuveyt gibi Ortadoğu ülkeleri Türkiye'den işçi almaya başlamış ve 1961 yılından 1989 yılına kadar geçen 28 yıllık süreçte Türkiye'den yurt dışına 1.348.687 işçi gönderilmiştir. 1974 yılında Avrupa ülkeleri yabancı işçilere kapılarını kapatırken Ortadoğu ülkelerinin Türk işçi talebinde bulunmaları Türkiye için yeni bir çalışma alanının doğmasını sağlamıştır. 1981 yılı Arap ülkelerine en fazla işçinin gönderildiği yıl olmakla beraber bu tarihte işçilerin %95'i Arap ülkelere, %1,5'i Avrupa ülkelere ve %3,5'i ise diğer ülkelere gönderilmiştir (Tandoğan, 1998:104-107).

Tablo 39: Türkiye'den Göç Edenler (1923-1965)

Yıllar	Göç Edenlerin Sayısı	Gittikleri Ülkeler
1923-1927	149.851	Yunanistan
1948-1950	30.352	İsrail
1951-1954	1.243	İsrail
1955-1960	3.000	İsrail
1955-1960	1.139	Muhtelif memleketler
1961-1965	7.226	Rusya ve diğer ülkeler
TOPLAM	192.811	

Kaynak: (Tandoğan, 1998:105).

1923-1965 yılları arasında Türkiye'den göç eden nüfusun en fazla Yunanistan ve İsrail ülkelere doğru yapıldığı Tablo 39'da görülmektedir. İsrail'e yapılan göçlerin bu dönemde üç farklı tarihler arasında yapıldığı dikkat çekmektedir. 1923-1965 yılları arasında Türkiye'den toplam göç edenlerin %17,9'unun İsrail'e gittikleri verilen tablodan anlaşılmaktadır (Tablo 39).

Tablo 40: Türkiye’den Yurt Dışına Gönderilen İşçi Sayısı (1961-1986)

Ülkeler	İşçi Sayısı
Almanya	657.880
Avusturya	40.035
Belçika	16.170
Fransa	56.060
Hollanda	25.254
İsviçre	10.234
Irak	32.942
Kuveyt	930
Libya	164.492
Suudi Arabistan	159.011
Ürdün	1.153
Avustralya	9.866
Diğer	31.195
TOPLAM	1.204.931

Kaynak: (Tandoğan, 1998:106-107)

1961-1986 yılları arasında Türkiye’den giden işçilerin büyük bir kısmı Almanya, Libya ve Suudi Arabistan’a göç etmiştir. Tablo 40’a istinaden işçi olarak göç edenlerin %54,5’i Almanya’ya, %13,6’sı Libya’ya, %13,1’i Suudi Arabistan’a göç etmiştir. İşçi göçleri genel olarak en fazla Batı Avrupa ve Orta Doğu ülkelerine yapılmıştır. Batı Avrupa’da doğum oranlarının düşük olması ve buna bağlı olarak nüfus artış hızının düşük olması fabrikalarda çalışan işçilere olan ihtiyaç da arttırdığından özellikle 1960’lı yıllarda ülkemizden göç edenler oldukça fazladır (Tablo 40).

1927-1950 yılları arasında Türkiye’de nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşarken 1950’li yıllar itibariyle kırdan kente yoğun göç hareketleri başlamıştır. Bu durum 1990 yılında şehirleşme oranının %56’ya yükselmesine ve ülke genelinde heterojen bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Şehirleşme oranı ülkemizin batı bölgelerinde hızla artarken Karadeniz Bölgesi’nde ise en az oranda yaşanıp bu bölgeyi Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri takip etmiştir (Kaştan, 2010: 70). 1950-1955 yılları arasında Türkiye’nin Marshall Planından faydalanması sonucunda tarımda makineleşmenin yaygınlaşması kırsal alanlardan ilk kopuşun sebebidir. Tarımda yaşanan bu gelişme kırsal kesimde işgücü açığını arttırdığından itici bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu itici faktör kırdan kente yapılan göçleri hızlandırarak şehirleşme hareketlerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Dolayısıyla

Türkiye’deki iç göçlerin şehirlerin çekimiyle değil kırsal alanların itimiyle gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Tekeli, 2010: 50-51). Kırdan kente göç hareketleri günümüzde nispeten devam etmektedir. Şehirlerde sağlık, eğitim, ulaşım, ticaret vd. faaliyetlerin kırsal alanlara göre daha gelişmiş olması iç göçlerin yaşanmasına neden olan diğer faktörlerdir. Kır ve şehir alanları arasındaki gelişmişlik farkının fazla olması iç göçleri arttırdığından şehirsal alanların nüfus bakımından dolmasına ve kırsal alanların ise giderek boşalmasına neden olmaktadır. Şehirlerde nüfus artış hızının yüksek olması artan nüfusun istek ve ihtiyaçlarını karşılamada zorlukların yaşanmasına ve doğal kaynakların hızla tüketilmesine neden olmaktadır. Örneğin bugün 15 milyonun üzerinde nüfusu barındıran İstanbul’da nüfusun sürekli artmasında iç göçlerin büyük bir payı vardır.

Türkiye’de iç göçün yaşanmasında etkili olan bir diğer faktör geçici göçlerin yaşanmasıdır. Ulaşım faaliyetlerinin gelişmesi mevsimlik göç olarak da adlandırılan geçici göçlerin artmasını sağlamıştır. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı alanlara işçi olarak gidenler ya da inşaat alanlara işçi olarak çalışmaya gidenler mevsimlik göçü gerçekleştirmektedirler (Özdemir, 2012:9). Bazen geçici göçlerin sık yapılması kalıcı göçlere neden olmaktadır. Günümüzde İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerde hayat şartlarının pahalı olması bu yerleşim alanlarının terk edilmesini zorunlu hale getirmektedir. Geçmişte kırdan kente yapılan göç hareketleri genellikle doğudan batıya doğru gerçekleşirken günümüzde doğudaki bazı illerin kalkınma planlarının uygulanması sonucunda büyük şehir statüsüne getirilerek iş olanakları başta olmak üzere diğer hizmet alanlarına yatırımların artırılması bu bölgelerden nüfusun göç etmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Ancak yine de İstanbul gibi sanayi ve ticari faaliyetlerin yoğun olduğu şehirlerde nüfus genellikle göçlerle artmaktadır.

Türkiye’de yaşanan iç göç hareketleri hem gidilen yerde hem de terk edilen yerde birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İç göçler özellikle şehirsal dokuyu hızla bozduğundan şehirlerin düzensiz olarak büyümesine, şehirlerde suç ve işsizlik oranlarının, konut sorunlarının ve gecekondulaşmanın hızla artmasına neden olarak bu yerleşim alanlarının yaşanabilirliğini olumsuz yönde etkilemekte ayrıca göç veren bölgelerde ise gelişme hızının düşmesine sebep olmaktadır (Çelik ve Murat, 2014).

Tablo 41: İstanbul'un Göç Verileri (2008-2020)

Yıl	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç
2008	374.868	348.193	26.675
2009	388.467	348.986	39.481
2010	439.515	336.932	102.583
2011	450.445	328.663	121.782
2012	384.535	354.074	30.461
2013	437.922	371.601	66.321
2014	438.998	424.662	14.336
2015	453.407	402.864	50.543
2016	369.582	440.889	-71.307
2017	416.587	422.559	-5.972
2018	385.482	595.803	-210.321
2019	498.676	378.305	120.371
2020	328.632	381.654	-53.022

Kaynak: TÜİK, Göç İstatistikleri

2008-2020 yılları arasında İstanbul'un göç verileri Tablo 41'de görüldüğü üzere en az alınan göç 374.868 kişiyle 2008 yılında, en fazla alınan göç ise 498.676 kişiyle 2019 yılında gerçekleşmiştir. Verilen göç değerleri incelendiğinde en az verilen göç 2011 yılında, en fazla verilen göç ise 2018 yılında gerçekleşmiştir. Net göç ise 2016, 2017, 2018 ve 2020 yıllarında negatif değerde iken diğer tüm yıllarda pozitif değerdedir. Net göçün pozitif değerde olması alınan göçün verilen göçten fazla olduğunu gösterir (Tablo 41).

Tarih boyunca İstanbul'un sürekli göç alan bir şehir durumunda olması bu şehrin sahip olduğu doğal, beşeri, tarihi ve kültürel özelliklerinin çeşitlilik göstermesinin yanısıra özellikle 1950'li yıllar itibariyle sanayi faaliyetlerinin bu şehirde başlayıp gelişmesi ve yayılmasından kaynaklanmaktadır. Sanayi faaliyetleri ilk ortaya çıktığı dönemde İstanbul'un bazı ilçelerinde yoğunlaştığından göç hareketleri de bu yönde yayılım göstermiştir.

1954'te Haliç çevresindeki zararlı sanayi kollarının gelişimine sınır getirildiğinden bu dönemle birlikte sanayi alanlarının sur dışına çıkarılarak Eyüp ve Rami civarında toplanması sağlanmıştır. Böylece buradaki sanayi alanlarının çevresi fabrikalarda çalışan işçiler tarafından gecekondu yapılarak hızlı bir yapılaşma sürecine girmiştir (Tekeli 1994:385). Bu yapılaşma zaman içerisinde geniş alanlara

yayılarak gecekondü sayılarının artmasına neden olmuş ve bu durum şehrin düzenli yerleşim alanlarından uzaklaşmasında etkili olmuştur.

Tablo 42: İstanbul’a Gelen Göç ve İstanbul’dan Giden Göç (2016-2019)

Yıllar	Yurt Dışından İstanbul’a Yapılan Göç	İstanbul’dan Yurt Dışına Yapılan Göç
2016	106.957	57.955
2017	166.044	75.849
2018	201.957	113.430
2019	306.455	140.223

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri

TÜİK, Uluslararası göç istatistiklerinden alınan veriler ışığında 2016 yılından günümüze kadar hem yurt dışından İstanbul’a hem de İstanbul’dan yurt dışına yapılan göçler sürekli artmıştır. İstanbul aldığı yoğun göçle nüfus bakımından doyma noktasına ulaşmıştır. Bu durum şehrin beşeri ve doğal kaynakların hızla tükenmesine neden olmaktadır. 2016 yılında İstanbul genelinde toplam nüfusun % 0,39’u göç ederken 2019 yılında ise bu oran % 0,90’a yükselmiştir. İstanbul’da göçlerle artan nüfusa bağlı olarak işsizlik oranı da giderek artmaktadır. Bu nedenle günümüzde genellikle iş aramak için yurt dışına yapılan göçler artmakta ve bu göçler genellikle uzun vadede olup kimi zaman gidilen ülkede kalıcı olarak yerleşilmektedir (Tablo 42).

Tablo 43: Gaziosmanpaşa İlçesinin Diğer İllerden Aldığı Göç, Verdiği Göç ve Net Göç Verileri (2012-2021)

Yıl	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç
2012	10.046	10.734	-688
2013	11.760	11.894	-134
2014	11.323	12.569	-1246
2015	25.163	29.072	-3909
2016	21.623	30.552	-8.929
2017	21.830	29.783	-7.953
2018	19.560	35.894	-16.334
2019	24.127	26.653	-2.526
2020	19.966	25.698	-5.732
2021	21.283	27.939	-6.656

Kaynak: TÜİK , Göç Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2012-2021 yılları arasında Gaziosmanpaşa'ya ait TÜİK Göç Verilerinin derlenerek hazırlandığı Tablo 43'e göre alınan göç ve verilen göç genel olarak günümüze kadar artmaktadır. 2012 yılında hem alınan göç hem de verilen göç en az sayıda gerçekleşmiştir. Alınan göçün en fazla olduğu yıl 2015 iken verilen göçün en fazla olduğu yıl ise 2018'dir. Verilen tüm yıllarda net göç hızı negatif değerdedir. Bu durum ilçede verilen göçün alınan göçten fazla olduğunu göstermektedir. Günümüzde Gaziosmanpaşa'nın tamamen şehirsiz alanlardan oluşması ve nüfusun göçlerle sürekli artması burada işsizliğin artmasına ve buna bağlı olarak hayat şartlarının zorlaşmasına neden olduğundan net göç miktarı negatif değerdedir. (Tablo 43). 2021 yılında diğer illerden aldığı göçler 7.612 kişi, aynı ildeki diğer ilçelerden aldığı kişi sayısı 13.671, diğer illere verdiği göç 11.936 kişi, aynı ildeki diğer ilçelere verilen göç 16.003 kişidir. (TÜİK 2021 Göç Verileri).

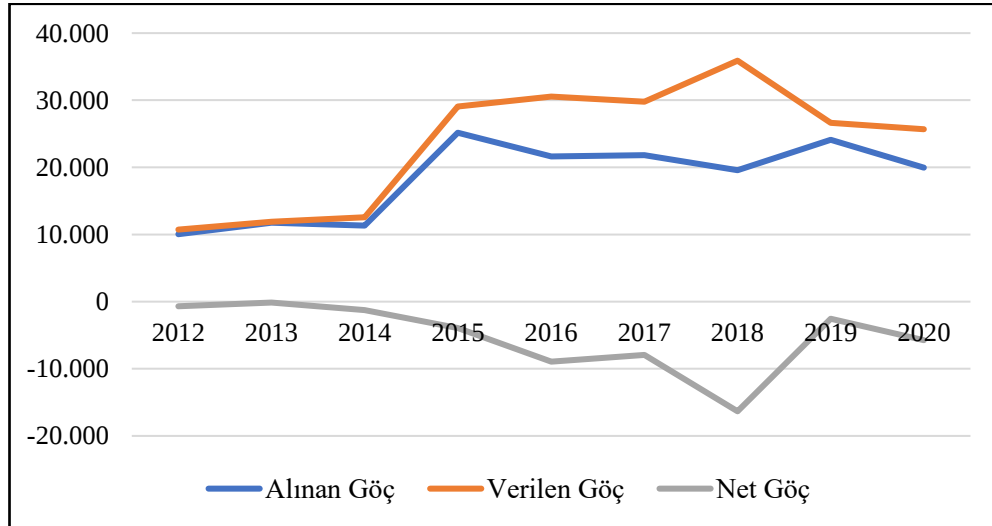
Tablo 44: Yurtdışından Gaziosmanpaşa'ya Yapılan Göç ve Gaziosmanpaşa'dan Yurtdışına Yapılan Göç (2016-2019)

Yıllar	Yurtdışından İlçeye Gelen Toplam Yabancı Uyruklu Nüfus	İlçeden Yurtdışına Giden Toplam Yabancı Uyruklu Nüfus
2016	1.359	492
2017	2.810	685
2018	2.390	1.734
2019	4.103	1.747

Kaynak: TÜİK, Uluslararası Göç İstatistikleri

2017 yılında yurtdışından Gaziosmanpaşa ilçesine göç eden yabancı uyruklu nüfus bir önceki yıla göre artarken 2018 yılında nispeten azalmış ve 2019 yılında ise tekrar artmıştır. Gaziosmanpaşa'dan yurtdışına giden yabancı uyruklu nüfus ise 2016 yılından günümüze kadar sürekli artmıştır (Tablo 44).

Grafik 16: Gaziosmanpaşa'da Alınan Göç, Verilen Göç ve Net Göç Grafiği

Kaynak: TÜİK , Göç Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Gaziosmanpaşa ilçesine ait yurtdışından ilçeye yapılan ve ilçeden yurtdışına yapılan uluslararası göç verileri Türkiye İstatistik Kurumu'ndan bilgi talebinde bulunulmuştur. TÜİK tarafından resmi yazı olarak paylaşılan bilgide 2000-2015 dönemi ve öncesine ilişkin ilçe düzeyinde uluslararası göç bilgisinin (yurt dışından ilçeye ve ilçeden yurt dışına göç) mevcut olmadığı paylaşılmıştır. Bu nedenle uluslararası göç kapsamında TÜİK tarafından resmi ortamda paylaşılan 2015 yılından sonraki veriler çalışmanın amacına uygun bir şekilde derlenip tablo haline getirilerek yorumlanmıştır.

Grafik 16'da görüldüğü üzere Gaziosmanpaşa'da ulusal düzeyde alınan göç ve verilen göç 2012 yılından günümüze kadar sürekli değişmekle birlikte net göç ise negatif yöndedir. 2012-2014 yılları arasında alınan ve verilen göçlerde nispi bir değişme meydana gelirken 2014-2015 yılları arasında hızlı bir yükseliş yaşanmıştır. (Grafik 16).

Gaziosmanpaşa'da yaşayan kişilerin kayıtlı olduğu illere baktığımızda İstanbul'dan sonra ilk sırada Siirt ili yer almakta ardından Kastamonu ve Giresun illeri gelmektedir. En az göçün ise sırasıyla Hakkâri, Burdur ve Muğla'dan geldiği Tablo 45'te görülmektedir (Tablo 45).

Tablo 45: Gaziosmanpaşa’da İkamet Edenlerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İller (2020)

Adana	2.357	Kahramanmaraş	2.554
Adıyaman	14.861	Karabük	5.046
Afyonkarahisar	937	Karaman	476
Ağrı	7.707	Kars	2.621
Aksaray	1.733	Kastamonu	27.224
Amasya	4.219	Kayseri	2.909
Ankara	1.799	Kilis	809
Antalya	984	Kırıkkale	828
Ardahan	3.164	Kırklareli	13.839
Artvin	1.379	Kırşehir	1.636
Aydın	588	Kocaeli	1.443
Balıkesir	5.411	Konya	3.430
Bartın	7.797	Kütahya	375
Batman	2.097	Malatya	20.254
Bayburt	3.048	Manisa	1.221
Bilecik	512	Mardin	3.120
Bingöl	4.874	Mersin	936
Bitlis	6.399	Muğla	205
Bolu	963	Muş	2.510
Burdur	136	Nevşehir	1.031
Bursa	3.668	Niğde	2.515
Çanakkale	4.715	Ordu	14.080
Çankırı	7.290	Osmaniye	565
Çorum	3.201	Rize	4.756
Denizli	567	Sakarya	3.969
Diyarbakır	5.997	Samsun	15.521
Düzce	1.491	Şanlıurfa	3.414
Edirne	8.748	Siirt	33.761
Elazığ	4.328	Sinop	11.516
Erzincan	5.085	Şırnak	1.767
Erzurum	9.779	Sivas	14.218
Eskişehir	1.198	Tekirdağ	9.129
Gaziantep	1.670	Tokat	8.169
Giresun	24.014	Trabzon	16.706
Gümüşhane	2.784	Tunceli	1.450
Hakkari	135	Uşak	567
Hatay	1.912	Van	4.602
Iğdır	502	Yalova	556
Isparta	1.669	Yozgat	3.796
İstanbul	73.895	Zonguldak	2.985
İzmir	1.235		

Kaynak: TÜİK

Tablo 46: Gaziosmanpaşa İlçesine Kayıtlı Diğer İllerde İkamet Eden Nüfus
(İlk 10 İl)

İller	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
İstanbul	67.679	68.584	69.397	69.077	68.955	68.273	68.262
Tekirdağ	1.361	1.417	1.544	1.729	2.031	2.348	2.477
Bursa	1.131	1.196	1.263	1.334	1.433	1.524	1.593
İzmir	503	600	665	694	727	824	819
Kocaeli	475	451	504	555	655	720	710
Antalya	461	544	584	649	668	755	782
Kırklareli	419	476	546	577	647	717	784
Ankara	305	331	377	365	386	433	445
Balıkesir	277	303	312	463	465	550	575
Edirne	250	276	314	401	422	491	482

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 47: Diğer İl Nüfusuna Kayıtlı Olup Gaziosmanpaşa İlçesinde İkamet Eden Nüfus (İlk 10 İl)

İller	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
İstanbul	77.855	78.914	78.953	78.475	77.649	75.025	73.895
Siirt	27.024	29.007	30.972	32.418	33.422	33.420	33.761
Kastamonu	24.917	26.017	27.005	27.613	27.550	27.058	27.224
Giresun	23.945	24.670	25.006	25.055	24.605	24.108	24.014
Malatya	18.372	19.174	19.947	20.498	20.663	20.144	20.254
Trabzon	16.476	16.619	16.957	16.909	17.196	16.265	16.706
Samsun	15.837	16.125	16.575	16.994	16.603	15.685	15.521
Kırklareli	15.638	15.895	15.829	15.501	14.929	14.179	13.839
Ordu	14.050	14.526	14.472	14.985	14.652	13.861	14.080
Sivas	13.469	13.515	14.119	14.074	14.269	13.977	14.218

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

TÜİK verilerine göre 2008 yılından 2020 yılına kadar Gaziosmanpaşa ilçesine kayıtlı olup diğer illerde ikamet eden nüfusun en fazla olduğu iller arasında İstanbul, Tekirdağ, Bursa ve İzmir ilk sıralarda yer almaktadır. Buna göre 2008 yılında toplam nüfusun %15'ini İstanbul, %0,30'unu Tekirdağ, %0,28'ini ise Bursa'da ikamet eden kişiler oluşturmaktadır. Belirtilen ilk 10 ilde ikamet edip çalışma sahasında kaydı bulunan kişilerin sayısı günümüze kadar artmaktadır. Bunun temel nedeni ise Gaziosmanpaşa'da nüfusun hızla artmasına bağlı olarak yoğun trafik, gürültü kirliliği, çevre kirliliği gibi birçok sorunun yaşanmasıdır. Diğer illerde kaydı olup Gaziosmanpaşa'da ikamet eden nüfusun en fazla olduğu iller arasında ilk sıralarda

İstanbul dışında Siirt, Kastamonu ve Giresun illeri yer almaktadır. (Tablo 46 ve Tablo 47).

Tablo 48: Gaziosmanpaşa İlçesinde Yabancı Uyruklu Nüfus (2020)

Ülke Adı	Nüfus
Azerbaycan	1.257
Suriye	767
Türkmenistan	682
Libya	649
Irak	344
Almanya	343
Bulgaristan	316
Özbekistan	213
Yunanistan	159
İran	148
Diğer	1.543
Toplam	6.421

Kaynak: TÜİK, Göç Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

2020 yılında Gaziosmanpaşa’da toplam nüfusun %1,31’ni yabancı uyruklu nüfus oluşturmaktadır. Toplam yabancı uyruklu nüfus içerisinde en fazla Azerbaycan, Suriye, Türkmenistan ve Libya kökenli nüfus yer alır. İlçedeki toplam yabancı uyruklu nüfusun %20’sini Azerbaycan’dan gelenler, % 12’sini Suriye’den gelenler, %11’ini Türkmenistan’dan gelenler ve %10’unu ise Libya’dan gelenler oluşturmakla beraber bu dört ülke diğer ülkeler arasında en fazla nüfusu içermektedir (Tablo 48).

4.1.5. Nüfus Projeksiyonları

Geleceğe dönük sosyal ve ekonomik politikaların hazırlanmasına yardımcı olan nüfus projeksiyonları demografik bir yöntemdir. Bu yöntem ile bir ülkenin, bir bölgenin ya da herhangi bir yerin nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, göçler ile sosyal, kültürel ve ekonomik değişimleri hakkında öngörülerde bulunmaktadır (Doğan Sertkaya, 2021: 49). Nüfus projeksiyonları hazırlanırken yaş grupları ve cinsiyete göre nüfus değerleri, yaşa göre doğurganlık hızları ve ölüm oranları, toplam doğurganlık oranları, çocuk ölüm oranları gibi verilere

öncelikle ihtiyaç duyulmaktadır (Kocaman, 2002:10). Ülkelerin kalkınma planlarının hazırlanmasında nüfus özellikleri, üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir. 2021 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre Türkiye nüfusu 84.680.273, İstanbul nüfusu 15.840.900, Gaziosmanpaşa nüfusu ise 493.096 kişiye ulaşmıştır. Gelecekte Türkiye nüfusunun gerek nicel gerekse nitel anlamda ne kadar ve nasıl olacağı hakkında tahminler yapılmasına yardımcı olan nüfus projeksiyonları ayrıca kalkınma planlarının da daha sağlıklı hazırlanmasına katkıda bulunması açısından son derece önemlidir.

Literatürde nüfus artışı ve politikalarına yönelik farklı görüşler yer almaktadır. Nüfusun genç olması ve miktar olarak artmasını güç olarak savunan görüşlerin yanı sıra nüfusun hem miktar hem de nitelik bakımından dengede olması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur. Nüfusun nitel ve nicel özelliklerinin optimal şartlarda olması gerek Türkiye gerekse dünya nüfusu açısından son derece önemlidir. Nüfusun optimum seviyeye ulaşması bir ülkedeki mevcut doğal ve beşeri kaynakların en verimli şekilde kullanılmasını sağlayarak o ülkenin sahip olabileceği nüfus miktarına ulaşması demektir. Optimum nüfus için ülkelerin bulundukları coğrafi konum, iklim, su kaynakları gibi doğal faktörler ile sanayi ve ticari bölgeler, tarımsal özellikler gibi beşeri unsurlar büyük önem taşır (Doğan Sertkaya, 2015b:1910).

Türkiye’de nüfus projeksiyon çalışmaları 1963-1967 yıllarını kapsayan 1. Kalkınma Plânı döneminden itibaren yapılmaktadır. Nüfus artış hızı ve göçler baz alınarak hazırlanan nüfus projeksiyonlarında ana senaryo, yüksek senaryo ve düşük senaryo olmak üzere üç farklı tipte çalışmalar yapılmaktadır (Doğan Sertkaya, 2019: 39).

Tablo 49: Senaryolara Göre Türkiye Nüfusu (2023, 2040, 2060,2080)

Yıllar	Ana Senaryo	Yüksek Senaryo	Düşük Senaryo
2023	86 907 367	87 662 775	86 154 191
2040	100 331 233	103 570 667	97 125 652
2060	107 095 998	115 074 851	99 437 361
2080	107 100 904	121 099 912	94 153 500

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları

TÜİK'ten alınan verilerin derlenerek hazırlandığı Tablo 49'a göre Türkiye nüfusunun gelecekteki nüfus tahmini sürekli artmaktadır. 2020 yılı toplam nüfusa kıyasla ana senaryoya göre Türkiye nüfusu 2023 yılında %4, 2040 yılında %19, 2060 yılında %28 ve 2080 yılında ise % 29 oranında artacağı öngörülmektedir (Tablo 49).

Tablo 50: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye Nüfusunun Bağımlılık Oranları
(2023-2040- 2060-2080)

Yıllar	0-14	15-64	65+	Toplam Bağımlılık Oranı	Genç Bağımlılık Oranı	Yaşlı Bağımlılık Oranı
2023	22,6	67,2	10,2	48,7	33,5	15,2
2040	19,3	64,4	16,3	55,2	29,9	25,3
2060	16,9	60,4	22,6	65,4	28	37,4
2080	15,7	58,7	25,6	70,3	26,7	43,6

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları

TÜİK tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonlarına göre 2023 yılından 2080 yılına kadar 0-14 ve 15-64 yaş grubunun azalma eğiliminde olacağı buna karşın 65+ yaş grubunun ise artma eğiliminde olacağı Tablo 50'de görülmektedir. Çalışmayan nüfus grubuna giren bağımlı nüfusun 2040 yılında %50'yi geçmesi ve 2080 yılında ise %70 oranında artacağı öngörülmektedir. Toplam bağımlı nüfusun artması faal nüfusun azalmasının ve yaşlı bağımlı nüfusun ise artacağının göstergesidir. Bu veriler Türkiye'nin yaşlanma eğiliminde olduğunu ve gelecek zamanda bu eğilimin artacağını belirtmektedir (Tablo 50).

Sosyal ve kültürel bakımından hızlı bir değişim sürecine giren Türkiye'nin bu süreçte geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişi yaşamasıyla beraber nüfus artış hızı, toplam nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, medyan yaş gibi birçok demografik unsur büyük bir önem taşır. Ayrıca eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak kadınların iş hayatına katılmasıyla istihdam oranlarında kadın nüfusunun artması ve hızlı şehirleşmenin beraberinde getirdiği demografik yapıdaki değişimler Türkiye'de doğum ve ölüm oranlarının düşük olduğu demografik döngünün dördüncü aşamasına doğru bir eğilim içinde olduğunu gösterir. Ancak yaşlı nüfus oranının artma eğiliminde olması buna karşın genç nüfusun ise azalma eğiliminde olması Türkiye'nin

tekrar Pronatalist Nüfus Politikasını uygulamasına zemin hazırlamıştır. Günümüzde uygulanan bu nüfus politikası nüfus artış hızını arttırmayı amaç edinmektedir (Doğan Sertkaya, 2018: 39,40).

Tablo 51: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye’de Medyan Yaş
(2023-2040- 2060-2080)

Medyan Yaş			
Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
2023	34,3	32,8	33,5
2040	39,5	37,5	38,5
2060	43,5	41,1	42,3
2080	46,3	43,8	45

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları

2023,2040,2060 ve 2080 yıllarında Türkiye’de medyan yaşın hem kadınlarda hem de erkeklerde artma eğiliminde olacağı tahmin edilmektedir. Medyan yaşın nüfusun nitel ve nicel yapısı hakkında bilgi vermesi açısından demografik araştırmalarda büyük önem taşır. Doğuşta beklenen yaşam süresinin kadınlarda fazla olması kadın medyan yaşın erkek medyan yaştan yüksek olduğunu göstermektedir. Medyan yaşın tahmin edildiği düzeyde artması gelecekte Türkiye nüfusunun yaşlanmasına neden olarak genç nüfusun azalacağına işaret etmektedir (Tablo 51).

Herhangi bir yerdeki nüfusun gelecekte ne kadar olacağını belirlemek için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler sayesinde o yerin nüfus miktarı ve artışına göre gelecekteki nüfus belirli formüllerle tahmin edilmektedir.

Gaziosmanpaşa ve mahallelerinin nüfus projeksiyonu hesaplanırken TÜİK’ten alınan Türkiye nüfus projeksiyon verileri baz alınarak Prof. Dr.Özlem Sertkaya Doğan’ın ders notlarında yer alan formül kullanılmıştır. Buna göre; zi= İlk Nüfus Sayım Yılı, zs= Son Nüfus Sayım Yılı, zg= Tahmin Edilecek Yıl, Ni : İlk Nüfus Sayımı, Ns : Son Nüfus Sayımı, Ng :Gelecek (Hesaplanacak – Projekte/Tahmin Edilecek Yıldaki) Nüfus Sayımı, ka= Aritmetik Artış Hızı kullanılarak $ka = \frac{Ns - Ni}{zs - zi}$ formülü ile aritmetik artış hızı hesaplanmıştır. $Ng = Ns + ka (zg - zs)$ formülü ile de nüfus miktarının gelecekteki tahmini hesaplanmıştır.

Kullanılan diğ er form  l ise Őebnem Beő e Canpolat'ın (2019) 'Türkiye'de Nüfus' adlı kitabında yer alan form  ld r:

$$P_{n+t} = P_n * e^{rt}$$

Burada;

P_n : n tarihindeki (dönem baő ındaki) nüfusu,

P_{n+t} : n+t tarihindeki (t yıl sonra) nüfusu,

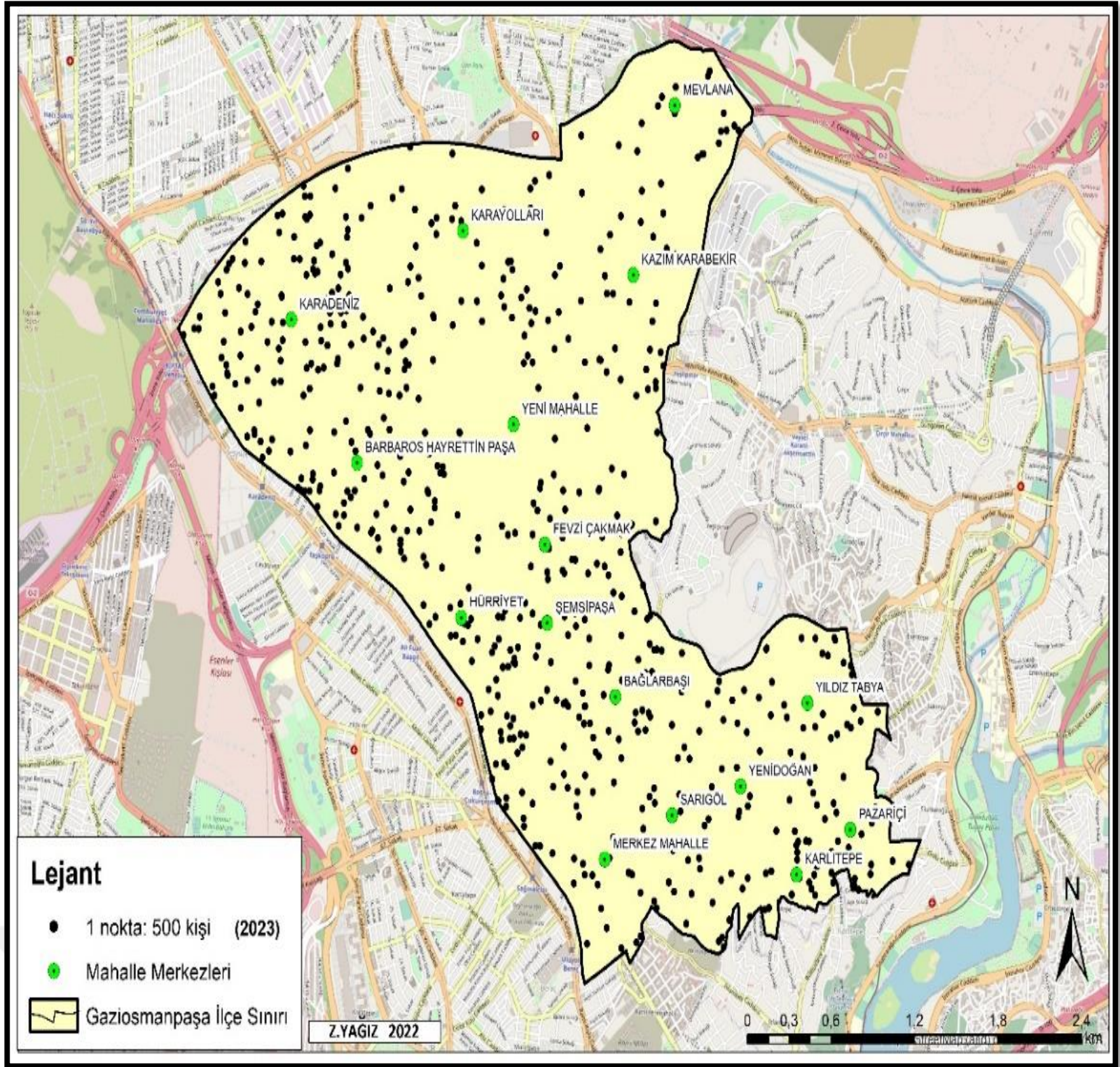
e : Doğ al logaritmanın tabanını,

r : Yıllık nüfus artışı hızını

t : İki tarih arasındaki süreyi(yıl olarak) göstermektedir (Beő e Canpolat , 2019: 14).

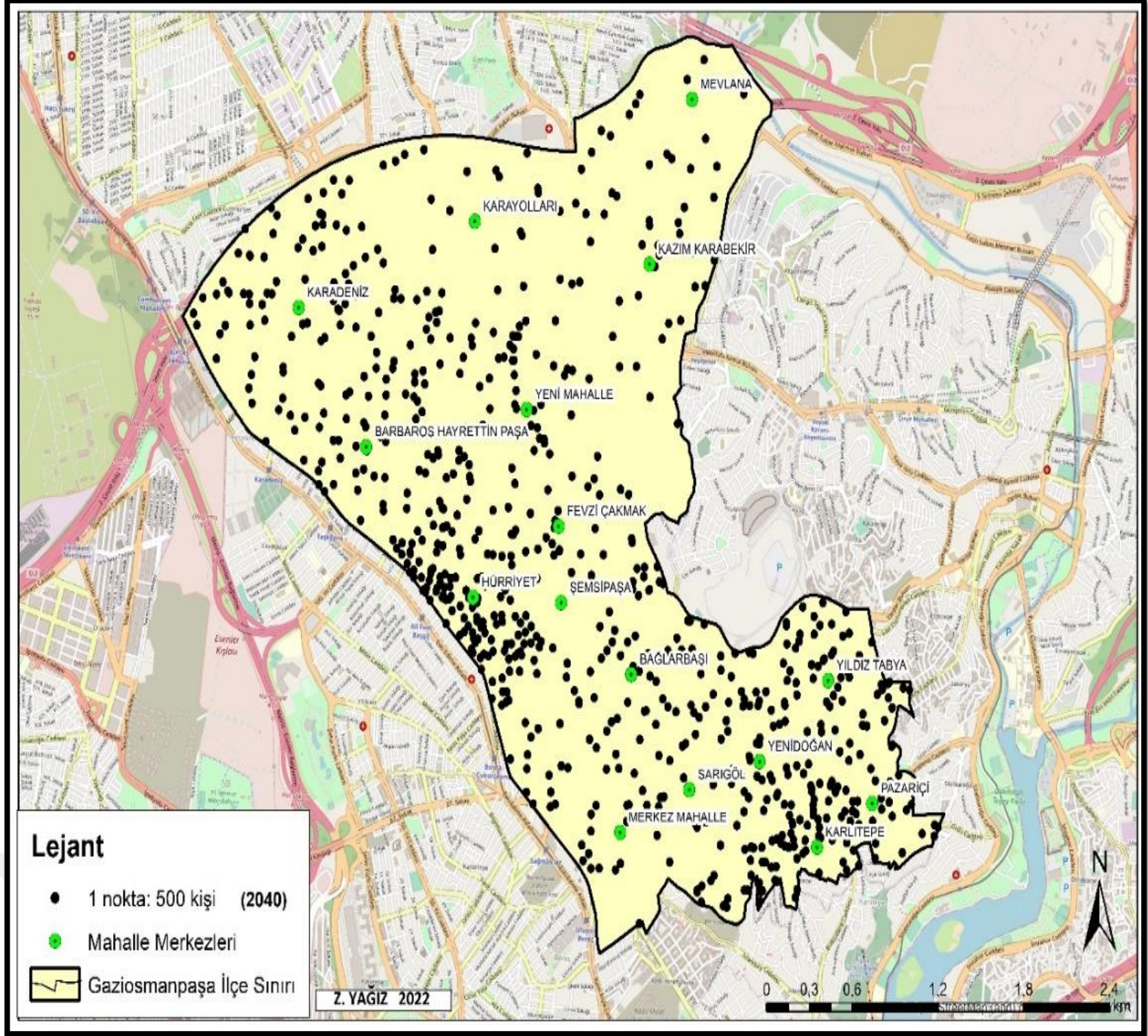
Belirtilen 2 formülden de yararlanarak  alıő ma sahasının mahalle bazında 2023, 2040, 2060 ve 2080 yıllarına ait nüfus projeksiyon haritaları oluő turulmuő tur.

Harita 9: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2023)

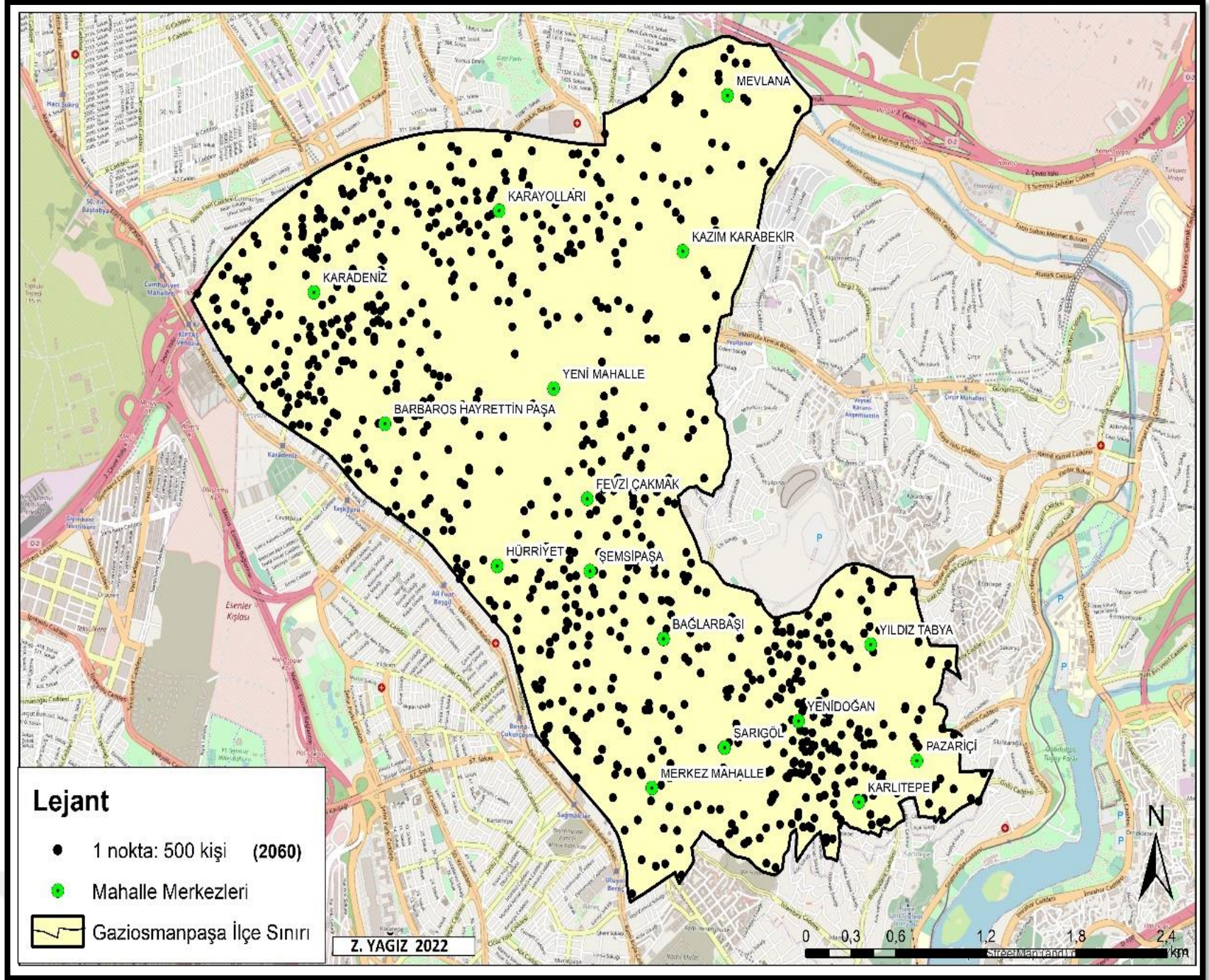
Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Harita 10: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2040)

Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Harita 11: Gaziosmanpaşa İlçesi Nüfus Dağılışı Haritası (2060)

Kaynak: TÜİK, ADNKS Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLER

5.1. Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri

Yerleşik hayata geçmeden önce göçebe bir hayatın sürdürülmesi insanlar arasındaki ilişkinin devamlı olmasına engel olduğundan herhangi bir toplumun varlığından söz etmek zordur. Çünkü toplum, insanların genellikle ortak ve kalıcı bir yerde birlikte yaşamaları sonucunda ortak dil, din, giyinme gibi kendilerine özgü bir kültürü yaşamalarından doğar. Bu nedenle toplum yapısının olmadığı herhangi bir alanda belirli bir sosyal ve kültürel özelliklerden bahsetmek zordur.

Tarihte insanların ilk kez yerleşik hayata geçerek bir arada yaşadıkları Neolitik Dönem'den günümüze kadar artan bilgi ve teknoloji sayesinde insanlar arasındaki ilişkinin zamanla geliştiği bilinen bir gerçektir. İnsanların yerleşmek için tercih ettikleri alanlardaki elverişli iklim, su kaynakları, tarıma uygun verimli topraklar gibi doğal koşullar toplumsal bir yapının ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde büyük rol oynar. Uygun doğal koşulların var olduğu sahaların yerleşime açılmasıyla birlikte insanların mekân üzerindeki baskısı da artmaya başlamış ve zaman içinde sosyo-kültürel bakımından farklı toplumlar ortaya çıkmıştır. İlk çağlarda insanların tarımsal faaliyetlerle uğraşarak besin ihtiyacını karşılamaları, fazladan tarımsal ürün üreterek diğer yerleşim alanlarındaki insanlarla karşılıklı değiş-tokuş yapmaları canlı bir sosyo-ekonomik hayatın yaşanmasını mümkün kılmıştır. Ticaretin hız kazandığı Sanayi Devrimi'nden sonra dünya nüfusunun hızla artması toplumlar arasında etnik ve kültürel bakımından farklılıkların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Farklı imparatorluklara ve çeşitli kültürlere ev sahipliği yapan İstanbul, dünyanın en önemli şehirlerinden biri olma özelliğine sahiptir. Doğal koşulları bakımından farklı coğrafyalardan İstanbul'a göç edenler burada sosyo-kültürel bakımından çeşitli bir toplum yapısının meydana gelmesinde etkili olmuştur. İstanbul'da nüfusun göçlerle şekillendiğini ve buna bağlı olarak farklı etnik grupların geçmişten beri bir arada olduğunu söylemek mümkündür. Birbirinden farklı kültürlere

sahip insanların ortak bir alanda yaşamalarında Osmanlı Dönemi'nde dış göçler sonucunda gelenlerin hoşgörü ile karşılanmasının büyük bir etkisi vardır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde de değinildiği üzere Osmanlı Dönemi'nde Gaziosmanpaşa adında bir yerleşim alanı yoktu. İlçe sınırları geçmişte kırsal bir yerleşim alanını temsil ederken zamanla artan göç sonrasında nüfus bakımından hızla büyüyerek günümüzdeki son şeklini almıştır. Tarihi su yollarından Kırkçeşme Su Yolu ile Halkalı Su Yolu'nun bir kısmının çalışma sahasından geçmesi burada tarımsal faaliyetler açısından önem taşıdığından yerleşim alanlarının toplu bir şekilde kurulmasına imkân tanımıştır. İnsanların yerleşmek istediği sahalarda su kaynakları son derece önemli bir parametredir. Belirtilen su yollarının geçmişte Gaziosmanpaşa'nın sınırları içinden geçmesi bu alanın nüfus bakımından hareketli olmasını sağlayıp insanların ortak bir alanda yaşamalarına imkân tanıyarak toplumsal bir yapının şekillendiğini ve geliştiğini de ifade eder.

Özellikle 1950'li yıllar itibariyle dünya genelinde yaşanan siyasi ve ekonomik olaylar nüfus hareketlerinin yaşanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ülkeler arasında yapılan birtakım antlaşmalar gereğince yaşanan göç olayları hem gidilen yerin hem de terk edilen yerin sosyo-kültürel yapısının değişmesine neden olmuştur. Ülke sınırlarının dışından gelenlerin ya da bu sınırların dışına çıkanların meydana getirdiği hareketlerin bütünü olarak adlandırılan dış göç Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra İstanbul'da yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. İstanbul sahip olduğu coğrafi konum ve tarihi- kültürel yapısı başta olmak üzere diğer özellikleri sayesinde her zaman en fazla göç alan illerin başında gelmiştir. Dışarıdan Türkiye'ye yapılan göçlerin özellikle 1960'lı yıllarda yoğun olduğunu ve bu göçlerin genellikle çalışma imkânının yüksek olduğu ilçe ya da ilçelere yapıldığını söylemek mümkündür. Sahada yapılan mülâkatlar neticesinde göçle gelenlerin iş bulup barınacak bir yer aramaları öncelikli hedefleri olmuştur. Dış göçlerle gelenlerin farklı kökenlere sahip olmaları ve farklı ekonomik faaliyetlerle uğraşmaları çalışma sahasının sosyo-kültürel ve ekonomik bakımında çeşitli olmasını sağlamıştır. Bulgaristan ve Eski Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç edenlerin sayıca fazla olması yeni ve farklı kültürlerin ortak bir alanda yaşamalarına fırsat vermiştir. Ayrıca ülke sınırlarımız içerisinde yapılan iç göçler de ilçenin nüfus yapısı bakımından şekillenmesinde etkili olmuştur. Karadeniz Bölgesi başta olmak üzere yurdumuzun diğer bölgelerinden de ilçeye yoğun göç hareketleri

yapılmıştır. Böylece Gaziosmanpaşa’da birbirinden farklı ve çeşitli kültürlere sahip insanların bir arada olması ve birbirlerinden etkilenmeleri karma bir toplum yapısının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Özellikle 2014 yılı itibariyle Suriye’de yaşanan iç çatışma ve siyasi olaylar sonucunda binlerce Suriye kökenli vatandaşların yurdunu terk etmek zorunda kalıp çoğunluğu Türkiye’ye sığınmıştır. Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin İstanbul’daki sayısı oldukça fazladır. Çalışma sahasında günümüzde yabancı uyruklu nüfusun büyük bir kısmını Azerbaycan ve Suriye kökenli nüfus oluşturmaktadır. Bu durum kültürel özelliklerin farklı ülkelerin gelenek ve göreneklerine göre çeşitlenmesinde ve karşılıklı etkileşimin yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca farklı kültüre sahip bir diğer grup ise Roman topluluğudur. Yapılan saha çalışmaları boyunca ilçenin Sarıgöl Mahallesi başta olmak üzere belirli mahallelerinde Roman topluluğunun bir arada yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Çalışma sahası ilçe olmadan önce Eyüp ve Çatalca ilçelerinin sınırları içerisinde kırsal bir yerleşim alanı halindeyken gerek iç göç gerekse dış göçlerle nüfusun hızla artması sonucunda 1963 yılında ilçe statüsüne getirilmiştir. 2007 yılından sonra ilçenin sınırlarında değişiklik yapılmış ve bazı mahalleler Sultangazi ile Arnavutköy ilçelerine bağlanmıştır. Böylece ilçenin sınırları 2007 yılına kadar sürekli genişlerken bu tarihten sonra daralmış ve günümüzde 16 mahalleye sahip bir ilçe haline gelmiştir. Sınır değişikliği sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Günümüzde Karadenizlilerin fazla olduğu mahalle Karadeniz Mahallesi, göçmenlerin fazla olduğu sokak Göçmen Sokağı olarak adlandırılmıştır. İlçede birbirinden farklı kültürlere sahip insanların genellikle belirli mahalle veya sokaklarda yaşamaları birlik ve beraberliğin de artmasını sağlar. İlçenin sosyo-kültürel özelliklerinin göçlerle şekillendiğini söylemek mümkündür.

Gaziosmanpaşa günümüzde alışveriş merkezlerinin, kafelerin, giyim mağazalarının, aksesuar dükkânlarının, pastanelerin ve diğer pek çok alandaki ihtiyaçların karşılandığı ticari alanların yoğun olduğu, sanayiye dayalı giyim, avize, mobilya gibi diğer birçok alanda üretim yapan tesislerin varlığı, toplu taşıma araçlarının sayı bakımından fazla olmasına bağlı olarak araç ve yaya trafiğinin yoğun olduğu bir yaşam merkezi konumundadır.

Fotoğraf 29: Gaziosmanpaşa Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından çekilmiştir.

 l ede yer alan Gaziosmanpaşa Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi'nde birçok spor ve sanat dallarında eğitim verilmektedir. Müzik, tiyatro, koro ve orkestra, görsel sanatlar, okçuluk, yüzme, geleneksel el sanatları gibi birçok alanda yapılan sosyal ve kültürel aktiviteler nüfusun niteliğinin arttırılmasına yardımcı olması açısından büyük önem taşır. Ayrıca farklı ilçelerde yer alan bilgi evleri, öğrenciler için hem sosyalleşme hem de derslerdeki başarıyı arttırma konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Bakım ve onarımın gerekli olduğu  ocuk parkları ise neredeyse her mahallede bulunmaktadır. Resmi tatiller başta olmak üzere belirli haftalarda belediye tarafından düzenlenen konserler ve diğer etkinlikler ilçe halkının sosyo-kültürel yapısının gelişimine katkı sağlamaktadır.

5.1.1. Nüfusun Eğitim Durumu

Eğitim, insanların bilgi ve beceri düzeylerini arttıran, bireylerin kendi kişiliklerini tanımalarına fırsat veren, evrensel bir bakış açısına sahip olmayı amaçlayan, toplumun her alanda kalkınmasına imkân tanıyarak daha güçlü ve nitelikli nüfusun ortaya çıkmasını sağlayan en önemli süreçtir. Eğitimi sadece okuma yazma bilenlerin sayısı ile nitelendirmemek gerekir. Okuma yazma durumu elbette eğitimin temelini oluşturması açısından önemlidir ancak gelişim aşamasında kişilerin kendilerini yeterli gördükleri becerilere yoğunlaşması ve belirli bir alanda uzmanlaşması eğitimin asıl amacıdır. Eğitim veren kişi veya kişilerin bilgi düzeylerinin önemi kadar eğitim verilen ortamda en fazla verimin alınması için uygun fiziki koşulların sağlanmış olması, eğitim materyallerinin hazırlanması vb. ihtiyaçların karşılanması da son derece önemlidir. Eğitim için gerekli olan tüm şartların sağlanabilmesi için ülkelerin sahip oldukları nüfus miktarı büyük önem taşır. Örneğin gelişmemiş ülkelerde doğum oranlarının fazla olmasına bağlı olarak nüfus miktarı çok fazla olduğundan bu ülkelerde eğitim için uygun ortamın sağlanması ciddi bir yatırım gerektirecektir. Ancak nüfus artış hızının yüksek olmasına bağlı olarak bu ülkelerde eğitim için ayrılacak olan bütçenin yetersiz olması dünyaki gelişmeleri takip etmelerini engelleyebilmektedir. Günümüzde sanayi ve teknoloji alanında gelişmiş ülkeler aynı zamanda eğitim seviyesi yüksek olan ülkelerdir. Bu ülkelerin en belirleyici nüfus özellikleri doğumların ve ölümlerin düşük olmasıdır. Nüfusun niteliğini arttırmanın daha güçlü olunacağı düşüncesinin gelişmiş ülkelerin kalkınma planlarını daha hızlı ve uygulanabilir düzeyde hazırlanmasına yardımcı olması avantaj sağlarken nüfus artış hızının kimi gelişmiş ülkelerde (Örneğin Hollanda) eksili değerde olması nüfusun yaşlandığını ve aktif nüfusun azaldığını göstermesi dezavantaj olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin de yer aldığı gelişmekte olan ülkelerde ise nüfus hem nicel hem de nitel olarak arttırılmaya çalışılmaktadır. Günümüzde 84.680.273 kişinin yaşadığı Türkiye'de nüfus sürekli artmaktadır ve gelecekte de artacağı öngörülmektedir. Eğitim konusunda yapılan yatırımların arttırılması koşuluyla daha güçlü ve nitelikli bir nüfus için gerekli şartların uygulanması kaçınılmazdır. Nüfus arttıkça sadece eğitim değil ulaşım, sağlık ve diğer birçok alana

ayrılacak olan bütçe de artacaktır. Nüfusu sürekli artan ve günümüzde 493.096 kişi ile Gaziosmanpaşa’da okullarda özellikle ilkokul ve ortaokullarda sınıfların kalabalık olduğu gözlemlenmiştir. Sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olması derslerin verimli işlenmesine engel olmaktadır. Nüfus bakımından büyüyen ilçede okul ve kütüphane sayılarının artırılarak sınıflarda ve çalışma ortamlarında az öğrencinin bulundurulması derslerin daha verimli geçmesini ve daha fazla nitelikli bireylerin yetişmesini sağlayacaktır.

Fotoğraf 30: Gaziosmanpaşa Halk Kütüphanesi ve Farika Kitaplı Kahve

(Üst Fotoğraf: Gaziosmanpaşa Halk Kütüphanesi, Alt Fotoğraf : Farika Kitaplı Kahve)
Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Tablo 52: Gaziosmanpaşa İlçe Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu (6 Yaş Üzeri)

2020	Kadın	Erkek	Toplam
Okuma Yazma Bilen	209.448	217.074	426.522
Okuma Yazma Bilmeyen	7.686	1.082	8.768
Durumu Bilinmeyen	1.826	1.739	3.565
Toplam	218.960	219.895	438.855

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri

TÜİK 2020 ulusal eğitim istatistiklerine göre Türkiye’de okuma - yazma bilenlerin oranı %97,4’tür. Cinsiyete göre bakıldığında erkeklerin %99,3’ü, kadınların ise %95,5’i okuma- yazma bilmektedir. Gaziosmanpaşa’da okuma yazma bilenlerin oranı %97,98’dir. Erkek nüfusun %99,50’si ve kadın nüfusun % 96,46’sı okuma-yazma bilmektedir (Tablo 52).

Günümüzde ilçedeki toplam nüfusun eğitim düzeyine bakıldığında ilkokul seviyesinde olanlar en fazla payı, doktora seviyesinde olanlar ise en az payı oluşturmaktadır (Tablo 53). Gaziosmanpaşa’da eğitim seviyesi genel olarak yüksek düzeyde değildir. Bunun nedenleri arasında ilçedeki yabancı uyruklu nüfusun Türkçe dilinin eksik olması, maddi imkânsızlıklar vd. yer almaktadır. Ayrıca Gaziosmanpaşa Romanlar Derneği Başkanı ile yapılan mülâkatta okullarda Roman çocuklarının dışlanması ile bu çocukların eğitime devam etmek istememeleri ve ailelerin de bu durumdan rahatsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eğitimi yarıda kalan çocukların herhangi bir suça karışmamaları için aileleri tarafından erken yaşlarda (17-20 yaş arası) evlendirilmeleri ilçedeki doğal nüfus artış hızının artmasında etkili olmuştur. İlçede göçler sonucunda farklı kültürlere sahip insanlar bir arada yaşamakta ve birbirlerine karşı sosyal ortamda saygılı olmalarına rağmen resmi kurumlarda ayrımcılığın yapılması sadece Gaziosmanpaşa değil İstanbul genelinde de yaşanan önemli bir sorundur.

**Tablo 53 : Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılışı
(2020) (6 Yaş Üzeri)**

2020	Kadın	Erkek	Toplam
Bilinmeyen	1.826	1.739	3.565
Okuma Yazma Bilmeyen	7.686	1.082	8.768
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	22.950	18.013	40.963
İlkokul	62.029	46.544	108.573
İlköğretim	14.433	21.743	36.176
Ortaokul veya Dengi Okul Mezunu	39.874	50.281	90.155
Lise ve Dengi Meslek Okulu	39.506	50.665	90.171
Yüksekokul veya Fakülte	28.082	26.882	54.964
Yüksek Lisans	2.339	2.627	4.966
Doktora	235	319	554
Toplam	218.960	219.895	438.855

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Çalışma sahasında MEB’e bağlı 19 lise, 31 ortaokul, 24 ilkokul ve bağımsız 3 anaokul bulunmaktadır. Toplam derslik sayısı 1.818 , toplam öğretmen sayısı 2.431, toplam öğrenci sayısı ise 76.335’tir (<https://gaziosmanpasa.meb.gov.tr>). İlçede ayrıca özel okullar da yer almakta ancak gerek özel gerekse devlet okullarının sayı bakımından ilçe nüfusuna göre az olduğu gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 31: Plevne Anadolu Lisesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

5.1.2. Nüfusun Medeni Durumu

Toplumun yapı taşlarından biri olan aile, ülkelerin düzenli yaşam sürdürmelerine yardımcı olan en önemli parametredir. Aile yapısının ortaya çıkmasını sağlayan evlilik Türkiye için oldukça önemlidir. Geçmiş yıllarda ülkemizde anne,baba, çocuk, dede, nine gibi aile fertlerinin bir arada yaşadığı geniş aile olarak da adlandırılan bir aile yapısı hakimken günümüzle birlikte son yıllarda ülkemizde eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak kadınların iş hayatına katılması sonucunda doğum oranlarının azalması, yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak genellikle kırsal kesimde yaşamayı tercih etmeleri gibi nedenler anne, baba ve çocuk olacak şekilde çekirdek aile olarak da adlandırılan bir aile yapısının yaygın olmasında etkili olmuştur.

Çalışma sahasında evlenme sayıları 2014-2020 yılları arasında sürekli düşme eğiliminde iken 2021 yılında bir önceki yıla göre yükselmiştir. Verilen yıllarda evlenme sayısının 2020 yılında en düşük seviyede olmasının temel nedeni korona virüs salgın sürecinde sokağa çıkma yasağının getirilmesi sonucunda düğün ve nikâh gibi alanların belirli bir süre kapatılmasıyla evliliklerin bu yıl içinde ertelenmesi ya da iptal edilmesidir. Ayrıca genel olarak eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak evlilik yaşlarının ötelenmesi, kadınların iş hayatında yer almaları gibi nedenlerden dolayı evlenme sayıları düşme eğilimindedir. Bu durum evlilik yaşının geçmiş yıllara göre geciktirilmesine neden olmaktadır. İlçede 2014-2018 yılları arasında kaba evlenme hızı ‰ 7,05'ten ‰ 5,18' düşmüş ve 2019 yılında ‰ 5,18 seviyesinde tekrar ederken 2020 yılında en düşük seviyede ve 2021'de ise artarak ‰ 4,18'e yükselmiştir. Kaba evleneme hızı genel bir ifadeyle her bin kişilik nüfusa karşılık gelen evlenme sayısı olarak bilinmektedir (Tablo 54).

Türkiye' de kaba evlenme hızı 2014'te ‰ 7,77, 2015'te ‰ 7,71, 2016'da ‰ 7,5, 2017'de ‰ 7,09 ve 2018'de ‰ 6,81, 2019'da ‰ 6,57, 2020'de ‰ 5,86 ve 2021'de ise ‰ 6,68 olarak gerçekleşmiştir. Hem Türkiye genelinde hem çalışma sahasında kaba evlenme hızı düşme eğilimindedir.

Tablo 54: Gaziosmanpaşa İlçesi Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (Olay Yerine Göre)
(2014-2021)

Yıllar	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı (‰)
2014	3.502	7,05
2015	3.497	7,00
2016	3.363	6,72
2017	3.043	6,10
2018	2.551	5,18
2019	2.536	5,18
2020	1.767	3,61
2021	2.052	4,18

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Hukuki evlilik ilişkisinin eşler hayatı boyunca son verilmesi boşanma olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2016: 995). Yaşanan boşanma olayları anlaşamamazlık, şiddet, maddi zorluklar, karşılıklı sevgi ve saygının olmaması, aldatma gibi nedenler sonucunda gerçekleşebilmektedir.

2014-2021 yılları arasında çalışma sahasındaki boşanma sayısının en az olduğu yıl 2020 iken en fazla olduğu yıl ise 2021 yılıdır. 2020 yılında korona virüs salgını nedeniyle birçok hukuki işlemlerin de ertelenmesi gerçekleştiğinden 2021 yılında maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyularak yarıda kalan ya da durdurulan hukuki işlemlerin bu yılda devam etmesi ayrıca yeni boşanmaların da eklenmesiyle toplam boşanma sayısı günümüzde en fazla sayıya ulaşmıştır. 2021 yılında toplam nüfusun ‰ 20,94'ünün boşanma işlemleri gerçekleşmiştir. Her 1000 kişilik nüfusa karşılık gelen kaba boşanma hızı ise yıllara göre değişim göstermiştir. İlçedeki en yüksek boşanma hızı 2021 yılında yaşanmıştır (Tablo 55). Türkiye’de kaba boşanma hızı 2015’te ‰1.69, 2018 yılında ‰ 1.76 ve 2021 yılında ise ‰ 2.07 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre çalışma sahasında gerçekleşen kaba boşanma hızı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Tablo 55: Gaziosmanpaşa İlçesi Boşanma Sayısı ve Boşanma Kaba Hızı (Erkeğin İkametgâh Yerine Göre) (2014-2021)

Yıllar	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı (%)
2014	889	1,79
2015	931	1,86
2016	823	1,64
2017	880	1,76
2018	935	1,90
2019	975	1,99
2020	840	1,71
2021	1.033	2,11

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

ALTINCI BÖLÜM

NÜFUSUN MEKÂNSAL DAĞILIMI ve ARAZİ KULLANIMINDAKİ DEĞİŞİMİ

6.1.Nüfusun Mekânsal Dağılımı ve Arazi Kullanımındaki Değişimi

Dünya nüfusunun hızla artması bir yandan var olan doğal kaynakların tüketilmesine neden olurken diğer yandan insanların yerleşim yeri için mekân üzerindeki baskılarını da arttırmıştır. Böylece dünya karası artan nüfusun barınma, dinlenme, eğlence alanları gibi ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda sürekli değişime uğramıştır. Günümüzde dünya nüfusunun büyük bir kısmı şehirsiz alanlarda yaşamaktadır ve şehirlerde nüfusun mekân üzerindeki baskısı kırsal yerleşmelere göre daha fazladır. İklim ve yer şekilleri başta olmak üzere uygun doğal koşulların hakim olduğu alanlar ile eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmet sektörünün geliştiği, sanayi alanlarının yoğun olduğu ve buna bağlı olarak istihdam olanaklarının fazla olduğu alanlar insanların yerleşmek için en çok tercih ettikleri alanlardır.

İlçede nüfus daha çok ticari ve sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu Karadeniz, Karayolları, Barbaros Hayrettin Paşa, Kazım Karabekir Mahallerinde toplanmıştır. İlçe arazisi sürekli artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için hastane, okul, çeşitli yolların yapımı, ticaret alanları, kentsel dönüşüm projesi kapsamında toplu konutların inşaatı vd. sonucunda hızlı bir değişim ve gelişim içerisinde.

1950'li yıllar itibariyle İstanbul genelinde olduğu gibi Gaziosmanpaşa'da da hızlı kentleşme sonucunda gecekondu alanlarının artması yapılaşmanın da başlangıcı olarak kabul edilebilir. Çünkü çalışma sahası 1950 yılından önce neredeyse boş bir arazi konumundayken bu tarihten sonra ilçeye yapılan göçler sonucunda nüfusun hızla artması konut sayılarının da artmasına neden olmuştur. Çalışmanın 4. Bölümünde de değinildiği üzere Bulgaristan başta olmak üzere Eski Yugoslavya'dan, Yunanistan'dan ve Romanya'dan Gaziosmanpaşa'ya göç edenlerin oldukça fazla olması burada düzensiz yerleşim alanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere yurdumuzun çeşitli bölgelerinden ilçeye yapılan göçlerin de fazla olması artan yapılaşma

hareketlerini hızlandırmıştır. Artan düzensiz yerleşim alanlarının toplu olarak ve depreme karşı dirençli olmalarını sağlamak için yapılan kentsel dönüşüm çalışmaları uzun bir süreçten geçmiştir.

Toplu konutların Karayolları, Fevzi Çakmak, Mevlâna ve Yıldıztabya Mahallelerinde daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Genel olarak çalışma sahasının arazi kullanımı değerlendirildiğinde yapılaşma ilçenin kuzeyine doğru artmaktadır. Arazi kullanımında yeşil alanların varlığı son derece önemlidir. Her mahallede yeteri kadar yeşil alanın olmaması arazi kullanımının yoğun yapılaşmaya maruz kaldığını açıkça göstermektedir.

Deprem ve afet riski olan alanlarda can ve mal güvenliğini sağlamak amacıyla 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun ile ülke genelinde kentsel dönüşüm çalışmaları yapılmaktadır. Son yıllarda özellikle İstanbul gibi gelişmiş büyük şehirlerde kentsel dönüşüm projesi kapsamında inşaat çalışmaları hız kazanmıştır. Gaziosmanpaşa Belediyesi Kentsel Dönüşüm Birimi ile İmar ve Şehircilik Biriminde çalışanlarla yapılan mülâkatlara göre 2. derece deprem bölgesinde yer alan ilçe arazisinin genel olarak yaklaşık %80'i depreme karşı dirençlidir. Geriye kalan alanlar ise riskli alan olarak ilân edilmiştir. İlçede riskli alanların sayısı 13'tür. Eski binaların varlığı ve zeminin depreme karşı dirençli olmaması ilçedeki afet riskini arttıran en önemli sebeptir. Çünkü ilçenin bazı mahallelerinde gecekondular mevcuttur. Yeni Mahalle, Fevzi Çakmak, Hürriyet ve Merkez Mahallelerinde zemin yapısı diğer mahallelere göre depreme karşı daha zayıf olduğundan bu mahalleler depremden daha fazla etkilenmektedir. Gaziosmanpaşa ilçesinde kentsel dönüşüm çalışmaları bazı mahalle ve bölgelerin gecekondulu alanı ilân edilmesiyle başlamıştır. 2012 yılında 11 bölgenin depreme karşı risk altında olduğu sonucuna varılmış ve kentsel dönüşüm kapsamında yapılan çalışmalar hayata geçirilmiştir. 2015 yılında ise riskli alan olarak 2 bölge daha ilân edilmiştir. İlçede kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında tamamlanan projeler; Yıldıztabya Mahallesinde Yıldızpark Konutları ve Yıldıztabya 1. Etap Konutları , Fevzi Çakmak Mahallesinde Essenora Konutları ve Serenitiy Konutları, Sarıgöl Mahallesinde Sarıgöl 12B 1. Etap Konutları, Mevlâna Mahallesinde Gop Plevne Konutları ve Mevlâna TOKİ Sosyal Konutları, Karayolları Mahallesinde Tem Avrasya Konutları ve Avrupa Konutları TEM-2 Konutlarıdır. İlçede tamamlanma aşamasında olan

projeler ise Bağlarbaşı Mahallesiinde Bağlarbaşı 7B Projesi ve Bağlarbaşı 7A Konutları, Yıldıztabya Mahallesiinde Yıldıztabya 2. Etap Konutları, İslambey Mahallesiinin de sınırları içerisinde We Haliç Projesidir (Gaziosmanpaşa Belediyesi)

Genel olarak belirtilen riskli alanlar şunlardır:

- Merkez Mahallesi Riskli Alan (Bölge 1)
- Sarıgöl Merkez Mahallesi Riskli Alan (Bölge 2)
- Pazariçi Mahallesi Riskli Alan (Bölge 3- 4)
- Yıldıztabya Mahallesi Riskli Alanı (Bölge 5-6A)
- Yıldıztabya Mahallesi 1. Kısım Riskli Alan Bölge 6B-6D)
- Bağlarbaşı Mahallesi Riskli Alan (Bölge 7A-7B)
- Fevzi Çakmak Mahallesi Riskli Alan (Bölge 8A-8B-8C)
- Yeni Mahalle Riskli Alan(Bölge 9A-9B)
- Barbaros Hayrettin Paşa- Karadeniz-Karayolları Mahalleleri Riskli Alan (Bölge 10A-10B)
- Karayolları Mahallesi 1. Kısım Riskli Alan (Bölge 10 C)
- Mevlâna Mahallesi Riskli Alan (Bölge 11A- 11B)
- Sarıgöl Yenidoğan Mahallesi (12B-12C)
- Bağlarbaşı Mahallesi Riskli Alan (Bölge 13)
(<https://www.gaziosmanpasa.bel.tr>).

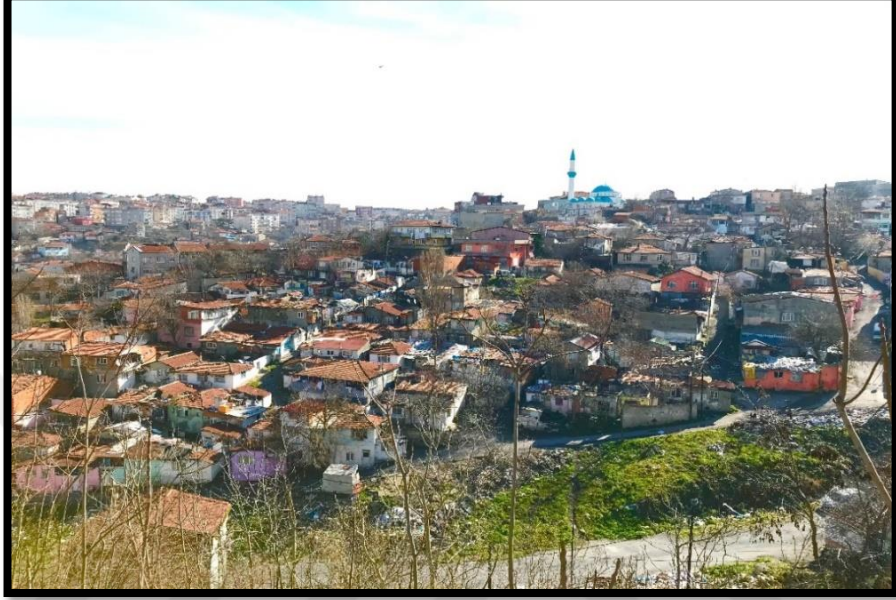
1173 hektarlık yüzölçümüne sahip Gaziosmanpaşa'nın 432 hektarlık alanında diğer bir ifadeyle ilçe yüzölçümünün yaklaşık olarak %36'sında kentsel dönüşüm çalışmaları yapılmaktadır (<https://www.gaziosmanpasa.bel.tr>).

Fotoğraf 32: Gaziosmanpaşa İlçesi Kentsel Dönüşüm Master Plan Görseli

Kaynak: Gaziosmanpaşa Belediyesi

Fotoğraf 33: Gaziosmanpaşa İlçesinde Gecekondu Mahallesi Bir Örnek
(Sarıgöl Mahallesi)

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Fotoğraf 34: Kentsel Dönüşüm Projesi Kapsamındaki Çalışmaların Devam Ettiği Sarıgöl Mahallesi

Kaynak: Fotoğraf Tezin Yazarı Tarafından Çekilmiştir.

Tablo 56: Gaziosmanpaşa İlçesi Genel Arazi Kullanım Şekilleri (Ha)

Katman	Alan (ha)	Yüzde (%)
Sürekli Şehir Yapısı (111)	887.74	75.93
Endüstriyel ve Ticari Birimler (121)	195.90	16.76
Karayolları, Demiryolları ve İlgili Alanlar (122)	51.58	4.41
Sürekliliği Olmayan Kırsal Yerleşim Alanları (1121)	25.10	2.15
Spor ve Eğlence Alanları (142)	7.40	0.63
Yeşil Şehir Alanları (141)	1.44	0.12

Kaynak: <https://corinecbs.tarimorman.gov.tr>

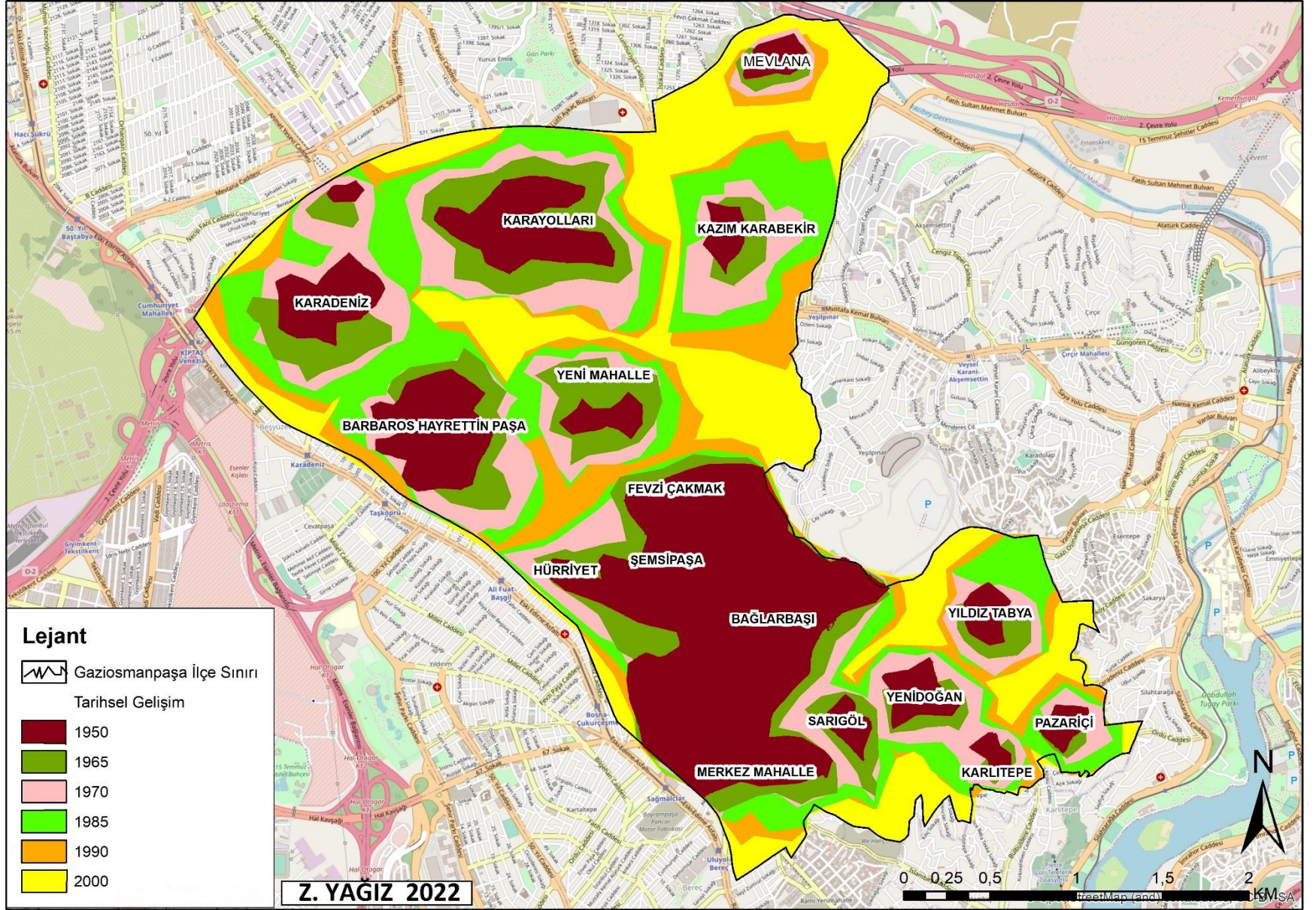
CORİNE verilerinin derlenerek hazırlandığı Tablo 56'ya göre çalışma sahasındaki sürekli şehir yapıları ile endüstriyel ve ticari birimler toplam yüzölçümün en büyük payını oluştururken karayolları ve demiryolları gibi ulaşım alanları, sürekliliği olmayan yerleşim alanları, spor ve eğlence alanları, yeşil şehir alanları ise toplam yüzölçümünde en az payı oluşturmaktadır. İlçenin tamamı kentsel bir dokuya sahip olduğundan yeşil alanlar toplam yüzölçümünde en az paya sahiptir (Tablo 56).

Gaziosmanpaşa'da 1950 yılında nüfusun mekân üzerindeki yerleşim alanlarına bakıldığında Merkez, Bağlarbaşı, Şemsipaşa, Hürriyet ve Fevzi Çakmak Mahallelerinde yerleşim alanları en fazla buna karşılık Karlitepe, Pazariçi ve Sarıgöl Mahallelerinde ise yerleşim alanları en azdır. İlçedeki nüfusun göçler sonucunda hızla artması beraberinde toplam arazinin büyük bir kısmının yerleşim alanlarına dönüşmesine neden olmuştur. 1965 yılında şehirleşme hareketlerinin hız kazanması ve buna bağlı olarak özellikle iç göçler nedeniyle ilçenin kuzeyine doğru yerleşim alanları artmaya başlarken 1985 yılında ilçe merkezinin hem kuzeyinde hem de güneyinde yapılaşma giderek hızlanmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden ilçeye yapılan göçler oldukça fazla olduğundan bu tarihten günümüze kadar ilçe genelinde toplam nüfusun artmasına bağlı olarak hastane, okul gibi ihtiyaçlara olan talebin de artması ilçe arazisinin doğal yapısını kaybetmesine neden olmuştur. Depreme karşı dirençli olmayan yapıların yıkılıp yerine deprem yönetmeliklerine uygun dirençli ve sağlıklı konutların yapımı için kentsel dönüşüm çalışmaları 2012 yılından günümüze kadar devam etmektedir. Günümüzde ilçedeki yeşil alanlar sadece küçük parklar, resmi kurumların bahçelerindeki süs bitkileri ile toplu konutlardaki bazı yeşil alanlar mevcuttur. İlçe merkezinde birden çok hastanenin

olması, karayolu ve demiryoluna erişiminin kolay olması, belediye ve adliye binalarının burada yer alması yerleşim alanlarını arttırmaktadır. Endüstri ve ticari alanlar ilçenin kuzeyinde Karayolları, Karadeniz, Yeni Mahalle ve Kazım Karabekir Mahalleleri ile Merkez Mahallesinde yoğunlaşmaktadır. Günümüzde ilçe arazisinin neredeyse tamamı konutlar, ticaret ve sanayi alanları, hastane, okul gibi çeşitli yapılarla kaplıdır (Harita 13, Harita 14). İlçede yapılan arazi çalışmalarında kentsel dönüşüm çalışmalarının yapıldığı bölgeler gözlemlenmiştir. Kentsel dönüşümün yapıldığı bölgelerde oturan Gaziosmanpaşa sakinleri ile yapılan görüşmelerde kentsel dönüşüm çalışmalarının doğal afetlere karşı güvenli bir ortam sağlaması açısından halk tarafından olumlu yönde karşılanmaktadır. Ancak hak sahiplerinin yerel yöneticilerle zaman içinde birtakım anlaşamamazlıklar yaşamaları sürecin uzamasına hatta bazı projelerin durdurulmasına neden olmuştur. Dönüşüm sonrasında fiyatların oldukça yüksek olması burada daha önce oturanların farklı yerlerde oturmalarını mecbur bırakarak yeni yapılan konutlara gelir düzeyi yüksek kişilerin oturmalarını sağlamıştır. Bu durum çalışma sahasında komşuluk ilişkilerinin ortadan kalkmasına ve nüfusun sosyal yapısında değişimin yaşanmasına neden olmuştur.

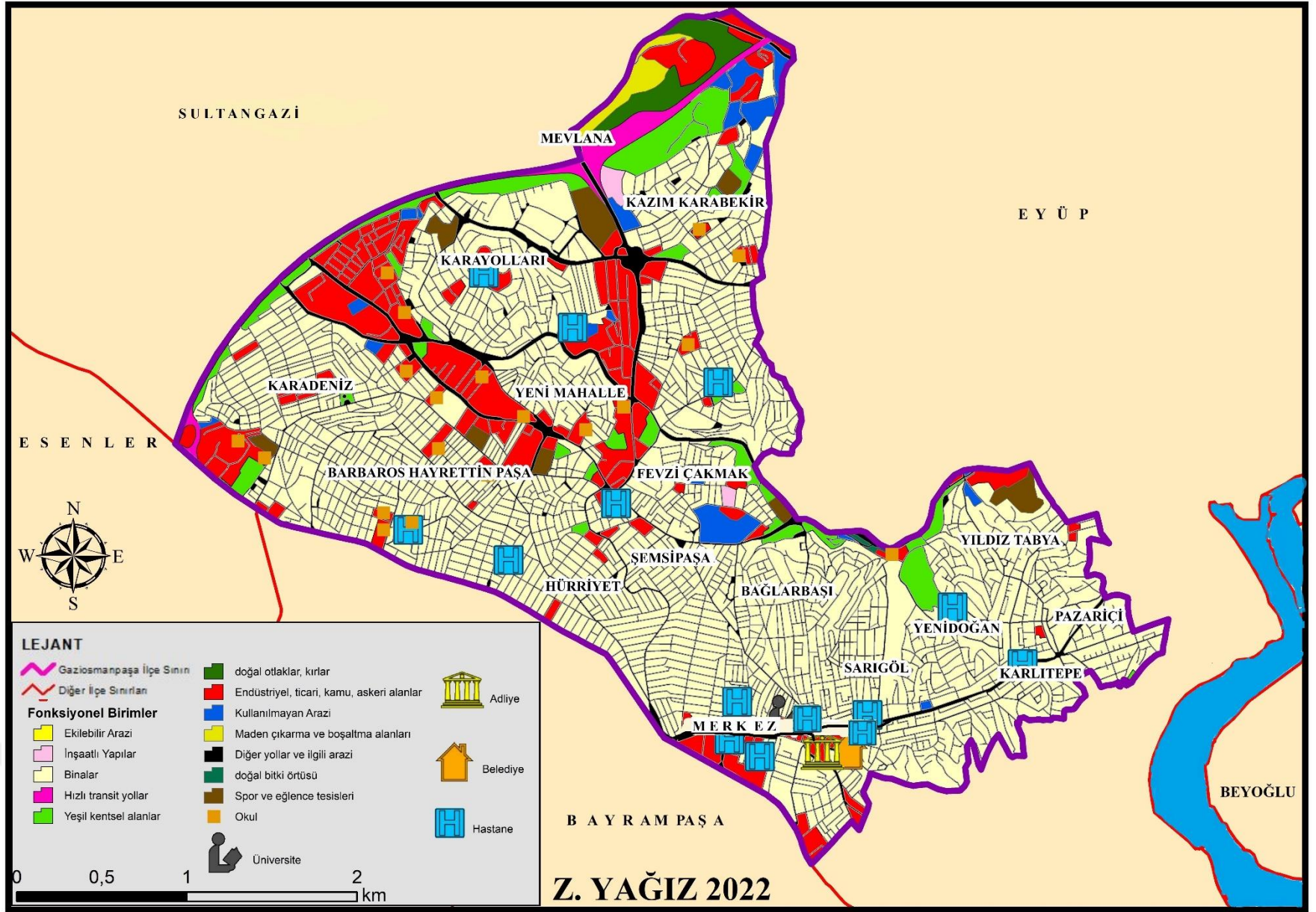
Kentsel dönüşüm çalışmaları Gaziosmanpaşa için gerekli ve son derece titizlikle yapılması gereken uzun bir süreçtir. Bu sayede sosyo-ekonomik bakımından gelişmemiş alanlar yerine yeni ve deprem yönetmeliklerine uygun binaların yapılması o alanın sosyal ve ekonomik anlamda canlı kalmasını sağlayacaktır. Bu süreçte nüfusun sosyal yapısının olumsuz yönde etkilenmemesine dikkat edilmelidir. Kentsel dönüşüm çalışmalarının ilçenin önemli sorunları arasında yer alan güvenlik sorununun ortadan kalkabilme fırsatını vermesi, temiz ve sağlıklı bir yaşam ortamını sunması, ilçenin ekonomik anlamda gelişmelere açık olmasına imkân tanınması açısından son derece önemlidir. Ancak dönüşüm sürecinde insanların oturdukları yerde kalmaları sağlanarak sosyal yapının olumsuz yönde değişmesine izin verilmemeli ve doğal çevrenin yapısını bozmadan ilçenin sosyal,ekonomik ve kültürel yapısının olumlu yönde gelişmesine katkı sağlanmalıdır. Ayrıca ilçenin tarihi yerleşimi açısından önemli bir yere sahip olan Osmanlı Döneminden kalma tarihi su kemerleri ve çeşmelerin olduğu alanlarda bu yapıların zarar görmemesi için kentsel dönüşüm çalışmaları hassas bir şekilde yapılmalıdır.

Harita 13: Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Mekân Üzerindeki Yerleşmelerinin Tarihsel Gelişimi (1950-2000)

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Harita 14: Gaziosmanpaşa İlçesi Fonksiyonel Arazi Kullanım Haritası (2020)

Kaynak: TÜİK Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

6.2. Gaziosmanpaşa İlçesinin Swot Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
- İlçede Osmanlı Döneminden kalan tarihi su yapılarının varlığı. - İlçe adının Plevne Savaşlarında kahramanca mücadele eden Gazi Osman Paşa'dan alması. - Topografyanın ulaşım başta olmak üzere diğer hizmet faaliyetlerinin yapılmasına uygun olması. - İlçe genelinde (sayılarını artırmak koşuluyla) komşu ilçelere göre hastane, okul ve çeşitli kursların olması. - Kuzeyde Sultangazi ilçesi ile sınır oluşturan TEM Otoyolunda ilçeye birçok farklı yollardan girişin kolay sağlanması.	Artan nüfusa bağlı olarak; - Ulaşım altyapısının yetersiz olması, - Otopark sorununun artması, - İstihdam olanaklarının yetersiz olması, - Kanalizasyon, içme suyu, elektrik gibi alt yapı eksikliğinin olması, - İlçenin sahip olduğu tarihi su yapılarının öneminin yeterince tanıtılmaması, - Sokak eğlencelerinin oluşturduğu ses ve görüntü kirliliği. - Kentsel dönüşüm çalışmalarının yapıldığı alanlarda var olan sosyal yapının olumsuz yönde değişmesi - Bazı mahallelerde güvenlik sorununun olması. (Örneğin Sarıgöl Mahallesi) - Turistler için çekici doğal alanların olmaması. - İlçe arazisinin tamamının yapılaşmaya ayrılması. - Yeşil alanların oldukça az olması
Fırsatlar	Tehditler
- İlçenin merkezi bir konumda olması. - TEM ve Kuzey Marmara Otoyoluna yakın olması. - Kentsel Dönüşüm çalışmaları ile deprem yönetmeliklerine uygun konutların yapılması.	- İlçedeki tarihi su kemerleri ve çeşmelerin yapılaşma baskısı altında olması. - Nüfusun göçlerle sürekli artmasının çevre kirliliği, gürültü kirliliği vb. artmasına ve okullarda sınıfların kalabalık olmasının derslerdeki verimi düşürmesine neden olması. - Doğum oranlarının azalmasına bağlı olarak yaşlı nüfusun artması.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada İstanbul'un nüfus bakımından önemli ilçeleri arasında yer alan Gaziosmanpaşa ilçesinin 1927-2020 yılları arasındaki nüfus özellikleri, nüfus dağılışında etkili olan beşeri ve ekonomik faaliyetler, nüfusun yapısında geçmişten günümüze meydana gelen değişim ve gelişimi ile sosyo-kültürel ve mekânsal özellikler coğrafyanın nedensellik, karşılıklı ilgi ve dağılışı ilkelerine göre ele alınmıştır.

Türkiye'de sanayi ve ticari faaliyetlerinin en fazla yapıldığı ve geçmişten günümüze devam edegelen göç hareketlerinin en fazla yaşandığı İstanbul ilinin Avrupa Yakası'nda yer alan Gaziosmanpaşa ilçesi Çatalca Yarımadası üzerinde yer almaktadır. Peleozoik ve Tersiyer çökelleyle kaplı bir alanda yer alan çalışma sahasının temelini Trakya Formasyonu oluşturmaktadır. Coğrafi bakımından engebeli sahalar daha çok ilçenin kuzeybatı ve güneyinde yer almasına rağmen bu alanlarda nüfus giderek artmaktadır. Nüfus projeksiyonları ile yapılan hesaplamalar sonucunda ilçede nüfusun gelecekte de artacağı öngörülmektedir. Bulunduğu konum itibarıyla Akdeniz ve Karadeniz iklimlerinin hakim olduğu çalışma sahası belirgin bir iklim tipine sahip değildir. Florya istasyonunda ilçenin ortalama sıcaklığı 13,8°C'dir. Yıllık ortalama yağış miktarı 649.1 mm olup yağışlar en fazla kış ve sonbahar dönemlerinde görülmektedir. İlçede rüzgâr yönü genellikle kuzeydoğu-güneybatı yönünde esmektedir. İlçe sınırları içerisinde yağışlı dönemlerde debisi nispeten artan Küçükköy Deresi dere ıslah çalışmaları sonucunda su kaynağı olarak değerlendirilmemekle birlikte ilçede herhangi bir doğal su kaynağı bulunmamaktadır. İlçe sınırları dışında göl ve barajlardan sağlanan suların arıtma sistemlerinden geçirilerek su dağıtım şebekeleri vasıtasıyla ilçeye içme suyu olarak aktarılmaktadır. Çalışma sahasının tamamen şehirsiz alanlardan oluşması bitki örtüsünün ortadan kalkmasına neden olduğundan ilçede herhangi bir bitki örtüsü bulunmamaktadır.

Geçmişte Taşlıtarla ve kısa bir dönem Göktepe olarak adlandırılan Gaziosmanpaşa, Eyüp ve Çatalca ilçelerinin sınırları içerisinde yer almaktaydı. Osmanlı Dönemi'nde Küçükköy olarak bilinen Gaziosmanpaşa, halkın su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan Su Yollarının geçtiği alanda bulunmaktaydı. Tarihi Kırkçeşme ve Halkalı Su Yolu'nun bir kısmının çalışma sahasından geçmesi bu alanın

geçmişte su ihtiyacının karşılanması için çeşitli su yapılarının inşa edildiği günümüzdeki su yapı kalıntılarından açıkça anlaşılmaktadır. 1927 yılında Çatalca ilçesinin sınırları içinde yer alan Taşlıtarla 1935 yılından sonra sınırlarının bir kısmı Eyüp ilçesine bağlanmıştır. Böylece 1950 yılına kadar kırsal alanı temsil eden Taşlıtarla 1950 yılından sonra özellikle Bulgaristan'dan göç edenlerin Taşlıtarla mevkiinde devlet tarafından yapılan konutlara yerleştirilmesi ve farklı ülke ve bölgelerden de gelen göçmen sayısının fazla olması bu alanda nüfusun hızla artmasına neden olduğundan 1963 yılında Gaziosmanpaşa adını alarak ilçe statüsüne getirilmiştir. İlçe olduktan sonra bazı köylerin Gaziosmanpaşa'ya bağlanmasıyla bir yandan kırsal hayat sürdürülürken diğer yandan dış göç ve iç göç sonucunda şehirselleşme nüfus hızla artmaya başlamıştır. Nüfusun ilk kez 1 milyonu geçtiği 2007 yılında nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasında yaşanan ciddi sorunlar ilçede sınır değişikliğinin yaşanmasını zorunlu kılarak bu tarihten sonra Gaziosmanpaşa sınırlarında Sultangazi ve Arnavutköy ilçeleriyle birlikte üç ilçe oluşmuş ve 2008 yılında bu ilçeler Gaziosmanpaşa'dan ayrılınca çalışma sahasının toplam nüfusu 460.675 kişiye düşmüştür.

Çalışma sahasının bulunduğu alanda tarımsal faaliyetler 2008 yılına kadar yapılmıyorken tarıma uygun arazilerin yerleşmelere açılmasıyla tarım topraklarının ortadan kalkmasına neden olduğundan 2009 yılından günümüze kadar tarım alanlarının 0 dekara düşmesiyle herhangi bir tarımsal faaliyet yapılmamaktadır. Genel anlamda ekonomik faaliyet olarak yapılan küçük ölçekli sanayi ve ticaretin yoğun olduğu alanlar ilçenin kuzeyinde toplanmıştır.

İlçenin toplam nüfusu 1935 yılından günümüze kadar sürekli artmıştır. Bulgaristan, Eski Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya gibi farklı ülkelerden Gaziosmanpaşa sınırları içerisine göç edenlerin sayısı özellikle 1950 yılı itibarıyla hızla artmıştır. Bu durum yerleşim alanlarının düzensiz olarak merkezden çevreye doğru hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmuştur. Günümüzde nüfus yoğunluğu en fazla Karadeniz, Barbaros Hayrettin Paşa, Karayolları ve Merkez Mahallelerindedir. İstanbul genelinde olduğu gibi Gaziosmanpaşa ilçesinde de nüfus artış hızı giderek azalmaktadır. İlçede kaba doğum hızı azalma eğiliminde iken kaba ölüm hızı yıllara göre farklılık göstermektedir. Çalışma sahasında genel olarak evlilikler çeşitli nedenlerden dolayı ötelenmiş olduğundan doğum oranları azalmaktadır. Günümüzde Türkiye genelinde

olduğu gibi Gaziosmanpaşa ilçesinde de nüfus yaşlanma eğilimindedir. Ciddi bir sorun haline gelebilen yaşlı bağımlı nüfus miktarı fazla iken çalışabilir durumdaki aktif nüfus giderek azalmaktadır.

1927’den günümüze kadar çalışma sahasının göçler sonucunda hızla büyümesi ve buna bağlı olarak yerleşim alanların artması kır nüfusun giderek azalmasına neden olup günümüzde ilçenin tamamı şehirsiz nüfustan oluşmaktadır. Şehirsiz nüfusun artışında etkili olan dış göç ve iç göç halâ devam etmekte ve ilçe artık nüfus bakımından doyma noktasına gelmiştir. Nüfus projeksiyonu hesaplamalarına göre ilçenin toplam nüfusunun 2040 yılında 536.539, 2060 yılında 590.174 ve 2080 yılında ise 649.172 kişi olabileceği tahmin edilmektedir.

İlçede nüfusun özellikle göçler sonucunda sürekli artması beraberinde istihdam ve ulaşım başta olmak üzere birçok alanda sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Günümüzde ilçenin en büyük problemi ulaşım, otopark, donatım ve istihdam sorunudur. 2021 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre Gaziosmanpaşa’nın toplam nüfusu 493.096 kişidir. İlçe nüfusu her yıl artmaktadır ve bu durum beraberinde ilçe genelinde araç trafiğinin yoğun olarak yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle ilçe merkezinde tramvay hattının geçmesi ve toplu ulaşım araçlarının fazla olması bu bölgede trafiğin diğer mahallelere göre daha yoğun yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sorunun çözümü için nüfusun kalabalık olduğu mahallelerde bazı yolların alan olarak genişletilmesi veya arazi yapısına uygun yeni yolların yapımı için çalışmaların hayata geçirilmesi ulaşım açısından fayda sağlayacaktır. Ayrıca 2015 yılında hizmete açılan bisiklet yolunun zamanla araçlar tarafından işgal edilerek kullanım dışında olması bisiklet sürücülerinin araçların geçtiği yolları kullanmalarına neden olmaktadır. Bu da olası bir kazanın yaşanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu nedenle var olan bisiklet yolu yeniden düzenlenip kullanıma açılmalı ve artan nüfusa bağlı olarak yeni bir bisiklet yolu daha yapılmalıdır. Ayrıca Gaziosmanpaşa genelinde kısa mesafelerde kolay ulaşımın sağlanması için toplu ulaşım hizmetlerinin artırılması gerekmektedir.

Çalışma sahasının diğer önemli sorunları arasında otopark sorunu gelmektedir. İlçe merkezinden kuzeye doğru gidildikçe nüfus yoğunluğunun artmasına bağlı olarak toplam araç sayısı da artmaktadır. Günümüzde neredeyse pek çok kişinin kendi aracı vardır. Birçok mahallede kendi aracı olanların ya da ticari araç kullanıcılarının sayısı

arttığından otopark sıkıntısı oluşmaktadır. Bu durum mahallelerde ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Araçların cadde ve yol kenarlarına park edilmesi kimi zaman toplu ulaşım araçlarının yoldan geçmesine engel olmakla birlikte acil durumlarda yolun kapanmasına neden olarak ambulans, itfaiye ve polis araçlarının yolda kalıp ilerleyememesine sebep olmaktadır. Bunun için nüfus yoğunluğunun fazla olduğu Merkez Mahallesi başta olmak üzere ilçenin kuzeyindeki mahallelerde katlı otopark alanları ya da yeraltı otoparkların oluşturulması bu sorunların ortadan kalkmasına yardımcı olacaktır.

İstanbul genelinde olduğu gibi çalışma sahasında da artan nüfusa bağlı olarak kanalizasyon, içme suyu ve elektrik gibi alt yapıdan kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. İlçedeki bazı çalışmalar özellikle Merkez Mahallesi’inde yer yer su ve elektrik kesintilerine neden olduğundan bu çalışmaların alt yapı sistemlerine zarar vermeyecek şekilde yapılmasına özen gösterilmeli, ilçedeki altyapı çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

İlçe ekonomisi ticarete ve küçük ölçekte sanayiye dayanmaktadır. Sanayi ve ticari bölgeler çevre raporuna istinaden doğaya ve insan sağlığına olumsuz etkileri nedeniyle bu iş alanlarının ilçe dışına çıkarılması planlanmaktadır. İlçede yeteri kadar istihdam alanlarının olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum işsizliği arttırarak ilçede hırsızlık, dolandırıcılık gibi kötü amaçlı eylemlerin gerçekleşmesine fırsat vermektedir. Bu nedenle ilçede yeni istihdam alanlarının kurulması ilçenin hem sosyal hem de ekonomik anlamda kalkınmasını sağlayacaktır. Günümüzde İstanbul genelinde olduğu gibi Gaziosmanpaşa’da da özellikle bazı mahallelerde güvenlik sorunu yaşanmaktadır. Suç oranlarının artmasına bağlı olarak güvenlik sorunu insanların oturdukları yerden başka bir mahalleye veya ilçeye taşınmasını mecbur bırakabilmektedir. Belirtilen güvenlik sorununun özellikle Sarıgöl Mahallesi’nde olduğu gözlemlenmiştir. Günümüzde kentsel dönüşüm çalışmaları belirli alanlardaki güvenlik sorununun azalmasında oldukça etkilidir. Bunun için özellikle akşam ve gece saatlerinde Merkez Mahallesi ve Sarıgöl Mahallesi başta olmak üzere diğer mahallelerde görev yapan bekçi sayılarının arttırılması ve güvenlik sorunu hakkında gerekli tedbirlerin arttırılmalıdır.

İlçenin dış göç ve iç göç sonucunda nüfus bakımından hızla artması eğitim, sağlık vd. faaliyetlerdeki yatırımların arttırılmasını zorunlu kılmaktadır. İlçede devlet

ve özel sektöre ait birçok okul bulunmaktadır. Ancak bu okullar artan nüfusun eğitim ihtiyacını karşılamada birtakım zorluklar yaşamaktadır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının ilkokul ve ortaokullarda fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum derslerin verimli işlenmesine engel olmakla birlikte öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımını kısıtlamaktadır. Gaziosmanpaşa’da eğitim seviyesinin yüksek olmaması beraberinde işsizlik ve suç oranlarının artmasına neden olmaktadır. İlçenin genel sorunları arasında eğitim, çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Bunun için ilçede okul sayısının artırılarak sınıflarda öğrenci sayısının azaltılması öğrencilerin derslere ve sosyo-kültürel faaliyetlere katılımını arttıracaktır. Bu da Gaziosmanpaşa’da nitelikli nüfusun artmasını sağlayıp ilçeye birçok alanda katkı sağlayacaktır. Ayrıca ilçe genelinde anaokul sayılarının artan nüfusa karşı yeterli olmaması okul öncesi eğitimi alamayan çocukların ilkokula geç uyum sağlamalarına, temel eğitim bilgilerinin eksik olmasına sebep olduğundan ilçenin farklı mahallelerinde anaokul sayıları arttırılmalıdır.

İlçede Osmanlı döneminden kalan su yapıları bulunmaktadır. Ancak yapılan arazi çalışmaları boyunca tarihi su yapılarının çevredeki insanlar tarafından zarar gördüğü gözlemlenmiştir. İlçede 50 yıldır yaşayanlarla yapılan görüşmeler neticesinde geçmişte Gaziosmanpaşa’da çok sayıda çeşmenin olduğu ve bugünkü su kemerlerinin de önceden fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Tarihi yapılar bir yerin kimliğini oluşturan en önemli parametreler arasındadır. Günümüzde Gaziosmanpaşa’da belirgin bir şekilde görünen su yapılarının sayısı azdır. Var olan bu su yapıları bakım ve onarım işlemlerinden geçirilmeli, Gaziosmanpaşa sakinlerine ilçedeki tarihi su yapıları ile ilçenin Roma ve Osmanlı Dönemlerinde su yolu üzerinde önemli bir yerleşim alanında kurulduğu hakkında tanıtım programları düzenlenmeli ve sahip olduğumuz tarihi yapılara zarar vermeden korumamız gerektiği konusunda seminerler düzenlenmelidir.

İlçenin diğer önemli sorunları arasında sokakta yapılan düğün, asker gibi eğlenceler ses ve görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Özellikle Merkez Mahallesi’nde yaşlı veya hasta insanlar sokak eğlencelerinin yarattığı yüksek sese maruz kalmaktadır. *“Hukukumuzda gürültü yapmak başta Kabahatler Kanunu ve Çevre Kanunu olmak üzere çeşitli kanunlarımız tarafından yasaklanmıştır”* (Gözler, 2011:371). 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu’nun ‘Gürültü’ başlıklı 36. Maddesinde *“Başkalarının huzur ve sükununu bozacak şekilde gürültüye neden olan kişiye, elli*

Türk Lirası idarî para cezası verilir’’ şeklinde açıkça ifade edilmektedir (31.03.2005 tarihli ve 25772 Sayılı Resmi Gazete, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5326.pdf>). Bu tür toplu sokak eğlenceleri için ilçenin belirli bir alanında ve kapalı mekânda belediye tarafından uygun fiyatta vatandaşların hizmetine açılmalıdır.

İlçe genelinde çöp konteynırları genellikle caddelerde ve merkezi alanda bulunmaktadır. İnsanların çoğu caddelerdeki çöp konteynırına çöplerini götürmek yerine kapı önlerine koymaları özellikle mahalle ortamında bu durumun artması ciddi kokuya neden olmaktadır. Bunun için her mahallenin başında çöp konteynırının bulundurulması hem kötü kokunun yayılmasını hem de insanlar arasındaki tartışmaların ortadan kalkmasını sağlayarak temiz ve sağlıklı ortamların artmasına yardımcı olacaktır.

Çalışma sahasında nüfus genellikle göçler sonucunda sürekli arttığından çevre kirliliği, görüntü kirliliği, ses kirliliği gibi bir çok sorunun artmasına neden olmaktadır. Ayrıca artan nüfusun sağlık, eğitim, ulaşım vd. alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak için ciddi bir bütçenin ayrılmasını zorunlu kılmaktadır. Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre ilçe nüfusunun gelecekte sürekli artacağı tahmin edilmektedir. Nüfusun artması ilçedeki yatırımların da artacağını ifade etmektedir. Artan nüfus içerisinde yaşlı bağımlı nüfus artarken aktif nüfusun giderek azalması ilçede yaşlanma sorununu meydana getirmektedir. İstanbul genelinde olduğu gibi Gaziosmanpaşa ilçesinde de göçler azaltılmalıdır. Gaziosmanpaşa ilçesi ulaşım bakımından İstanbul’un merkezinde yer alan ve nüfusu sürekli artan bir ilçe konumundadır. İlçenin sosyo-ekonomik anlamda gelişmekte olduğu açıktır. Ancak çalışma sahasının sahip olduğu nitelikleri en iyi şekilde değerlendirilmeli ve nüfusun yoğun olduğu mahallelerde demografik yatırımların arttırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akova, İ. (2000) **Alternatif Turizm Olanaklarımız**, Coğrafya Dergisi (8), 71-84.
- Akova, İ. (2021) **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, (Editörler: Doğan, M., Sertkaya Doğan, Ö.) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Akova Balcı, S. (2002a) **Ergene Havzası'nın Coğrafi Potansiyeli**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Akova Balcı, S. (2002b) **Ergene Havzasında Mekânsal Kullanımlar**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Akova Balcı, S. (2021) **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya** (Editörler: Doğan, M., Sertkaya Doğan, Ö.) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Arı, O. (1960) **Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı : 1950-1951 Senelerinde Bulgaristan'dan Tehcir Edilen Türk Göçmenlerinden Yalnız Bursa'da Hürriyet Mahallesinde ve İstanbul'da Taşlıtarla'da İskan Edilenlerin İntibakı İle İlgili Sosyolojik Problemler**, Rekor Matbaası, Ankara.
- Avcı, İ. (2001) **İstanbul'un Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Öne Çıkan Bir Öge : Su, Kentleşme ve İstanbul (1453)**, Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı 413
- Avcı, M. (2014) **Kentsel Biyolojik Çeşitlilik Açısından İstanbul; İstanbul Ormanlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Türkiye Ormancılar Derneği Marmara Şubesi Yayını, s. 87-124. İstanbul.
- Avcı, S. (1994) **Gaziosmanpaşa İlçesi. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, 3.Cilt, İstanbul.

- Avcı, S. (2000) **Türkiye'nin Ekonomi Politikaları ve Coğrafi Sonuçları**, Coğrafya Dergisi (8.), 29-70.
- Avcı, S. (2005) **Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye'nin Ulaşım Politikaları ve Coğrafi Sonuçları**, Ulusal Coğrafya Kongresi, (s. 87-96). İstanbul.
- Aydın, F., Oral, M. (2018) **Türkiye'de Karayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi**, Journal of Awareness, 3 (Özel), 257-266.
- Aydın, O., Eser Ünalı, Ü., Duman, N., Çiçek, İ., Türkoğlu, N. (2017) **Türkiye'de Su Kıtlığının Mekânsal Ölçekte Değerlendirilmesi**, Türk Coğrafya Dergisi (68), 11-18.
- Aysan, M. (1980) **Atatürk'ün Ekonomi Politikası**, Ekonomik ve Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Bakırcı, M. (2012) **Bir Cumhuriyet Dönemi Şehri Kâhta**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Bakırcı, M. (2014) **Coğrafi Açidan Anadolu'nun Tarihi Ulaşım Ağı ve İpek Yolu**, Avrasya Etüdleri Dergisi (45), 63- 86.
- Bakırcı, M. (2019) **Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, (Editörler: Taşlıgil, N., Güven, Ş.) Nobel Akameik Yayıncılık, Ankara.
- Bakırcı, M. (2021) **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, (Editörler: Doğan, M., Sertkaya Doğan, Ö.) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Banoğlu, N. A. (2010) **Tarihi ve Efsaneleriyle İstanbul Semtleri** (3. b.). Selis Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

- Bayır, Ö., Gündoğdu, R.,
Önal, F. (2012). **Osmanlı Arşiv Belgelerinde Sultangazi,**
Sultangazi Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Baykal, F. (2019) **Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası,** Editörler:
Taşlıgil, N., Güven, Ş.), Nobel Yayınevi, Ankara.
- Baytal, Y. (2007) **Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları
(1950-1957),** Ankara Üniversitesi Türk İnkılap
Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi(40), 545-
567.
- Bekdemir, Ü., Kocaman, S.,
Polat, S. (2014) **Yeni Büyükşehir Yasası Sonrasında Türkiye'de
Şehir Nüfusu v eŞehir Yerleşmeleri,** Doğu
Coğrafya Dergisi, 19(32), 277-297.
- Beşe Canpolat ,Ş. (2019) **Türkiye'de Nüfus,** Türk İdari
Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi (TİAV)
Yayınları, Ankara.
- Biricik, A. S. (1998) **İstanbul Şehri ve Su.** Marmara Coğrafya
Dergisi(2), 11-32.
- Bulut , İ. (2000) **Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri,** Doğu
Coğrafya Dergisi, 6 (4), 19-54.
- Cillov, H. (1960) **Nüfus İstatistikleri ve Demografinin Genel
Esasları,** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çavuş, R. (2016) **İngiliz Basınında Plevne Savunması (19.07.1877-
10.12.1877),** VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih
Araştırmaları Dergisi, 1(1), 165-179.
- Çayhan, N. (1974) **Gaziosmanpaşa İlçesinde Nüfusun Menşei İlçeye
Geliş Nedenleri ve Sosyo-Ekonomik Durum,**
İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çeçen , K. (1999) **İstanbul'un Osmanlı Dönemi Su Yolları**
İSKİ Yayınları, İstanbul.

- Çeçen, K. (1988) **Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri**, İSKİ Yayınları, İstanbul.
- Çeçen, K. (1996) **Roma Suyollarının En Uzununu**, Aksoy Matbaası, İstanbul.
- Çeçen, K. (1997) **II. Beyazid Suyolu Haritaları**, İSKİ Yayınları, İstanbul.
- Çelik, N., Murat, G. (2014). **Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Entitüsü Yönetim Dergisi, 25 (76)
- Dizdar, M. Y. (2003) **Türkiye'nin Toprak Kaynakları**, TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI Teknik Yayınlar Dizisi, No 2. Ankara
- Doğan , M. (2020) **Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, (Editörler: S.Doğanay, M. Alım), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, M. (2012) **Prof. Dr. Süha Göney'e Armağan**, (Editör: Bayartan, M.), Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul.
- Doğan, M. (2013). **Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sanayileşme Süreci ve Son 10 Yıllık Gelişimi**, Marmara Coğrafya Dergisi(27), 511-550.
- Doğan, M. (2021). **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya** (Editörler: Doğan, M., Sertkaya Doğan, Ö.) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, M. (2019) **Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası** (Editörler: Taşlıgil,N., Şahin,G.)Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Doğan Sertkaya, Ö.(2011) **Silivri'de Turizmin Gelişmesi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri** ,(Development Tourism Activities In Silivri), Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 16, s.89-101, Erzurum.

- Doğan Sertkaya , Ö. (2013) **İstanbul'un Ulaşımında Deniz Yollarının Yeri ve Önemi**, (Editör: Bayartan, M.) Prof. Dr. Süha Göney'e Armağan Kitabı, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2015a) **Biga Yarımadası Nüfus Coğrafyası**, Yeni Anadolu Yayınları, İstanbul.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2015b) **Growth of Population and Population Policies Implemented in Turkey between 1965 and 2014**, International Journal of Science and Research (IJSR), Volume 4, Issue 4. P: 1907-1911.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2018) **Türkiye'de 2040 ve 2060 Nüfus Projeksiyonlarına Göre Demografik Fırsatlar**, Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD), 26-42.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2019) **Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, (Editörler: Taşlıgil, N., Şahin, G), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Doğan Sertkaya, Ö.(2020) **Türkiye Turizm Coğrafyası**, (Editörler: Sertkaya Doğan, Ö., Duran, E.), Paradigma Akademi Yayınları.Çanakkale.
- Doğan Sertkaya, Ö. (2021) **Beşeri ve Ekonomik Coğrafya** (Editörler: Doğan, M., Sertkaya Doğan, Ö.), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Ş. (2016) **Boşanma Nedenlerine Yönelik Tutumlar: Boşanmayı Arttırıcı ve Engelleyici Faktörlere Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(4), 991-1011.
- Doğanay, H. (1994) **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Doğanay, H., Orhan , F. (2019) **Türkiye Beşerî Coğrafyası**, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

- Doğanay, H., Özdemir, Ü., Şahin, İ. (2020) **Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara
- Doğaner, S. (1993) **İstanbul'da Gemi İnşa Sanayi**, Türk Coğrafya Dergisi (28), 65-114.
- Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi **Saye Ocağı**, Kültür Bakanlığı ve Tarık Vakfı Ortak Yayın, İstanbul.
- Emi, Aydoğdu, Belde Müşterek Adi İş Ortaklığı (2014) **İstanbul İli, Gaziosmanpaşa İlçesi, İlçe Bütününde Kentsel Dönüşüm Master Planı ve Riskli Alan Sınırlarında İmar Planlarının Hazırlanması İş**, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Ergin, O. N. (1995) **Mecelle-i Umur- û Belediye (Cilt 2)**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Erinç, S. (1973) **Türkiye'nin Şekillenmesinde Neotektoniğin Rolü ve Jeomorfoloji-Jeodinamik İlişkileri**. Cumhuriyet'in 50. Yılı Yerbilimleri Kongresi. 1-12.
- Erol, O. (2014) **Genel Klimatoloji**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Eyüp Sultan Araştırma Merkezi **Rami Sırtlarında Kurulan Göçmen Evleri (1950'li yıllar Taşlıtarla) Fotoğrafı**, İstanbul Albümü (1950-1953).
- Gaziosmanpaşa Belediyesi (2004) **Gaziosmanpaşa İlçesinin İmar Planı Revizyonuna Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu**
- Gaziosmanpaşa Belediyesi (2021) **Sondaja Dayalı Zemin ve Temel Etüt Veri Raporu**
- Gaziosmanpaşa Belediyesi (2004) **Gaziosmanpaşa İlçesinin İmar Planı Revizyonuna Esas Jeolojik-Jeoteknik Etüt Raporu**, 2004, İstanbul.

- Gaziosmanpaşa Belediyesi (2018) **Bir Şehrin Dönüşümü; Gaziosmanpaşa, İstanbul.**
- Gaziosmanpaşa Belediyesi (2021) **Bir Şehrin Dönüşüm Öyküsü: Gaziosmanpaşa, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.**
- Geray , C. (1962) **Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskânı (1923-1961),** Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Enstitüsü, İstanbul.
- Gökburun, İ. (2017) **1950-2015 Yılları Arasında İstanbul'da Nüfus Hareketleri,** Doktora Tezi, İstanbul.
- Gökçen, R. (1969) **İstanbul ve İlçeleri,** Özyürek Basım ve Yayınevi, İstanbul.
- Gökçen, R. (1988) **Gaziosmanpaşa,** Özyürek Basım ve Yayınevi, İstanbul.
- Göney, S. (2017) **Şehir Coğrafyası I,** (Editör: Bayartan, M.) Beta Yayınları, İstanbul.
- Gözler, K. (2011) **Sokak Düğünleri ve Hukuk,** Ankara Üniversitesi Yayınları, (s. 357-372), Ankara.
- Günel, N. (2013) **Türkiye'de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri,** Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, 1-22.
- Gürtan, K. (1969) **Demografik Analiz Metodları,** İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Halaçoğlu, A. (2014) **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913),** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hoşgören, M. Y. (2000) **İstanbul ve Deprem,** Türk Coğrafya Dergisi(35), 1-24.
- Hut, D. (2010) **İstanbul'un 100 Su Yapısı,** İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Ananım Şirketleri Yayınları, İstanbul.

- İnalcık, H. (2015) **Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Cilt 1**, (Editör: Yılmaz,C.) İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- İsayev, E., Özdemir, M. (2011) **Büyük İpek Yolu ve Türk Dünyası**, Journal of World of Turks, 3 (1), 111-120.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı (1957) **Gaziosmanpaşa. Taşıtlarla: Göçmen Mahallesi Fotoğrafı**
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2017) **İstanbul İli, 1/25.000 ölçekli Arazi Kullanımına Esas Jeolojik Etüt Raporu**, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi **Toplu Ulaşım Hizmetleri**
- İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi **2020 Faaliyet Raporu**
- İzbırak, R. (1975) **Coğrafya Terimleri Sözlüğü**, Mektupla Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara.
- Kapluhan, E. (2014) **Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye'de Karayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı**, Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 7(33), 426-439.
- Karabağ, Ö. (1973) **Gaziosmanpaşa'da Nüfusun Coğrafi Menşei, İktisadi Faaliyetler ve Araziden Faydalanma**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Karabağ, S. (2014) **Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, (Editörler: S. Karabağ,S. Şahin) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Karadağ, A. (1999) **Türkiye'nin Kalkınmasında Bir Güç Kaynağı: Nüfus**, Ege Coğrafya Dergisi, 10(1), 293-304.

- Karahasanoğlu, S. (t.y). **Küçükköy-Taşlıtarla : Gaziosmanpaşa Bir İlçenin Öyküsü.** Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Karal, E. Z. (1943) **Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı : 1831, T.C Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Ankara.**
- Karpat, K. (2010) **Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler,** Timaş Yayınları, İstanbul.
- Karpat, K. H. (2003) **Osmanlı Nüfusu 1830-1914 : Demografik ve Sosyal Özellikleri.** (Çeviren:Tırnakçı,B.) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kaştan, Y. (2010) **Cumhuriyet Döneminde Nüfus Hareketlerinin Fonksiyonu,** Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (1), 65-76.
- Keleş, R. (2002) **Kentleşme Politikası,** İmge Kitabevi, Ankara.
- Kemal, O. (1971) **İstanbul'dan Çizgiler,** Sinan Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, S. (2004) **Su Yolları ve Su - Yolcu Esnafına Dair Bazı Tespitler,** Tarih Araştırmaları Dergisi, 23(36), 175-188.
- Kocaman, T. (2002) **Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri. Devlet Planlama Teşkilatı,** Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, s.1-80
- Korkmaz, S., Koçtürk, O. M. (t.y). **1950-1970 Döneminde Türkiye'de Bazı Önemli Ekonomik ve Siyasi Gelişmeler,** Üçüncü Sektör Kooperatifçilik (Yeni adı: Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi), 45.
- Kuban, D. (1970) **İstanbul'un Tarihî Yapısı,** Mimarlık Dergisi, 5, 29-49.
- Nabi, Y. (1936) **Balkanlar ve Türklük,** Ulus Basımevi, Ankara.

- Ortaylı, İ. (2018) **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Kronik Yayınevi, İstanbul.
- Öksüz, H. (2010) **İkili İlişkiler Çerçevesinde Balkan Ülkelerinden Türkiye'ye Göçler Ve Göç Sonrası İskan Meselesi** (1923-1938). Atatürk Dergisi, 3(1).
- Önsoy, R. (1988) **Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Özcan, B. (2002) **Ölümünün 102. Yıldönümünde Gazi Osman Paşa ve Plevne'en Manzaralar**, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 9(19)
- Özdemir, H. (2012) **Türkiye'de İç göçler Üzerine Bir Değerlendirme**, Akademik Bakış Dergisi, 1-18.
- Özer, A. (2009) **Benim Taşlıtarlam**, Heyamola Yayınları, İstanbul.
- Özgüç, N. (2017) **Turizm Coğrafyası : Özellikler ve Bölgeler**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Parasız , İ. (1998) **Türkiye Ekonomisi: 1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Perouse, J.F. (2011) **İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri: Çeperler,Hareketlilik ve Kentsel Bellek**, (Birinci Baskı). (Düzenleyen ve Çeviren: B. Akkıyal , S. Sezer), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sencer, M. (1986) **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- Sergün, Ü. (1992) **Yeryüzünün Nüfuslanması Sürecinde Gelişme Evreleri**, Coğrafya Dergisi(3), 27-36.
- Serin, N. (1963) **Türkiye'nin Sanayileşmesi**, Sevinç Matbaası, Ankara.

Sönmez, M. E., Dölek, İ. (2020)

Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası, (Editörler: Akengin. H., Dölek, İ.) Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.

Sönmezer, Ş., Şahin, S., Kolay, İ. A. (2018)

İstanbul'daki Osmanlı Dönemi Suyolu Yapıları. Turkish Studies Social Students, 13(18), 1191-1226.

Şahin, C. (2015)

İstanbul'un İlçeleri. Antik Çağ'dan XXI.Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi "Siyaset ve Yönetim-2, C.3, İstanbul.
<https://istanbultarihi.ist/yazar/cemalettin-sahin> adresinden alındı.

Şahin, S. (2014)

İstanbul Su Yolları ve Su Yapılarının Tarihçesi, İSKİ Yayınları, İstanbul.

Şahin, S. (2020a)

Geçmiş, Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

Şahin, S. (2020b)

Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, (Editörler: Karabağ, S., Şahin S.) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.

Şapolyo, E. B. (1959)

Gazi Osman Paşa ve Plevne Müdafaası, Türkiye Basımevi, İstanbul.

Şen, L. (2001)

Merkez-Çevre İlişkilerinin Önemli Bir Dinamiği Olarak Osmanlı İmparatorluğu'nda Ulaştırma Sistemleri, Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi (11), 95-124.

Şener, S. (2007)

Osmanlı Sanayileşme Süreci ve Bu Süreçte Özel Girişimin Rolü, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(3), 56-89.

Şengör, A. C. (2011)

İstanbul Boğazı Niçin Boğaiçi'nde Açılmıştır? Fiziki Coğrafya Araştırmaları; Sentez ve Bölgesel, Türk Coğrafya Kurumu Yayınları, İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şimşir, B. (1986)	Bulgaristan Türkleri, 1878-1895 , Bilgi Yayınevi, Ankara.
Tandoğan, A. (1998)	Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu , Lega Kitabevi, Trabzon.
Tanoğlu, A. (1969)	Nüfus ve Yerleşme , İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Taşlıgil, N. (2019)	Türkiye Beşeri ve İktisadi Coğrafyası (Editörler: Taşlıgil, N. Şahin, G.) Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul.
Tekeli, İ. (1994)	Gecekondü , Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 3. İstanbul.
Tekeli, İ. (2010)	Göç ve Ötesi , Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
Tekeli, İ., İlkin, S. (1981)	Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı , Kalite Matbaası, Ankara.
Tekin, C. (2018).	Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin Nedenleri (1950-1958) , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(39), 249-261.
Tekin, O. (2015)	Antik Çağdan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi (Cilt 1, s. 402-409). İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Vakfı, İstanbul, (12Aralık Pazartesi, 2021 tarihinde https://istanbultarihi.ist/proje-yonetimi adresinden alındı.)
Temurçin, K., Aldırmaz, Y (2017)	Türkiye'de Mekânsal ve Bölgesel Dönüşümler (Editörler: Temurçin, K., Dulupçu, M.A.) Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta.
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (TCDD)	2020 Faaliyet Raporu
Tunçdilek, N. (1986)	Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi , İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
TÜİK	Genel Nüfus Sayımı

TÜİK	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
TÜİK	Bitkisel Üretim İstatistikleri
TÜİK	Eğitim İstatistikleri
TÜİK	Evlenme İstatistikleri
TÜİK	Boşanma İstatistikleri
TÜİK	Ölüm İstatistikleri
TÜİK	Doğum İstatistikleri
TÜİK	Nüfus Projeksiyonu
TÜİK	Uluslararası Göç
TÜİK	İstatistiklerle Yaşlılar ,(03 .27. 2022 tarihinde https://kutuphane.tuik.gov.tr . adresinden alındı.)
Tümertekin , E.,Özgüç, N. (2019).	Beşeri Coğrafya : İnsan. Kültür. Mekan , Çantay Kitabevi, İstanbul.
Tümertekin, E. (1972)	İstanbul Sanayiinde Kuruluş Yeri , İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
Tümertekin, E. (1979)	İstanbul’da Nüfus Dağılışı , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul:
Tümertekin, E. (1997)	İstanbul İnsan ve Mekân , Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
Uçar, N. (1978)	Gazi Osman Paşa ve Plevne , Orkun Yayınevi, İstanbul.
Uyan, E. (1980)	İlçemiz Gaziosmanpaşa , y.y. , İstanbul.
Uzunçarşılı, İ. H. (1945)	Osmanlı Devleti’nin Saray Teşkilâtı , Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
Ünüvar, S. (1964)	Saray Hatıralarım , Çağaloğlu Yayınevi, İstanbul.

- Yakar, M. (2014) **Türkiye'de İlçelere Göre Medyan Yaş Dağılımının Mekansal ve İstatistiksel Analizi**, Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 559-591.
- Yalçıntaş, N. (1972) **Türkiye'nin Sosyal Bünyesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yavru, Y., Temel, H. (1968) **Gaziosmanpaşa İlçesini Tanıyalım**, Saffet Matbaası, İstanbul.
- Yenice, İ., Fidan, R. (t.y). **Plevne Kahramanı Gaziosmanpaşa : (1833-1900)**, Gaziosmanpaşa Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- Yiğitbaşoğlu, H. (2000) **Türkiye’de Tarım Topraklarının Kullanımında Yapılan Başlıca Yanlışlıklar ve Bunlara Bir Örnek: Eskişehir**, Ankara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 40(3-4), 3-12.
- Yüceşahin, M. M. (2011) **Küresel Bir Süreç Olarak Demografik Dönüşüm : Mekânsal Bir Değerlendirme**, Coğrafi Bilimler Dergisi, 9(1), 11-27.
- Yüceşahin, M. M., Bayar, R., Özgür, E. M. (2004) **Türkiye’de Şehirleşmenin Mekansal Dağılışı ve Değişimi**, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2(1), 23-39.
- Yüksel, H. (2006) **Osmanlı’da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği’nin Demografik Yapısı**, Nüfus Bilim Dergisi, 28(1), 73-89.
- Zaman, S. (2021) **Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya**, (Editör: Bekdemir, Ü.), Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://data.tuik.gov.tr>

<https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/>

<http://www.gaziosmanpasa.gov.tr/ekonomik-ve-kulturel-yapi>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5326.pdf>

<https://www.ibb.istanbul/>

<https://mgm.gov.tr>

<https://www.iski.istanbul/web>

<https://corine.tarimorman.gov.tr/corineportal>

<https://web.archive.org>

<https://gaziosmanpasa.meb.gov.tr>

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

<https://earth.google.com/web>

<https://www.afad.gov.tr>

<https://www.nasa.gov>

<https://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Root/default.aspx>

<https://www.openstreetmap.org/#map=6/39.031/35.252>

<https://ulasim.ibb.gov.tr/About.aspx>

<https://www.resmigazete.gov.tr>

<https://www.tbmm.gov.tr>

<https://girismfa.icisleri.gov.tr/Login.aspx?IsApplicationRequest=true>

<https://www.metro.istanbul>